

~~655~~

~~4735~~

~~396/6~~
278

~~420~~

+

128

~~82~~ 82. évf. 17. évf.

KISFALUDY KAROLY

VÁLOGATOTT

MUNKÁI

KÉT KÖTETBEN.

I. KÖTET.

VERSEK ÉS ELBESZÉLÉSEK.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

1866.

Pest, 1866. Nyomatott Heckenast Gusztávnál.

KISFALUDY KÁROLY ÉLETE.

Kisfaludi KISFALUDY KÁROLY, Mihály fia, Sándornak a költőnek legifjabb testvére, Téten, Győr vármegyében született, febr. 6. 1788. Anyja, Sándorfy Anna, a szülés következtén másnap meghalván, magával vitte sírjába az atya szeretetét is az újdonszülött iránt, kinek gondjait Teréz testvérnénje vette által, azon áldott nő, ki szeretetével mind a kemény atyáét, mind anyját pótolta egész életében. Nem is mulasztatott el semmi Károly testi lelki jóléte kifejtésében, s derekasán elkészítve küldetett 1799., tehát tizenegy éves korában, Györré, hol öt év alatt, vagyis 1803-ig a gymnasiumi osztályokat elég középszerű előmenetellel járta, mintán a historián kívül a többi tanulmányokat elhanyagolta; s viselete is szabálytalan volt, mert a gyermek szertelen tüze, melynek psycholog nevelő barát a legszebb irányt adhatá vala, céliránytalan szigor által nem hogy mérsékeltetett, sőt inkább ingereltetett, s így vadságba csapongott ki. Ekép történt hogy, midőn tanítója a magát már

érezni kezdő fiút egykor dorgálásai közben arczul ütne, s ez önmagát felejtve hevében tintatartóját felé veté, az érdemsorban a második osztályba vetetnék le. Atyja tehát a testvérei példájára katonaságra vágyó ifjút a Győrött akkor megnyílt katonanöveldébe adta, hol egyebeken kívül a tánczban, zenében, rajzolásban és nyelvekben is oktattatott. Már gyermekségében mutatkozott benne azon mértéktelen adakozás és víganélés hajlama, mely egyfelül ritka jószívűségéből, másfelül a korlátlanság szeretetéből fakadt, s reá nézve utóbb annyi zavar és szenvedés forrásává lett. Esztendő mulva atyja, engedve kívánságának, Boldizsár fia által Pestre vitette, hogy ott az Eszterházy herczeg ezrede kormányával végezzen iránta; s így 1804. oct. 1. mint kadét, atyjától nyert csekély hópénz mellett, állott be, s különösen unokabátyja Nagy Sándor, az Eszterházy nemzetség ügykormányzója, felvigyázata alatt volt. Félév mulva azon tudósítást vevén atyja az ezred kormányától, hogy Károly jól viseli magát s a rajzban különös előmenetelt tesz, zászlótartóságot akart neki venni, de kapitánya azt irván, ne költsön hiába, mivel a háboru szintén bizonyos levén, mihelyt az ezred kiinduland, anélkül is tisztté lesz, sorsára bízta őt, mire 1805. sept. 1. csakugyan zászlótartóvá neveztetett. Így vett részt ezredének olaszországi hadjáratában.

Bátyja Sándor Himfye által korán nem csak megszeretvén, de űzvén is a költészetet, már itt és

akkor gyűltek versei füzetekre, mik közül való többi közt „*Hadi Éneke*“ is, melyet önköltött dallam szerint társaival a táborban énekelgetett, sőt 1808-ban drámai kísérletet is tett: „*A Gyilkos*“, szomoruját. 3 felv., melynek azonban írásai közt csak töredékét találtam letisztázva. 1809-ben febr. 16. alhadnagygyá mozdíttatván elő, ezredével Jellachich hadosztályánál apr. 16. Münchenben volt, máj. 25-én pedig Leobennél harczolván, ott el is fogatott, de a fogságból szerencsésen viasszökvén, nyomban hadosztályához menekült, s még azon évi aug. 23-án főhadnagygyá lett. 1810-ben sűrűen társalkodott Pesten a Kazinczy triászával, Szemerével, kivel 1805-ben Miskolczon kötött barátságot, Horvát Isvánna és Vitkovicscsal, és csak ekkor vallotta be az elsőbbségnek, hogy ő is dolgozgat, s mutatta elő egy kötet versét. Nem szenved kétséget, hogy e körnek nem csekély befolyása volt azon szándékára, hogy egykor mint költő szolgálja a hazai irodalmat. A béke beállta után, mely akkor maradandónak látszott, Kisfaludy, úgy látszik házassági szövetséget is tervezvén kedvesével, atyja híre nélkül s akarátja ellen 1811. augusztus 15. a szolgálatból kilépett, minek következtén a felbőszült atya, kezét végkép levonta róla.

. Miután így segedelem nélkül a világba kitaszítva, kedvese által is elhagyva, szégyen, szükség és önmeghasonlás martaléka lön, nevelő testvérénél, akkor már Farkas Gábor kapitánynénál, szerető

elfogadtatást lelt, kinél az 1811—2-diki telet töltvén, két évvel azelőtt készült második drámáját: „*A Tatárok Magyarországhban*“ fejezte be vagy dolgozta által. Büszkesége azonban nem tűrhette ezen erkölcsi függést; s miután atyja hajthatatlan maradt, míg, úgymond, „hivatal és hasznos házasság által rendes életpályára nem lép,“ miktől ő teljesen idegenkedett, eltökélte magát a képiroői pályán keresni életmódot; anyai birtokrészét elzálogosította, s még egyszer Pesten megfordulván, hol Szemerénél „verses könyvét“ letette, s tőle e szavakkal: „Elmegyek; vagy látsz, vagy soha“ búcsút vevén, Bécsbe ment. Itt több jó baráttra akadván a régi jó időkből, becsületesen segítették pénze elköltésében, ő csak akkor ocsúlt fel, mikor erszénye ismét kiürült. Arról tépelődött tehát, hogy Oroszországba költözzék ki, ott vagy katonai szolgálatba lépni, vagy művészetét űzni, melynek ott több sikerét reménylette: midőn egy új viszony húzamosb ideig ismét Bécshez kötötte, hol néhány évig majd kedvezőbb, majd szűkebb állapotban, csakugyan ecsete után élt (arczképezésből, gyakran, midőn más munkája nem volt, szelenczefestésből). Ugyanekkor a műakademiában s néha nevesebb festőknél is dolgozott, de fő örömét az udvari játékszínben találta, melynek akkori rendes színiköltőjével Körner Tivadarral és színészei közül a jeles Ochsenheimerrel barátságos ismeretségben állt, s foglalkodott aesthetikai és költői munkák olvasásával, sőt öndolgozással is. T. i. a lyra

mellett, a pesti játékszíni mozgalmak által is gerjesztve, újra folytatta drámai kísérleteit, s így készült harmadik darabja: „*Zách Klára*,” eredeti hazai dráma 5 felvonásban, 1812-ben; és gyakorlatúl a jambusos előadásban Voltaire után: „*Brutus*,” szomoruj. 5 felvonásban; de nem lévén még igazi fogalma a mértékes versalkotásról, inkább csak számlált tagu prózai mint időméretes sorokban. Szerelmi viszonyának felbomlása, s hanyag dolgozás mellett — mert csak akkor festett, mikor a szükség nyomta — gyakori küszködései sanyarú sorsával végre elűzték Bécsből, s egyszerre mind rokonai, mind ismerősei szemeik elől néhány évre eltűnt.

Bujdosása ezen idejét meglehetősen homály borítja, mintán ő arról, mint általában hazáján kívül leélt viszontagságos és szenvedésektől látogatott éveiről, csak ritkán ejtett néhány szót; annyi mégis bizonyosnak látszik, hogy Németországot, Schweizot, Francia- és Olaszországot egész Rómáig, többnyire gyalog járván be, helyről helyre arczképfestéssel és holmi vig jeleneteket előadó genreképek készítésével kereste élelmét, sőt néha oly jó vásárt is tett, miszerint helyenként módot és alkalmat lelt Olaszországban régi jó műveket szerezhetni, miket jó embereknél letévén, visszatérte után Bécsbe maga után küldetett, s azokból, midőn a szükség kívánta, pénzelt is. Megtörve végre hányatásaitól, s honvágytól zaklatva, s mindinkább és elevenebben díszesebb pályára léphetni ohajtva, 1817-ben jó

szerencsére Pozsonyba jött, s Farkasné testvére közbenjárásához folyamodott; de mely engesztelhetlen atyjánál siker nélkül maradván, Sándor bátyja Győrré hozta le, oda kérve Feltinger akkori mihályi plébánost is, utóbb győri kanonokot, Kisfaludy Károly egykori házi tanítóját, kit atyja mindig igen szeretett, s kinek segedelmével a kibékitést annál biztosabban reménylette; azonban az most is rendíthetetlen maradt, s kijelentette, hogy Károlyt mindaddig maga elibe nem bocsátja, míg szolgálatba nem lép, vagy meg nem házasodik; némi segédelmet azonban Farkasné útján adott neki, miből K. reményt merítve, Pesten letelepedett.

Azonban első pár évét itt is nem kisebb szükségben élte át. Stettner Máté kir. ügyvéd (utóbb udv. referendár) és Hunkár Antal (utóbb főispán) baráti nyílt karokkal fogadták, vetélkedve szabad asztalt ajánlottak neki, s gyakran pénzsegédelmet is: ő azonban önmegtagadó önérzetből amazzal nem rendesen, ezzel csak kölcsönkép élt. Egy becsületes vargánál fogadott szállást a magyar-utczában, ott tájképeket festett aquarellben, melyet szegény gazdája úgyahogy eladogatott, s mert Kisfaludy bámulandó sebességgel dolgozott, néha jó vásárt ütött; másszor ha kevésbbé keltek, vagy neki egyébhez volt kedve, vagy barátjainak dolgozott kedveskedésül, a zsellér gazdástul titkon nyomorgott. E mellett is egész buzgósággal a magyar irodalommal bővebb megismerkedéshez látott, melyből bátyja mun-

káin s némely barátjai apróságain kívül nem ismert semmit; s dolgoztatott is a drámában, de lelke rendkívüli mozgékonyága s egy tárgyról másra szokdelései közt a sok megkezdett műből keveset fejezve be: mialatt a székesfehérvári színésztársaság, Tatárait, melyek kéziratához történetesen jutott, Fejérvárt nagy tetszéssel adta. Ezután történt, hogy gróf Brunszvik Ferencz, akkori haszonbérelője a pesti városi színháznak, e társaság ügyességéről hírt vevén, azt 1819-ben meghívá Pestre, miszerint itt hetenként két magyar előadással örvendeztesse meg a magyarok barátit. Előadásait ez az említett darabbal nyitotta meg május 3., melyhez Kisfaludy egy az akkori időhöz illő prológot írt, s mely rendkívüli lelkesedést gerjesztvén, kevés hía volt, hogy a költő a színpadra nem vitették fel. E fogadás buzdította egy más darabja kidolgozására, melylyel a társaság június 16. Pestről bucsút vett: *Ilka, vagy Nándorfehérvár bevétele*, dráma 4 felv. Az ország bételt mind a két mű fényes sikerének hírével, s minden oldali buzdításoknak engedve, az eleinte tartózkodó költő kibocsátotta azokat ily címek alatt: „*A Tatárok Magyarországon*“, egy eredeti hazai költemény 5 felvonásban. Irta K. Kisfaludy Károly 1811. eszt. Pest, 1819.; 2. „*Ilka, vagy Nándorfehérvár bevétele*.“ Eredeti hazai dráma négy felvonásban. Budán 1819. Ősszel ismét feljövén a fehérvári színésztársaság Pestre, sept. 7. Kisfaludy Stibor Vajdáját adta mintegy rögtönözve, s így cse-

kély sikerrel; ellenben oct. 8. azt teljes készülettel és nagy gonddal játszván, köz tapssal fogadtatott, ámbár az abban nyilatkozó demokratiai irány sokakban kellemetlen érzéseket költött. Fokozta a közönség lelkesedését az első színszerű magyar vigjáték: „A Kérők“, melyet sept. 24. adatott; s barátjai sürgetésére a sajtó még 1819. decemberben hozta: 3. „*Stibor l'ajdár*“, eredeti hazai dráma 4 felv. Pest, 1820. „*Zách Klára*“ és „*Salamon király*“, mind az előadástól, mind a kinyomatástól eltiltattak. A következő 1820-dik évben nevezetes változáson ment által Kisfaludy. Gaal Györggyel, ki darabjai német fordításával foglalkodott, sűrű levelezésbe szövődvén, benne nemcsak szerető tisztelőt, de őszinte bírálót és tanácsadót is lelt, kit ő annál nagyobb örömmel fogadott, mert szakját értő barátok hiát mélyen és sajnosan érzé; Kazinczy munkái olvasása folytán pedig, miknek nyelvbéli szépségeire főleg Bártfay László által, kivel 1819. vége felé gr. Waldstein asztalánál ismerkedett meg, lett figyelemmé, a nyelv gondos és izlésesb kezelésére kezdte fordítani igyekezetét. Észrevehető különösen ez utóbbi tekintetbeni haladása most átdolgozott vagy újból készült darabjain, mik a székesfehérvári társaság 1820-ki tavaszi vendégszakában színre kerültek, melyek voltak május 3. „*Szécsi Mária*“, máj. 5. „*A Pártütők*“, mik oly rendkívüli tetszésben részesültek, hogy egész jeleneteket kellett nyomban ismételni; továbbá május 8-kán: „*Kemény Simon*“ és

„A Gyilkos“ hat nap alatt négy diadalma Kisfaludy drámai Múzájának. A minden oldali sürgetésekre ezek nemsokára nyomtatásban is megjelentek; és pedig júniusban: 4. „Szécsi Mária, vagy Murányvár Ostromlása“ eredeti hazai dráma 4 felv., „A Kérők“ eredeti vigj. 3 felv. Pest, 1820.; júliusban: 5. „Kemény Simon“, ered. hazai dráma 2 felv. és „Barátság és Nagylelkűség“, ered. dráma, Pest, 1820.; augusztusban: 6. „A Pártütők“, ered. vigj. 3 felv. és „Mikor pattant, nem hittem volna“ ered. vigj. 1 felv., Pest, 1820., miket még ez évben követett: 7. „Irene“, szomorújáték 5 felv., Pest, 1820., s Kisfaludy Károlyt a színiköltészetnek, közvetlen hatásánál fogva egy nagy közönség nemzeti és hazafiúi érzéseire, döntő fontosságúnak elismerő kor legünnepeltebb költőjévé, Gaal György fordításai által pedig e szerencsés mozgalmakat a főváros német közönsége s a külföld előtt is ismeretessé tették.

Az ekép nyert díszes erkölcsi állással, mely anyagi állapotját is javította, élete új phásisba lépett; s ebből megnyugvással tekinthetett vissza zivataros multjába, melynek tapasztalásaitól, bármí drágán voltak azok vásárolva, nyert költészete tartalmát és valóságot. Nem sikertelenül óvta őt Gaal a sokat-írástól, melyre termékeny tüze, képzelhetetlen könnyűsége s a zajos taps ragadozták; s míg ő barátjának tanácsai és a Goethéveli foglalkodás húzamosb figyelemre buzdították tárgyai belső kidolgozásában; a nyelv-studium, mely körül a Hel-

meczyvel szőtt barátság volt különös hasznára, a nyelv- és verselésben volt észrevehető. Így már most lassabban haladt alkotásaiban, s míg régebbi darabjait részben átdolgozgatva, az újakkal nem sietett többé. Több nagy historiai tárgyon dolgozgatott, melyek: „*Konstantinápoly Veszedelme*“, „*Első Ulászló, vagy a Várnai Ütközet*“ és „*Zách Nemzetség*“, miknek kijöveteli idejét is meghatározta volt már, de épen ezek által gerjesztve egy új szakot vévén fel studiumai körébe, a történelmet, többet tanult, mint előállított, s a mily hirtelenkedő volt elébb, oly lelkiismeretesen kétségeskedő lett most. E historiai studiumok vezették őt régi kedveltje Shakespeare igazi megértésére, s a nevezett darabok fennmaradt töredékei mutatják, mely magas álláspontra vergődött már ekkor a történelem felfogásában. E pályán akasztotta őt meg egy költői almanach megalapítása, mely kiszámíthatatlan hasznai és Kisfaludy erejének sokoldalu kifejtése mellett őt mégis a legmagasabbtól elejté, mire kétségkívül rendeltetve volt. T. i. a szépirodalomnak még akkor nem létezőn rendes közlönye, egy ilyet kívánt ő még 1820. elején zsebkönyvformában megalapítani; melyre Sándor bátyja a Regéiért nyert Marczibányi-jutalmat felajánlván, s Horvát István izgatásaira más hazafiak is elégséges összeget tevéen össze, az végre 1822-re meg is indult, s mind halálaig folyt ily czímmel: 8. „*Aurora, hazai almanach*“, kiadá Kisfaludy Károly. 1822 (—1831.), Pest (és Buda), tiz

folyam. Soha író ily rövid idő alatt oly nagy haladást nem tüntetett fel, mint Kisfaludy Károly az „Irene” megjelenésétől az „Aurora” feltünéseig; a természeti nagy tehetségekkel felruházott, de addig leginkább csak szerencsés ösztön által vezérelt költő itt mint tudós és kiképzett művész lépett föl. A kor jelességei, valamint az összes ifjabb nemzedék Kisfaludy s a szépirodalom ez új közlönye köré gyűlt (*Aurorai kör*), mely által ő az új iskola második státorává, a költészetben a szorosan nemzeti irány fő szerzőjévé, személyessége által pedig az új irodalom valóságos középpontjává lett, mit a Marczibányi-intézet nyíltan elismervén, 1826-ban a nagy jutalmat neki ítélte. Ezen, épen személyessége által gyakorlott hatást kimutatni, mely közvetlenül nevelő és fejtő volt társaira, s közvetve az összes szépirodalomra kiterjedt, a költészettörténet tiszte; itt csak személyével s ez új időszakba eső dolgozásai elősorolásával van dolgunk.

A hosszas szenvedéseket és inséget jobb csillag váltotta fel. A drámáiból, s majd az Aurorából gyűlő jövedelem, melyhez soha egészen meg nem békült, de testvérei által mégis némileg lecsillapított atyjának évenként küldött segedelmei, s ennek halálával 1826 óta téti jószága járult, őt díszes állapotba helyezék, bár gyakori megcsalások, jótékony-sága, melylyel épen méltatlanok gyakran visszaéltek, élvezni szeretése, gazdálkodásbani gondatlansága, s végre becses képtára költségei mellett

koronként pénzbeli zavarok sem hiányzottak, s adóságai növekedtek inkább, mint fogytak. De becsülésre méltó jellemét semmi szenny nem érte, s ragyogó munkássága országos tisztelettel vette körül. A festésszettel most sem hagyott fel, de nem kereset, egyedül gyönyörűség okáért űzte, még pedig 1822 óta kirekesztőleg olajban; e mellett a történelmi és aesthetikai studiumok, irodalmi dolgozataival együtt, ideje nagyobb részét vették igénybe. Az Aurorában s egyebütt megjelent saját dolgozatai évsorban ezek voltak: 1822-re: „*Nelzor és Amido*“, keleti dráma 1 felv., „*Az élet korai*“ ottáva-rimákban, allegorikai és lyrai darabok (részben Böködi és M. J. névjegygyel); 1823-ra: „*Szilágyi szabadulása*“, hazai dráma 1 felv.; alleg., lyrai darabok. köztük „*A lantós szerelme*“, ottáva, a „*Honvágy*“, sestina-rimákban s epigrammák (Zordy és M. F. névjegygyel is), beszélyek: „*Barátság és szerelem*“, „*Vérpohár*“ (B. K. névjegygyel), s „*Tollagi Jónás riszontagságai*“ I. része, mely által soká ismeretlen álneve: Szalay Benjamin híresedett el; 1824-re: egy komoly beszélyen s lyrai darabjain kívül (köztük egy románcz is) újra Szalay Benjamin humoristikai adalékai tűntek fel, mint „*Sulyosdi Simon*“, „*Mit csinál a golya?*“ stb.; 1825-re: „*Tihamér*“, regény, s ismét egy pár Szalayád: „*Sok baj semmiért*“ és „*Andor és Juci*“, parodia az Osszián majmolóíra, s lyraiak (románcz és elegia: Mohács); 1826-ra: „*Mátyás deák*“, vigj. 1 felv., két Szalay-

féle nedélyes beszéd: „*A fejér köpönyeg*“, „*Bajjal ment, vigan jött*“, lyraiak; 1827-re: „*A Vigjáték*“, „*A Betegek*“, vigjátékok egy-egy felv.; „*Tollagi Jónás*“ II. része s egy el nem készült regényes-eposi költeménynek „*Elte*“ töredéke; 1827-ben: „*A Leányörzö*“, vigj. 3 felv. (az Élet és Literatura II. kötetében); az 1828-ki Aurorában: „*Hűség próbája*“, „*Kénytelen jószicűség*“, vigjátékok egy-egy felv., s dalok; 1828-ban: „*Szeget szeggel*“, vigj. 1 felv. (a Koszoruban); „*Csalódások*“, vigj. 1 felv. s a „*A két Hajós*“, allegorikai költemény Vörösmartynak ajánlva (Költészeti kézikönyvem II. kötetében); az 1829-ki Aurorában: „*Áltudósok*“, vigj. 1 felv.; (A Fösvény vagy) „*Nem mehet ki a szobából*“, vigj. 1 felv.; balladák s népdalok; 1829-ben „*Hős Fercsi*“, parodia az osszianismusokra (a Muzáron IV. kötetében); az 1830-ki Aurorában: „*Három egyszerre*“, vigj. 1 felv.; *népregék* és népdalok (ilyek a Minerva azon évi II. negyedében is); 1831-re: balladák.

E gazdag, s formában és hangban változatos productio mellett, mely jobbra almanachja kellékei s határaihoz alkalmazkodott, nem vesztette soha szem elől fő szakját, melyet élte céljául tűzött maga elibe; a historiai drámát. Már 1812-ben dolgozta volt ki, mint láttuk, Zách Klárát; e tárgyat, 1821-ben, újra felvevén, családi szomorújáték helyett a historiai dráma magasabb álláspontjára emelte (töredékek az 1821-ki Szépliterat. Ajándékban és utóbb Kézikönyvemben); végre 1828-ban

külebb terjesztett studiumok után azon egész nagy forradalmat akarta egy nagyszerű trilógiának tárgyává tenni, mely III. András alatt kezdődvén, az interregnumon végig huzódik, s a Záchokon állott véres boszúban zárkövét lelte. S bár 1829. vége felé el kezdett betegeskedni, mégis hozzálátott komolyan e munkához, s legelőbb is a középső darabot (*Csák Máté*) kezdvén meg, azt annyi tüzzel, elmélkedéssel, éjjelezéssel folytatta, hogy orvosa szükségesnek látná őt a munkától eltiltani. Jobbra fordult ugyan állapotja a bekövetkezett tavasszal: „én igen javulok, írá nekem május 21., a tavasz jóltevőleg hat rám, dolgozni is van kedvem, és reményem, éltetmet ezentul szebben és a köznek több sikerrel szentelhetni!“ de e javulás rövid volt. Saját vétkei, mert orvosainak nem fogadott szót, visszahozák és nevelék bajait, a mihez még győri útja (aug. 1830.) is járult, melyet barátjai intése ellen tett, s egy erős meghűlés, minek következtén betegsége a legveszedelmesebb formát vette fel, mert a lélekzés életműveit szállotta meg, s szeptemberben már tüdővészbe ment által. Ennek kínjai közt is gondja volt az Aurora 1831-ki folyamára, melynek szerkesztését Bajzának adta által, s a *Jelenkor és Társalkodó* ügyére, mely politikai és tudományos lapokra azimént nyervén kiváltságot, annak szerkesztőségét rendezte; midőn szeretett jótevő testvére Farkas Gáborné halála híre végkép lesujtotta, Ez időtől fogva szokatlan bú hatalmazott el lelkén,

ágyát többé el nem hagyta: míg sorvasztó láza által végkép kimerítve, megfúlási kínok közt november 21. negyvenkét éves korában, ép azon perczben adta ki lelkét, melyben barátai az akadémiai választásoknak híret vették, mely szerint ez intézet Pozsonyban november 17-dikén megalakíttatván, Kisfaludy Károly a nyelvtudományi osztályban helybeli első rendes taggá neveztetett.

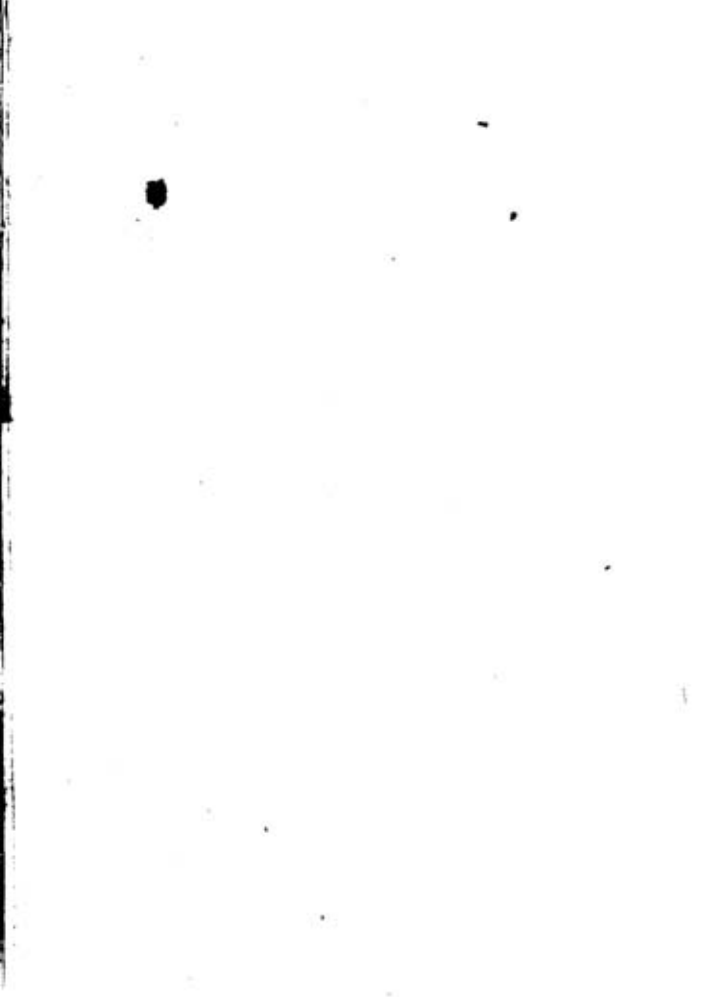
A két főváros magyar közönsége, eltakarításakor fényesen tanusította részvételét az irodalom első emberének ily korai elhunytá felett; mert daczára a kedvezőtlen időjárásnak, Pest eladdig ily gyászoló sokaságot nem látott. Kazinczy Ferencz fátyolt kötött az elhunyt felett, a lapok gyásziratokkal tölték meg, a színtársaságok mindenfelé előadásokkal üllötték emlékezetét. Hamvait a vácsi töltés melletti temetőben barátjai által emelt sírkő jegyzette; ugyanők, megvevén tömegétől írásait, azoknak összes kiadását eszközölték ily czim alatt: 9. „*Kisfaludy Károly Minden Munkái*“, összeszedte Toldy Ferencz. Tíz kötet. Buda, 1831.; az ebből s egy külön „Felszólításra a Nemzethez“ gyűlt összegekből egymárványemléke készült Ferenczy István szobrász által, mely a nemzeti muzeumban letéve ott várja felállíttatását; 1836-ban pedig ezen emlék-egyesület szépirodalmi intézetté alakult által *Kisfaludy-Társaság* néven, mely 1844-ben királyilag is megerősítettet, s jutalmazások, valamint számos nagyhatásu széptani és költői munkák kiadása által

az elhúnytnak hatását halála is folytatni tette feladásává. Ugyanennek megbízásából következett 1842-ben Kisfaludy Minden Munkái második és 1843-ban harmadik bővített kiadása, Pest, egy 4-rét kötet. s nyomban, Pest (Bécs) 1843—4., egy negyedik hat kötetben; azonkívül 10. „*Kisfaludy Károly Jelesebb Vigjátékai*“, Pest, 1843.; diszes emlékkiadásban: 11. „*Tihamér*“, regény. Pest, 1854.; 12. 13. „*Kisfaludy Károly Versei*“, ötödik kiadás Toldy F. által. Pest, 1858. (A Heckenast M. Remekírói gyémántkiadása III. kötetéül.)

VERSEK.

LYRAI KÖLTEMÉNYEK.

A LEGSZEBB GYÖNGY.

Van egy gyöngye a világnak,
Létünk legfőbb értéke,
Minden földi boldogságnak
Kútfeje s legszebb éke;

Melynek remegő tükrében
A szív magát képzeli,
S adóvevő örömében
Fájdalmait öleli.

De a nagy világ zajában
Az csak ritkán láttatik,
A romlott szív birtokában
Soha nem találtatik.

Csak szelíd s jó embereknél
Fakad égi forrása,
Érzékeny s meleg sziveknél
Tenyészik szent áldása.

Egykor szívem nagy inségét
Barátomnak beszéltem,
S érettem hullatott könnyét
E szép gyöngynek ítéltem.

HADI ÉNEK OLASZORSZÁGBAN.

1805.

Hadistennek vérrel festett
Zászlói már lobognak,
Öldöklésre szenteltetett
Mozsarai ropognak.

Ott áll — talpig beborítja
A dörgő por fellege —
Az ellenség; s villogtatja
Kardját büszke serege.

Dühösködve már reánk üt,
Hullnak bajnok vitézink,
Halált terjesztnek mindenütt.
Ritkúlnak már rendeink.

A térségen elszéledve
Holttetemek fekszenek,
Kik magokat felszentelve,
A hazáért vesztenek.

Jójenek vérszomjuhozó
Despotának zsoldosi,
Már annyi veszélyt okozó
Törvényes vad gyilkosi:

Itt állunk mi Huniának
Rettentő bajvívói,
A dicső magyar hazának
Igaz, hű pártfogói.

Mí Árpád szabad népei
Mí bátran megütközünk,
S régi vérünknek hívei
Vagy elesünk vagy győzünk.

Egy az élet, egy a halál,
Azt kérdésre ki veti?
Vagy előbb vagy utóbb talál,
A bajnok azt neveti.

Rajta pajtás! ne félj tehát,
Itt a választó határ:
A mit a jó szerencse ád,
Élet, halál legyen bár.

Tekints dicső nemzetünkre,
Öld vágd az ellenséget,
S diadalmunk hoz nevünkre
Dicsőséget, életet.

ELVÁLÁS.

Rózsaláncza szerelmünknek,
Sok örömmel telt frigyünknek,
Boldog életünknek
Hervadoz, és elválással
Fenyeget, nagy változással,
S búsitó mulással.

Hallod-e! az óra üt már!
Itt az elválasztó határ,
Mely szívedtől elzár:

Ha igaz mit szívem érez,
Meglátlak! Jój hát mellemhez,
Szerető szívemhez!

Itt egy könny, mely sérelmemből
Reád hull s nedves szememből
Hű szivedre gördül:
Kér hogy drága szerelmeddel
A távolt is emlékeddel
Íhlesd, s ne feledd el!

ELTÖKÉLET.

Végezd, Sors! a mit reám kimértél,
Öntsd le mérged életem kelyhébe,
Ved vissza a mit egykor ígértél
Az ifjúság arany idejébe:
Végy vissza mindent a mit csak szeretek,
Vezess egy új tövises pályára,
A földi inség legfőbb pontjára:
A nagy megtörtént: többet nem veszthetek.

Nem rettegek, az idő bármit ad!
Mert az erőszak erőmet neveli,
Lenyomja a gyöngye szív fájdalmát,
És a lelket sorsán fölülemeli:
Habár méltatlan s nehéz üldözések
Irgalmatlan megfosztanak mindentől.
Ha mind addig, míg létem sírba dől
Körülfognak vad s kínos szenvedések.

Egy tárgyért hevült vala kebelem,
Körüle forgának minden reményim;
Oh hányszor fölemelkedtek velem
Az egekig annyi tűzérzeményim!
Áldott lélek! egy szerencsés órában
Elfogadád ajánlott szívemet,
Rózsás útra vezetted éltemet,
És most ott fekszel a halál karjában.

Mit adhat, mit vehet a jövődő,
Mit ezután a szerencse játéka?
A megsértett szívből eredendő
Tökélet az ég legszebb ajándéka:
Vigasztalást csak enmagamtól várok,
Ha mindjárt elhagyva, számkivetve,
Nem ismerve s élve elfeledve
Magán s egyedül a világban járok.

A KEDVES SIRJÁNÁL.

Te is, drága! kifejtőztél
Az élet fogházából,
És szebb országba költöztél
Ott a néma siron túl!
Hol az angyalok sorában
Az örökség nyugalmában
Várod hű barátodat:
Ki elhagyva mindenektől
Némán kora sírodon ül,
S zokogja halálodat.

Míglen éltél, számkivetett,
 Honom sehol nem vala:
 Hű szerelmem átokká lett —
 Remény imígy megcsala.
 Meghaltál! és a végezet
 Vissza sírhalmodhoz vezet!
 Hol szívem fájdalomába'
 Hozzád rakom örömitet.
 Csalogató reményimet
 A föld hideg gyomrába.

Itt állok, és borzadással
 Szemlélem hűs boltodat,
 S kívánczózó sóhajtéssal
 Ölelem szent porodat,
 Hogy még egyszer felolvadnál,
 Csak egy gyenge reményt adnál
 Hátra levő éltemnek.
 Hasztalan! nem jó sirodból,
 Nem jó világos honodból
 Vigasztalás szívemnek.

Nyugodj tehát szent békében
 Az élet csendes partján,
 A boldogok seregében
 Annyi fergeteg után!
 Míg én is elköltözhetem
 És szabadon elvethetem
 Az élet porruháját,
 Míg a halálnak adózva
 És a lélek színváltozva
 Keresi vég hazáját.

A REMÉNYHEZ.

Ha idő az örökséggel
Irtózva ölelkezik,
Ha a halál az étellel
Végső harczot küszködik;

Minden az embert elhagyja
A sötét sír szélénél,
Sorsának prédául adja
Tünő élte végénél:

Remény! te vagy biztatója
Fáradt, bágyadt szívénél,
Te magad vagy fentartója
Már mulandó léténél.

Benned bízok s kebelében
Enyhülést, javulást vall,
Hív követője ölénél
Elalszik — és békén hal.

Ha szilaj kinok szagatják
Vérbe borult szívemet,
Minden örömtől megfosztják
Szerencsétlen életemet;

Ha szerencse fut előlem,
Utamba' keresztüljár,
A sors mérget itat velem,
Boldog óra rám nem vár:

Akkor te, kegyes Reménység!
Sugáرزol bús keblembbe,
És az elvesztett békesség
Visszafordult szívembe.

Híve maradsz az embernek
Bármely nehéz sorsa lön,
Kísérője életének
S barátnéja e földön.

A szenvedő könyeinek
Forrását elszáritod,
S a kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatód az embert,
Kit a végzet vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert;

Mert elhagyva a világtól
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron túl
Egy jó angyal számlálja.

És az ember bölcsőjétől,
Míg a sír őt elzárja,
Tőled, első kedvesétől,
Legszebb örömét várja:

S karjaidban mosolyogja
A sors forgó játékát,
Édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát.

Te vagy a szív békessége,
Védje a megsértettnek,
S tartandó uti költsége
E zarándok életnek.

A VÁNDOR.

Fellengző szabad lélekkel
Elhagytam én honomat;
Égig ható reményekkel,
Tünemény álmokképpel
Kezdem vándorlásomat.

Az ifjúság kellemekkel.
A világ szép örömekkel
Énnekem kedveskedett;
Elmém, még szabad voltába',
A csillagok országába
Könnyen fölemelkedett.

Az igazság oltárához,
A bölcsesség thronusához,
Lépésim siettetém;
A szerencse változásit,
A világ hiú szokását
Mosolyogva megvetém.

Gyülölvén a különbséget,
Széles e föld tyrannját:
Csak magát az egyességet,
S a jótevő békességet,
Mint éltünk legszebb javát,

Szívdobogva ohajtottam;
Nagy dolgokról gondolkodtam:
Tündér ábrándozásim
Az egek felé ragadtak,
És mellemben gyarapodtak
Kívánó sohajtásim.

De soha meg nem érhettek,
Ajtatos reményeim;
Valóságot nem nyerhettek
Gyümölcsöket nem szedhettek
Arany feltételeim.

Mert csak hasztalan törődtem,
Homályban maradt előttem
Az igazság sugára:
Csak a reménység követett,
S néha bágyadt napfényt vetett
Pályám sötét útjára.

Láttam laurust zöldelleni
A köz félénk homlokán;
Dicsőséget tündökleni,
Érdemesillagot fényleni
Méltatlannak oldalán.

Láttam az embert voltában:
A hazafit országában
Egy Hetaera ölében
Elfajúlni, elpártulni,
Végre más idegent dúlni
Ósei törvényében.

Láttam a nagyobb világot,
Titkait kikémleltem,
És azon nagy igazságot
Hogy a tündér boldogságot,
Melyet egykor képzeltem.

Az ifjúság maga kéri,
S senki soha nem isméri,
Neki bármely sorsa lön;
S hogy az élet békessége,
Ember legszebb nyeresége
Egyedül a szívből jön.

A mit a szív buzgón imád
Fenlángoló hevében;
A mit a tűzképzelet ad,
A mit a szem magosnak lát
Az ifjúság évében:

Oh be hamar meghódítja
S keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse,
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

Igy a lélek visszatérvén
Csendesen önmagába;
De új élelmet keresvén,
Ártatlanul bedőlttem én
A szerelem karjába.

A szívnek várt nyugodalmát,
Az erkölcs égi jutalmát,
Ott véltem hogy megglelem;
Oh de nyájas eredete
Új sebeknek lön kezdete,
S üres maradt kebelem.

Végre tehát bucsút vettem
A nagy világ zajától;
Boldog én hogy menekedtem,
Még ép szívvel kijöhettem
Ízetlen pompájától.

Amott látom hajlékomat,
Csörgedező patakomat
A napnál tündökléni;
Szép honom erdős hegyeit,
Felhőkig meredt bérceit
Elöttem kékelleni.

Itt, hol sok szép reményekkel
Pályámat elkezdtem,
És kiterjesztett kezekkel
Számptalan örömkönnyekkel
E tájtól bucsút vettem:

Itt állok most aggott ember,
S szívem megint örömmel ver
Hogy újra megláthatom,
S hogy magányos csendességben
Munkálkodó békességben
Éltem itt folytathatom.

S míg létemnek vég adóját
Az örökség kívánja:
A jövő akármit ad,
Itt életemnek kis hajóját
A fergeteg nem hánnya.

A természet anyamellén,
A barátság hű kebelén
Megnyugszik a jobb lélek:
Itt tiszta szép szabadságban
Csendes házi boldogságban
Megelégedve élek.

A BARÁTSÁGHOZ.

Egek legszebb szüleménye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Oh drága hív barátság!
Nálad nélkül gyászos éltünk,
Soha nem teljes örömünk,
Nem édes a boldogság.

A szív nehéz gyötrelmének,
Búvának és sérelmének
Föllegét elszéleszted;
És az élet boldogságát,
Már hervadozó virágát
Gyámolítva éleszted.

Minden nemes, magas, jó szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled,
És az élet fogházán túl
A sors nehéz vaskarjából
A lelket fölemeled.

Az ember minden érdemét,
Neked köszöni kellemét;
S mint a hajnal harmatja
A száraz földet virítja,
A lelket is úgy indítja
A barátság malasztja.

Ha ifjában a szerelem,
Ez ártatlan gerjedelem
Legelőször lángot vet,
Kétszer boldog, midőn látja:
Vele érez hű barátja,
S szerencséjén részt vehet.

Lenyomva a sors kezétől,
M megbántva az emberektől
A jobb ember sanyarog;
Átkozza bús születését,
Kínos számkivettetését.
Léte alatt csikorog;

Könnye kenyerét áztatja,
Villám éjjelét mutatja,
Már-már bedől sírjába:
De rá talál barátjára,
Felejtkezik fájdalmára,
Felvidúl hív karjába'.

Boldog kibén uralkodik,
 Kebelébe bezáródik
 E szent s tiszta indulat!
 Ballagjon ő a sors jobbján,
 Vagy szerencse kízó balján,
 Végre talál nyugalmat.

Az élet nagy örvényében,
 Ezerféle veszélyében
 A barátság maga áll,
 Mint a habzó tengerekben,
 Az ordító fergetegben
 Egy erős magas kőszál.

Örömének virágai,
 E szent frigynek szép napjai
 Soha el nem hervadnak,
 Rózsaláncza s kötelei,
 Két szép szívnek bilincsei
 Soha el nem szakadnak.

Sem az idő vasfogával,
 Mindent dúló hatalmával
 Változást benn' nem tehet;
 Sem a hideg sír félelme,
 Rettenetes ijedelme
 Akadálya nem lehet.

Boldog a kit életében,
 E világ nagy tengerében
 Az örökös végezet —
 Hogy életét szerethesse,
 Rendült sorsát kedvelhesse —
 Egy rokon szívhez vezet.

A NYUGTATÓ.

Leszállsz te is kecsegtető sugár!
 Ki rég borúlt egemre feltünél,
 S ujjannan a remény lágy karjain
 Biztatva szép álmokba ringatál!
 S habár csak messziről mosolygtanak
 Felém búszenderítő bájaid,
 Bátran megvívтам a jelen hiányait,
 Magas bért sejtve kebleden.
 Örömszínen, vezéresillag gyanánt
 Lebegdelt képed napjaim körül,
 S bájképzetím fellengve bolygtanak
 Jövendőmnék derengő tájain.

„Elég merész szív; véghatárod a remény,
 Ezen túl a szegénynék nincs java;
 A szépség felhőtlen tetőre vág,
 Birtokhoz csak szerencsés juthat el.
 Némulj meg, és tanulj lemondani.
 Nyugasztalódj' belső világodon:
 Örökségül tündéri álmokat,
 Nem földi jót adának istenid.“
 Így dörge rám küzdőre egy hideg,
 Egy vak szokáson szentesült erő;
 Ércz kormányát vadon zajogtatá,
 S habok közé süllyeszti partomat,
 Mély örvényt vág frigyes pályánk között,
 S kinézteim homályba oszlanak.

S te még egyszer ragyogsz felém kegyes!
 Gyötrelmem titka lángol könnyeden:
 „Áldozz! ez élet a földé; a rény
 Pálmája vad tövis között virúl.

Győzz túrve!“ így vigasztalál, s azon
 Kínos perczben viszonszerelmed
 Vallása reszket bíbor ajkidon;
 S mit a boldog nem nyerhete,
 A szenvedő alélt szívéen remeg. —
 Elválsz! s utánad ah haszontalan
 Nyilong karom; tompán zug el szavam
 A puszta téreken; letűnt az égi kép,
 Csak könnye reng keblem hullámain:
 A múltnak bús, komoly emlékjele.
 S míglen borúlva veszteségemen
 A távolt méri lankadó szemem,
 Szelíd fény leng körül; lágy hangzatok,
 Mint a lantnak homályos zengzeti,
 Gyöngén ihletve szerteömlenek;
 S egy bájalak világos szárnyakon
 Csendes méltósággal lebeg felém.
 Nem földi kényrt lövel tekintete,
 Szent béke ül felséges homlokán,
 S a merre lép, az ég malasztja kél.

„Te hív valál, s vesztél; fel csüggedő!
 Sorsod csak a mulót ragadta el;
 Lángzók maradnak a rokon tüzek,
 S a por felett buzogva érlelik
 Tisztult lényök nemesb tökélyeit.
 S ha a világ, ha vad korod szilaj
 Dagálya éltedet zavarja, jer
 Berkembe; myrtusim hús árnyai
 Ölelnek ott, s az ének szelletin
 A hív körébe szállva, részvevő
 Érzelmín enyhülsz.“ Így a mennyei;
 S míg dalra ébred lantom húrjain
 Bús hangok rezzenek, lelkem vidúl,
 S a szív zajongó habja esendesül.

ÉLET ÉS PHANTASIA.

Sötét homályban
Intézik és szövök
Komor hatalmak
A földi kétes
Pályák irányait;
S némán, szívetlenül,
Tüskéket hintve
Rejtélyes útra,
Hideg karokkal
A puszta élet
Háborgó tengerére
Taszítanak.

És duzzadó habok...
Ellenkező szelek
Forgatják életünk
Keskeny hajóját;
Fel-felröpítve
Hullámtetőkön
A fellegig mereng,
S alá sodorva
Halálos örvény
Tátong alatta.

S kinos zavarban
Ott küzd az ember
A vészözönnek
Gátlan dühével,
S dagadt kebelével
Partnak törekszik

Mely biztatón leng
 A távol elnyuló
 Reményköd árjain:
 Ott szebb élet derű,
 S csendes nyugalom
 Forrása csörgedez.
 De nem talál nyomot
 Esdett fokszirtjain;
 Fáradtan visszadől
 Zajló habok közé,
 S a lankadt szomjuzó
 Egy tiszta cseppet
 Se' nyerhet.

Kigyók övedzik át
 Baráti kéz helyet,
 S fájló botlásait
 Kaczagják ördögül;
 A váltó nap leszáll,
 Kétségek ostroma
 Körüldöbörgi,
 S kiélve jobb hitét
 A jó- s igazhoz,
 Fagylalt melyére
 Rohannak.

Meredve néz
 A holt világra,
 Súlyedte árnyai
 Kísérve rezgetik.
 Gyászszín borítja
 Zordon vidékeit;
 Csak egy villámsugár
 Dereng le néha
 Bús éjjelébe.

S reménye sírjait,
A véghetetlen űrt,
Mutatja könnyes
Szemének.

* * *

Ím a környék derül,
S arany felhői közt
Terjengő szárnyakon
Egy istenné közelg!
Int, s fénye számtalan
Alakban úszik
Kies virányokon.
Varázs tündökletin
Az ég harmatja reng,
S szelíd fuvalma
Serkentő bájt lehell;
Édenné változik,
A dísztelen vadon;
Lágy szellők nyájasan
Suttognak a mezón,
S himes virágok
Nyílt kelyheikből
Édesded álmokat
Lihegzenek.
A természet virít,
És sírokon keresztül
Örök tavasz mosolyg.

Az ember istenülve
Az égre feltekint;
S éltét, a zsongedót,
Az ifjut, a virágzót,
Mint hölgyét, olvadó
Melyére vonva,
A halhatatlanok

Sorsában osztozik.
Nem járatlan tovább
Ösvénye titkain,
S teremtó lángjait
Öröklét hirdeti.

A por nem lelkesül;
Ha égi szellemek
Nem oldják lánczait,
Alant hever s letán;
A Phantasia,
Az ész hív kedvese,
Bátran kivívja
Mely tömlöczéből,
S a látkörön túl
Fenten lebegteti
Világokat-
Körülsugárzó
Bájos szövétnekét.

VISEGRÁD.

Bús döledék! mily csendesen állsz ködlepte tetődön,
Nézve komordan alá a Duna habja közé!
Lakja királyinknak, Visegrád; hajdanti virágod
Porba omolt, s élted nemzeti gyászba vegyült.
Barna falad roppant vázként mered a levegőnek,
Mintha kivágya korunk mostoha terhe alól.
Hasztalan! elhúnytál; az enyészet vas keze rajtad,
Vad diadalmi jelül hamvadra edzi dühét.
Küzdél bár, de magas díszeidnek hullani kelle,
Míg pártolt fiaid oszlopa, sírja levél.
A múlt századokat látom feltűnni körüléd,

S lengve vonúl ni az est sűrű homálya felé;
 S mint a honvesztett lángképzeti visszaröpülnek.
 Lelkem is úgy felleng a kegyes árnyak után.
 Tornyaidat látom büszkén csillogni az éghez,
 S játszi habok tükrén képedet úszni alatt;
 Épületid sorait látom — — —

A SZELLŐHÖZ.

Ott a kéklő hegy tövében
 Egy ér csörgve folydogál,
 S partja füzes ernyejében
 A hív csendes lakja áll.
 Lengj e tájra, gyöngé szellő!
 Bús magányban ott küzdell ő:
 Boldogabb te! fölleled;
 Szállhatnék bár én veled!

Szállanék! de bájkörétől
 Tiltva, lép a sors elém,
 Láthatárom elsötétül,
 Végső búcsut int felém.
 Lengj te hozzá, gyöngé szellő!
 Őt helyettem üdvezellő!
 Mondd: nem hűnyt el érzetem,
 Bár elválni kénytetem.

És ha keble mély titokban
 Könnyel-áztan ömledez,
 S visszavágyó lángzatokban
 Múltja szépin tévedez;

Lengj körüle, boldog szellő!
S édes bán ha így éldell:
Gyengén súgva nevemet
Szentesítsd emlékemet.

S a midőn hűs alkonyában
Zeng az árva fülmile,
S lelke néma lágyultában
Ön szerelmet festi le;
Őt legyingesd, boldog szellő!
Rózsailatot lehellő!
S lengve szívhullámain,
Tüntess fel szép álmain.

És, ha lassun e tűz árja
Elhervasztja létemet,
S egy hideg kéz majd bezárja
Érte lángzó szememet;
Lengj te hozzá, esti szellő!
Sírfüvek között nyögellő;
Fogd fel vég fohászomat,
S vidd melléje poromat.

OLASZORSZÁGBAN.

Itt a langyos ég virányin
Édes illat tévedez,
S a múlt nagy kor omladékin
Hóskivárat ébredsz.

A természet bájos képe
Andalító kéjivel,
Felmosolyg a déli naphoz
Mindig ifju zöldjével.

Ah de bármí szép az élet,
A hazátlan árva szív
Kelyhiból a nyílt örömmek
Bút csak és keservet szív.

A napkölti ég alatt, hol
Fellegig nyúl a havas,
Hol sötét erdők hegyette
Száll s mereng a büszke sas;

Ott, hol harczfi a nemes mind,
Ég a szent szabadságért,
S létét kötve birtokához,
Megvet minden szolgabért:

Ott hazám, hol egykor Árpád
Ércz karral csatára kelt,
S élve halva nemzetének
Messze fénylő trónt emelt.

Ott hazám, hol a Tiszának
Lejtnek könnyü habjai:
Arra kelnek, arra szállnak
Lelkem néma vágyai.

RÓZA DALA.

Hajnali kellemű fény
Hinti mosolygva sugárát,
Melyre az ifju remény
Rakja le fellegi várát;

S édes irányra feszülten
Nézi magas remekét;
Érzete istenesülten
Fölleli biztos egét.

Így örömládozaton
Myrtusi lenge hűségben
Kél az erő szabadon
Tettre hevült kebelében;
Képzete lángözönéből
Egy alak ömlik elé,
S elrepes élte szükéből
Álma világa felé.

A CSAPODÁR.

A tavasz bájkellemében
A szép rózsza mint virúl!
Harmat reszket nyílt ölében,
S attól édesb lánggra gyúl;
S bármi szíven ringadoz,
Kéj-lehelve illatoz.

Boldog a jelent kedvellő!
Én malasztit érezem;
S rám melegre a hűs szellő
Honnan jó? nem kérdezem;
Kétszer él a csapodár,
Míg a hív tövösen jár.

HŰSÉG.

Bár a sors tőled messzezára,
Míg e szív ver, csak érted ég.
Édes szerelmed bájsugára
Általhat éltem alkonyára,
S bár a sors tőled messzezára,
Szent kéjre int emléke még;
S ha ébredsz lantom hangzatára,
Egy köny legyen hűségem ára,
Hogy bár a sors oly messzezára,
E szív még is csak érted ég.

VIGASZTALÓ DAL.

Impromptu.

»Mindent fontolva tégy,
Kevésből sokat végya:
A bölcsek ezt hirdetik.
De ha mind e mellett
Szándékod füstté lett,
Még több, ügyed nevetik:
Mit téssz boldogtalan?
Zokogni untalan
Az erőshöz nem illik.
Az ember egyszer él,
Ki tudja mit cserél,
Ha szűk hantja megnyílik
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor,
Ez megvívja sorsodat:
Igyál s felejtse gondodat.

»A szerelem vad tűz,
Súlyos ígára fűz«:
Ősz tudósok így szólnak.
De ha mind e mellett
Szív s lélek rabbá lett,
S egy kedvesnek hódolnak:
Mit téssz reménytelen?
Ha széped kegytelen
S szíved el nem fogadja?
Vagy ha szeret is bár,
De sors tőle elzár,
S messze földre ragadja?
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor,
Igyál s nyugtasd szívedet,
S éltesd buzgón hívedet.

»Tanúlj gazdálkodni,
És fogsz gyarapodni«:
Így kérkedik a gazdag.
De ha mind e mellett
Erszényed üres lett
S nem kél ki a vetett mag:
Mit téssz boldogtalan:
Fáradni hasztalan
Kínna teljes mulatság.
Pénz a kor istene,
Ki törhet ellene?
Így volt, így lesz a világ.
Itt a pohár! itt a bor!
Vigasztal ez mindenkor,
Igyál s tágul kebeled!
Ezt kincsesel föl nem leled.

»Légy bátor, győzni fogsz,
S dicsóságban ragyogsz«:

Író s vitéz így kiált.
De ha mind e mellett
Koszorúd másé lett,
S édes Musád tovább szállt:
Mit téssz? bús panaszlás,
Köny, kérclem nem más!
Ezt jobb lélek megveti;
Mint félénk csatázót,
Gondolat-vadászót
Minden szél eltemeti.
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál míg tüze meghat,
S lesz bátorság s gondolat.

ÓHAJTÁS.

Volna szárnyam! elröpülnék
Egy kies vidék felé,
S ott piltennék, hol madárhang
Éled s a víg csermelyé,
Míg a hívnek gyöngé karja
Édes lángra költene,
És az álmak szép honából
Szebb valóra intene.

Ott a berki alkonyatban
Csak mi ketten kedvesen,
Tudva: senki el nem árúl
S nem lappang irígy lesen;
Andalogva hű szerelmünk
Szent malasztit érzenők,
S hosszú verseny áldozatban
Bájkelyhét ürítenők.

Lepje bár fagy a vidéket,
Nem sóhajtom a tavaszt;
Egy varázslat, bár havaz künn,
Visszahímnzi nékem azt:
A derült ég tiszta képe
Hívem kék szemében él,
S nyájas arczin olvadozva
Líliommal rózsza kél.

Zsenge szállit a pagonynak
Látom karsu termetén,
S a virágok illatárját
Bészivom lehelletén.
Könnye harmat, mely vidítva
Titkos búmon ringadoz;
Lelke napfény, s tőle minden
Életkéjre lobbadoz.

Ott vidám kedv és szerencse
Tűn fel minden kényivel;
Ott az élet ifjan aggúl
S szép álomként lebben el.
Édes emlék! drága képek!
Bájitok ha átfutom
Mily örömmel elröpülnék!
Merre? — azt csak én tudom.

ERZSÉBET.

Gyászravatal készül, a nép gyúl, tompa harangszó
Zúg, s keseregve hazánk bércei visszanyögik,
Megholt Endre király! vele Árpád törzsöke dőlt ki.
Melynek négy század látta csodálta diszét;

Mely rab-utált szívvel hinté törvényi malasztit,
 A szabados népnek nagyra emelve hírét;
 És ellenhadakat tapodó fejedelmi erőben
 Büszke hatalma jelét messze időkre fűzé.
 Elhúnyt a hősvér! de miként a bús dőledék közt
 Néha tenyész egy bájillatozásu virág;
 S nyitva szerény kelyhét az örömlét harmatit iszsza,
 Míg a fergeteg őt kegytelen összetöri:
 Így maradtott egyedül Erzsébet, puszta tetőjén,
 Pártos lelkü felek durva csapatja között.
 S atyjának vesztén siratá a nemzet ügyét is,
 Mely önnön fiain edzi dühödve vasát.
 Így leve tömlöczczé eldődei fénypalotája:
 Ő maga árva, szegény: párthive nincsen azért.
 Ótalmára hevült idegen bár; ah de magyar nem,
 Nem kele, nem buzgott védeni szent igazát.
 S elhidegülve hagyá nagy hőse szelíd unokáját
 Válni örökjétől, mely nem örökje tovább.
 „Hunnia, légy boldog! s bár nincs maradásom öledben,
 Míg piheg e szív, csak — csak teutánad eped.
 Hív leszek én hozzád ha te bár elhagyva feledtél:
 Csak te lehess boldog szép haza! szenvedek én.”
 Ezt rebegé a szűz, nemzője porára borúlva,
 Nagy koronázottink hajdani békehelyén;
 És ott hol komoran barnúltak az ősi koporsók,
 Honjától ott vőn szív-szakadozva bucsút.
 Érzi, miként hasad el bús élete minden örömtől
 S könnyén népének lassu halála remeg.
 Elvált! s kit nem rég ezerek tömjéne magasztalt,
 Most távol rejtek néma homálya fedi.
 A vigadók zajait s a kény szabad ömledezésit
 Most halavány színnel váltja monostori csend.
 Rettentő csere! mily türelem múlhatja fel e súlyt,
 Mely a vétlen szűz lágy kebelére rohant!

Távol kedvesitől, részvétlenül, élve temetten:
 Létte kies tavaszát zárja halotti magány.
 Síkra kiszállani már nem látja vitézei rendét,
 Harsány tárogatók nyers riadalmi között,
 S bajnoki játéokban diadalra hevülve szemétől,
 Csengni aczélon aczélt, vívni erővel erőt
 Nem, nem a délezeg inú paripák nyílroptü szökésit
 Párduczos ifjaknak verseny iramtok alatt:
 Nem, soha nem többé! mindennek vége szakadt már
 A gyönyörű létnek kelleme, szépe, oda!
 A győztes seregek dalait most váltja karének,
 Mely remegő ajkin hosszú fohászba vegyül;
 Vagy komor árnyékként lépdelve sötét teremében,
 Gyúladozó vérről küzdve emészti magát.
 Nem mosolyog neki a viszonzás égi sugára,
 Mely lány vonzattal bű szerelemre hevít;
 S hintve reánk a lét bájlóbb tartalma világát,
 Minden földi öröm kéjzönnébe merít.
 A gyöngéd anyanév, deli férjnek tiszta szerelme,
 És rokonult lélek őt nem enyelgi körül.
 Sejti malasztit bár, de lemondás átka felette!
 S álma derültében képe alélva letűn.
 Így hervad szomorún örökös gyászskörbe szorúlva,
 Így a forró szív a hideg élet alatt.
 Mindenek elhagyták: egyedül fájdalma maradt hív,
 Nyújtva tövisszorosút bíbora éke helyett.
 Vér gőzölg az alatt Magyarország téerein: a vak
 Pártosság szabadon gyűjti halálra tüztét;
 Míg Rozgony mezején Károlynak fegyvere győzvén,
 Méreg-, tőr- s cseleken nyert urasága megállt:
 S míglen az új fénynek hódolt s örvendezte a nép —
 Messze vidéken szép csillaga éjbe borúlt.
 Mint a nyári lebel sivatag közt, húnyt el ez élet;
 Vég jele áldás volt, vég rebegése: haza!

Így hala Erzsébet, nagy szerzőnk hív unokája;
És hidegült hamvát nem fedi honni virág.
Nyúgodj, áldott szív! emlékedet élteti a köny,
Melyet drága hazánk egykori képe fakaszt.

ALKONYI DAL.

Ím kedvesem édes! kék hegyen túl
A nap remegő sugára leszáll,
És tiszta gyepágyon lágy pihenésre
Oly biztosan int a berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
S hű párja körül a fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A boldog aranykor képe dereng.

Ott messze irígyló vizsga szemektől
A földi szokás rabféke szakad:
Csak a szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és új kénybe ragad.

S mint parti virággal víg ölelésben
A feldagadó hab habba vegyül,
Úgy kéjledez éltünk egybe ömölve,
Míg a gyönyörűség mélyibe dül.

S mint a füzes ingó lombjain által
A holdnak ezüst világa ragyog:
A teljesülés szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer, kedvesem édes! a tavasz illan,
S a fulmile nyájas zengzete múl,
Majd éji lehelletén a komor ősznek
A csermelye fagy, a rózsza lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a lét,
És a liget ernyős rejteket ad,
Most éljük az éltet, hervad is az bár,
A múltnak azért emléke marad.

Nézd a magas égnek csillagírását,
Mely érzeni és szeretni tanít;
Ó hadd szemeidben visszaragyogni,
Mit lelkem epedve s égve gyanít.

CSALÓDÁS.

Lakja zárva kedvesemnek,
Szómrá nem jó felelet:
Tan szabadba csalta őtet
A virágos kikelet;
Szép pihenni, álmadozni
A liget hűs árnyain.
Arra szállok, ott lesem meg
Titkos andalgásain.

S ím zöldjéből a bokornak
Reszkető tűz ég elém;
Ő az, ő az! lángszeméből
Hű szerelme int felém!
Kéjlobogva szállok arra —
Ah de játszi fénye múl,
A midón a nap sugára
Kék hegyek közé vonúl.

Ének ébred bús panaszszal,
Oly szelíd, oly szelleti!
Ó az, ó az! engem hívnak
Bájhatalmu zengzeti.
Szívdobogva szállok arra,
Ah de léptem zajlatán
Némul a dal, és felettem —
Elröpül a csalogány.

Félig rejtve, illatajkkal
Rám mosolyg egy gyöngye kép!
Ó az, ó az! nyájas arcza
Mint pirúl, mi égi szép!
Öt ölelni szállok arra,
Ah de vérzik hő kezem —
Rózsa volt, és képzetimnek
Csak tüskéit ér zem.

EGY SZÓ.

Lyánka édes! csak egy szóra
Nyisd meg illat-ajkidat,
S mint egy hang az üdvösségből,
Ífjuló szívemre hat.
Csak kis szó a m'ért esengek,
Még is oly nagy, oly dicső,
S szebb világba lobban által
Lelkem, a rég csüggedő.

Kérded mily szó? Nézd a rózsa
Hajnalesókban mint pirúl;
Szűz vonzat- s örömnnyiltában
Keble ily szent jelre gyúl.

Ibolyákon azt susogja
A nyáresti víg lebel,
Rengve fészken bájcsereiben
A madár azt zengi el.

Csillagában a teremő
Azt ír mint kegyjelét,
Hogy küzdési szép jutalmát
Sejtse ott az árva lét.
Lyányka édes! szép jutalmat
Adhatsz még te ide lenn:
Mondd a hívség-lelte kis szót,
Érted égek, mondd: igen!

KÉSŐ BŰ.

Rejtsd előlem kéjre lobbant
Szép szemed sugárait!
Rejtsd előlem édes arcod
S lelked annyi bájait!
Ennyi kellem édenébe
Jobb nem is föllengeni.
Mint utána forró vágygyal
S csillapítlan érzeni.

Ah de késő! a mit láttam
Olthatatlan bennem ég:
Eget lelmi s el nem érni
Hosszu kínra már elég.
Mit használ az édes álom
A forró szív lángival!
Szebb valóra ha nem ébred —
A szegény szív kétszer hal.

NÉPDALOK.

HUSVÉT UTÁN . . .

Husvét után két hete már,
A szép leány a kertben jár.
Jöszte, Rózsám, jöszte
Hamar ki!
A bokorban lelsz te
Odaki.

Zöld a levél, hús az árnyék,
Játszanak ott hív gerliczék.
Jöszte, Rózsám, arra
Szaporán!
Jobban megy a munka
Csók után.

„Tüske van ott, csalfa legény,
A sűrűbe nem megyek én.
Van szeretőm nekem
Odabe',
Ki majd elvesz engem
Pünkösdre.“

HEJ VIOLÁM . . .

Hej violám, szép violám,
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél
Kék szememben szívet lelnél

Barna hajad simítsd hátra,
Hadd nézzek én szép arczádra,
Hadd nézzek rá utóljára,
Búm eltemet nem sokára.

Bár csak piros rózsza volnék,
Kebled felett elhervadnék;
De szived nagy keménységén
Fejér rózsza lettem már én.

Hej ki ne menj a mezőre,
Sokat sírtam a zöld füre,
Majd szememnek bús harmatja
Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád édes kincsem!
Tovább immár nem türhetem,
A faluban muzsikálnak,
Elmegyek én katonának.

NÉZD A HEGYEK . . .

Nézd a hegyek pipáznak,
A kaszások megáznak;
Ha szeretőm megázik,
Nálam azért nem fázik,
Van nekem jó tűzhelyem:
Meleg tűzhely kebelem.

A TISZÁNAK KIES PARTJÁN.

A Tiszának kies partján
Járok én szép rózsám után.
Tisza! Tisza! mondd meg nekem:
Szép rózsámat hol keressem?

Tisza! habod azért vidám,
Mert tebenned fürdött rózsám,
M'óta rózsám vizedbe szállt,
Barna színed fejérré vált.

Hol szép rózsám? mondd meg Tisza!
Válj mézzé ha vized iszsza;
Mondd meg hogyha értem sohajt,
Kebelemre visszaohajt. —

Írigy Tisza, te csak nem szólnsz,
Szigetek közt némán lefolysz
Én is puszta sziget lettem,
Búmnak árja foly körültem.

VEDD SARLÓDAT ÉDES KINCSEM.

Vedd sarlódat édes kincsem,
Aratni jer most énvelem,
Temelleted, édes rózsám,
Mindjárt jobban megy a munkám.

Danolj rózsám, a nótában
Mint szivünkben szerelem van,
Szép is a dal ha szerelmes,
Bús legyen bár, mégis kedves.

Kösd be fejed a kendővel,
De szép orczád ne takard el,
Virágos kert az énnekem,
Öröमित onnan szedem.

Nagyon süt a nap dél felé,
Pihenj le a kereszt mellé,
Dülj szűrőmre édes rózsám!
Enni majd hoz édes anyám.

Én addig a kútra megyek,
Hogy fris vízzel enyhítselek,
Ha csókot adsz érte, rózsám,
Hárommal megköszöni szám.

Aratgassunk aztán megint,
Míg az este álomra int;
Ád az isten így kenyeret,
Így veszlek el én tégedet.

MESSZE FÉNYLIK A BALATON.

Messze fénylik a Balaton,
És engemet partjához von;
Immár tudom miért fénylett,
Mert szép Rózsám bele nézett.

Hej szép Rózsám! tekints rám is!
Hadd derüljön bús szívem is:
Olyan az mint a Balaton,
Ha felette szélvész vagyon.

AZ ÉN KINCSEM . . .

Az én kincsem noha szegény,
Még is szívből szeretem én;
Sok legény van a faluban,
De mint Palim egy sincs olyan.

Édes anyám neheztel rám
Ha durrogat az én Rózsám,
Mikor házunk előtt korán
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass jó galambom!
Félbe szakad édes álmom:
Jól esik bár ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Fris bokrétát kötöttem én,
Neked adom, barna legény!
Tűzd a hűsön kalapodra,
S emlékezz meg galambodra.

Vedd elő kis furulyádat,
Fújd el rajta bús nótádat,
Tán a szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

S én a kertben ha gyomlállok,
Szép nótádra visszadallok,
Eldallom hogy te léssz kincsem,
Míg utólsót ver a szívem.

SZOMSZÉD ASSZONY . . .

Szomszéd asszony udvarába
Két galamb szállt minapába;
Bár elmémet mint futtatom,
Melyik szebb? azt nem tudhatom.

Egyik fürge mint a kis hal,
Arcza piros mint a hajnal,
Nem is csoda, két nap süti,
Bogár szemét ha felüti.

Nappal is éj látszik haján,
Rózsa virít kerek száján,
Ha ez csókra tüzesednék,
A méreg is mézesednék.

Mint a hattyu szép a másik,
Mikor rózsák között játszik,
S mintha búzavirág kelne
A fris havon, olyan szeme.

Láliomból szótt arczáján,
Gyöngybe foglalt édes száján
Szelíd öröm mulatozik,
Onnan más szívébe szökik.

Hej csak ide röpülnének!
Be örülnék a szókének;
De a barnát is szeretném,
Szint oly kedvvel ölelgetném.

MÉLY A DUNA KÖZEPÉN.

Mély a Duna közepén,
Át nem mehet a legény,
A parton áll hiában,
Sohajtozik bújában.

Méit jöttem át a Dunán
Csalfa szerencse után?
Túl a Dunán is szegény,
Innen is az vagyok én.

Hej pedig túl a Dunán
Vár engem a szép leány,
Ott áll és int hiában,
Siránkozik bújában.

Volna hajóm a Dunán!
Érte mennék szaporán.
Volnék hab! be örömet
Átölelném a kedvest.

De sem most, sem azután
Révet nem lel a Dunán;
Egymásé nem lehetnek,
Hej! azért hogy szegények.

TÚL AZ ERDŐN . . .

Túl az erdőn lakik rózsám,
De az álnok nem jön hozzám,
Bucsú óta nem láhattam,
Azóta nem is alhattam.

Nem alhattam szerelmemben,
Úgy befészkelte az szívemben,
Kitépném, de mint a madár
Kedves helyre csak visszajár.

Daru megjön és a gólya,
De nem az én kedvem soha;
Bús leszek én míg az nem jön,
Ki ott lakik túl az erdön.

Holnap reggel virradóra
Elmegyek én a halomra,
Onnan nézek a szép tájra,
Kincsem fejér hajlékára.

Hej! de ott csak füstöt látok,
S eltűnik az, mint az álnok,
Mint az álnok, ki elhagyott,
S öröm helyett könnyet adott.

RÓZSA! RÓZSA! MIT CSINÁLSZ . . .

Rózsa! rózsá! mit csinálsz
Egyedül a kertben?
Ha szebb öröme találsz
Ne élj ott ridegben.
Az élet ha nem páros,
Téli virág, nem szagos.

Harmat csillog kelyheden;
Ne sírj édes rózsám!
Ha bú fekszik élteden,
Átültetlek hozzám:
Kelyhed legyen ajkamé,
Gyökered a szívemé.

HA ÉN TISZTA PATAK VOLNÉK.

Ha én tiszta patak volnék,
Galambom kertjében folynék,
Tán hattyuként nyári este,
Fris vizemben megfürödne.

Ha én zöldellő fa volnék,
Galambom kertjében állnék,
Föltartanám a nap hevét,
Hogy ne süsse szelíd képét.

Ha illatos virág volnék,
Galambom kertjében nyílnék,
Tán víg kedvvel leszakasztna,
S keble havával itatna.

Ha én gyöngye szellő volnék,
Galambomra legyezgetnék,
S míg édesden álmadozna,
Ajkam ezer csókot lopna.

Ha én fülemile volnék,
Galambom kertjébe szállnék,
Búmat talán meghallgatná,
S szívért szívét odaadná.

A KI SZERETŐJÉT . . .

A ki szeretőjét
Igazán szereti,
Legyen bármi sötét,
Még is felkeresi.

Sötét van az erdőn
Ha bucsuzik a nap,
Kincsem még is eljön,
Ha édes csókot kap.

Nincs virág a mezőn
A nagy téli fagyban,
De ha kincsem eljön,
Akkor melegem van.

A konyha füstölög:
Fergeteg lesz talán;
Galambom könnyörög
Ne nézzek más után.

Nem nézek én másra,
Habár szeretne is,
Csak szép galambomra —
Elég baj az egy is.

HEJ TI FÉNYES CSILLAGOK.

Hej ti fényes csillagok,
Volnék ott hol ti vagytok!
Nem néznék én a vízbe,
Hanem Rózsám szemébe.

Hej ti fényes csillagok,
Onnan ti messze láttok,
Hol van Rózsám, merre jár,
Karjaimba jön-e már?

Hej ti fényes csillagok!
Ha jön, csak ragyogjatok:
Ha máshoz megy, hűnyjatok el,
A hamis hadd bóduljon el.

A BIMBÓBUL . . .

A bimbóbul virág lesz,
Kincsem mondta, hogy elvesz,
Hogy piros kendő lován,
Értem jön szüret után.

De vége a szüretnek,
Leánytársim nevetnek;
Volt hegyke szép szeretőm,
Hej de még sincs fejkötőm.

Az ágon szarka csörög,
Az ablakhoz röpülök,
Kinézek az utcára,
Nem jön-e valahára?

De csak halad az idő,
Elmarad a szerető.
O leányok! higgyétek,
Hamisak a legények.

MOST JER HOZZÁM . . .

Most jer hozzám
Édes Rózsám!
Nincsen itthon
Néném asszony,
Darálni van
A faluban;
Mert ha itt lel
Agyon perel,
Dörög morog,
Ireg forog,
Nyelve pereg
Mint a kerek,
Pitteg pattog,
Csitteg csattog,
Szót nem enged,
Míg elreked.
Most jer kedves,
Senki nem les;
Adok csókot,
Akár hatot,
Aztán tágulj,
S el ne árulj;
De elvégy ám
Édes Rózsám!

EN IS VOLTAM SZEGÉNY LEGÉNY.

Én is voltam szegény legény
A míg nem szerettem,
De azóta gazdag vagyok,
M'óta rabbá lettem.

Ha pénzem nincs, rátekintek,
S midjárt kincset látok;
Ha megölel, bú, baj, gondok,
Nevetek reátok.

Szépen zeng a kis pacsirta
Ha tavasz kifejlett,
Szebben danol édes Rózsám
Pergő rokka mellett.

Arcza milyen, keble milyen —
De azt meg nem mondom,
Mert többen is megszeretnék,
Lenne akkor gondom!

A DUNÁBAN . . .

A Dunában sok a víz,
Jaj! ki a leánynak hisz!
Mint a víz a Dunából,
Nem fogy az ki bajából.

GYÖNGYVIRÁG ÉS LILIOMSZÁL!

Gyöngyvirág és liliomszál!
Szép szeretőm mellettem áll;
Mint a téjben uszó rózsza,
Olyan az ő nyájas arcza.

Hollószárnyak szemöldöki,
És alúlok tűz ragyog ki,
Tűz ragyog, mely noha éget,
Lángja után von engemet.

Gömbölyű kis piros sajka
Mézforráson az ő ajka,
Gyöngygyel rakva szagos öble,
S fülmile szól ki belőle.

Tajtékhalom az ő keble,
Rubintbimbó áll felette,
És alatta az a nagy kincs,
Milyen több e világon nincs.

Mint reggel a játszi lepke
Szép galambom olyan fürge,
Két ujjammal átfoghatom,
Ha víg tánczban megforgatom.

Szeretem is én a Rózsát,
S ha úgy rám néz és csókot ad,
Tudja isten mit nem érzek,
Szívem ugrál s alig élek.

VIGAN FOLY A CSERMELYE.

Vígan foly a csermelye,
Hej Rózsám ne nézz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz:

Majd úgy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén;
Zogokva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

A Bakonyban sok a fa,
Több könnyeket sírtam ma.
Azért oly zöldek a fák,
Mert könnyeim áztatják;
De meghalok azért is,
Tudom akkor sírsz te is —
De Rózsám, ha szeretnél,
Csakugyan jobban tennél.

LEGÉNY SZÖKÖTT KERTEMBE.

Legény szökött kertembe,
Ott szívét elvesztette,
A szívét én meglettem
S kendő alá rejtettem
Jaj be kínozott engemet,
Úgy furdalta keblemet!
Utóbb el is foglalta,
Saját szívem kitolta.

AZ ÉN BABÁM DURCZÁS LEÁNY.

Az én babám durczás leány,
A legénynek csak fittyet hány;
Be haragszik, ha azt mondom:
Addsa csókot szép galambom!

Igaz! sánta! de az hagyján!
Csak czipó ne volna hátán!
Még azt is eltűrném benne,
Csak fél szemre vak ne lenne.

Otthon ülő, serény, dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombócztot főz, mint az öklöm.
Ettem egyet, most is nyögöm.

Bárki mit mond, én elveszem,
Hív lesz hozzám! azt elhiszem
Nem féltem a katonáktul,
Sem magátul a haláltul.

MOHÁCSI DAL.

Suhogva mint az esti szél
Mély gödréből a vitéz kél,
S mint halvány köd holdvilágnál
Mohács térén tétova száll.

Néz a pásztor s keresztet hány,
Kiált a hív kuvasz után,
A tűz mellé heveredik,
S múlt időrül töprendik.

»Hej itt egykor e gyp felett
Sötétpiros harmat esett;
Fű, virág búsan lehajlott,
S magyar szívből fris vért ivott.

Sok legény jött nyalka lovon
Győzni a vad büszke taron,
Lova eldült, maga fejér,
Néma, hideg, mint őszi dér.

De a mátká honn könnyezett,
Víg dal között kört nem lejtett.
Várja, de csak halálmadár
Hozza hírért, hogy nem él már.

Csele patak! iszapodban
Királyi nagy temető van,
Azért is oly sárga vized,
Oszlopod gőz, átkos neved.

Csontba akad s hortyog a ló,
Meg-megcsorbul kasza, sarló,
A leány fél, s bármi begyes,
Oltalmára legényt keres. —

Ne félj Rózsám! szebb idő jár,
Dunánk rabot nem hord immár,
S újra díszlik Mohács táján
Magyar legény, magyar leány.»

AZ ÉR MELLETT ÁLL EGY FA.

Az ér mellett áll egy fa,
Szép rózsám eljár oda:
Én is ha zöld fa volnék,
A kedves helyen álnék.

Ágimat lehajtanám,
Hogy más ne lássa Rózsám,
Ha lepihen s hűtözik,
Vagy az érben megfürdik.

Ne lássa szép alakját,
Aranyhálló szög haját,
Villámló tűz-zemeit,
Fejér galambtetemet.

Ne lássa! mert magamkint
Örömet nem lel megint:
Én is láttam s víg napom
Érte búban folytatom

Kalapom virága,
Melyre kis lába hága,
S a violát kebelén
Könnyekkel neveltem én.

FOGY MÁR A NAP MELEGE.

Fogy már a nap melege,
Kertünkben a czinege,
Csipős szél fuj a mezón,
Farkas kullog az erdón.

Hadd fújon a csipős szél,
Galambom attól nem fél,
Reá veszi bundáját
S telkeresi Rózsáját.

S ha galambom betoppan,
Szívem oly nagyot dobban!
Pergő rokkám megakad,
S fonalam is elszakad.

S ha nyájasan mellém ül,
Mi nem néz ki szemébül!
Szép szemek, barna szemek,
Öröm nézni belétek.

És ha a mécs elalszik,
Ajkaimhoz lopódzik,
Megesókol, én haragszom,
S a csókot — visszaadom.

MESSZE TÖLED ÉDES KINCSEM.

Messze tőled, édes kincsem,
Komor búban fogy életem;
Küldj messziről vigasztalást
Hogy te még most sem szeretsz mást.

Ha megvirrad napkeletről,
Emlékezem szép szemedről,
Az is, napom még boldog volt,
Oly szép tüzzel felém lángolt.

Bár itt is a nap melegít,
Mint szemed úgy még sem hevít,
Kívül égek, belül fázom,
Mert te messze vagy galambom!

Mit nem adnék, mit nem tennék?
A villámra is felülnek,
Hogy csak egyszer láthatnálak,
És szívemhez zárhatnálak.

De mit tegyek? nincsen mentség,
Tudja isten látlak-e még!
E gondolat csak könnyet ád,
Szép galambom, isten hozzád!

PIROS LEÁNY! BARNA LEÁNY!

Piros leány! barna leány!
Megkérlek én szüret után,
Van szekerem, két pej csikóm,
Azon vizlek szép galambom.

Van kis házam és kertescském,
Buzát termő jó földecském,
De mind ennél tán többet ér
Szívem, mely csak éretted vér.

Csapj fel Rózsám s foglalóra
Süss egy csókot ajakimra.
Meghálálom én ezerrel,
Csipkés szélű fejkötővel.

MONDDSZA NEKEM, RÓZSÁM-ADTA.

Monddsza nekem, rózsám-adta,
Van-e kezéd olyan,
A mely nem csak ölelni tud,
De jártas dologban?
»Van kezem, mely a ház körül
Tud munkát találni,
Jól tud varrni, sütni, főzni
S beteget táplálni.«

Monddsza nekem, kincsem-adta,
Van-e lábad olyan,
A mely nem csak sétálni tud,
De hon is talpon van?
»Van lábam, mely jó uton jár
S nem botlik oly könnyen,
A nappal kél, sűrűgve jár
A háznak körében.«

Monddsza nekem, lelkem-adta,
Van-e szíved olyan,
Mely szeret? Ha elveszlek
Még ezen farsangban.
»Van szívem, mely híven szeret
S ezt tartom fő jómnak:
De másért ég, nyalka legény!
Tiéd kosuram csak.«

SÁRGA LEVÉL, SÁRGA LEVÉL.

Sárga levél, sárga levél,
Bús utamra miért estél?
»Azért estem, mert nincs ágom,
Nincs a mi tart, nincs világom.«

Hej nekem is az a sorsom,
Hűdeg a föld, fázva járom.
Van hazám, de nincsen benne
Egy kis hajlék mely fölvenne.

Harmat, harmat, hol termettél?
Bús szememre miért estél?
»Azért estem a felhőből,
Mert víg napom már nem derül.«

Rezgő harmat! te könnyűé válsz,
Szememben jó forrást találsz.
Leszállt nekem is szép napom,
Szegény magyar! azt siratom.

Fülemile, te kis madár!
Szép dalod mért nem zenged már?
»Azért nem zengem dalomat,
Mert elvesztém hív páromat.«

Hej fülmile te kis madár!
Elnémúlok én is immár.
Mért mondanám keservemet
Ha nincs szív, mely ért engemet.

KOMÁM ASSZONY LEÁNYÁNAK.

Komám asszony leányának
A pártája elveszett,
S ezen bíró uraméknak
Szíve nagyon megesett.

»Mondd meg, babám, ki okozta
Néked ezt a szörnyü bajt?
Ha megkapom, kalodába
Záratom a gaz tolvajt.«

»Szöke Bandi az a tolvaj
Ki e nagy kárt okozta:
Pártám hagyján! de nagyobb baj,
Szívemet is ellopta,

Ha kend okos, bíró uram,
Jobb kalodát tudok én:
Szöke Bandi legyen uram,
Majd fogságba' tartom én.«

BALLADÁK. KÖLTŐI BESZÉLYEK.

A MAGÁNYOS SÍR.

Keskeny völgye rejtekében,
Egy magányos sír tövében
Úl s andalg a remete;
Barna felhők tornyosúlnak,
S halk morajjal felvonúlnak;
A nap búcsufényt vete.

Távolt mérő lángszemekkel
Egy utas jó gyors léptekkel
»Merre útas?« »Messze még!
A sötétlő fenyvesen túl
Útam a kék hegyfokig nyúl,
Azt elérni szívem ég.«

»Útas! útas! fegetek kél;
Hallod mint zúg s ordít a szél.
Szállj meg kis hajlékomban;
Vészre gyúlt a földi pára,
Elhúnyt már a nap sugára;
Nyúgodj édes álomban.«

»Boldogé az édes álom,
Én e völgyben nem találom;
Messzebb vágy hű kebelem!
Túl az erdőn, túl a berken
Lelkem új életre serken,
Hívemet ha fölfelelem.«

»Borzasztó az éji pálya,
Vészt lappangtat bús homálya.
S fendöbörgő fellegek
Tűzözönben vívnak immár,
Sujt a villám, végveszély vár:
Útas! útas! rettegek.«

»A veszélytől csak boldog tart:
Reszket s néz hol a biztos part;
Jámbor ősz! nem félek én.
Rendületlen hűdelmem,
Küzdve győzők, s lángszerelmem
Megjutalmaz lágy ölén.«

»Útas! útas! nézd ezen sírt:
Bennalvó is lángszívet bírt,
Kéjre termett lyánka bár;
Ő is hű kebelre vágya;
Most kemény föld szüzi ágya,
Nem szeret, nem érez már.

Hány rabot tön szép alakja!
Dús kérőktől forra lakja,
S ő csak egyben egynek élt;
S bár az messze harczba tére
Honja hősi védletére,
Hív maradt, várt és remélt.

Hajnalfényben és napeste
Kedvesét könyezve leste
Állva e szirtek felett:
Egykor így — vész dül körülé,
Reng, szédül s a mélybe dűle —
Szíve áldozatja lett.

S a mint a vadonba' jártam,
Föllelém s e sírba zártam;
Orma zöld! itt hamvad ő!
S az kit oly sohajtva vára,
Nem sohajt hideg porára!
Gyula, Gyula még se' jó.»

»Ó az! ó az! Húnyj el, éltem!
A mit vágytam és reméltem,
E szük hant már elnyelé;
Szórd villámid, rettentő ég!
Ordíts szélvész, mit vehetsz még?
Létem a buéjjelé.

Vissza hát a harcza! vissza!
Majd a föld ha vérem iszsza,
Lelkem ottfenn nála lesz.
Isten hozzád, jó öreg te! —
Tördelt hangon ezt rebegte —
Gyula tőled búcsut vesz.»

S ment. A felhők szétvonólnak.
Víg tavasszszínben virólnak
Erdők, berkek mindenütt:
Benne zajlik, s nem sokára
A nap feltűnő sugára
Néma sírhalmára süt.

A JÖVEVÉNY.

»Röpülj vígan, kis csolnakom,
A part nem messze már!
Amott fejrlik hús lakom,
Hol édes béke vár;
S ott egy hajlék, ott él a hív,
Kiért lángol tisztán e szív.

Kincsét hozok, gyöngyöt hozok,
Küzdésim díjait:
Mind ezzel néki áldozok,
Emelni bájjait.«
Így a hajós; evez s örül;
Vidám képek lengik körül.

Örül, evez s a parthoz ér:
Hő keble mint dagad!
Erében forr, szökell a vér;
Szemébe köny fakad.
Kiszáll és néz mindenfelé,
Honnan röpül a hív elé.

De nem röpül a hív elé,
S a jámbor érkező
Andalgva tér a ház felé
Vélvén, ott rejtez ó! .
Ott rejtez ó hús árnyain —
De más boldognak karjain.

Néz a hajós, mélyen sohajt,
 Keblét bú tépdeli;
 Kiért megvívott annyi bajt,
 Elpártoltnak leli.
 Elszörnyed, bús haragra kél,
 S kezén villog halálacél.

Boszút lövell tekintete,
 A míg egy gondolat,
 Nagy és erős, mint érzete,
 Elszánt keblére hat:
 Vészpályán nyert kincsét veszi,
 S a szépnek lábához teszi.

»Fogadd ezt vég emlékjelül
 Új mátkádnak melyén;
 Frigyünk örök homályba dül —
 Légy boldogabb mint én!«
 Kezet nyújt, és eltávozik,
 A kedves bár siránkozik.

Sír a kedves, de hasztalan
 Késő bánatja már;
 A parton áll mindúntalan,
 S a hív jöttére vár.
 Ott áll, remény kecsegteti:
 De már azt hullámsír fedi.

KARÁCSONÉJ.

»Nossza hajdu! jer vadászni,
Hajtsd ki a jobbágyokat,
S vendégimnek hozz estére
Tánczra víg leányokat!«
»»Úrfi, úrfi! a harang szól,
Szent karácson napja int,
A jó lélek térdre hullva
Most az istenhez tekint.««
»Szent nap ide, szent nap oda.
Tedd parancsom gyáva szolga.«

Hajdu elmegy, hajtók jönnek.
Bús szemökben köny remeg;
»Rajta, rajta!« s száz habótúl
Harsog zúg a rengeteg,
A sas víjog, farkas ordít,
Vad kan rőffen s csattogat,
Szarvas dobban és ropogva
Szaggat tördel ágokat;
De üres zaj, vad nem tűn ki,
És haragban ég az úrfi.

»Rosz hajtás ez, kezdjük újra,
Rajta, rajta! lomha nép!
Lesre hajdu, börtön annak
A ki csügged s hátra lép!«
S át hegy völgyön, bokron, árkon
Zajlik a hajtó sereg,
Nincs oly rejtek, nincs oly sűrű,
A melyet ne szállna meg.
De hiában, vad nem tűn ki,
S dühben ég, dúl, fúl az úrfi.

És a mint zúg, és a mint néz,
 völgyben majd patakra lel,
 Partján hajlék és előtte
 Biztosan egy őz legel,
 S angyalképű kised lyánka
 Úgy simítja, úgy örül,
 Életet hoz s oly vígan lejt
 A szelíd állat körül.
 A ki látja mind megindúl,
 De az úrfi fegyverhez nyúl.

Tér din esdik a kis angyal:
 »»Oh ne bánts d jó őzemet!
 Téjjel tartja bús anyámat,
 Őlj meg inkább engemet.
 Nincs apám, megölte ura,
 Hadd anyámat élni még!«
 Így a lyánka, s kék szemében
 Ártatlan szép lelke ég,
 És mint rózsagyöngy a szírt hez,
 Reng fel könnye a vad szívhez.

De fölöt te villan a csó,
 S a hív állat porba dül
 »Kis galamb te! végy anyádnak
 Téj helyett most véribül!«
 Így az úrfi és kaczagva
 Martalékján elrobog,
 És utána vérlángokban
 A hajlék is fellobog;
 Borzasztón söt rémutjá ra,
 S a rezgő fák sudará ra.

Ködbe süllyed a nap fénye
 Egy szép csillag sem tekint,
 S vissza-vissza téren halmon
 Száguld a vadász megint.
 Fel-felröppen a sok varju
 S őt káromva követi;
 Fél a pásztor s nyáját haza
 Más uton terelgeti;
 Majd egy puszta templom aljár:
 Ily gúnyszó kel szitkos ajkán:

»Oly fejéren mi kacsingat
 Ott felém a fű között?«
 »»Úrfi, úrfi! az halál-fő,
 Ember egykor s üldözött;
 Tömlöczödből itt tettük le,
 Éve lesz, mint öngyilkost.«
 »Haha! így nem félti hölgyét,
 S itt hevét lefázza most, —
 S hetykén rúg a koponyához, —
 Nosza csont, jer vacsorámhoz.«

Megy, s utána a gödörből
 Tompa, hosszú jaj mordúl,
 És a mint megy, a kereszt is
 Tőle búsan elfordúl.
 S mint közelget dús lakához,
 A kopó mind úgy vonít,
 Lova rugdal s vas kakassa
 Háromszor lekukorít
 De pezseg benn a vendég már,
 S a vidám kedv csak reá vár.

»Föl barátim! csókra, tánczra,
Hadd perdüljön a leány;
Víg dalunk az égig hasson,
Van borunk! húzd rá czigány!«
»Úrfi, úrfi! szent misére
Csendül ismét a harang!«
»Hadd konogjon, sokkal édesb
A pohár- s szerelmi hang.«
S a ház sarki szinte rengnek,
Nyalka tánczban úgy kerengnek.

Majd leülnek vacsorához,
Bujdosik a tölt pohár,
És szilaj kedv- s tombolásban
Nincs sem mérték, sem határ.
S ím! éjfélt üt, szörnyet csattan
A szobának ajtaján,
S a halál fő hempelyeg be,
Még sírföld meredt haján;
Kígyó ül sötét szemében,
S a vendég fut rémültében.

»Még a sírban sincs nyugalmam
A hová kétség vetett!
Gyilkosom te! fölriasztál,
Halld tőlem hát végzeted:
Durva ösztön- s kénynek éltél,
Térj magadba!« »Nem, nem én!«
»Istent, embert megvetettél,
Térj magadba!« »Nem, nem én!«
»Jer tehát, int a vég óra,
Sírbul e csók foglalóra.«

S undok szörnynyé duzzadozva,
Kénköves lángot lövel,
Egy-egy mennykő csontütése
S így tátongva rálehel;
A bűn fia összeomlik,
Száz forgó szél csap bele,
És üvöltve szórja hamvát,
Baglyoké lesz lakhelye:
S ott huhogják minden éjjel,
A mi történt a vad szívvel.

A SASTOLL.

A királyi palotában
Már elhagyva, ősz fűrtökkel
All hős Toldi. Ifjak körzik
S egy közölök gúnyra is kel,
Egy új sarkantyús vitéz,
Ki hegykén mindent lenéz.

Ej, te vén sas, de kopott vagy!
Volt erőd be rút hamvvá lett!
Nyom ruhád is, hadd e fénykört,
Már neked jobb kályha mellett,
Ott forgasd az olvasót,
Hadd nekünk a földi jót.

Toldi méri: »úgy van, úrfi,
A vén sasnak tolla is súly;
Érzem azt, azért segíts te,
Köntösöm vedd, s keblem tágul.
Azt ne bánd hogy éktelen,
Sok csatán volt már jelen.«

A király jön, hall, s parancsol.
És az úrfi bár mint szörnyed,
Köntösét rá adja Toldi;
De alatta már is görnyed,
S addig nyomja kétfelől
Míglen hamvként összedől.

Ez varázs! zúg s a király int;
De nyugtan mosolyg hős Toldi,
És újjából köntösének
Vas tekéket s buzgányt húz ki:
»Ősz van, itt hős szél legyint,
Mégbéleltem egy kicsint.«

A BÁNKODÓ FÉRJ.

Szatmárban egy kis csárda van,
Trézsi asszony lakott ottan.
Éjfél haján, bogárszemű,
Kerek tagú, őz termetű;
De jaj, mi szép oly csintalan.
Rózsás ajkin pör úntalan
Most kezde csak honn kis vitát,
Csöröl, pöröl, ver a mit lát.
Férjén a sor, ki szugban ül,
Midőn ily szó harsog kívül:
Jön a tatár!
Rémül, sír, fút, bujkál a nép:
De szép Trézsi hegykén kilép:
Ő férfitől hamar nem fél,
Kivált az ügy ha nyelvre kél.
Még harcztól lángzók arcza,
Lejtnek hókeble halmai,

Midőn jön egy zömök tatár,
Szívén zsákmány, szemén tűzár.
A szép Trézsi kényére hat,
Nem kér soká, felé ugrat,
Derekbán őt átöleli,
Magához lóra emeli,
Eltér s öröm-lobbantában
Itá-rá pislog nyargaltában.
Búsúl a férj szép asszonyán,
Utána néz — mint vész után;
S a mint eltűn, köny könnyet hajt.
Sajnálná őt, és felsohajt:
Szegény tatár!

ELBESZÉLÉSEK.

Tollagi Jónás viszontagságai.

ELSŐ RÉSZ.

T o l l a g i   P e s t e n .

I.

1. Maji.

Barátom! én nagy világba megyek. Azt megírtam már, hogy mióta gazdag bátyánktól tetemes successiót nyerünk, atyámnak velem szörnyű nagy plánumai vannak.

Minap megáll előttem s a bodor füstöt igen sűrűn eregetve pipájából így szólt: Fiam Jónás! huszonkét esztendő múltál, pénzed lesz, deákul tanultál, maholnap szép hivatalomba léphetsz; de még világi tapasztalásod nincsen: azért utazni küldelek; először is járd el a fővárost, szerezz tapasztalást s több e félét. Eszed van, künn még talán gyarapodik is, ennél fogva Mentorra nincs szükséged.

Örömmel hallám mind ezeket; mert az ember nem azért született, hogy azon helységből, hol nagy nehezen általfutá iskoláit, soha ki ne szökjék. Magam sürgetem elindulásomat. Bár ne szakadtál

volna oly messze tőlem! most velem jöhetnél; mind-azáltal leveleimmel felkereslek, s híven napról napra mindent leírok, mi történik velem. Fogadd szívesen sorsom közlését, és rakd el tiszta érzéseim documentumai gyanánt.

Innen hazúl többé nem írok; mert ha az ember nagy útra készül, hamar kifogy az időből. Itt is, akárhol is szíves barátod

Tollagi.

II.

Pest, 7. Maji.

Ha az ember új világba lép, valami különöst érez, a mit otthon nem érzett, így vagyok én; mind e mellett fogadásom szerint az íráshoz fogok.

4-ta hujus megáztatva anyai könyektől, tetézve atyai áldással, szívdobogva kocsira ülék s két fel-dülésen s azokkal járó kék foltokon kívül, szerencsésen ide is érkezvén a Remény fogadóba meg-szálltam. Ily nagy városban gondolám az embert fel sem veszik, azonban jöttemkor mindjárt nagysá-goltak; de mi az embernek nem competál, ne vegye magára, én is eltiltám a magas titulust.

Hol az ember idegen, senkit nem ismer; de így az ember csupa nézésből nem sokat tapasztal, azért én is lementem az alattam lévő kávéházba, hol több városi ifjakkal mindjárt is megismerkedtem. A ro-kon lelkek egymást feltalálják; hozzám is bizonyos Lépfalvi különösen vonzódik, ittlétem célját elbe-szélvén, barátságát s pártfogását ajánlotta.

Meglátom, miket tapasztalok; nálunk úgy járlelik: hogy a nagy városban, a ki nem akar is, tanul. Ezer feltételek sarjadoznak keblemben, de azért alunni készülök, mert ha az ember elfárad, szeret pihenni.

III.

8. Maji.

Barátom kulcslyukon ne nézz keresztül; én tettem azt, de! meg is adtam árát.

Hogy az ember okos maradjon, olvasni szükséges: e végre néhány deák írókat raktam el ládámba. Ma épen előszedém őket, midőn a mellékszobában éneklést hallok, de a viláért sem tudtam férfi- vagy asszonytorok zeng-e? curiositástól únszoltatván a kulcslyukon nézek keresztül s ím tükör előtt áll egy drágán öltözött személy s írásból énekel, mellette egy hosszú ember hadonáz kezével s az az egész scálát kiejti képével. Ajtóhoz lapúlva várom mi lesz a dologból? s hajam a kilincsre tekeredik, de fájdalom csak akkor vevém észre, midőn a fogadóbeli inas belép, hirtelen hátra nézek s egy fürtöt kiszakasztok, melyre a kilincs zörren s az ének megszűnik. Az inas elmondá: hogy szomszédnéem egy híres altista énekesné s ma fogja épen magát producálni. Gondolhatod mint vágytam őt nyilván is hallani; mert nálunk, néhány csepüevő s egyéb bukfenczes embereken kívül illetén mesterek nem fordulnak meg. Az inas zártszékkal kínál: mit használ a szék, ha be van zárva? mondám, inkább innen vigyünk

széket. Erre viszonzá: csak bízzam reá, ő szerzend
 úri helyet. Ment, s nem sokára hozott czédulát;
 drága volt az igaz, de ingyen csak a halál, gondolám
 s kifizettem.

Rendelt órára theatrumba megyek; előnyújtván
 a kártyát, első emeletre, egy rekesztékbe vezetnek.
 Ott bámúltam a tolongó sokaságot, midőn egy ifjú,
 kit már tegnap a kávéházban láték, hozzám szövet-
 kezik. Uraságod maga vagyon? mond: talán nem lesz
 terhére társaságom? Absolute nem, felelék, őt mel-
 lém ülni kényszerítvén. Sok beszéd után monda:
 Cornelia derék énekesné; de nagy ellensége s ócsár-
 lója nemzetünknek, hogy minden hangért ezrekkel
 nem adózunk. Hadd legyen ellenség! viszonzám,
 nincsenek huszárjai sem ágyúi. — Az nincs, felel.
 de vannak szép szemei s azok néha huszároknál is
 több kárt okoznak. Mi ifjak ma őt kifütyölni akar-
 juk s mint jó hazafit az urat is ezen frigybe meghi-
 vom. Ha így van, mondám, szívesen! miként szok-
 ták? Tessék engem utánozni, felel.

Azalatt muzsika kezdődik, mély csendesség lőn,
 a kárpit felhúztatik és az énekesné kilép; társam
 lassan fütyöl, én hirtelen kidugom fejemet s két
 ujjammal olyant füttyentek, hogy a theatrum is visz-
 szahangzott belé, gondolván, ha az ember valamit
 tesz, tegye igazán. Erre alól tapsolnak, lármáznak,
 s minden szem felém lövel; ennek okát tudni óhajtván
 társamhoz fordúlok, az elillant; a kis folyosóra
 megyek utána, s egy úr haragosan elállja útamat,

kérdvén: én füttyöltem-é? Igenis! felelék biztosan. Arra ő felzúdúl, fenyíteni kezd, miként merém a köz-társaságot zavarni, s hogy tettemért adóznom kell. Hasztalan kértem, hogy compescálja nyelvét, foly-vást dörgött s nevemet kérdé; de én okos voltam s nem mondtam meg — több ember szorong össze, s mind ellenem voltak; már-már szepeggni kezdék, ak-kor Lépfalvi törtet elő, megpanaszlom a dolgot, ő azon haragos urat hátravonja s minekelőtte magam-hoz térek, a nagy zúgás nevetségben oszlik fel.

Tele confusióval, megmentőtül kísérve térek szállásomra, hol megértém a dolog mivoltát: hogy azon ifjú, ki megcsalt, az énekesnét szereti s most valamin összezendülvén, engem választja bossúja eszközének.

Az ember könnyen hisz, ennél fogva könnyen csalatik — aztán bosszankodik.

IV.

9. Maji.

Ha az embert egy baj éri, a többi sincs messze.

Búfelejtésre, ma korán reggel a szabadba me-nék, soká tündödvén: miként lehetne a tegnapi dol-got helyre hozni? Nagy észmarczonglás után az ártatlan énekesnét megkövetni legjobbnak ítélttem; ennél fogva vissza, s hozzá sieték. Ajtót nyitok: egy szép szőke leány ült az asztalnál és kötött, lá-tásomon nem kevéssé ijedvén meg. Szóltan sokáig

nézék ég színű szemébe, s mindég úgy rémlett: hog az, kit a kulcslyukon láttam, egészen más vala: eze gondolon elfelejtém mondandómat.

Talán bátyámat tetszik keresni? kérdi szeli hangon, mindjárt visszavárom! Ezen hang nem vol olyan trillás, mint a tegnapi, engem még is mé lyebben meghatott. Felbátorodva felelék: Semmi féle férfit, csak ékes hangú személyét jövök tiszteln s az esti füttyért töredelmes szívvel bocsánato kérni.

Erre szemei jobban rám nyíltak: ha én volné a megbántatott, mondá igen kegyesen, szívemből megbocsátanék: de az nem vagyok! úgy vélem, szobát tetszett ismét elhibázni; azonban örvendek hogy ezen tévedés által tanúja levék jószívű ségének.

Mit feleltem, mint jöttem ki, már nem tudom oly zavarba jöttem; és csak új bajom hozott ma gamhoz, midőn tudnillik szobámba akarék menni és kulcsomat elvesztém.

Lépvalvi jön ismét, panaszlom sorsomat; ő rés szerint gondolá, nem szerencsétlenség ha az ember véletlen egy széphez jut, rész szerint az énekesnek is valami ajándékkal megkérlelhetőnek állítá. Min dent magára vállalt.

A tapasztalás látom magamról, vagy pénzbe vagy érzésbe kerül, s így az ember nyerve vesz vagy ha akarod, vesztve nyer — mi haszn marad?

V.

10. Maji.

Ma Lépfalvi javallására elhordozkodtam, még pedig ugyanazon házba, hol ő lakik. Szolgálatomra, míg itt leszek, egy inast is fogadtam; jó ember, de keveset hall; az semmi, csak azt megértene a mit hall.

A fogadóban jól meghúztak! nálunk az egész helység kulcsa nem constált annyit, mint ezen városi kulcs.

Rendre vergődven eljártam a város ritkaságait. Mi sok szép van e világban, a mi nem áll könyvekben! ellenben mi sok festetik nagynak a mi csekély magában! jele: hogy nem mind arany a mi fénylik nem mind igaz a mit tesznek, nem mind jó a mit dicsérnek; de az való marad: míg az ember szűk határ között él, magát okosnak tartja; ha kilébb lép, látja, mennyit kell még tanulnia!

Tele van a fejem; de abból nem következik, hogy mind azt le is tudom írni.

VI.

11. Maji.

Ma Lépfalvi egy kertbe vitt sétálni, respective szaladni, mert alig léptünk be, két fejérszemély ötlik szemébe, kik után iramlík, s én őutána. Hozzájok érven, köszöntjük őket. Lépfalvi titkos beszélgetésbe ered velök s alig ha nem felőlem szóltak;

mert az ifjabbik szemei többször lopva mosolygtak felém — pedig azok szép szemek voltak ám! barna fürtök közül úgy ragyogtak ki, mintha Ámor két csillagot dugott volna oda a szíveket elolvasztani.

Lépfalvi rossz deák lehetett! egy becsületes sententia sem jött ki ajkain, még is úgy figyeltek reá, mintha Horáczt *explicálta volna*. Utóbb kifogyni látszatott, mert engem únszola szólásra. Én sok szépet akartam mondani, de hirtelen semmi sem jutott eszembe; ebből tapasztalám: hogy az ember nem tud mindent, a mit akar; s ha tud is, nem úgy s nem akkor, mikor kell.

A másik személy, korosabb és vastag személy volt; nyájas lebecsátkozással egy deszkapadra invitált, de nagy extenziója miatt csak a pad szélére fértem. Míg Lépfalvi a másikkal elmerülten beszélt, ő nekem a tavasz kellemeit magasztalá; én erre tudósan megmutatám: hogy tél után tavasz, tavasz után nyár következik, érzékenyen hozzá tévén, mily nehéz lesz neki majd a rekkenő nyári melegben ily húsmasszát hordozni! Arra ő hirtelen felkel, a deszkapad felbillen s én a földre bukom, de csak hamar talpon valék ismét, a kis leánynak időt sem engedvén a sikoltásra.

Nem sokára búcsút vevén a reájok váró kocsihoz mentek. Lépfalvi az ifjabbat, csókot nyomván kezére, felsegíté; én kalapomat bakra tevém, hogy annál könnyebben emelhessem fel a vastagot; de

elkéstem, mert akkora már a kocsiba be is telepedett. Meghajtom magam, a barna szemek felém kacintanak, és én oly valamit érzek, a mit definiálni nem tudok! szerettem volna én is egy csókot applicálni gömbölyű karjára; de elindultak, s nekem semmi sem jutott. Elandalodva, későn vevém észre, hogy kalapom is velök ment: utánok futok, és szerencsémre az útfélen lelem kalapomat, de horrendo összezúzva. Mérgelődve térek Lépfalvihoz, elébe tartván a destruált jószágot: mi egy kalap, mondá, ily gyönyörű mulatságért? Szemei égtek, az enyéim pedig tele voltak porral.

Hazamentünkben kifejté a titkot: hogy az ifjabbik, Kamati Lolli, egy gazdag kereskedő leánya, a vastag pedig Madám Laurent, annak gubérnántja. Mily nehéz itt egy leányt megörzeni! Gubernator egy országnk is elég.

VII.

12. Maji.

Alvásért fekszik le az ember; de én az éjjel ébrebben valék, mint máskor nappal; képzeletem hol a kék, hol a barna szemekkel vesződött. Miért van ez? nálunk is teremnek szép szüzek; de talán nincs annyi mesterségök az embert virrasztgatni.

Lépfalvi nagy emberismerő, mindjárt előtalálta, mi nyugtalanított; ő úgy véli: Cupidóval lesz dolgom, ki főkép Morpheusnak eskütt ellensége. Így

hát nekem kellett utána járni, különben ő látogatja meg váratlan is a szíveket.

✧ Olvasni nincs kedvem, hasztalan forgatom a classicusokat, minden betűn szép szemek lebegnek. Hol fel, hol alá járok, az idő hosszú, még sem únom el magamat. Óránként eszmélkedem s mind e mellett semmit sem gondolok. Rendes állapot!

VIII.

13. Maji.

Mit az ember örömet hall, arról örömet beszél, ha van kivel; én is általmentem Lépfalvihoz, s kitanultam tőle a többi között: mint kell a szép-nemet captiválni. Ő a boldog szerelmet négy §-ra osztja fel: látás, szólás, vallás, s ha van miből a kedves tárgyat kitartani: örök frigy. Ezekkel jár: andalgás, remény, sejtés, bosszúság, lángoló öröm, és gyilkoló féltés. Ez mind nálunk is úgy vagy, csak hogy a munkás ember nem igen ér rá egész nap fohászkodni, és ablakok alá járni. Itt gondolom, a szerelem mesterséges időtöltés, ott valódi érzés.

De mit okoskodom? bevett szokás fél törvény, azért: minthogy Lépfalvitól hallám első látástól fogva Lollinak irántam serkenő hajlandóságát, és azt viszonzani kötelességemnek tartom; tehát belé kapok az első cikkelybe, az az a nézéshez.

Utóírás:

Ha poeta volnék azt vélném: hogy az ég könyezé szerelmes szándékomot s úgy tele sírta ruhámat,

hogy egy hajszálnyi sem maradt benne száraz. Hallgassd miként jártam:

Kamati háza numerusát s utcáját megértvén, pontban négy órakor délután felkeresém; mivel pedig Kamati háza szögletház s nem tudtam, mely felől lakik Lolli, az útca közepén oly situsban álltam meg, hogy szemeim minden ablakra eljuthatának, s ezt okosan is cselekedtem: mert azonnal a ház bal oldalán egy szőke fő tűnt előmbe, s ha tüstént vissza nem vonja magát, megírhathnám, az a szőke fő volt-e, melyet 9-na hujus a fogadóban láttam.

Ott állék merően kémlelve az ablakokat: s íme több emberek szövetkeznek hozzám, s majd reám, majd a házra tekintve egymás kérdéseire vállvonítva felelnek. Én elválok azon kíváncsi csoporttól s külön szempontot veszek; de egyszerre forgósél támad, zápor szakad az égből s mindnyájunkat szétmosott. Keresztülázva tértem szállásomra.

Ilyen az élet! teli szép reménynyel kimegy az ember a meleggel, s mire körülnéz, a sors megfűrésztí, és az ember fázik.

IX.

18. Maji.

A betegnek orvosság való; de hallottad-e, hogy valakinek gyógyításul versírást praescribáltak. Velem ez történt. A minapi megázás szörnyű rheumát vont fejemre. Lekötve szobámban különfélét olvas-

gatéék s egy helyen következendő velős mondást találtam: „lelki emelkedés enyhíti a testi gyötrelmet; azért a költő, midőn képzeleti szárnyain felleng, minden földi bajt felejtve az ifjúság aranykorát éli.“

Ha így van, gondolám, én is elűzhetem rheumámat; neki ülök s ezen sonettet vagy hangzatokat zengém:

Kiballagék andalgva, gyöngyalak!
De ah irígy felhők zúgtak felettem!
S örömeztélom bús áldozatja lettem:
Megáztam jól, de nem láthattalak.

Most, vad sors! elzárnak hideg falak;
Repüljön hát ez édes dal helyettem
Hozzád, kit első perczbe már szerettem:
Lásd innen, mily buzgón óhajtalak!

Beteg vagyok — de szívem indulatja
Vígasztalásomúl azt mondogatja:
Hogy tán azon hódító játszi szem,

Mely nem rég oly sok szép reményt igére,
Egy két könyvet gördít sírom kövére
Ha meghalok — de azt alig hiszem.

Lépfalvi doctort küldé hozzám; ez nagy cseppeket látván homlokomon, kérdé, mi izzasztat ennyire? én nyílt szívvel megvallám, hogy a versírás verítéke ütött ki. Így tehát a szelíd Musa a jótévő Hygieáával egyesült s utat jelel az orvoslásra; ennél fogva én is izzasztó szer gyanánt versírást ordinálok; mentől többet, mentől magasbat írand, annál előbb

tér vissza az egészség. Mondá, s mosolygva elhagyott. Így lettem recipe szerint poeta ex officio.

Minden kénytelenység fáraszt; de költeni szükségből rettenetes baj, minden kínok kínja! Mennyit vesződtem, mennyit gondolkodtam, tudósan összerakván a szavakat; de hasztalan! semmi egész nem született, mindenütt kitűntek a hiányok, s nekem csak azon tapasztalás maradt: hogy nádparipán nem lehet Pindusra nyargalni. Azonban egészségem ismét helyre állott.

Mi az embernek nehezen megy, azzal hagyjon fel; én is ezentúl, ha a dicsőség szomja bolygat, ezen emlékverset tartom előmbé:

Ki észszel bír, szép s nagyot ír,
Fejére koszorút fűz;
Az ügyetlen s készületlen
Levegőben halat űz;
S tettit bár miként hirdesse,
De azt még sem gátolhatja,
Hogy a késő kor magzatja
Hiú álmát ne nevesse. —

X.

19. Maji.

Barátom! soha bérlett lóra ne ülj! s ha igen: biographiáját vagy gazdáját előbb ismérd meg. Alig múlt el rheumám, más viszontagság talált.

Ma gondolat közt a holdvilág utcán (ott lakik Lolli) megyek keresztül, midőn Lépfalvi mellettem elugrat; oly büszkén lebegett haragos pej lován,

hogy nekem is szinte kedvem lobbant paripázni: eszembe jutván mily kényesen nyargaltam otthon a mezőken, s a szomszéd vásárokon. Hazamenvén csudálkozásomat jelentém; miért titkolá előttem, hogy lovakat is tart. Ő megvallá: hogy a ló nem övé, hanem bérlett ló, s hogy itt kész pénzen akár mennyit kaphatni; hozzá rekesztvén azt is: mily szépen s tetszetősen tűnik ki a férfi lóháton, s mint röpülnek szép szemek utána, mikor bátran neki eresztve szökdel szét az utczákon s tomboló lova szikrát vág a köveken. Lehetetlen volt a lovaglás vágyát eloltanom; azért is Lépfalvit kértem, utasítsa el inasomat, s jönné ki velem délután nyargalni; de ő ezt dolgai végett megtagadá, hanem inasomnak instructiót adott: hol s mily áron szoktak paripát bérteni.

Az ember sokszor örül, mikor tán épen semmi oka sincs; én is alig vártam a délutánt, képzelve, mily nagy impressiót tesz látásom szép Lollin, s s mint ugratok majd el ablakai alatt.

Inasom hoz egy nagy feketét; már messzéről láttam, hogy az nem nyalka ifjú alá való; s azt mondá: hogy a többi lovak már mind ki vannak bérelve. Ez erős, hasas, széleshátú ló volt, tűzzel nem birt, de fél szemén sem látott, a nyereg s kantár többet ért magánál. Rávetem magamat, lábaim kimerednek vastagsága miatt. Le akarék szállni (s bár tettem volna!) de Lépfavi biztatva mondá: jobb rosszul lovagolni, mint kevélyen gyalogolni, és én elindúltam. Szörnyen rázott, azért csak léptetve

mentem el Kamatiék előtt, szinte örülve, hogy senki sem látott e rhinoceroson.

Sokat látni jó az embernek; de mindent látni még is bajos. Ezt tapasztalám, mert alig fordúlok más utczába, nagy ember- csoport tűnik szemembe. és lovam, vélem együtt kíváncsi volt megtudni mi történik, neki tüzesedik, fülét hegyezi, nyeríteni, és akaratom ellen vágztatni kezd. Odaérvén, látom, hogy temetési pompa készül. El akarok onnan fordúlni; de lovam a trombitásokon keresztültörve a halálkocsi mellé (melybe fekete posztókkal beterített két ló volt fogva) szorong; sarkantyúzom, de minden döfésre kirúg s annál közelebb búvik a kocsiírdhoz. Hasztalan ostromozta a fekete kocsis Rárót kiáltván, mert Ráró megátalkodva nem mozdult helyéből. Már a koporsót kihozták, az emberek morogtak s nekem volt igazán circumdederunt me — mit vala tenni? leszállnom, s egy embert szép kérés mellett jól meg kellett fizetnem, hogy Rárót félre vezesse. Attól értém meg: hogy ezen ló a holtakat szokta másszor hordozni, mikor négyesbe fognak, azért akart most is bajtársival sétálni. A temetési rend elindult, én pedig Rárót magam után vezettetve haza ballagék, azon feltétellel: hogy ezentúl soha más lovára nem ülök.

Az embernek használ az is többször, ha senki sem ismeri; legalább ha viszontagság éri, ki nem nevethetik.

A halálparipát hazaküldvén, Lépfalvihoz me-

gyek, ki nem rövid kaczagás után ezen hírrel lepett meg: hogy ő nekem módot talál a bújathatni Kamati házába e következő conditiók alatt, tudniillik:

Lolli atyjának van egy fia, kit romlástól féltvén, köziskolákba nem járat; azért is oly csintalan, hogy egy tanító sem jöhet ki vele, sőt mindenik ifjú óvja magát tőle — most is épen tanítót keresnek. Ha pro forma ezen hivatalt, melyre kis deákság, számvetés s több e féle csekélységeken kívül nem sok tudomány kívántatik, magamra vállalnám, tehát in persona kiadhatok szívemen. Már ő ez iránt Lolli-val szólt, azonkívül levél által is fog mindennap recommendálni. Mindazáltal óvjam magam nevét említeni, minthogy Kamatiék atyjával némely permiatt összezendültek s ennél fogva barátsága ártalmas lehetne.

Ha az ember szerelmes, minden habban partot képzel; de énnekem Lépfalvi gerendám, melyen minden zivatar közt általúszom; ő csakugyan igaz barátom.

Ma atyámnak is kell írnom. 1) Tudtára adom miket láttam; a mi velem mindeddig történt, talán jobb lesz elhallgatnom. 2) Pénzt kérek. 3) Ejtek valamit, hogy koromban már az ember szerelmes is lehet, ennél fogva házasságról álmaoz. 4) Megírom; hogy mindenütt jó; de még is jobb otthon. A második pontért orrot kapok, de ki tehet róla, hogy az aranyláncz a megbántott énekesnének s mindenféle

költségek, meglapíták erszényemet. — Mint látom a városi ifjaknál nem szokás a pénztartás — így én is már közéjük illem.

XI.

20. Maji.

Csinosan öltözve, mint azon ünnep kívánja melyben szíven akarunk triumphálni — Lépfalvi levele zsebemben, különféle érzésekkel Kamatihoz menék. Hozzá vezetnek; még ő, a Madám, és egy más asszony a kávé mellett ültek. Mintegy tiz esztendőös gyermek, szilaj, daczos szemmel, néz ki borzas haja közül egyik szögletből. Kamati, sem szívesen sem kelletlen monda: tessék várakozni! és a másik asszonyra néz, mintha további szólásra engedelmet lesné ki képéből. — A Madám úgy tett, mintha soha sem látott volna.

Felkelvén az asztaltól, a másik asszony gyémánttal megrakott kezét ajkaimhoz tolja s szemmel régig mérve kérdi: Mit tetszik? Nekem semmi; felelek; hanem a mint hallom az úrfinak tetszik egy tanító —

Miket tanúltunk? kérdé Kamati. — Mit nagyuram tanúlt, nem tudhatom, viszonzám; de én meglehetősen deák voltam, s azonfelül atyám, ki három esztendeig vármegye pennája volt, azaz cancellista, most érdemes nótárius, maga vezetgete a szép s jónak tág mezején. Ezután tudományim lajstromát elmondám, és a classicus írókét, kikkel conversáltam. A másik asszony bele szól:

Félre a sok hideg tudománynyal; ha csak aranyt nem tudunk csinálni, a többi mind hiú füst, magasra száll s még is semmi. Az én Rudim! (tehát ezen most említett asszony, az előbbi borzas úrfinak édes anyja) Ah! az én Rudim gyöngéd complexiójú, szelíd természetű gyermek; erőltetni nem lehet, nehogy drága élete szenvedjen általa. Minek is hijában kínogni a szép fiút? Ő tudomány nélkül is hintón jár, míg a tudós alig lehelve, mellette gyalogol. (Instálni kezdém, de szóhoz, nem jöhettem). Annyit tanuljon mennyi a háznál, legfőlebb a társaságban szükséges és ezt játszva is elérheti. Így akarom, így kell lenni! azzal kezét még egyszer ajakimhoz tolja és ellebegett, a vastag Madám utána, de nem lebegett. Ezekből látod, hogy Kamati csak házán kívül úr, — ben neki parancsolnak.

Kamati. „Hát csak eltökélé magát az úr?”

Én. „Igenis! mindennap néhány órákat szívesen tölthetek itten.” (Képzelheted, Lolli volt eszemben.)

Kamati. „De nekem ezen tanító urakkal már sok bajom volt; minden csekélységért elmaradnak, azért szeretnék contractusra lépni.”

Ezen megijedtem s hirtelen így tanakodtam: a contractus tanításra kötelez; mivel pedig én nem tanítani, hanem szeretni vagyok itt, ergo a contractusnak, (ha csak nem matrimoniális) közöttünk nincs helye. Ez értődhetik, magamban gondolám, ennélfogva a háziúrnak nem feleltem, de az feleletre

várt, én pedig hamarjában nem tudtam mit szólni; tehát zavarba jöttem, melyből ugyan csak a mellékszobából kihangzó: Szívem Kamati! segített ki; mert Kamati elhagyott.

Magam lévén abban állapodtam meg: hogy míg Lollival szívemről értekezhetem, próbahetet kérek.

Ha az ember valakit jó indulattal ölel, az egész házat vele öleli; én is Rudi iránt, ámbár mérgesen tekintek reám, bizonyos affectiót érzék. Hozzá járulok: Rudi! mondtam érzékeny hangon, gyöngéden nyúlok keze után; de Rudi kirántja kezét és morogva hátat fordít (Szelid természet!). Hízlekedve czirógatom; de Rudi ülőszékét a szoba közepére vetvén elrobog, s úgy becsapja az ajtót, hogy az ablakok zörögtek. (Gyöngéd complexio!) Erre Kamati kijő, kérdvén: mi történt? elbeszélem Rudi vadságát. Örülve mondá ő: ez a gyermek csupa tűz! s utána megy, elfogadván előbb a próbahetet.

Jó hogy qua szerető s nem qua instructor vagyok itt, gondolám; midőn az ajtó nyílik, s Lolli könnyű lépésekkel előmbe lejt. Hozott levelet kedves Tollagi úr? kérdé. Hoztam igen is Grátiák egyike! felelek, hoztam; méltóztassék foglalatját szívére venni, és ha talán a barátság némely tulajdonokat angyali színnel ruházott is fel, még sem egészen költemény az, hanem néhol kis igazság is van benne. Lolli szinte kifakadó tüzzel a levelet keblébe rejti el (boldog levél!), azután kezemet gyöngéden

szorítván mondá: míg írásban felelhetek, ez légyen válaszom: érzek s reménylek! azzal kilejt ismét. Gondold! Ő érez, és reményl! —

XII.

21. Maji.

Ma tehát mint valóságos tanító léptem fel, mert Kamati és hitvese Rudijokat formáliter általadták.

Tudod, atyám pennáját füle mellé dugja; én is ezen szokást vettem fel, s ma feledtemből még Kamatiékhoz is így mentem. Az asszony elmésen kérdi mindjárt: minő sugára nőtt fülemnek? ez semmi, csak az orrom is ne lett volna tintás! mely fekete folt nem legszebb formát adott képemnek — azonban Lolli nem látta, s én a tudós czimert hamar letöröltem képemről. Ebből következik: hogy kis hiúság nem árt az embernek, és minden férfiúság mellett is ha kimegy az ember, nézzen a tükörbe.

De a dologhoz: Kamatiék általadák Rudit. Soká nem tudtam mit tegyek vele, mihez kapjak, mert minden hivatalnak van bizonyos normája, de én mind ebben járatlan vagyok: végre egy Orbis pictus tűnik szemembe. Rudinak nyújtom, megpróbálni mint olvas. Ő egy lapot felüt s rám mutatva anyja elébe tartja. Ez őt ölébe ragadván, ezer csókot hintve reá, felkiált: Ah! te elmés angyal! Nézek, mi van a lapon? s egy majomképet látok. Ezt méltán apprehendálnom kellett volna, de rész szerint az, hogy Lolli testvére; rész szerint igazság-szeretetem, hogy

csakugyan más esze hozott ide, megnyugtatót, s végre magam is nevettem.

Vendégek jöttek, Rudival magam maradtam. Ő papirost nyirbált s én neki segíték. Lolli lábhegyen közelít, levelet nyom markomba s újját ajkára téve ismét elillan.

Útamban igen kíváncsi valék megtudni mit ír Lolli felőlem; de a levél Lépfalvinak szólt, nem illett volna feltörnöm. Ily kis pecsét mennyi boldogságot zár el, gondolám, és szinte számlálván a benrekesztett sóhajtasokat Lépfalvihoz érek, ki vidáman olvassa, szívesen megköszönni s elzárja. Nem úgy van az alku! mondám: közölje velem is tartalmát, hiszen engem illet leginkább; de ő rövid szóváltás után azzal nyugtatott meg: hogy Lolli ugyan sok szépet írta felőlem; de tapasztalt modestiámmal ellenkeznék a szemembe való dicséret, eljövend az óra, mely mindent napvilágra segít.

Bizvást hihetném, hogy ő szereti Lollit; de ha az ember kétkedik, mindenkor higgye a jobbat.

XIII.

22. Maji.

Mindég a régiben vagyok: azaz tanító és levélhordó; ez utólsóra talentumom van, mert lábaim jók; de egy elkényeztetett anyafiúcskát oktatni s leányszívet kitanulni egy professornak is nehéz. Nem hiában nálunk a szív és hív anceps — az élet poezisa mutatja, hogy metrumjok igen változó.

Mikor az ember okoskodik, jele: hogy elégedetlen — én is hozok, viszek levelet, anélkül hogy foglalatját tudnám; de mit tegyek? ha az ember kezd, végezzen is. Türelmem már ingadozni kezd.

Pénzem sincs. Lépfalvi ugyan osztakozott velem, de én úgy tartom: az ember mindaddig felebarát, míglen adni vagy venni nem kénytelen.

Talán csak az is igaz: hogy a szerelem elveszi az embernek esztét; nekem úgy rémlik, előbb okosabb voltam. Mások azt állítják, hogy a szerelem észt ad; de akkor talán nem úgy szeretek, mint kellene. Ez a Lolli — de nem ítélek előre: az embert úgy is elég korán meglepi a hideg valóság. Úgy fordulhat, melancholicus leszek. Bocsáss meg, hogy mindenfélét összeírok; de jól esik az embernek, ha egy kebelt tud, mely távolban is híve.

Ily nagy városban jó élni, ha a embernek sok pénze, és semmi szíve nincs — nekem van még egy; de az is bús. Öllelek.

XIV.

23. Maji.

Van egy kincse az életnek,
Feljebb már nem röpülhetnek
Legmerészebb vágyai!
Ez a földi jó határa,
Boldog kit ölébe zára,
Kit ápolnak karjai!
A szerelem ez a kincs,
Ennél bizony drágább nincs

Megint vers! gondolod; de ne gondolj semmit is, hanem örülj, s láss te is a szerelem után.

Ma Kamatihoz megyek. Mihelyt belépek, mindjárt hallám az asszony szavát, úgy rémlett, mintha valakit szidott volna. Szívem Kamati, gondolám, kapja leczkéjét; azonban képzelheted, mily meglepetve valék, midőn ama szőke leányt, kit az énekesné helyett megkövettem, azon szobából kijönni látom, honnan kizúgtak azon viszályos hangok. Csendes szomorúság ült halavány képén, s egy könny, egy ártatlan, szerencsétlen élet hirdetője, reszkete szemében. Homályos érzélem szálla belsőmre, melyet Lollival szemközt eddig nem érzék. Gyöngé pirulat futá végig orczáit, mikor megpillanta s némán köszönve üdvözlésemre, ment a szobán keresztül.

Mily varázsvessző illetett, nem tudom. Tetszett ugyan már első látásnál, de mostani vonzódásomat iránta ki nem fejthetem; egész valómat hozzá röpködni s tőle lelkesülni érzem. Lolli szebb ugyan; de minden bája elenyészett a csendes könny előtt, mely szószólója vala egy szelíd, egy nemes léleknek.

Lolli jön, a levelet általadván, kérdést teszek a szőke leány felől. — Lolli színetlen részvétellel mondá: Szegény Róza! Anyám üldözi őt, pedig oly jó, oly kegyes teremtés! Elbeszélé azután: hogy Róza szegény árva, atyja testvérének leánya, kit néhány esztendő előtt házához vett; de mivel más bátyjához akar menni, hol jobb napokat remél, Ka-

matiné inkább neheztel reá, s minden apróságért haragját érezteti vele.

Jó egészséget Lolli kisasszony! mondtam (ezzel azt akarám jelenteni, hogy többé nem tetszik) s felejtve hogy órák ki sem telt, félig álmodva haza indulék.

Mit írjak tovább? fejem üres, minden gondolatim Rózánál maradtak.

XV.

24. Maji.

Ma jött kezemhez leveled, a melyben óvsz csalfa barátoktól — már késő! nekem megadták — megszégyenítve összezúzva vagyok.

Mi az ember élte? még tegnap ezer vidám alakban lebegett a remény körülem, most felém sem jó; jele: hogy az ember tartós szerencsére számot ne tartson.

Kamatiekat mind együtt lelém, Róza is jelen volt. Alig lépek be, az asszony megtámad, miért nem teszek eleget tisztetek? a kiszabott órát miért nem állom ki? Erre felelhettem volna, de az ember túrni tanul ha szerelmes. Azonban a csendesség alapítása végett így okoskodtam magamban: (ah! miért okoskodik az ember mikor nem ért hozzá!) Lépfalvi minden nap valami jót ír felőlem, ellensége ugyan a háznak, de Lolli barátja, azért is hihető hogy igazat mond; talán nem ártana most az egyetem előtt publicáltatni dicséretemet, ebből lát-

nák, mit nyertek velem, és Róza is hamarabb szívemhez hajlana; ennél fogva jónak tartám a levelet úgy általadni Lollinak, hogy a ki nem vak, megláthassa. Így történt. Kamatinénak jó szeme van, meglátta, a levélnek rohan és elragadja. Lolli képe vérlángba borúl, a Madám elfordúl s befogja szemét. Kamati velem együtt mozdulatlan áll s bámúl, Róza nagy tekintetet vet reám s elsötétül. Kamatiné vilámló szemekkel, vonagló képpel átfutja a levelet, de nem szól: végre elpattan szája, s csak úgy torlott ki a szemrehányás özöne ezer titulust szórva rám, de egyik sem volt hízeltető. Már megbántam tettemet, nem szántam volna a föld alá rejtezni Róza szemei elől, hogy ne látná, ne hallaná megáláztatásomat. De még ez mind nem volt elég. Gondold el desperátiómat, midőn Kamati a szegény remegő és piruló Lolli előtt olvassa a levelet: (közlöm belőle a mit tudok). „Nyugtasd magadat, és bízzunk szerelmünkben — Atyám igen kegyes, ő igazságát is kész feláldozni szerencsénknek — érzem: boldogok leszünk. — Írj mikor csak lehet, hiszem postánk derék — nem kis mosolygó szárnyas isten ugyan, de egy nehéz, pedáns, mezei truncus, kiből még embert kell faragnunk — (volt-e valaha egy szerelmes halandó ily gonosz állapotban?) különben jó, becsületes ifjú — Légy kegyes hozzá — öcséd nem nyer vele, de társaságod kellemé neki használhat — halálig szerelmes beléd — szabj határt meddig viheted a tréfát — írd meg mikor mehetsz ki,

legalább addig is messzéről láthassalak, míg egészen enyémnek mondhatlak. —“

Megdermedve állék; Róza komoran, egy szánó tekintetet vetve reám eltávozik — éltemet vélém elszakadni tőlem. — Minden szem, minden szó engem ostorozott.

Minekutána Kamati s drága hitvесе, nyelvöket rajtam eleget edzék, eltilták házokat, hozzá függesztvén azt: ha még egyszer itt látnak, a szoba lyukán ugratnak ki.

Az ember bemegy a házba, és nem tudja, mint jó ki.

Fájdalmas érzéssel, földre sütött szemmel balagék haza felé, midőn valaki nevetve megüti vállamat; — ez azon ifjú ember vala, ki a theátrum-ban megcsalt, hazaszeretetemet bosszújára fordítván — karján vezeti a tollakkal piperézett énekesnét, kinek most is aranylánczom ékesíté nyakát. Épen jókor! felkiálték haragom teljében — és tettiért kegyetlenül lehordom. Ezért szólunk egymással! mondá. Nem! felelék: mi többet nem szólunk, hanem perelünk! Ő nem hallgatva reám, elindúlt.

Mily romlékony itt az emberiség! ma összezdúlnak, holnap karon fogva járnak.

Ha az ember kiadhatja mérgét, szinte könnyebbül.

Lépfalvihoz megyek. Inasa jelenti: hogy atyja elérkezvén jószágáról, most annál múltat.

Itt ülök — kívül éjjél, bennem éjjél — fekete

a világ, csak Róza fejér, s őt elvesztém. Otthon ilyenkor édes álom ringatott, most azon eszmélkedem, a sors mint játszik az emberrel — a mit más emberek gonoszsága épen hagy, mi magunk rontjuk el képtelen okoskodással. Szerelmes vagyok — de a truncus! — ezt megbocsátanám, mert csakugyan hibáztam, csak azt ne írta volna hogy Lollit halálíig szeretem — pedig nem igaz. — Mit ítél Róza felőlem? Légy boldogabb! keseredett szívű barátod.

XVI.

26. Maji.

Reggel mindjárt számolni mentem Lépfalvihoz; ő kérdé: miért vagyok oly zuzmara képű mint az elfagyott Ámor? Vége a tréfának! mondtam, s szemére lobbantván álnokságát, elbeszélém a tegnapi bal esetet. Először elhűlt, aztán még ő kezdett pattogni, mért nem volt több eszem; de én nem engedém magamat; végre bocsánatot esdekelve dől karomba, megvallván: hogy Lollit régtől szereti s hölgyének eljegyzé, hogy Kamatiné, mivel atyja bizonyos perben velök egyezni nem akar, leányát tőle megtagadá, és további összejövetelöket eltiltá, mindazáltal a Madám segedelme által többször látákedvesét. Velem megismérkedvén (épen akkor volt Kamatinak szüksége tanítóra) s a kedvező környüállást használni akarván, engem tapasztalatlant választá szerelme Merkúrjának. Mi a levelet illeti, mond továbbá, nem tagadom, egy kicsinyt túlléptem

az illő határon; de ez egyik gyöngéje, s úgy szólván, eredeti bűne az embernek, hogy mások felett szeret ragyogni, és mind azt, mit a szerencsétől nyert, kitüntetni azok előtt, kik őt érdeklik, vagy ő megnyerni akar — gőg nélkül ember nem születik, és a ki ezt tagadja, többnyire nagyobb mértékben bókol magának. Azonban a levélben sok igaz is volt.

Mit? kiálték, hát én truncus maradok? — Ez csak játszi hasonlítás vala, felel; de hidd el barátom! neked még sokat kell forganod a világban, míg azon hajlékonyságot, mely most oly szükséges, sajátoddá teheted. Sok fordul elő ez életben, miről egy classicus sem gondolkodott, és az idő szelleme után élni, a mellett igaz maradni, tán legnehezebb stúdiuma az életnek, melyben bölcseitek leginkább megakadnak. A társaság láncza erős — győz minden indulaton, minden véleményen, s a ki azt elszakasztani akarja, embernél nagyobbnak, vagy kisebbnek kell lennie. Te jó, s minden szögletességeid mellett szeretetre méltó ember vagy, de meg kell még törődnöd, az emberekhez simúlnod, leginkább pedig leráznod a nehéz iskolai köntöst, mely szabaddabb röptedet hátráltatja.

Több efélét beszélt; én haragudni akartam, de nem tudtam, sőt nyíltszívűsége még inkább hozzá csatlott; végre mellére dőlván megvallám, hogy nem Lollit, hanem Rózát szeretem, s őt megnyerni legfőbb kívánságom. Ekkor belép atyja, egy tisztas úr. Én meghajtom magam és szobámba megyek.

Most látom, mit nem tehet az orátori tehetség. Lépfalvi kibeszélt minden haragot belőlem; de az embernek harag nélkül is fájhat a szíve.

Estve.

Barátom! a fekete ló nem hiában kapott el a koporsóhoz — ez bús ómen vala, mely most valószínű készül — ezek talán utolsó soraim hozzád. —

Búba merülve ülék Rózáról gondolkodva, midőn egy idegen inas jön és e levelet hozza: „Az úr engem megsértett; ha becsületét szereti, elégtételt ad — holnap, délután öt órakor a város erdejében látjuk egymást: ha nem — örök szégyen száll fejére. feleletet várok. Pisztolyok felől én gondoskodom. Cséli.”

Ezért jöttem ide tehát, hogy duellum által múljak ki a világból! de becsülete legfőbb java az embernek, ettől buzdíttatván azt válaszoltam: meg fogok jelenni; de minthogy pisztolyhoz nem értek; tehát vagy ököllel vagy puskával adok satisfactiót.

Egy ének mennyire nem viszi az embert! de el vagyok tökéelve. Ne mondják: Tollagi Jónás félénk, nyúlshívő ember volt, s becsületéért sem mert a síkra kiszállni! Atyámnak mindent megírok, bocsánatot kérek, hogy ily mély szomorúságot kell hoznom szívére, és arra kérem, fogadjon téged helyettem fiának. Te pedig egyetlen barátom! légy boldog! vigasztald szüleimet. Rózának is írok, megvallom: mily igazán szerettem, s hogy ő leszen végső gondolatom. Ha már nem leszek, keresd fel Rózát, ipar-

kodjál őt szeretni, vedd el, tedd boldoggá, és emlékezzetek rólam! — Szívem lágyúl — többet nem írhatok.

XVII.

27. Maji.

Jelentem hogy élek.

Ha az ember boldogtalanul szeret, a halált könnyűnek tartja; de ha rá kél a dolog, az ember még is fél. Én is eleinten mindenre kész valék; de midőn azon fatális órához közelíték, bátorságom hanyatlott. Lépfalvit akartam intermediátornak meghívni, de sehol nem találhattam; azért inasának adtam a levelet, melyben érintém a dolgot, s egyszersmind kértem: hogy a bezárt levelkét juttassa Róza kezébe. Három fertály ötre, erőt vevén szívemen, ezer küzdő érzéssel az erdő felé indulok. Cséli, más két ifjakkal már az erdő szélén állva vártak reám — látásokra szinte erőt érzék. Cséli kérdi: hol maradt secundánsom? Én magam is tudok löni, felelek, már rókát, sőt farkast is lőttem. Ő gúnyolva nevetett, mondván: meglátjuk a nagy vitézt! és azzal beljebb vonúltunk, hol egy kocsiról puskát és pisztolyokat vettek le. Megdöbbenve néztem azon öldöklő szerzőmokra, de mint lehetett, elfojtám a félelmet.

Az úré a választás! mond Cséli: puskát kívánt, ím itt vagyon, megtöltve a mint illik; én pisztolyból fogok löni, ahhoz jobban értek, például tessék ide nézni: arra egyik társa felveti kalapját, Cséli lö, s a golyóbis keresztül sívított a kalapon. Ez egy

szívzúzó példázat vala; de mind e mellett, magam is csudálom hogy férfi maradtam.

Ez mind nem elég! mondtam: ha az ember lő, maga töltse a puskát, nekem körömvasat adjanak, hadd nézzem meg a töltést. Erre Cséli fellobban, kérdvén: miért nem hiszek szavának? Mert azon estétől fogva, hol megfűtyöltetett, méltó okom van kételkedni. felelék. Ő villongani kezde, én tűzbe jöttem, és a nagy disputáció mellett szinte elfelejtém, hogy az embernek itt szinte meghalnia is lehet — kíméletlen kikelék ellene. Cséli hirtelen előmbé szökik, felém tartja pisztolyát s ezen szavakkal: halj meg tehát! reám süti. Erre szívem úgy megszorúlt, mintha bele talált volna, szemem világa elveszett, tántorogni kezdék; de csakhamar éktelen kaczagás ébreszt fel; felnézek, s látom hogy tele vagyok pöhölylyel, s a levegőben is pöhölyfelleg szállong. Pöhölyt tett a puskaapor felébe, s azt sütötte rám. — Ily méltatlan bánásra szörnyen felzúdultam — megfordítom puskámat, és boldog végével egyenest a nevetőkre rohanok. Ezek megijedve szaladni kezdenek, s én tüskén bokron keresztül nyomban utánok.

Jónás! Jónás! harsog hátul egy ismeretes szózat — visszanézek, s Lépfalvit látom felém sietni; alig lihegve kérdi: az istenért! mi történt? Én elfojtva méregetől alig tudtam szólni. Ő kérlel — a puskát elveszi tőlem; melyre a három szaladók is közelebb sunnyognak — s a dolog vége az lett:

hogy Cséli társaival megkövetett, és én diadalmasan, de pöhölytül fejéren Lépfalvival kocsira ültem, s a fiákernek kocsija bépöhölyzése miatt való morgolódásai közt haza mentem.

Szobámban elbeszélé Lépfalvi: hogy éppen akkor édes atyjával egyezés végett Kamatinál vala, midőn az inas levelemet neki általadá. Róza a levél értelmét hallván elájúlt, ő pedig hevenyében utánam siet. Mondta: s mindjárt visszatért Kamatihoz.

Barátom! Róza elalélt! Ezt az ember azért nem teszi, a kit nem szenvedhet — ismét remény fakadoz szívemben — még boldog leszek, és örömmel neki ülök a pöhölyt kiszedni ruhámból.

XVIII.

29. Maji.

Ma Lépfalvi örömszikrázva jön hozzám hirdetni: hogy tegnapról fogva vőlegény; egyszersmind Kamatiékhoz invitált, mondván: hogy szívesen várnak reám, és már mindent tudnak a mi közöttünk történt.

Hová az ember örömet megy, oda nem vár unszoltatást, én is mindjárt indulék.

A már boldog Lolli lesett a folyosón, előmbe lejtett, és szívesen köszöntve a szobába vezetett. Mily másképp fogadtak most Kamatinál! — az asszony szinte terhelt kegyességgel, az úr szorítgatá kezemet, még Rudi is mosolygott, megtudván hogy nem leszek instructora.

Ha az ember leányt kér, és nem pénzt, mindenhol szívesen látják.

Rózához megyek; mint a levegő, mikor szeles idő uralkodik, úgy piroslott orcája, midőn beléptem hozzá, és Lolli keblén rejté el azt. Mit rebegtem én s mit felelt ő, már azt nem tudom. Ilyetén dolgot az ember hasztalan iparkodik leírni — ezen titkot a természet magának tartá fen, hogy az ember annál mélyebben érezze gyönyörűségeit. Elég az, ő szeret — jószívűségem, mondá, nyeré meg szívét.

Róza bátyja is (ugyan az, kinél a fogadóban volt, hol őt először láttam) itt van — nem ellenzi szerelmünket — s ennél fogva nem viszi el magával.

Ha az ember valaminek igen örül, szinte olyan mint mikor igen búsul, nincs helyén az esze.

Hogy többet lakom Rózánál mint szállásomon, az tudni való; atyámnak ismét írtam.

XIX.

3. Junii.

Ma atyám elérkezett — halotti leveletem kapván tüstént kocsira ült, s éjjel nappal ide sietett. Öröm s harag közt zárt kebelére — mind addig csüggttem nyakán, míg rá nem vettem, hogy ő is eljön Rózához.

Megtörtént. Szokott gravitással lépett be Kamatihoz, kiben is mindjárt hajdani tanulótársát ismerte meg. — Róza igen tetszik neki. —

XX.

5. Junii.

Siess! siess barátom! jer mentől előbb ide hogy semmi híja ne legyen szerencsémnek.

Egy hónap múlva Rózát haza viszem — Lépfalvi szintúgy Lolliját. Én velek örök barátságot kötök.

Így, barátom, annyi viszontagság mellett is szerencsés lettem, s a ki bal sorsomban kinevetett, most én nevetem azt ki.

A mit tapasztaltam, mindég elég ily rövid időre: de az a szép s kecsegtető valóság leginkább ébreszti lelkemet, hogy a jó ember mindég feltalálja keblét, s ha néha szenved is, utóbb feltűnik csillaga.

Légy boldog! siess nyílt karjaim közé. Ezentúl ritkábban kapsz levelet tőlem, mert ha az ember ily állapotban néha kibukkan is érzési özönéből, mindenkor szerelme lebeg előtte s keble lángol azt édes hangokban kiönteni, s így nem akarva is költő lesz. Oh mily boldogító a szerelem!

A mit a földiek jót s édest vevének,
 Belőle sarjadoz, e lét forrásából,
 Magok az égiek szerelmet értének
 A nagy teremtnék legelső szavából;
 S az ember akármit tesz,
 Előbb utóbb rabja lesz.

MÁSODIK RÉSZ.

Tollagi mint házas.

I.

* 15. Novembris.

Amice! feleségemnek annyira feldicsértelek, hogy általam csókoltat; én pedig haragszom reád, hogy nem jöttél magad gratulációd helyett menyekzómre. Későn vetem ugyan szemedre; de mikor az ember megházasodik, elcinte olyan, mint az ittas: ki annyifélét összegondol s mindég a kehely után nyúl; de úgy rémlik előttem, már józanosdni kezdek.

Nem igaz a mit sokan állítanak, hogy a házasság sirja a szerelemnek; már öt hónapja lesz, hogy Rózát haza hoztam, s most is szeretem még; de van is ám rajta mit szeretni! Azonban az is igaz: hogy az ember bármi sokat tanult is, a szépnemet mégsem ismerheti ki. — Róza is megváltozott: mint leány alig szólt, a szemtől is félt; most csupa élet, s annyit enyeleg, hogy még. — Ő szerencsésnek vallja magát: én arra csak mosolyogni szoktam; de ha az ember mosolyog, jele hogy tetszik valami. Atyám most sokszor van együtt a helység oszlopival, talán valamit szőnek? majd meghallod. mert ezentúl serényebb író leszek.

Úgy tetszik, menyekzómról még nem is irtam? pedig nagy pompa volt ám! a helység vénei is alig

értek hasonlót. De ha az embernek pénze van, nem mesterség pompát csapni; pedig hány csap olyan is, kinek nincsen? Vannak is, hallom, kik orrolják megtiszteltetésemet; de ha az ember boldog, irigye-
ket talál.

Esküvésem még a városban, nagy sírással, de csendesen, ment végbe. Lépfalvi ment először, aztán én. Kamatiék adtak vacsorát, s meglehetősen vígan valánk. Első éjjel majd virradtáig leczkézett atyám, pedig mikor az ember csupa szív, vajmi nem szeret tanulni! Másnap új sírás között elindultunk. Az egész úton nem tudtam házas vagyok-e? egyszer akartam a sötétben Róza kezét megfogni, de atyámét nyomtam meg, ki ezen szerelmes manipulációért derekasan lehordott.

Haza érvén, házunkat már tele találtuk vendéggel, édesanyám kitett magáért, s minden asztal hajladozott a sok sütemény és főzemény terhétől. Muzsika is volt, s midőn bíró uram egészségünkért ivott, kívül a csőszök salvét adtak, s a mozsarakat is elperzselték. Táncz kerekedvén, a korosbak méltóságos lassúsággal lejték a palotást; az ifjak nagy tripudiációval sorba is, váltva is, a gombostő-, gyertyás-, dobogó-, sövény-, cziczka-, farkas-, medve-, barát-, vánkos-, és csörgő-, vagy lapoczkatánczot; végre mindnyájan derűre borura járták a hajnalt. Majd három napig tartott a dinom-dánom, de nekem az idő soha sem volt hosszabb. Verset is írtak lakodalmamra, olvasd:

Tollagi Jónásnak kedves hitvesével
 Szentelem én e dalt, Múzsám kegyelmével.
 Szerelem! Szerelem! éltünk éltetője!
 Általad varratik a szűz fejkötője!
 Nélküled a világ puszta siralomház
 A ki téged megvet, csak árnyékot hajház;
 S bár keblünket néha mély sebre fakasztod,
 Hamar begyógyítja azt égi malasztod.
 Te kötötted össze Rózájával Jónást,
 És nekünk szereztél ily derék áldomást:
 Tág torokkal légy hát dicsérve mindenkor,
 Éljen az új pár: ezt ohajtja — a kántor!

Ennek az embernek volna talentoma, de Múzsája a viláért sem mozdul, ha kancsó nem áll előtte. Az egész ünnepen leginkább kimutatta magát mézeskalácsos kománk; ő két fejéren öltözött leányka által egy szörnyű nagy lobogó szívet küldött marczipánból, mint symbolumát a hív szerelemnek. Légy boldog.

II.

22. Novembris.

Az ember mindég feljebb törekszik; de ha az embert más tolja magasra, akkor ne kérkedjék; büszkeség nélkül jelentem hát új dignitásomat. Tegnap — épen együtt ülénk Rózával; ő kötött, én pedig azon tanakodtam: mivel mulassam? mert az okos ember is kifogy a beszédből néha — midőn atyám, olyan képpel, milyet nagy dolgoknál szoktunk mutatni, hozzánk lépett. Gyermekek — így

szólott — a szerelemnek van ideje, de a világ is megkivánja figyelmünket! ezután markába ütven ki pipáját, kezét vállamra tévé s mély hangon így szólt: Fiam Jónás! én a közügyért eleget fáradoztam, már nyugalomba teszem magamat, s dolgaimat ifjabb vállaidra hárítom; te léssz a helység penája! A tanács nótáriusnak választott, én csak a főinspektiót tartom fel. Vidd ügyes méltósággal, s a Tollagi név dicsősége felmarad. — Öltözz és jer a tanács színe elébe!

Tudod barátom, én nagyságra soha sem vágyódtam; de ha az ember véletlenül valami lesz, mégis örül. — Felöltöztvén elmentünk a helység-házba. Bíró uram jeles beszéddel fogadott, atyám neki ékesen felelt; már én is készültem valami fontosat mondani installációmra s készségemet demonstrálni, midőn a kisbíró berohan: Uraimék! — monda — huszárok jönnek téli szállásra, már a kovártélycsinálók meg is érkeztek. Ezen hír félbeszakasztá az iktatási ünnepet; a bírák szétfutkostak a polgárokat tudósítani, engemet pedig atyám hivatalos szobájába vezetett, hol a felsőség rendelkezéseit olvastuk.

E hivatalt alig nyertem volna el, ha többen a tanácsbeliek közül atyámnak nem tartoznának; de az obligációnak olyan influxusa van az emberre, hogy azt is megteszi, a mit nem akar. Róza mind ennek nem örül, tán fél hogy majd kevesebbet lát — a jó lélek!

Többet írnék, de a trombita engem is talpra kiált, s míg az ember új valami hivatalban, mindég buzgón viszi.

III.

30. Novembris.

Hej barátom! minden testnek van árnyéka, minden tisztségnek haszna és terhe: én is olyas valamit érzek, a mi épen nem tetszik.

Helységünk most sokkal elevenebb, de magamról itélvén, sok szív is új mozgásba jött. Szép hölgyem aligha szemet nem szúrt, mert katona uraimék seregesen sétálnak ablakom alatt, szerencsém! hogy derekasan kezd fagyni, különben tán még most is ott tanyáznának. Ez semmi ugyan, de nézés a szerelem követe, s a csillogó ruha, deli termet (bár a szabónak nagy része van is benne), nyájasság, s kellemes udvariság, hányszor szorítá már ki a hű szívet! Kötve higgy az asszonynak.

Az ember kiül a polczra hogy mások süvegeljék, s azalatt nem tudja: mi történik ottkon.

IV.

5. Decembris.

Ma haragos voltam s nem mertem mutatni. Ez annyit tesz mint köpönyeg alatt fűgét mutatni.

Eszmélkedve ülék szobámban, midőn egy fiatal vitéz nagy robajjal rám nyitja az ajtót, s mindjárt hetvenkedni kezd: hogy szállása rossz, füstös, s több efféle. Én szokott modestiával kértem: hogy

az iránt végezzen a bírakkal, — hogy nekem ahhoz semmi közöm; de ő folyvást pattogott, az asztalt verte, kardjával csörtetett, s még füleimet is levágással fenyegeté. Én házi jusomra provocálván, positúrába tettem magamat; de ő mindég közelebb hadarázott felém. Az okos enged, gondolám, s már hátrálni kezdék, midőn Róza ijedten beszaladt, s a láрма okát kérdé: erre a mord képű harczos oly nyájas, oly szelid lőn, mint a szerelmes galamb — oly édesen hunyorgott Róza szemébe, annyi szépségeket mondott, hogy én tüskén állva mindjárt sejtettem hadi stratagémáját, mely által színlett csatát kezdvén, Rózát becsalta.

A kalászt verik, hogy magot nyerjenek: ez is belém kötött, hogy Rózát dicsérhesse; de én szavába vágtam és szállását hoztam elő. Bocsánatot nótárius uram! ily kedves szomszédság minden kellemetlen dolgot kellemessé teszen (tehát szomszéd); most nem cserélném el legszebb palotáért! — így csevegett és csak a déli harang hívta el. Ebből láthatod: hogy a gyomor majd egy rangon áll a szívvel. Midőn kikísértem, ő csupa barátságból kezemet félig összezúzván ismét bocsánatot kért, és az udvaron keresztül hatszor is visszanezett. Ez valamit akar, gondolám, s szobor gyanánt a pitvarban álltam meg. Mi bajod kedvesem? kérdé czirógatva Róza. Semmi fiam! felelék, s nem akarva nagyot sóhajtottam.

Lásd barátom! házasságban a legokosabb em-

ber is néha olyan pictus masculus — sokat érez s átall szólani — tele gonddal mosolyog, valót keres s hazudik.

V.

8. Decembris.

Tegnap az itt kormányzó kapitány úrnak névnapja volt; atyám azt proponálta, hogy a helység küldene deputációt hozzá, őt illendően megköszönteni. Atyám, ki illetően dolgokban mindig kolompós volt, most a papolást reám bízta. Tudod, nem vagyok kérkedő; de néhány tanácsbelit odavezetvén, hevenyében olyan orációt penderítettem, hogy a kapitány örömeiben alig tudta elfojtani nevetését; azonban engem, mint a sors üldözöttjét, itt is fátum ért, mert egyik közel megettem álló igen vastag deputátus nagyot tüsszentvén, hasával kilökött helyemből, úgy hogy előrebuktomban a megüdvözölendő főtisztnek lábára hágtam, s így tele confusióval beszédem fonalát elvesztém. Erre a kapitány köszönetét jelenté, s az én epilogusom elmaradt. Később az asszonyosság is megjelenvén, többi között nekem ezt is mondá: Hallom, notárius úrnak szép, jól nevelt hitvese van, igen óhajtanám társaságát, tessék megismertetni vele. En megígértém. Itt nincs veszély, a kapitány derék ember ugyan, de a kard és idő nyomától képe olyan mint a kárpit; azonfelül egyik asszony szemmel tartja a másikat.

Mióta házas vagyok, tegnap Róza legelőször ellenkezett velem. Én azt akarám, hogy a vecser-

nyére édesanyámnak régi nagy bundáját öltse fel, ő pedig csak könnyű ruhában a máskorinál szorgosabban öltözött, bizonyosan karcsu termetét nem akarta elpalástolni; izetlenségem még inkább nevededett, midőn a tiszt urakat útfélben megállni láttam; úgy néztek — úgy néztek, de egyik sem reám. Ebből látom, hogy szépség mellett a tudomány csak holt kincs, s hogy az ember néha fünek fának szemet kívánna; néha meg közvakságot óhajt.

A szomszéd vitéz leginkább incselkedik, nappal néz, estve sípolgat; annyit tudok felőle, hogy kadét, különben nem igen derekabb ember nálamnál; de az újság fél szépség. Ma éjjel is többedmagával muzsikált; én felkeltem s kinyitván az ablakot a vasrostélyon kidugtam fejemet — a mint nézegetek, egyik nekem ugrik s előbb hogyszem bevonhattam volna fejemet, gyöngéden megezirógatta; bizonyosan más képet vélt, gondolám, s jó ízűt nevettem csalódásán; de ma reggel vettem csak észre, hogy bekormozott.

VI.

15. Decembris.

Nálunk szörnyű nagy hó esett, kívül minden fejr, csak az én kedvem fekete. Legyen az ember bármilyen pontos, ha esze otthon jár, midőn másutt dolgozik, megtéved; én is a jegyzőkönyvben nagy zűrzavart okoztam, s ha atyám mint régi practicus

észre nem veszi, kár mellett szégyent is vallok; van is mit hallanom érte; de hagyján! csak qua férj boldog lehetnék, nem bánnám ha qua notárius némelykor orrot kapnék is.

Azt mondják: a jó asszonynak nem kell strázsa, önmagát megőrzi; de ha az erkölcs elalszik, vajmi jó akkor, ha a gazda szeme váltja fel! Még az ember kötelessége után jár, háza nyitva marad az incselkedésnek. A kadétot ismét Rózánál kaptam, olyan közel ült hozzá! s beléptemkor valamit dugdozott előttem. Én elhültem; de Róza vidáman felém ugorván mond: ez az ur Lépfalvi, Lolli férjének öcsese; bátyjának megírván téli szállását, annak üdvözlétét s örömét jelenté, hogy ily közel esett kedves barátjához. Lolli is tisztel. — Ez mind jó, de a barátságnak is van határa; azért hideg maradtam Lépfalvi iránt, ki úgy látom, hajszállal sem jobb bátyjánál, s ha lehetne, jégre vezetne.

Lépfalvi nem sokára elment s az ajtónál ezt súgta fülembe: Nótárius uram féltékeny, sajnálom; de kinek szép hölgye van, türni tanuljon. Ez még habeálgatni akar, gondolám, s haragomban mindjárt is szemére lobbantám Rózának, hogy nekem hátam megett ily vendég igen displiceál, s nem hittem volna, hogy ily csapodár legyen. Róza reám veté szemét, elfordult s könyezett; magamon is kitört a fájdalom és vele sirtam; édesanyám hozzánk jöven s minket oly búsan látván, szinte zokogni kezdett velünk, míg a valamit kérdezni jött szolgáló látván

e pityergő scénát, jajveszékelve atyámért szaladt, ki szokott auctoritással megkorholt és szétperelt bennünket. Ah! szegény jó szüleim nem tudják mi epeszt — magam sem tudom; de az okos ember előre néz.

Így él barátod Jónás! Ölelkezés lesz ugyan a siralomnak vége: de a házasság olyan mint a viadal: az ember csöröl pöröl, azután megbékül; de a seb mégis fáj.

VII.

20. Decembris.

Tegnap reggel szomszéd collegám hozzám topant s magával leányt kérni meghítt; nem örömost mentem, de még boldog időmben megigérttem neki, azért engednem kellett. De hogy Rózának ne legyen ideje kinézegetni, számolást (s ehhez igen ért) bízam rá. Ő mindjárt elérte mit akarok. Mindent megteszek — mond — csak ne kételkedjél hűségemről. Én nem kételkedném, csak a katonák ne kételkednének! felelek.

Hogyhogy? kérdé Róza.

Ha nem kételkednének hűségedről, nem járnának utánad, viszonzám búsan.

Az idő kifog minden előítéleten! mond Róza. Tudtam volna rá sokat mondani; de ha az ember szerelmessel készül valahová, nincs nyugta; azért collegámmal szánra telepedvén, elröpültünk nagy csörgettyűsen.

A leánykérő mindég kedves vendég, mi is szí-

vesen fogadtatánk. Dictum factum! a leány Igent sóhajtott, szüléi utána, s a nősző örömében alig lelte helyét, én pedig gondolám: várj csak collega! majd megérzed mi a feleség! Az enyém jó, mégis mennyi gondot ád! Az ebéd sokáig tartott, különben is collegámnak oly sok mondókája volt, hogy már késő este lett, mire hazaértem. Hálásra eleget hivatottam s marasztottam útitársamat, de erővel ő még az éjjel haza szándékozott; így tehát nem is engedtem hozzánk hajtani, hanem a helység végén leszállván, bundába burkolva házukhoz ballagtam, meglepni vélvén Rózát. A mint a kerítéshez jutok, mindjárt egy emberi alak ötlik szemembe, mely merően az ablak alatt áll. Ez a kadét! gondolám, közelebb sunnyogok hozzá, és csodálkoztam, hogy semmikép sem mozog. Kevés vártatva megszólítám: Uram! nem illik idegen ablak alatt kandikálni! Semmi felelet. Meleg vére lehet az úrnak, hogy ily hidegben is itt ácsorog! mondtam ismét, s félre akarám tolni — de meghökkenve léptem vissza, midőn a kadétnak vélt alak első tapintásra lábaimhoz omlott — nézek, nézek, s látom: hogy hótetem volt, s reá egy köpönyek akasztva. A mivel az embernek képzeete vesződik, azt látja szeme. Eleinte bosszankodván a kadétot nem szántam volna másra tanítani, mert ez a csíny egyedül tőle származhatott; de látván, hogy a dolog tanu nélkül ment végbe, csendesen belopódtam az ajtón, s az öreget már fekve, Rózát pedig a mesélő fonóknál lelém.

A nehéz útiruhát le akarván vetni, a mi szobánkba menék, s már visszakészültem a fonótársaságba, midőn kívül az utcán dörögést hallok — az ablakhoz megyek, melynek egyik táblája nyitva volt, s mindjárt megismertem a kadétot egyik pajtásával.

Nincs itthon — mond Lépfalvi — a csörgő szánt meg kellett volna hallanunk.

A hóember el van döntve —

A szél miatt —

Nemde gyönyörű asszony az a Tollaginé? nem tudom mint botlott bele ez a pedánt, bárdolatlan nótárius?

Classicus dróton járó,

Kínjából lett tudós.

Tudósból lett öszvér.

Olyan mint a barázda-billegető.

Mint Faun a Gratia mellett.

Lásd barátom! ily titulusokat nyer az ember, ha szép felesége van, a romlott irigy világ rajta edzi nyelvét, hogy a szép előtt megdönthesse. Alig tudtam magamat moderálni, hogy vissza ne feleljek; de ha az ember hallgatózik, önszégyenét hallja sokszor; aztán az ilyest jobb ignorálni. — Később ugyan jó embernek is neveztek, de ez csak úgy illett a többihez, mint egy hajszal a kopasz főre. — Elhallgatván szóval, sípval kezdtek ostromolni — oly keserves, oly andalogtató nótát fúvtak, hogy szinte magam is megindúltam; de attól tartván,

nehogy e kártékony hangok még Rózát is általcsalják a fonó kalúkából, hozzá szándékoztam, csak az ablaktáblát kívántam bezárni — de gondold el! a mint a kárpitot félrehajtván kinyújtom kezemet, Lépfalvi, mint a villám odaszökik, megragadja azt: Róza! — sóhajt — ah! miért oly kegyetlen? Én vissza akarám húzni kezemet, de ő keményen szorongatva ajkaihoz nyomta. Most vagy soha! rebegett, azután olyan meleg csókokat czuppangatott reája, hogy szinte csiklantott, s bármint tartózkodtam, kaczagnom kellett. Erre ő visszapattant, én pedig aludni küldvén őket, bezártam a táblát.

Barátom! ez nekem mégis szeget ütött fejembe; ki lesz kezes, hogy utóbb az igazi kéz mégis ki nem hajlik-e? Az asszony gyarló, ezt már a régi írók hirdették.

VIII.

24. Decembris.

Könyezd sorsomat barátom! én csakugyan hamis fogást tettem, csakugyan meg vagyok csalatva! Nincs hűség e földön, kezemben a rettentő bizonyosság. Ily búsan még egy karácson sem talált — bocsáss meg ha ezen sorokat syllabizálnod kell, mert fájdalomtól reszket kezem. Mint nótárius én adminisztrálok a szükséges széna és abrak-portiókat, s azokat quietáltatom. Így történt ma, s az előbbeni portiókat Lépfalvi vette által. Ő mintha semmi sem történt volna közöttünk, enyelegni kezdett; de minden dologhoz bizonyos seriositás illik,

azért csak úgy fél füllel hallgattam reája, s a munkát elvégezvén a quietantiát kértem tőle. Ő erre zsebkönyvét előveszi, s kívánságomat teljesítvén, magamra hagyott; én majd elkábultam, midőn az officiosus írás közé egy kis arany karimás czédulát szorúlva lelék: olvasd és irtózzál rettentő tartalmától:

„Róza! egyetlen kedvesem! Igaznak találom, hogy a minapi bal történet óta, az ablaknál való összejövetel csak gyanút és lármát okoz, és feszes férjedet, kit az ég haragjában csatolt hozzád, még inkább vigyázatra serkenti; azért szíves hálával fogadom el javallatodat, s minden bizonynyal a kert-alatti hársfánál megjelenek; csak te is jó móddal szökhessél ki, tán a karácson alkalmat ad. Én reménylem, hogy a hideg levegőt elfelejted meleg karjaimba. Ha nem vélt akadály tartóztatna, tűzz valami jelt, p. o. egy pántlikát, a sövényre, mindjárt a rés mellett, nehogy hasztalan várjon téged szerető
L.”

Ha az embert véletlen csapás éri, mindenhez kapkodna, s még sem tud mozogni — én is sokáig meredten állék, a halálos czédulát tartva kezemben. A kihez így mernek írni, ki a kert alá hívja imádóját, az nem kegyetlen már, gondolám, s első hevemben mindjárt Rózához akartam rohanni, s az írást, mint vétke documentumát, elébe tartani; de tagadva szaporodik a világ, ő is majd tagadni fogja és mentegetni magát; így eszmélkedtem, s végre

csakugyan legjobbnak ítéltém őket in facie loci meglepni, azután szakadjon a szív. Szinte várom és rettegem az estét.

Az ember virág mellé telepedik, mohón szívja az édes illatot, s alig fordul egyet, érzi a tüskét. Ne házasodjál! én már benne vagyok, és szívem repedni készül.

IX.

25. Decembris.

Mért van az barátom? Más ember nem is tudja mi a tanultság és csendesesen él; én annyi classicust tudok könyv nélkül, minden tárgyra kész vagyok egy sententiát mondani, s mégis mindenütt megütközöm! Ugyan megjártam ismét, neked sub rosa megpanaszlom, de ne add tovább.

Tegnap már jelentém, hogy kétségben valék, sem enni, sem inni nem tudtam; Róza és szüleim eleget kérdeztek, de én minden nyilvánító vallást elkerültem. A titkos arczó este beállt, én azt mondtam, hogy a kántorhoz megyek, s ott töltöm az estét; köztünk szólván: azzal csak Rózának kívántam alkalmat adni biztosabb kimenetelre. Voltam ugyan a kántornál, hol több felekezetben kártyáztak, ki dióra, ki márjást, ki vojtát, ki filkót, ki oplitánt, s ezt megúnván, ki durnit, ki kopkát, ki putát, ki harminczegyét, ki czapárit. Ez engem mind nem vidíthatott fel. Egy huszár strázsamester ostáblával is kínált, de minthogy az koczkával esik, s én házasságom által úgy is minden nyugalمامat

elkoczkázván, mindenféle koczkajátéktól cordicitus iszonyodom, nem fogadtam el meghívását, hanem nyolcz és kilencz óra között a kert alá bújdosztam, s a sövény mellé lapulván, szemeimet a kijelelt fára meresztém, melynek ágain varjúsereg üldögélt. Várok — várok, zúz- és jég-lepte bajúszom peczkesen állt, fogam vaczogott, s didergő térdeim össze meg összcütödték. Az óra tizet ütött, senki sem mozdult, egyéb a varjak röppentek fel néha károgva. Ma tán nem is lesz szerelmes congressus, gondolám, s lappangva kémleltem a jelt, melynek az írás szerint a sövényen kell vala lógni; a rést feltaláltam, s a mint ott tipegek tapogok a jelt is megláthatni, egyszerre a hársfa s a sövény között a föld megrendül alattam, s én sötét mélységbe sülyedek, nyakam, fejem megtelvén hóval. Szörnyű ijedtemben kiáltozni kezdék, de senki sem jött segédemre — hasztalan iparkodtam kívánczorogni, a hó dült hegyembe is, alám is; de én fel nem kapaszkodhattam; a gondolat, hogy a farkasok martalékja leendek, még inkább szepegtetett s lármázni ingerlett; s íme! alig támad bennem ama borzasztó képzelődés, zörgést hallok, s előbb mintsem megfoghattam volna mi lehet? egy szőrös test zuhan mellém. — Félig aléltan az üreg oldalához vonúlva legyintgettem köpönyegemmel feléje, s csak akkor eszméltem fel, midőn borzas társam ugatni kezdett, s én benne egyik komondorunkra ismertem. Szinte jól esett, hogy a hív állat hozzám szövetkezett, de-

rék, fogas frígyesemet tekintvén benne. Mikor az ember szükségben van, az oktalan állat is vigasztalást nyújt: én is iszonyú riadalmak közt czirógtam a komondort, csak hogy ne hagyjon el.

Majd félórai ijedség és fázás után lépést hallék a havon ropogni. Jónás! Jónás! kiálta Róza és atyám.

Vide infra! sóhajték fel a mélyből.

Mi a manó! hol bújkál nótárius uram? — dörögött kocsisunk — mindjárt létrát hozok.

Nem sokára így csakugyan kivergődtem az üregből. Róza karján a szobába ögyelegtem. Atyám azt véli, hogy mint jó gazda csupa vigyázatból kerültem meg a házat, megdicsért, egyszersmind sajnált is, hogy a farkasverem, melyet addig ásatott, míg én a városban járkáltam, ön fiát fogta be legelőször. Hogy te azt nem láttad Jónás! hiszen nád volt torkolatjára téve, s az egész őszön szemed előtt állt! mondá vigasztalólag; de mikor az ember asszonygyal vesződik, akkor pihen a gazdaság. Róza tele gonddal forgolódott körültem, én pedig erővel ki akartam nézni belőle valami csalárdságot, de lehetetlen volt. Az asszonyi szem vexáló tükör gyanánt mindég mást mutat, mint sem akarjuk.

Bajom nincs, egyéb hogy rekedt vagyok.

X.

27. Decembris.

Ma szobámban ülék, s azon tanakodtam: mit tegyek a kadéttal? Ha satisfactiót kérek, kinevet-

nek; ha nem szólok, nyugtom sem lesz. — Még a resultátumot fel sem lelém, midőn ő Rózával hozám lépett. Mi kadét úrnak köszönettel tartozunk még — mond Róza — mivel hírül adta, hogy tegnapelőtt bajod történt.

Ily csekélység szót sem érdemel — viszonzá Lépfalvi nem keveset habozva. Künn járván, nótárius uramat kiáltozni hallám, s ha szolgálat nem tartóztat, magam siettem volna segedelmére. Én válasz helyett csak homlokomat dörzsöltem, mert a tréfa és harag közt közép utat nem leltem, csak midőn Róza magunkra hagyott, vettem elő ama czédulát: ez tán — mondván — nem tartozott a quietantiához?

A szív dolga — viszonzá Lépfalvi — örülök, hogy ily jó kézbe esett. Nótárius uram tudom el nem árul. Máskor fogadom jobban vigyázok rá.

Én senkinek secretáriusa nem leszek; e dologhoz ugyan szólásom van, inquirálni is fogom! felelék tüzzel.

Mi jó barátok lennénk, ha nótárius uramnak szép felesége nem volna; igen sajnálnám, ha miattam nyugtalanságot szenvedne, de én arról nem tehetek; a szépnek hódolni kötelességünk! ez a természet örökös törvénye, melynek minden szív alája van vetve! mondá Lépfalvi.

De a szépnek nem szükség és nem szabad minden hódolást elfogadni, kivált ha már egyhez csatolta magát — szólék fájdalmasan, s ő megindulván,

kezét nyújtá, hogy többé nem alkalmatlankodik. Azzal odább ment, és engem bizonytalanságban hagyott.

Én olyan vagyok mint a beteg, kihez két orvos jár, s mindenik más szert ajánl, s ezáltal egyik sem nyerhet bizodalmat. Ha Rózát szemlélem, azt hiszem hogy ártatlan; de ha ártatlan, hogy mernének neki ily levelet írni? ha szólok s nincs igazam, sajnosan megbántom; ha nem szólok, majd utóbb a szólás késő lesz! Tán legjobb lesz mégis a körülményekhez alkalmaztatnom magamat. Ha jobb gondolat ötlik eszedbe, írd meg!

Nemde barátom! asszonynyal nyugodtan élni, legnagyobb remeke az életnek? és minden ritkaságok ritkasága oly asszony, ki ha egygyel lakik is, soknak tetszeni ne vágnék!

Új esztendőre minden jót, áldást, békességet kívánok s tapasztalásimból ezen jegyzésimet küldöm:

Szeresd az asszonyt, de tartsd őt korláton,
Másképp myrtusért fejedre tövist fon.
Dicsérd ha oly szelíden engednek,
De másnak ne higgy, csak önnön szemednek.
Tudd meg, az ember ragadozó állat,
Kész megterhelni az idegen vállat.
Saját birtokát csak könnyen megveti,
De annál inkább a másét szereti.
Semmit se próbálj, míg véred meg nem hül,
Így menekszel majd a farkasveremtül.

XI.

10. Januarii.

Tegnap Rózával a kapitány úrnál valék, s nála több tiszteket is lelénk. Ha az ember valami kis appendixe a közigazgatásnak, mindjárt nagyobb respectusa van; engem is, de kivált hitvesemet, nagy udvariassággal fogadtak: ezt (nempe a hitvest) a kapitányné mindjárt más szobába vezette, és okosan! mert a hízelkedő suttogás annyira árt az asszonyoknak, hogy utóbb tükrét is hazugnak tartja. Lépfalvi kadét is ott volt, de hol az ember legkisebb úr, ott nem igen mer hánykolódní.

Azt mondják: az okos hallgat; de ha az ember soha sem szól, hogyan tudhassák mások okos létét; ennélfogva én is beszédbe elegyedvén, többi között tudós reflexiókkal megmutattam, hogy Rómát legiói emelték fel s viszont rontották le; ha azok mindég hazafiak lettek volna, dicső birodalmok most is állana még.

Hagyjuk a múltat s éljük a jelent — mond a kapitány — következő vasárnap kis házi mulatságot adok, nótárius urat is szívesen látom hitvesével; és hogy társaságunk annál vígabb s tetszetősb legyen, tehát maskarában jelenünk meg. A tiszturak kaptak ezen, s örömszajogva hirdeték helybehagyásokat.

Azaz álorczát veszünk — mondám én, mivel már Rómában valék — mint hajdan a histriók?

Ha meg kell lenni, én sem vagyok ellene; de ha csak képemet nem mázoló be, nem tudom hogy lehessenek maskarává?

Lesz arra gondom — viszonzá a kapitány — a ruhák megszerzését én magamra vállalom. Később a Rózával visszatért asszonyság is érinté e dolgot, és igen kegyesen hívott meg bennünket. Hazamen-tünkben Róza egészen felvidúlva beszélé el: hogy ő, mint oláh asszony jelenend meg a kapitánynéval. Én e dolgot otthon mélyebb fontolóra vettem, s így okoskodtam: az emberi kép centruma minden szép-nek, onnan sugárzanak ki minden kelleme, az a mágnes, mely után fordul a szem, onnan kap élel-met a képzelet; de a vászonkép, bár minő szép is, csak lelketlen jószág, s Róza azzal lesz eltakarva, ennélfogva nem tetszhetik úgy, s ha nem tetszik, nincs mitől tartanom: ergo bizvást elmehetek. Vale!

XII.

16. Januarii.

Semmi újság! egyéb hogy Róza gyakortábbad eljár a kapitánynéhoz ruhája végett — ott dolgoz-nak erősen; de hogy reá ismerjek mindjárt, kesz-tyűjét mutatta meg.

Tegnap hivatalos szobámba assignátiót hoztak; gondold el csak! az a Cséli nevű ifjú ember ment ezen keresztül, ki a duellumban megpelyhezett, és lovakat kért; én rendeltem neki, de régi bosszusá-gom miatt meghagytam a kisbírónak, hogy a leg-

rosszabb gabancsokat állítsa ki neki. Az ember azért nem bosszuálló, ha rajta elkövetett régi csínyt új csínynyal ró le.

XIII.

18. Januarii.

A mulatság végbe ment; az ember akármit tesz, ha ki van a sorstól választva, a viszontagság nem marad el.

Szinte feszült kebellem (mert sem én, sem Róza nem valánk még maskarák) mentünk este a kapitányi szállásra; hol mindegyikünket másfelé vezettek. A kapitányt, képét kivéven, már egészen felöltözve lelém: szűk kivarrott selyem ruhája volt, lábán pillangós czipé, vállán derékig erő köpönyeg függött, fején bársonysapka lobogós tollakkal. Ő magát spanyolnak nevezé — én pedig mondám: ha az ember nálunk télen ily lepke köntösben járna, magával kellene vinni a kályhát, mert ugyan megjárna az ily vendég köpönyeggel. — Nekem egy májszínű selyem leppentyűbe kellett bújnom, és hasonló csuklyát húznom fejemre, mely megfordított turózsacsakó gyanánt nyúlt fel búbosan magasra; képemre egy éktelen orrú lárvát kötöttek, melynek selyem szakála majd mellemig lógott le. Ezt a kapitány dominónak nevezé; én pedig a tükörnél szüntelen nevetgettem magamat, mert olyan bolond dominus formám volt.

A muzsikuskok már ugyancsak dolgoztak, midőn

a kapitány ékesen felgyertyázott ebédlőjébe vezetett, hol leginkább látszott, hogy nem üres erszénye. Ott már különféle maskarák jöttek mentek; itt egy pár dajna visitott egy fiatal vitéz körül, ott egy pápaszemes öreg úr tobákkal kínált mindent, s udvariasan kacsingatott a fiatal szépre, ki kosárban virágokat hordott. Voltak régi s új magyarok, csikósok, törökök, zsidók, és több nem ismert alakok is. Egy minden színű foltokból férczelt és összeganyolt ruhájú, félig fekete képű legény leginkább szeleskedett, és egy czifra recsegő bottal mindig maga körül hadarázott; beléptemkor reám is mindjárt egyet csettentett, és ezen szavakkal: servus Tollagi! ismét odább lejtett. Én reá bámúlván nem foghattam meg hogyan ismert reám, holott a háziúron kívül senki s m látott.

Minthogy mindenik beszélt, én sem akartam utólsó lenni, azért is egy törökhöz menvén, ki mindég felém integetett, kértem, hogy engedné meg, ha competens titulusát nem adom meg, mivel nem tudom: őszinte kérdésemre: mint tetszik a distractio? ő visszás hangon ezt harsogá fülembé: jobban mint neked a farkasveremben! Mintha leforráztak volna, oly sebtén hagytam oda a törököt, nem keveset bosszankodván, hogy ezen fatumot mások is tudják. Én úgy hiszem a kadét trombitáskodott.

Lásd te merően álló maskara! — mondá az ismét hozzám jött török — ez kicsinyben a nagy

világ képe, hol szinte mindenik bizonyos álorezát hordoz, hogy azt, a mi van, elrejtse; vagy azt, mi nincs, kipótolja. Mindenik játszik, s a rovást a tapasztalatlannak kell többnyire kifizetni. Csak nézd: a kérkedő mint cseveg magáról, a betyár külsejét fitogtatja és a tükörbe pislogat, mint a fősvény ládájába, a gúnyoló más hibáin emélkedik, a könynyelmű mulattat, az uzsorás fukar közel a pazarlóhoz nagy kamatait számlálja, a durva lármáz s mindenben megütközik, a szenvedő csendesen ül, a szerelmes rejteket keres, az eszmélő mosolyog és hallgat, a pulya mindent majmol, a féltékeny néz, habzik és izzad. Szólj! te melyik sorba tartozol?

Én különben az eszmélők sorába tartozom, felelék; a mostanról nem mervén szólni, mert csakugyan habozva néztem, nem jó-e már Róza; és ha nem épen szükség, az ember maskarában se hazudják. Még a török sokat beszélt volna, de az ajtó megnyílt, és nyolcz oláh asszony lép elő, azért is én őt a faképnél hagyván, többekkel együtt, az imént érkezekhez szorongok — egyik közülök mindjárt kezemet megrázzván elsikoltá magát: üdvez légy Jónás! Én meghajtottam magamat, mert kisebb termetéről láttam, hogy nem Róza. A keztyűt mindjárt megismértem: de más kettőnek is szinte olyan volt és termetök is hasonló Rózáéhoz; azért nem tudtam mit tenni, hanem rendében eljártam őket, kérdvén: te vagy Róza? ketteje elnevette magát, az

egyik fejével intett, s kezemet gyöngén szorítá meg, aztán odább sétált.

Alig távoztam el onnan, az a tarka legény tüstént ott termett s mellője tolván magát annyit sutogott fülébe, úgy szorongatta karjait, szóval oly ismerősen bánt vele, hogy engem a méreg egészen elfutott, annyival inkább, mivel külsejére nézve, azon tarka alakban, méltán a kadétot gyaníthatám. Többször akartam közeledni hozzájuk, de azzal a recsegő bottal mindég felém hadarázott, s nem bátorzkodtam erőszakoskodni, nehogy láрма támadjon. Itt tapasztalám, hogy legjobb otthon haragudni; ott az ember bátran kimondja a mit akar, másutt le van kötve nyelve. Egy ideig némán néztem, de utóbb a sok fecsegést csakugyan restellém, és az oláh asszonyhoz fúrva magamat így szólék: én nem tiltom az illendő mulatságot, de az álорczában is kötelességünk az erkölcsöt tisztelni! sapienti sat. Erre az oláh asszony hahotázni kezdett, s vállamat megveregetvén mondá: te csak a régi vagy még most is! azzal elvonúlt, én pedig haraggal néztem utána, magamat vádolván: miért hoztam ily helyre, hol az ember azt is tréfának veszi, ha másnak szíve fáj. A török költe fel merengésemből, egy papiroskát nyomván kezembe, melyen ez a vers volt:

Messze irígy tőlünk! hívséget várni nem átallsz

A széptől? ki után annyi epedve tekint?

A napnál egyedül vágyol melegedni? ne gondold!

Másnak is életet ad lángszeme, hidd nekem azt!

Rossz principium ez! — mondám, nem szeretném ha másra is ragadna! s a más alatt Rózát értettem.

Én félek! — viszonzá a török — e principium az asszony vérében fekszik, s ha nyilván nem teszi, annálinkább tör ki titkon; ne bánd azért, ha szép hölgyed szemed előtt mással enyeleg; de ha elvonúlva ábrándoz, akkor aczélozd homlokodat.

Bár otthon volnék — mormolám — mit használ a tanulás, ha egyszer a kár megesett! a háziúr hozzánk jött szaksztá félbe a beszédet, ki engem tánczra szólított fel; én vonakodtam eleintén, de meggondolván, hogy táncz közben leginkább magamnál tarthatom Rózát, csakugyan engedtem, és az oláh asszonyt felkértem; ő karját nyújtá s több párral kerékbe állánk. — Most közel hozzá mind inkább úgy rémlett előttem, hogy még sem Róza az én tánczosném; Róza karcsúbb, azt véltem; de a kesztyű az övé volt — ismét kérdeztem: te vagy kedves? és ő fejével Igent billentett.

A muzsika megzendült. Tudod barátom! én a magyart nem rosszúl járom; de az idegenhez nem értek, ez pedig olyan külföldi táncz volt. Összevisszaforognak benne, nem tudtam mint szokták; azért is egyik erre, másik arra tolt, majd előre, majd hátra unszolt, ránczigált, én szinte örültem lárvámnak, mert saját képemmel agyon szégyenlettem volna magamat — ebből tapasztalám: a mit az ember nem tud, abban ne producálja magát.

Még a táncz el sem végződött, midőn tánczosném kiállott a rendből, s a mint észrevettem azért, mivel elfáradt engem húzni vonni — ez hagyján! de akkor láttam, hogy ő nem Róza; mennél tovább néztem, annálinkább valósúlt csalódásom; azért is az ott álló háziurat kértem meg lenne oly kegyes s mondaná meg: melyik feleségem? Ő nem ismeri meg! felelé. Hát mondja meg melyik az asszonyság? kértem ismét. A maskarát nem illik elárulni! lőn a felelet. Képzelheted, hogy nekem mind ez nem tettszett, és nyugtalanságom még inkább nőtt, midőn a muzsika elnémulván, a társaság páronként széteszlett.

Akár illik, akár nem! én tudni akarom hol feleségem? ezt dörögven magamban, újra keresni mentem Rózát, és mindenik oláh asszonyt megtámadtam; néhányat közülök lárvátlan lelék, de oly isméretlenek voltak mint előbb. Mint a párját vesztett oroszán rohantam egyik szobából a másikba; belső szorongás, confusio, a vaszonkép és a féltés csak úgy öntötték rólam a nagy cseppeket — de oly visszás érzést soha sem tapasztalék, mint midőn az utolsó szobába lépven, a Rózához leginkább hasonló alakot a párnaszéken ülve, fejét a török mellére hajtva, s egyik kezét a már saját képű tarka kadét kezébe nyugasztalva lelém; Róza! sóhajta a kadét egészen elolvadva; én pedig iszonyodva kiálték: hát még is te vagy? hah! te hívtelen!

Hah te féltékeny! tüstént kövess meg! mondá

az oláh asszony, és lekapva hamis képét, Lolli mosolygott szemem közé. Hát engem nem ismerz Jónás? kérdé a török s félre tolván álорczáját idősb Lépfalvi dől karjaim közé.

Én e véletlen viszontlátáson szívemből megörültem de ha az ember valamin aggódik, öröme sem tart sokáig, azért rövid ölelkezés után ismét távozni akartam.

Hova Jónás? mi bajod ismét? kérdé Lépfalvi.

Rózát megyek keresni, jer segíts! felelék.

Az eddig nyugszik -- mond Lolli -- még fel sem öltözvén rosszul érezte magát, haza kívánczozott, s minket kért hogy ne rontanók el kedvét, és ne mondanók meg. Keztyűjét én húztam fel, próbára, megismer-e Tollagi úr?

Így hát én is haza sietek! mondám, s bármint marasztottak, mentem, s őket házunkhoz invitálván búcsút vettem. A szobát zárva lelven hol mentémet hagyám, csak a maskarában lopódtam ki a házból, szinte fáj szívem, hogy a jó hitvest oly méltatlan gyanúval bántám meg.

Künn hó esett, sötét volt, s a kakasok körül belül éjfél kukurékoltak, midőn egyedül ballagtam, a lárvát képemen hagyván nehogy meghűtsem magamat. A mint megyek, egy öregasszony jő felém lámpással. Nem kísérne kend el engem? — szólitám meg — adok valamit! s az asszony felém tartván lámpását rám néz, elszörnyed, keresztet vet, s ezen szavakkal: minden jó lélek dícséri az istent! fut a

mint csak tudott. Ez valami gonosznak vélt, gondolám kaczagva; de nem sokára az ijedés rám került, mert a mint a fogadó előtt ballagok, valaki szörnyű hangon, nyársat szegezvéu mellemre, így rivalt hozzám: állj meg gonosz! Én mindjárt megismertem ugyan a baktert; de ha az ember előljáró, resteli, ha pór nép ilyenkor s ily bohón leli, azért nem szóltam, de látván hogy a fogadóból több ember tódul elő, s hogy a bakter is a dolgot vastagon veszi, csak megvallám ki vagyok, azaz: nótárius!

Az derék ember — mond a haragos bakter — és nem csatangol éjjel az utcán ijesztgetni az embert. Börtönyükbe veled — s holnap a kalodába.

De nem ismeri kend szavamat? kérdém szepelve. Mozdulj — kiálta a kőszívű bakter — mert odább böklek. Szerencsémre a kisbíró is a fogadóban iddögált s a lármára kitántorgott; én a lárvát levettem és ő csakugyan megismervén, felszabadított, nem tudván eléggé csodálkozni, mi lett a nótáriusból; én pedig megfogadtam, hogy soha többé maskara nem leszek. Nem is tudom minek? mikor az embert inkább ismerik saját képével.

Haza érvén, Rózát édesden szunnyadva lelém. Nem akarván őt háborgatni, lassan a kályha mellé telepedtem, hogy ott az életről eszmélkedjem; de magam is elaludtam s csak a reggeli fűtéskor ébredtem fel a bűzre — tudniillik midőn ruhám rókát kapott. Nyájas részvételt hallá Róza bajaimat, s édes lelkes tekintetet vetve reám mondá: én igazán

szerelemek, de sajnálom hogy gyanúd által másoknak neveltségül szolgálasz. — Én megilletődve dőltem karjaiba, s a mi élet volt bennem, egy édes sohajtásban oszlott el.

XIV.

20. Januarii.

Tegnap mindjárt a kapitányhoz mentem s köszönetemmel együtt a ruhát visszavittem. — Lépfalvi házunkhoz jött. — Lolliból derék asszony lett, de Rózát nem adnám érte. Ők mondák, hogy ez alkalommal meg akarának lepni bennünket s egy szersmind az ifjú Lépfalvit is meglátogatni.

Idősb Lépfalvi sokat beszélt velem, többi között kérdé: igaz-e hogy én féltékeny vagyok? öccse sugárba neki. Én nem vagyok féltékeny, felelek, de az ember nem azért házasodik hogy felesége mást is szeressen.

Lásd Jónás! — viszonzá Lépfalvi — féltékenységgel csak rontjuk az asszonyt, ön gyöngeségünkkel csak mások érdemeire tesszük őket figyelmetessé s így sokszor a hasonlítás kárunkra válik.

Könnyű az okoskodás, de nehéz a házasság! — viszonzám én — már a feleség tartás sok bajt ad, de a tartóztatás még többet, a tartozás legtöbbit.

Az ész mindenben segíthet — mondá Lépfalvi — ha feleséged jó, úgy is boldog ember vagy; ha rossz légy philosophus. Sok derék embernek otthon nem úgy megyen dolga, mint kívánná; de azért nem áll ki a piacra, s nem panaszkodik baját, hanem túrva

zárja be szemét s azt gondolja: emberek vagyunk. Több ilyesekkel meggyőzött, hogy a házasság jobb a komor agglegénységnél — és én annál inkább elhittem, minekutána a kadét megvallá hogy Róza ártatlan, s azt a levelet, mely engem a verembe ejtett, bosszúságból koholta, mivel kezemet megcsókolá. Lépfalviék néhány nap itt mulatnak, aztán a városba mennek.

XV.

25. Januarii.

Ma Pál fordulása napján az én kedvem is megfordult. Örülj örvendezz barátom! házasodjál meg mentül előbb, ha ily boldog akarsz lenni mint én.

Gondold el! én atya leszek; ez oly érzés, melyet az ember hasztalan iparkodik definiálni. Ma édes anyám sírva monda meg. — Az egész ház örömben úszik. Jój ha lehet. Az ember messzéről is szereti barátját, de azt is megkívánja, hogy néha mutassa meg magát személyesen. Isten veled.

HARMADIK RÉSZ.

Tollagi mint atya.

I.

Édes barátom! Ezen sorok tán együtt érnek veled haza. Örülök hogy meglátogattál, kár hogy nem akkor, mikor kívántam, nempe a keresztelőre.

De így is jó volt, csak jöjj megint, ha dolgaid engedik.

A tavasz itt van, hozott virágokat és háborút. A huszárok elbucszútak; én a kapitányt sajnálom. Róza feleségét. Modice a kadétot is bánom, mert utóbb csak ugyan modestusabb lett, és ámbár eleinte kínból lett tudósnak csúfolt, sok bajt és hurutot okozott, még is quasi barátok lettünk, mert az ember nem azért él a világon, hogy mindig boszankodjék, hanem az elmúltra keresztény fátyolt terít, és megbocsát — sok példát tudnék előhozni a históriából, de hallgatok. A féltékeny hírét neki köszönöm, pedig az ember ha feleségét őrzi, jól teszi; hanem azok a nőtelen úrak mindjárt kidobolják az embert, és a speculáló ész, elővigyázatot örömet gyöngeségre magyarázzák. Most helységünk sokkal csendesebb; néhány menyecske tán búsul, de úgy rémlik több férfi örül, s ha a dolgot általjában veszem, magam is olyan öröm formát érzek. Oh neked én a házasságról sokat írhatnék, de az ember még sem akar mindent papirosra tenni, mert minden dolognak van bizonyos mysteriuma, melyet az ember nem örömet közöl a világgal; de bizonyos az: míg az ember nőtelen, sok ágát bogát nem ismeri az életnek, de a házasság nem akarva is tapasztalja, hogy a szerelemnek két oldala van: egyik olyan mint a czifra kert, tele virágokkal, szökőkútakkal, rózsalugosokkal stb. effélével, mindig süt a nap; a másik veteményes kert, hová az ember kikiballag

gyümölcsért, néha kis csemegéért is: de ne hagyja
ám kerítés nélkül, mert rókák hamar bele csúsznak.
Vale. Egész házam köszönt.

II.

Ma a szív dolgában foglalatostkodám, de rosszul
ütött ki, mert magam se tudom hová lett belőlem az
a csendes elmélkedés, mely különben vezérem vala.

Reggel a mezőre sétáltam. A mint az úton bal-
lagék, az árok mellett ül egy leány, előtte kosara.
A csinos képű leány lesütött szemmel magában da-
nolt, s észre sem vett, hogy mögötte állék. A nótát
közlöm, mert fejemben maradt.

Komám asszony leányának
A pártája elveszett,
S ezen bíró uraméknak
Szíve nagyon megesett.

Mondd meg babám! ki okozta,
Néked ezt a szörnyű bajt?
Ha megkapom, kalodába
Záratom a gaz tolvajt.

»Szóke Bandi az a tolvaj,
Ki e nagy kárt okozta:
Pártám hagyjáj! de nagyobb baj,
Szívemet is ellopta.

Ha kend okos, bíró uram,
Jobb kalodát tudok én:
Szóke Bandi legyen uram,
Majd fogságban tartom én.«

Ej ej húgom — mondék igen kegyesen — ki csinálta ezt a dalt?

Tán valami deák csinálta, mond a leány, félig vonakodva és zavarodtan.

Én is voltam deák, pedig jó — okoskodtam — de ilyesen nem törtem eszemet, mondék; s akkor látom hogy a leány öklével egy könyűt töröl ki szeméből. Okát kértem, hogy tud ily dal mellett siránkozni, hisz nem oly jajos fajta, mint szoktak lenni; egyszersmind két újammal megcsiptem az állát, mint előljáró kötelességnek tartván a szomorút vigasztalni. A leány ismét két öklével szemének esett, s közbe olyant sohajtott, hogy szinte megdöbbsentem bele. Hmgetve kértem — mert az ember szörnyű kíváncsi lesz, ha a szép nemet sirni látja, tán azért, hogy ritkán igazabb, vagy hogy a nedves szem még vonzóbb és ragyogóbb — elég az, én unszoltam, s ő nagy pirosan elbeszélte, hogy az a szőke Bandi valósággal existál, és hogy az mindenféle ígéret mellett neki házasságot is ígért, de utóbb más gazda leányához adta magát, s azért szíve most bús.

Én megtéritem — mondék — és a dal végét read aplicálom.

Hej notárius uram! ha Bandit minden leánykarba zárnák, a mennyit már megcsalt, nekem kevés jutna. Ezzel kosarát fejére vette, s odább ment; én pedig rész-szerint kíváncsiságból, rész-szerint az erkölcs miatt e dolgot szemügyre vevén, egyenest a

helységhez menék, és a kisbirót Bandi után küldém. Míg magamban tanakodtam, minő morális reflexiókkal ostromoljam a csapodárt, belépett Bandi, egy derék, szőke, betyár legény. Én nagy seriozitással néztem rá, ő pedig oly negédesen, oly hegykén mosolygott felém, hogy szinte megbántott-nak érezvén méltóságomat, alig tudtam mint kez-djem a leczkét; ennél fogva csak komolyan mindég néztem őtet.

„Mit parancsol notárius uram?”

Te feslett erkölcsű vagy és leánycsábító! Ez a becsülettel ellenkezik, azon felül vétek —

„Követem, kit csábítottam el?” kérdé Bandi.

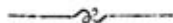
Több leány, de egyet pláne — most megakad-tam, mert elfelejtém a leányt nevét kérdezni, s így vádlásom is pusztá volt, és csak magamra boszan-kodtam, a miért olyan félszegül kezdtem a dolgot. Bandinak észre kellett vennie habozásomat, mert szinte felül fordúlt:

„Pletyka, uram, más semmi, s ily tudós úrnak kár abba avatkozni; azok a leányok a tréfát is mindjárt fejkötőnek hiszik, én pedig szabadon rú-gom a port s egy csókért nem hajlok mindjárt igába.”

Én ezen principiumot megeczáfoltam ugyan, s Bandit megdorgáltam, de minthogy tanúm nem volt, melyre provocálhatnék, az egész leczke hime-zés hámozás volt. Azért is a dolgot halasztván, elküldtem Bandit, ki úgy látszott büszkélkedett,

hogy nem tudtam rajta kifogni. A dolgot restelem, mert ha az előljáró így botlik, az egész alattvalóság hamar a fejére nő — de majd helyre hozom.

Alig ment ki Bandi, az öregbíró belép, utána egy vén asszony. Különös történet ez — mond az öregbíró és hasán billegette újjait, mely actióból mindjárt gyanítám hogy nem tud magán segíteni — csak halld öcsém, s mondd meg, mit itélnél. Erre a vén asszony szózápor között előadta ügyét, t. i. neki egy régen virágzó hajadon tíz forintot ígért, ha őt, nempe a hajadont, konty alá hozza; hogy annyit fáradott, annyit dicsérte, lelkiismeretét sok hazudással terhelte miatta, míg egy agglegénynek szerencsésen nyakára köté. A leány most asszony, de ígérete felől semmit sem akar tudni; kéri azért az érdemes tanácsot, szerezné meg neki fáradsága díját. Mert higyjék el, nemzetes uraim — így végzé — szörnyű munkával jár az a legényszerzés: ha még annyi erkölcsöt hordok is elő, még is azt kérdik: mic van? Isten bocsáj —

Sulyosdi Simon.

Sok ember ragyog érczben és írásokban, és ha félretesszük azon helyheztetést, hová őket a vak történet emelte, nem marad más egy köz halandónál, ki hab gyanánt vettetik a földi zavartól. Vitézünk legalább nagy helyet foglalt a világban, mert háromszor vastagabb volt másnál, s habár semmit sem tett is, nem is ártott; és biographiája ezer olyanok képét festi, ki, bár több lármával, szinte annyit cselekszik.

Simon születése napja végsője lett szülőjének. Atyja örült és sírt felette, s komáival mindenféle nagyságot jövendőlt a kisdetről; de a sors minden adományait csak egy szerencsés phlegmába gyűjté, mely élte reggelén már nehéz felhőként lebegett. Atyja ezt hideg vérnek nézvén, híres vitézt vára belőle, de a falusi mester, egyszersmind titoknak a háznál, őt tudósnak szentelé, mondván: »a hideg vér nem árt a vitéznek; de úgy látszik, hogy néha kis tüzecke is szükséges. Mivel pedig az úrfi nehezen mozdúl, tegyünk belőle tudóst; ennek úgy is sokat kell ülni, eszmélkedni, s ha valami recensens lerakja, hidegen venni a dolgot, szintúgy minden

földi hiúságot. Azután a dicsőség nem kisebb; lám azt a pogány Homerost majd többet említik ama faldöntő Józsuénél.

„Bölcsen beszél mester uram!” felel az öreg, s mentül hamarébb kocsira ültetvén a vonakodó úrfit, melléje a mestert, ki feladván hivatalát csak titulusát tartá fen, a városba küldé: hogy ott keresztülfusson valamennyi iskolákat.

Simon sok szépet tanult és sok szépet el is felejtett. Sem magával sem mással nem gondolt. Mely ruha kezébe akadt, azt ölté fel, leginkább járt télen nyáron köpönyegben, oly halkan: hogy esztendeig egy pár csizmával beérte. Míg a többi ifjak álmodtak, ő valóságosan aludt. Ha pénze volt, kiadta; ha nem volt, azt sem bánta. Mulatságot nem keresett, de legkisebb tréfán három nap is elnevetett. Sem nem kedvelt, sem nem gyűlölt senkit is; egy szóval, oly természettel bírt, melyet sem boldognak, sem boldogtalannak nevezni nem lehet. A mester eleget nógatta tudományokra, melyekhez maga sem sokat értett; kivált a költés mesterségét óhajtá megkedveltetni vele, azért is fűrészhangú szavával elég rhythmusokat declamált; de Simon közbe oly nagyokat ásított, hogy a mesternek szava elállott; bosszankodva írta ez haza: „az úrfi tudós nem lesz ugyan, de annál inkább hízik.”

Mivel csaknem minden iskolát repetált, már férfikorba lépett, midőn azt elvégezte. A szépnemről nem aggódott, tudván hogy míg atyja él, nem

juthat a jószághoz. Minden tapasztalás, melyet háza vitt, abból áll, hogy az ember ebéd előtt más szemmel nézi a világot s életet, mint ebéd után, s hogy az ember csak akkor nyugszik meg, ha tovább nem néz, mint a meddig lát. Atyja nem sokára meghalván, s meglehetősen örökjét általvevén, ezen élettörvényt híven is követte; gazdaságát a mesterre bízván, a folyosón egy zselyeszékben tanyázva pipázott, és csak nevette a szegényt, ha minden észtorése mellett valami dolog visszára ütött ki. Estve egyet ostáblázott vagy a fonók meséit hallgatá. Hazafinak tartván magát, néha elment a gyűlésbe, s egykét Halljukot kiálta; híres hangos melle lévén, a megyebéli tiszti választáskor is jelen volt, s kik pártfogásáért esedeztek, azok nevét harsogtatá.

A mester azonban a Músáknak is néha kis mécsét gyújtott; az uraságot minden név- és születésnapkor híven megénekelte, vagy hosszan folyó naknek verssel időnek előtte elaltatá. Különben ő volt a háznál mindenek, s első fóruma a cselédeknek. Sokat is tartott magára, midőn lóggós kocsin bejárván a mezőt, a jobbágyok süvegelték.

Így tölték egymást a napok; de Simon minden sűrű vére mellett sem kerülheté el a szerelem inceselkedéseit; nem zavarta fel ugyan nyugalma, hanem midőn a szomszéd faluból minden vasárnap egy kis barna leányt a templomba látott jönni, kérdé a mestert: „mit gondol? tán feleség is kellene!” A mester azt felelte: hogy erre felelni nem lehet;

mindazáltal ő helyben hagyja, s maga is azon lesz. Neki is ült mindjárt, és egy fellengző Hymenaeust csinált; azután megsugá Simon szándékát a kis leánynak. Ez ily természetet alkalmasnak vélvén a házasságra, félig igent monda. Erre Simon módja szerint vele megismerkedett: azaz reá nevetett, utóbb meg is látogató. Nem sokára monda neki a kis leány, hogy őt véghetetlen szereti, és a holdvilágba nézett; Simon is szívéről beszélt, és a holdvilágnál dohányzott. Soha ily szerelemvallás nem lebbent el egy ajakról is, de foganatja szinte hasonló lett; mert míg a vastag házassulandó ismét kivergődött a karszékből, egy karcsu tüzes ifju elébe ugratott, s ő csak a kézfogásra érkezett; de ő ezt fel sem vette, hanem mint tanú békén aláírta az egyezést, jól evett, ivott, haza ment, s délutáni álmát elvégezvén, mond a mesterhez: „egy nappal előbb s van asszony a háznál.“

Sajnosabban vevé a mester az első kosarat, és nevendékét szüntelen házasságra unszolta, vélvén, nem ártana bejárni a környéket háztűzet nézni. Simon mindég készült s mindég otthon maradt, míg egy történet nagy változást nem okozott. Egykor tudniillik Simon gyűlésbe ment, hol, míg a rendek közügyről tanakodtak, ő neki feszített háttal bóbiskolt. Már a nótárius a protocollumot olvasá fel, midőn egy víg kedvű szomszédja hirtelen felrázza s fülébe súgja: „Simon! oda minden nemesi szabadság! mondj ellene!“ Simon egyet vonít szemén, s

felkiált harsogva: „Én protestálok!“ s mind addig kurjongatott, míg a körülállók tévedését eszébe nem hozzák. Ekkor gyúladt életében legelőször haragra, s talán még öregatyjáról reá maradt gyíklesőjével az illetlen enyelgést meg is bosszúlja, ha ki tudta volna rántani; de a vas, mely félszázad óta nem látott napvilágot, most is a rozsdá éjjelében maradt. Nagy nehezen tudták lecsillapítani, elébe terjesztvén a hely méltóságát.

„Többé nem vesződöm a közügygyel, sem nem gazdálkodom; hanem városba megyek lakni, és nyugodtan élek!“ monda Simon a bámuló mesternek, kinck úgy is sok baja lévén a fejér eselédékekkel, könnyen reá állott; s ezen feltétel hamar is teljesült: egy árendás általvette a jószágot illő kezesség mellett, s ők útnak indultak. Soha két ellenkezőbb tetem egy kocsiba nem szorúlt. Simon piros, pozsgás; a mester sárga, sovány: úgy tűnt szembe, miként nagy O mellett a gondolatjel, s a ki csak látá őket, Pharao rejtelmes álmát képezheté bennök.

A városi lakás csak azzal különbözött a falusitól, hogy Simon nem a folyosón, hanem az ablaknál ült s hüvelykét forgatta. Néha elballagott a kávéházba is, s ott egy padra telepedve békén hallgatá, miként panaszkodtak az emberek a rossz időkről, vagy a politika titkait fejtegetve, ez háborút, amaz esendét jövendült — némely pedig, a béavatottat játszva csak tördelt szókat ejtve fontosan elnémult;

míg a harang nem emlékezteté, hogy a konyhábol jön a valódi élet. Egy öreg gazdasszony, három macska és a mester éltek körülötte.

A mester hajdan muzsikálni tanult, most unalmából ismét elővette hegedűjét s oly keserves nótákat húzott el rajta, hogy a ki csak hallá, bedugta fülét. Általellenben lakott egy öreg úr, kit a padagra mellett ezen csikorgó hangok nagyon sértőleg illettek. Ez általküldé inasát, s kéréte, hogy méltóztatná mesterségét, melyet ő csudál ugyan, de közlelről nem tülhet, más szobában gyakorolni — s egyszersmind Simont ebédre hívá meg, ki meg is ígerte, s csak szótlan nézett a mesterre, ki hadonázva fel s alá járt, és panaszkodott, hogy nálunk nem tudják a művészt becsülni. A gazdasszony ezt hallván, félre inti a mestert, mondván: „Bizony kár bosszankodni: ezen küldöttségnek nem a hegedű az oka, hanem odaáltal kisasszonyok vannak, és urnk nőtelen — én tudok a mit tudok, már a piarczon kikérdeztek.“ Hát úgy vagynk! mond a mester, kinek egyszerre megnyílik az esze, egyet csattant ujjával s Simonhoz siet közölni a hallottat; s úgy is volt, miként a gazdasszony hirdeté; mert amaz öreg úrnak volt egy nem fiatal húga Krisztina, kit a traditio szépnek vallott ugyan, de az idő gonoszúl gazdálkodott kellemivel. Míg bírta magát, mindég kastélyról álmódott, s magához hasonlóra csak fél vállról nézett, utóbb midőn a czifra hódolók fecskék gyanánt odább-odább röpültek az ősz elöl, ő is

megelégedett volna középsorssal; de a hervadó rózsza mellett, hacsak nincs arany szála, mindenik hidegen megy el; kénytelen volt ő is sok szépek bánatos esetét tapasztalni. Most Simonra veté szemét, gondolván: inkább vastag férj, mint semmi. Egy Lidi nevű csinos leánya is volt az öreg úrnak, de ez élte tavaszát beteg atyja, és virágít irigylő nénje vizsga szeme alatt örömtelen négy fal között élte. Azonban minden zár s vigyázat mellett is egy derék ifjú szívébe szökött és a szerelem, bár távol reménynyel ölelte napjait. Így áll a ház belsője, hol Simon ebédre megjelent.

Képzeltetni mily szívesen fogadá Krisztina új vendégét. Százszor is tükörbe nézett, hogy a romladékból valami szépséget előidézzon, mely lekötve tartaná szemét. Hízeltkedőleg bánt vele; az asztalnál is melléje ült s annyi kínálata, hogy Simon, ki lassan de sokat evett, alig győzte köszönetetni. Tetszett Simon az öregnek is; mert békén kihallgatá nyavalyája eredetét, mivoltát és fájdalmait; de leginkább tetszett ő Lidinek, mert míg a néni ke mellett forgolódott, addig az ablaknál kedvesét leste s a forró pillanat bátran megvallá a szívnek titkos érzelmeit. Így lesz többször kedves az ember a nélkül, hogy tudná miért.

Simon többszöri látogatásra kérészt, sőt Krisztina tulajdon kezével emlékeztetőleg egy nefelejcsset is tűzött mellére. Lidi is piruló képpel általjövetelre kérte; de meg is adta árát: mert a néni ke

egész este perelt, hogy Simon búcsúztakor megcsípte ajakát.

Ez időtől fogva Krisztina szüntelen az ablaknál dolgozott, s ha Simon szunnyadás közt egyet biczentett fejével, ő azt üdvözlésnek vélván erősen hajtogatta magát. A mesternek ez gondolatul szolgált az emberi csalatásról; utóbb ő is általment, s kiömölve nevendéke dicséretében, félig meddig érté-sére adá, hogy Simon nem ellensége a házasságnak. Krisztina örült, pedig a mester nem őt értette.

Ez így folyt; Simon mindennapos lett a szomszéd házban; inkább szokás mint valami érzés, mely úgy is tőle ki nem telt, vezérlé által. Azonban nem tudva eszköze lőn egy szerencsés frígynek, mely nélküle vagy soha, vagy tán későn szövődött volna. Krisztina tudniillik félván, nehogy Simon Lidit válassza, maga nyitott utat a szerelmeseknek, sőt bátyját is arra bírta, hogy az ifjút, ki tisztos hivatalt nyere, vejének fogadja el. Az öreg, kinek úgy is kevés akarátja vala, hamar elmondá áldását s így a boldog pár eljegyeztetett. Krisztina nagy készületeket tett a menyekzőre, kitüntetni akarván Simon előtt tehetségét.

Ekkor a gazdasszony Simon kedves pipáját eltöré; soká nézte ez a drága töredékeket, végre ily szókra fakadt: „csak úgy van! ha nincs asszony a háznál, nincs rend!” A mester ezt felkapta, és Lidit ajánlá neki életpárul; s ezen tanács annál inkább fogott rajta, minthogy Lidi őt jótévőjének tartván

különös szívességgel bánt vele. Rövid vizsgálás után a dolog meghatározottatott, s a mester, érdemjeléül a nagy czélnak, az úgynevezett familia mentét kiszellőzteté, hogy Simon abban tehesse meg illő kérelmét. Ez a haragoszöld mente hímezve volt széles arany paszománttal, és ámbár a nyuszt prémet a moly megritkítá, mégis ékesen csillogott. Ezt még Simon öregapja, ki híres beszédes vala, viselte egyik országgyűlésen. Édesatyja is különös napokon benne büszkélkedett, elmondván mindenkinek, mily dicső ember szólt ki belőle. Jó ember! bizonyosan nem gondolád, hogy az atyák nagysága s érdeme csak az unokák törpeségén tűnik fel.

Egyik nap tehát Simon is magára ölté azon ősi hagyományt; de ámbár elei is szinte jó terjedékenységgel bírtak, a ruha neki mégis mindenütt szűk vala, s a mester elfáradtában alig lihegett, mikor az uraságot belényomta. Hogy pedig ő is illőképen jelenhessen meg, Simon vérszínű ünnepi köntösét vevé magára. Mennyire szűk volt amannak a ruha, annyival bővebb vala ennek, s messzéről kitűnt már, hogy ezen köntös szerencsésebb hasra szabott. Így indultak meg: Simon duzzadt képpel a szorulás miatt, a mester ránczos homlokkal s mélyen gondolkodva. Krisztina jöttöket megpillantván, s különöst sejtván, elzárta s a mint hevenyében lehetett, felpiperézte magát csipkéekkel és bodros hamis fürtökkel.

A kérők nagy nehezen felértek a grádicson, de

a mester alig nyit ajtót, hirtelen visszapattan s ezen szavakkal: „Tekintetes úr! oda vagyunk, csak nézze a kisasszonyt!” meredt ujjal a szobába mutat, hol Lidi, édes andalgásból felijesztve épen akkor fejlík ki az ifjú karjából, s lángzó arczezal, Simonhoz lejtve, jövendő férjét bemutatja.

„Jól!” mond Simon, kit semmi nem lepett meg: „örvendek, én is ilyes dologban járok; de ily formán nem is szólok, úgy is a grádics és ez az ármányos mente majd agyon fojtanak. Hadd üljek le!” Ezzel a mint leereszkedik, a mente válla közt ropogva szétszakad. A mester eljajdul s összezsapja kezét; de Simon könnyebben érezvén magát, harsogva felkaczag. Azalatt Krisztina is elérkezik s látván a pompának bal kimenetelét, melyet érte történtnek képzelt, részvevőleg sopánkodik. Simon őt vigasztalva mond: „már megtörtént; különben is minden régiség zsibvásárra kerül.”

„Sem feleség sem mente!” dörmögött a mester s addig rángatta urát, míg az felemelkedett és búcsúzott, a nélkül hogy céljáról többé egy szót ejtett volna.

Kevés idő múlva az ifjú pár megesküdött és Simon mint násznagy díszeskedve csak nézte az asszonyok zokogó seregét, a nélkül hogy a sírás érdeklette volna, melylyel a szépnem hadakozik. Krisztina is illendőkép hullatá könnyeit; de ha az ember minden könnynek titkába juthatna, mit nem látna ezen kised cseppben, mely ezer bájjal ra-

gyog a szív felé, ámbár többnyire játszi ingerek habja csak.

Lidi távozása legkisebb változást sem okozott Simon életmódjában; ő bizonyos órában szintúgy általt mint előbb, kihallgatá az öreg úr jait s a pártáúnt szűz válogatott mondásait, melyeket hajdan szerelmes könyvekből összeszedett; és utóbb talán elúntából is elvette volna Krisztinát, ellenére a mesternek, ki az agg leányt, mivel költéseit gúnyolta, nem szenvedheté, ha egy levél nem érkezik, melyben háza elégtét jószágáról hirdeté. Vonakodva bár, eltökélé magát az útra. A búcsú Krisztinától nem volt igen szívreható, ámbár ez eleget nyomkodá kezét, s pogácsát sütén az útra, őt hamar visszajövetelre kérte. Simon oly üres kebellet indúlt meg, miként jött vala.

Fogadott lovakon menván, útközben semmi különös nem történt, csak a szegény mester csontja érzé meg; mert minden kocsizökkenéskor az uraság egész terhével reá dőlt. A tájat elérvén, messzéről mutatá a mester a kormos házat. „Csak nézze Te-kintetességed mire jövünk!”

„Ki tehet róla” viszonzá Simon: „talán csak kapunk mit enni.” Ezzel neki feszül a kocsinak s fel sem pillantott, míg a kapunál nem álltak; ott elébe szalad az árendás, elpanaszolja a nagy kárt s magát mentegeti. Simon nem szólt, de nem is gondolt semmit, és midőn amaz elvégzé, mondá hidegen: „elégett biz ez derekasan; de a fal és a

kémény megmaradt, majd berakjuk ismét, ha nem sindelylyel, szalmával.« Ezután az ispányházhoz járat s édesdeden mosolygott midőn a karszéket megmentve látta; mindjárt bele is ereszkedett, a rendeléseket a mesterre bizván. Ez pedig úgy végezte a dolgot: egy része a háznak omladék maradt, a másik mely nem égett be, zsupptetőt kapott. Mind ez nyolcz nap alatt elkészült, és Simon úgy nézte házáat, mintha soha sem lett volna más formája; csak midőn az árendás mondá: »hej Tek. uram! ha feleségem élne, máskép állnánk. Ő éjjel nappal a ház körét futkosta s a gyújtogatót ellármázta volna«; ekkor Simon meglökte a mestert: »mit mondok én? Asszony nélkül semmit sem ér az ember!«

»Igazság!« mond a mester, utána az árendás, ámbár ezt egy hirtelen feltámadás vajmi elkedvetlenítette volna.

Hogy Simonnak nem volt érdemes utazni, kiki általlátja; de az ember élete olyan, mint a szélhajtotta levél; megmegakad, meg odább röpül, míg egy árok végkép elnyeli. Simon is így járt, mert visszaútaztakor már csak két státióig lévén a várostól, az országúton, közel egy faluhoz, a kocsitengely egy kőbe ütközvén ketté pattan s ő a földre zuhan, szerencséje volt a mesternek, hogy a koci jobbra dőlt s az uraság lett a talpkő, különben ez őt összezúzta volna terhével. Nagy lett most a zavar; a mester mint költő mindjárt a fátumot hozta elő, a

kocsis a bognárt s kovácsot szidta, ámbár ügyetlensége volt az oka. Simon lassan felvándorog s egy gyephalomra ülve körülnézi pipáját nem lett-e semmi baja. Mit tegyünk? az idő alkonyodik; a szabad ég alatt meghálni lehetetlen; a kocsit sem lehet elhagyni: ezen észrevételek forogtak a mester s a kocsis között; s végre azt a következtést hozták, hogy egymáson nem tudnak segíteni, hanem a falu végén fejezlik egy kőház, ottan kell segítséget kérni; s így lett. A kocsis egyik lovon odanyargalt s nemsokára segítséget hozott azon jó hírrel, hogy ama ház birtokosnéja szívesen látja őket, míg a kár helyreállítatik. Ezen újság tetszett ugyan Simonnak, csak a volt a bökkenő, hogy odáig gyalogolni kellett, pedig az ő testi alkotása ellenkezett azzal; de mit nem győz meg a kénytelenség! Ő is tehát a ház felé ballag és tömött képe versenyt piroslott az esti veres felhővel. A háziasszony egy legjobb évű özvegy, szívesen fogadá a kárvallottakat, s mivel Simon vacsora felett már álmosan pislogott s az özvegy kíváncsi vala vendégének, ki testesült nyugalomként ült asztalánál, életét megtudni, a mester volt a szószóló s mit igazsággal nem győzött, költéssel pótolta ki. A jó szív azt vélte, mivel ő szereti az uraságot, minden embernek kell szeretni és szinte látta már az epesztő indulatot beszökní az asszony mellébe. A házassági gondolat ismét felébredt benne; kívánt hogy minden körülé nem üres erszényt sejtetett. Másnap reggel mind-

járt is biztatá Simont valami szépet mondani az özvegynek, előbeszéde gyanánt a következő frígynek. Simon mondá: hogy ő jó ember s még sincsen hölgye; az asszony boldogult urának erkölceit emlegeté.

E közben a kocsi elkészült; Simon egy hatalmas csókot durrantván az özvegy kezére elindult. Útfélben kérdé a mester: "tett ő Tekintetessége valami lépést az özvegynél?" Simon viszonzá: "csak egy óráig múltunk volna tovább; alig ha nem történik valami egyezés." A mester gondolá: "ne halassza soká ő Tekintetessége a házasságot, különben kifogy az időből, már haja ritkúl, s a kopasz völegény olyan mint a kalpag szőr nélkül; nem kellő ha nincs arannyal megrakva; továbbad véle: már illenék örökösrül is gondoskodni." Ily beszédek és szunnyadás közt a városba értek. Krisztina, ki minden kocsizörgésre az ablakhoz szaladt, már várta őket, és vékony karjával legyíngetett feléjük.

Simon nem sokat aggódván a múlttól, az özvegyet elfelejtette volna, ha nem unszolja a mester, ki feltételéről a világért sem mondott le; s ámbár Simon örök gyermekként élén hozzá szokott mindent hajdani Mentora után cselekedni, mégis két hónapi munkába került a mesternek, míg reá tudta venni újabb útra. Krisztina ezt hallván szörnyű haragra lobbant: "hah!" sóhajt mérgében: "ez a háládatlan zsírtetem, ez az élő kappantemető is megcsala!" s ez időtől fogva valamennyi férfinak

gyűlölséget esküdött. Nem is nézett Simonra midőn búcsúzni jött s úgy csattogtatta az ajtókat, hogy az ablakok recsegték.

„Postalovakon sípolva megyünk a szép özvegy-hez” mond a mester, midőn tele szép reménynyel a kocsiba ültek. Simon vászon köpönyegbe burkolta magát, hogy a por ne lepje meg; de szorgalma szükségtelen vala, mert alig haladtak félórát, zápor-eső szakadt le, s a státióig verte őket, hol a fogadóba megszálltak jobb időt reménylve. Kevéssel utánok más kocsi is érkezik s egy úr kiszállván Simonhoz szövetkezik s merően szemébe nézván kezét megragadja: „Te vagy Simon!” mond: „ej! ej de meghíztál!” azután a mesterhez fordul: „jó napot mester bátyám! talán nem is ismer?” Sok szóváltás után megismerték azon úrban Darándyt, Simon vígkedvű oskolatársát, kivel egy szálláson lakott. Simon örült a mint tudott, a mester ezer kérdésekkel ostromolta. Darándy csakhamar kitanulta céljokat, és levétetvén a pinczeteket tele ó somlyaival, velők, a mint mondá, egy víg napot akarván tölteni, őket maradásra kérte, melyre az eső miatt könnyen reá is állottak.

Darándy ugyanazon tárgy után jára, mely Simon az útra vezérlé; a szép özvegy bájolta el őt is, és a mint többszöri együttlétökben tapasztalá, nem sikeretlen tevé hódolásait; most otthoni dolgait rendbe szedvén, kész vala szabadságát feláldozni s a reménylett frígyet eszközölni. Ámbár Simon nem

lehetett neki fölelmes, mégis terhére volt ennek jelenése ily állapotban, hol minden tanú vajmi szükségtelen; azért is jó móddal le akará rázni nyakáról, s talált is szert azt végbe hajtani.

Ebéd felett tudniillik játszi eszével úgy fel tudta vidítani mindakettőt, hogy egyik sem olvasta a poharak számát s mire a pinczetok kiürült, kis homály borúlt szemökre, kivált a mester a fogadóst is Apollónak nézte. Délután az idő felderült, a posta elérkezett, és Darándy hamar néhány sorokat írván neki adá azon parancscsal, hogy ezeket az urakat vigyázva vigye a városba, s ott ezen levelkét adja nekik által; s így is történt. Simon alig ült a kosiba, már beestek szemei, a mester szédelgő ideáival tovább tartotta magát, de a somlyai lélek őt is meggyőzte, s pittyedtt ajakkal az álmak országába röpült. Csak benn a városban, a postának ezen kérdésére: „hová szállunk urak?” jöttek magokhoz. A mester majd kinyomta szemét úgy dörgölte, midőn felpillantván ott lelé magát honnan reggel elindult. Simon szanaszét tekintvén mond: „bizony visszajöttünk mi! engem ha megölnek sem tudom mint történt.”

A szálláshoz érvén, a postalegény átadja a levelet; a mester hirtelen elkapja s olvassa: „Hogy a kosártól megmentselek, visszaútasítalak oda a honnan jöttél. Most ez egyszer későn jártál: mert az özvegy enyém lesz. A menyekzőre meghív barátod Darándy.” „Pereat az ily barát!” dörög a

mester s összegyűré a levelet. Simon azt vélte, hogy egy ebédért kár volt egy státiót utazni; ezzel szobájába megy, félrevetvén az ünnepi köntöst mondá: "hála isten! ezen is általestem; egy aszszony kedvéért én többé nem fáradok soha."

Így maradt nőtelen Sulyosdi. A mester sem merte ezentúl háborgatni, minthogy minden planuma oly rosszul ütött ki. Most is úgy él mind hajdan, eljárdogál a szomszédba s Krisztina újra reményl, de aligha nem hasztalan. A külzavar nem érdekli, sem nem olvas, sem nem ír, hanem régi phlegmájával üldögél s öregszik.

Légy boldog Sulyosdi Simon! téged sem fog nyomni az oszlop sirod felett.

Mit csinál a gólya?

(Anekdota.)

Minap utazván, * * faluban lovakat válték. Szép tavaszi nap lévén, míg befogtak, az öregbíróval s nótáriussal a faluház tornáczában állva ide s tova nézegettem. Az öregbíró bölcsen semmit sem szólt; — a nótárius az újságból sokat beszélt, a mit rég elfelejtettem, és annyit jövendült a mi rég megtörtént, hogy már mentől előbb kívántam menekedni. Azonban egy tárgy mégis figyelmetessé tön: a torony csúcsáról tudniillik egy gólya csüggött le. Kérdezőleg nézek az öregbíróra; de ez szememet kerüli és beszítt ajakkal a nótáriust könyöközi, ki engem vérbe borúlt képpel más tárgyra vezetni akarván, a kalendáriumban előforduló időjárást emlegeté; de én kíváncsi lévén, nyílt szívvel kértem: „Mondják meg uraim, mit csinál ott a gólya?” Erre a nótárius mély reverentia után ellappang, a bíró pedig, kihez fordulék, puruszlíját húzogatva ezen szavakkal: komám uram, már hová megy? a nótárius után vonúl. Senki sem maradt körülöm csak a kisbíró, ki is a lovak előtt állván, reám bámultában észre sem vette, hogy a ló hátul csipdezi;

de utóbb aligha elevenére nem jutott, mert egyet rikkantva elugrott helyéből, s kérdésemre : mit csinál ott a gólya? szerencsés utat kívánva eltávozott. Mind ebből annyit tudtam mint előbb; de mit vala tenni? egy pillantást vetve a toronyra kocsira ülök s ki a faluból.

A gondolat, hogy a legelső státióban egy régi barátot ölhelhetek, azon mysteriosus gólyát már már elfelejteték; midőn ismét eszembe hozatott. Alig haladok fél órát, az út mellett lévő első határhalmon ül egy pásztorlegény, ki is látván kocsisomat gúnyoló hangon elkiáltja magát: »Hej bátya! mit csinál a gólya?« Erre kocsisom oly haragra lobbant, hogy alig tudtam a bakon megtartani, erővel meg akarta támadni a kiáltót, s aligha ökölharcz nem lett volna, ha amaz el nem illant. Ezen történet még inkább ingerle megértenem a dolog mivoltát. Lecsillapodván kocsisomat szelíd hangon kértem: »Szeretném tudni, mit csinál ott a gólya?« de ő összeszidván valahány gólya van a világban, mérgesen egyet pattant s úgy kezd vágtatni, hogy szót sem válthaték vele, és annyit tudtam mint előbb.

A státióba érvén, barátom szívesen fogadott, s előmbe vezetvén egy csinos, minduntalan elpiruló menyecskét, azt nekem mint három nap-óti kedves élete párját, bemutatja. A közmondást: hogy az első házassági hétben az embernek két szíve de egy szeme sines, itt is valósúlva láttam; mert barátom

nem igen nézett ugyan rám, de annál többet ölelt, s akármit kérdek tőle, mindég azt felelé: hogy ő mily szerencsés. Letelepdedvén a házban a gólyát is előhoztam; erre ő felkaczagott és feleségét megcsókolta; s én ismét annyit tudtam mint előbb. Ez a gólya meg van babonázva! gondolám, hogy semmikép nem tudom kinyomozni, miért csügg a torony felett.

Szerencsémre más vendég is érkezett éjjeli hálásra, mint értém egy a nászok közül. — Ez a vacsora felett, a lakodalomból megmaradt sütemények mellett vígan lévén, a gólya iránt tett kérdéssemre e következő históriát beszélé:

„* helység lakosi nagy nehezen egy fejér bádoggal fedett és arany csillagkereszttel ékesített tornyot építettek, s minthogy sok bajjal ment végbe, büszkék is voltak tornyokra. Eleinte félnapig is elálltak előtte s nem győzék csudálni: mily szépen ragyog az midőn a nap süt rá! — A tanultabbak, fontos tusakodás után azon következést hozták: hogy a magasról messze láthatni. Ennél fogva szinte ki-mérték, hány mértföldnyiről ötlük szembe csillogása? De minthogy semmi sem állandó e földön, örömök sem tartott soká! mert egy szerencsétlen gólya a csillagra szokott szállni, s az által nagy zűrzavart okozott. — A dolog így történt:

Komámasszony, öregbiróné asazonyom! mond egykor a törvénybiróné, egy szemes, tűzről pattant menyecske: Ez a mi tornyunk minden nap homályo-

sabb lesz; erről tegyünk. Ah, sohajt az öregbiróné, mikor az az ármányos gólya az egész tájból reá hordja a kígyókat, aztán kelepel.

Adjuk fel a tanácsnak, mond a törvénybiróné; komámasszony szóljon öregbíró uramnak, hogy tegyen rendelőst; s így lett. A biróné szólt, a bíró a tanács előtt sok szembetűnő okokkal megmutatta, hogy az illetlen a mit a gólya cselekszik.

A tanács azt helyben hagyá, hanem Ej és No között sajnálta hogy az embernek nincs szárnya, s ennél fogva minden hatalma mellett a gólyának nem parancsolhat. De elijeszteni még is lehet, felszólal az egyik, s erre a tanács úgy összekiáltott, hogy a kisbíró, ki kívül az ajtót támogatá vállával, szinte megrezzent. Ezen kiáltás jele volt a megelégedésnek. De mivel a tanács méltósága ellen volna az utczán kurjongatni, tehát ezt a nótáriusra (ki egyzersmind praeceptor is volt) bízták. Ez először apprehendálta hogy az ő képét annyira rútnak nézik, hogy a madarak is elijednek tőle; de csak hamar megengesztelődött, értvén, hogy az ő kormánya alatt a tanuló gyermekekre bíztatik az elijesztés kötelessége.

A gólya szokás szerint eljött; a sok gyermek éktelen lármával ki az iskolából, hessegetnek, siczegetnek, kurjongatnak mind addig, míg a gólya tovább nem szállt. Ez így folyt néhány napig, de a kár nagyobb lett a haszonnál, mert a gyermekek a mellett hogy semmit sem tanultak, ruhájokat sza-

gatták, kivált süvegjeik, melyekkel legyingettek, mind oda lettek — azonfelül kövekkel hajigáltak; de nem az ellenséget, hanem többször a templomablakot találták — hozzá járulván a rekedtség, csintalanság, s a mi legtöbb, a gólya örökös visszatérte.

Látván ezt a bíró, a tanács rendelkezését megsemmisítette. — A nótáriusnak legtöbb baja volt, gyermekeit a régi fenyíték alá szorítani: mert tiltva lévén a lárma, annál inkább kiszöktek és kiáltoztak.

Lőni tehát, agyon durrantani a gólyát, ez volt a nagy gondolat, mely csak ugyan az öregbíró eszében támadott; s mindjárt is elment a nótáriushoz, tudván hogy ő vadász, minthogy nem régiben az uraság eselédjei meg is ugratták a tilosban, és véle közlötte ideáját. Ez kész vala, és csak azon csudálkozott hogy ő, mint puskás ember és tudós, nem jött azon gondolatra. Jövő vasárnapra halasztá ezen munkát, hogy mindenki lássa mesterségét. Tell Vilhelm idejétől fogva egy lövés sem gerjeszte annyi figyelmét.

A vasárnap eljött, az egész falu talpon volt. Minden ablaknál néhány fej bukott ki. Az asszonyok suttoztak, és gyermekeik szájokat betartották hogy ne lármázhassanak — az öregbíró az egész tanácsesal a faluház előtt állott, aggódás és reménység változott képökön. A nótárius már korán reggel egy sөvény mellé lapult.

S ím! jön a gólya, egy nagy kígyó vonaglik a szájában, egyet kereng és a toronyra száll. A nótárius czéloz — rántja sárkánybilleentyűjét; de a puská el nem sül — mert nem volt felhúzva. A nagy tűzben elfelejté felhúzni, s mire újra czélozni készül, a gólya ellebeg feje felett; az elejtett kígyó elébe esik, és ő ijedtében a levegőbe süti puskáját. — Arra összeszaladt a nép, a nótárius fegyverét vádolja, de az öregbíró biztatja, türelemre inti, és tulajdon nem kicsiny körmével a kovát megdörögli.

Nem sokára szétvonulván a nép, a gólya ismét megjelen, leszáll, s pípesen nyújtózva kelepel. A puská pattan — s a szegény pára megszűnt élni; de nyaka a keresztsugárban megakadván holtan csüggyve maradt.

Képzeltetni miként töprenkedtek e bal eseten a falubeliek, mind azt kiálták, hogy a torony most csúnyább, pedig igazsággal; mert csak ugyan a gólyaczímer nem legszebb formát adott a sugártoronynak. Némelyek a nótáriust vádolák; ez magát a bíró parancsolatjával mentegeté; némelyek a költséget bánták, melyet a torony építésére adtak, s így a zenebona közönséges volt.

Neheztelve gyűlést rendelt az öregbíró. Itt hosszú okoskodás után abban egyeztek meg: hogy a gólyát le kelljen onnan szurkálni — de miként? az volt a bökkenő; a torony magas, az ember kicsiny. Nem találtak más lehetőséget, egyéb ha valaki lét-

rán felmenne a templom tetejére és onnan doronggal bökdözné le. Ezen okból behívtak egy a faluvégén tanyázó szittya művészt, az az cigányt, ki néhány kövér sódar s három véka gabonáért ama veszélyes munkát magára vállalta.

A kisbírák összeszedték mindenütt a legnagyobb létrákat. Zsiga hosszú póznával felmegy a tetőre; de Zsiga inkább a hegedűhez szokván, mint a sindelyen sétálgatni, alig kezd bökdödni, elszédülve lezuhan, s egyik lábával fizette meg bátorságát. Jajgatás, sópánkodás hangzott felette, de ő minden fájdalom közt sódart emlegetett.

Az első próba ily gonoszúl ütven ki, más szurkáló ember nem találkozott, s a dolog annyira ment, hogy némely jámborok azon gólyában isteni büntetést sejdítének. De a falu elsői semmit sem gondolván befogattak s a közel városból egy ács mestert hozattak ki. Ez fejét csóválta s azt mondá, hogy a gólya levétele pénzbe kerül, mert nagy állást kell csináltatni, vagy belől a bádóg fedélt kivágni — azon kívül a fáradság bére. »Mit? kiált a bíró, pénzt? Nem! inkább az egész torony váljon gólyává, de pénzt nem adunk. Én tudom mibe kerül nálunk pénzt összeszedni, és mily nehéz mikor nincs!« A pernek hamar vége lön, az ácsot visszavitték s a gólya fenn maradt; s már egy ős és tél óta ott lóg a csillagkereszt sugárán.

Azonban a szomszéd faluk felkapák ezen történetet s * * lakosít gúnyolták gólyájokkal — s azon

kérdés: „Mit csinál a gólya?” már sok kék foltba, sőt vérbe is került.”

Vége lévén a gólyahistóriának, akkor vettem csak észre hogy a boldog pár, tudniillik a házi úr szép hitvesével elillantott — különféle gondolatok között én is fekönni mentem, s a szép hölgyről és gólyáról álmodtam.

Néhány hét múlva visszautazván, ismét * * fabuban lovakat válték, de már a gólyát nem talál-
tam. A nótárius szinte könnyűlt kebellet dicsekedett, hogy egy forgószél tornyoknak ezen fatális attribútumát levetette s nekem azon mondás: „az idő az embernek legjobb orvosa jutott eszembe. Mint nem fárad, mint nem tünődik az ember valami dolog megnyerhetése vagy terhétől menekedhetése miatt! s a mit ezer küzdés, gond és szorgalom mellett a jelen megtagad, utóbb az idő ingyen adja meg.

Sok baj semmiért.

K. Lajos M. barátjához.

I.

Kedves barátom! két esztendei tévelygés után a külföldön ismét ifju korom csendes helyéből irok; atyámnak és a nagy világnak tartoztam ezen úti adóval, s teljesítém a nélkül, hogy belsöm hajdani örömem s barátim iránt elhidegült volna. Egyik szerzett főtapasztalásom az: az ember itthon sok tárgyat fel sem veszen, a mit máshol csodál, s a képzelet, mely örömet távolt keres, végre csak ott nyugszik meg, hol ébredő lelkünk először fejlett ki a sejtések homályaiból.

Vidám kedvvel járom be a tájt, hol minden oly rokon s szívhez szóló. Künn ugyan szebbet és felségesbet láttam; csodálva kelle hódolnom az emberi észnek, mely művészlélekkel varázskört von maga körül! de szeretetre mégis csak hazám földje bírhat, s pásztori létünk egyszerűsége vonzóbb zajló piaccinál a fényűzésnek, hol kiki mindenét vásárra viszi, s nyereség intézi lelki testi tehetségeit. A büszke sár, mely márványhalmokkal az időt gúnyolja, nem

gerjeszt oly érzésre, mint a kisdud mohos kö, mely boldogult szülöm hideg hamvát fűdi.

Leginkább mulatok azon omladék közt, mely a lakásunk mellett levő dombon, százados tölgyek között áll; hol őseim hajdan laktak, csatáztak. Emlékezel, mily gyönyörű onnan a kilátás? mily bájos! S^o városka fekvése nyugati részén, s az országút esavargása, mely, élet gyanánt, most bokrok, lapályok közt el-eltűnik, majd virágos halmokon ismét szembe ötlük, míg a messzeség homálya végkép nem rejti el. Itt a multnak képei vonulnak el szemem előtt, s hazám történeteit, erős és gyöngé vonásaival, fontolgatom. Hej barátom! mért szálltunk le a magasról? Az erős de szabad levegőt a puhább nem bírván, leszállt a völgybe, hol a földi gőz sötét borong felette. De elég! lásd ebből, mint élek és érzek.

II.

Ha az ember éjfélkor ir, mikor nappal is ráérne: jele, nem tud alunni, s ez, ha különben testi baj nem virraszt, feszes állapot, s inkább tapasztalni, mint festeni lehet. Én tudom okát, s épen azért ébren álmodozom. Egy nem ritka eset emelt ki nyugalmamból. Nevess ki ha tetszik; de ne vádolj! gondold meg azon böles mondást: mit vak esetnek hívunk, az jön épen legmélyebb forrásból.

Tegnap ismét a várhegyen valék; már nem tudom, a szelid alkony-e, kísérve madarak zengzeti-

től, vagy más valami titkos előérzés lágyított-e meg: de minden tárgy életet nyere hevült képzetimtől. Szinte kiölelve magamból néztem a távolban ég- és földet testvéri csókban olvadozni; ez a szerelem képe! gondolám, mely világokat rokonít, és az éltető nap csak egy piczinyke szikrája ezen meny-nyei lángnak. Így eszmélkedve ballagék le a völgynek, tudja isten, mi nem kerengett fejemben; midőn egyszerre, nem is ügyelve a léptemet gátló vizmosásra, valami másfél ölnyi mélységbe zuhantam. A szédelő ideák megszűntek, de éktelen szorongás lepott meg, midőn azon pillanatban asszonyi sikoltást hallék felettem. Első tekintetem egy leányba ütközött, ki ijedtében szinte halványan, a parton állva, s gyöngéd karjait segédül felém terjeszté. Gondolhatod, mily hamar talpon, s néhány szökéssel megette állék. Mit szóltam, mit míveltem, azt magam sem tudom; halotti dermedésben néztem a szép alakra, ámbár vérem soha tüzesebben nem szökelt. Ő kellemes hűledezéssel fátyolát piruló képére vonván, örömét rebegve szerencsés estemen elfordult, s eleinte halkan, utóbb szaladva távozott, s a fák közt tűnt el. Ügyetlenségem érzete, s a csodálat engem lekötve tartott, zavartan néztem utána, míg az esti levegő haza utasított.

Atyámat nyugtalankodva lelém, s elmaradásom okát adván, monda nevetve: »így jár, ki szüntelen a felleget méri.« Mint föld gyermekének szükség, hogy néha le is nézzünk, mert a ki megbotlik, ho-

mokot árul.” Ekkor vevém észre portól fakó ruhámat, s a mi több, hogy kalap nélkül tértem vissza.

Mit szólsz ezekre? én legalább, ha rajtam ez néhány év előtt történik, azon tüneményt berki tündérnek tartottam volna; bájaira nézve annak is illenék. Most azt vélem, hogy ő is halandó, s épen azért óhajtanám életembe szőni. Nemde mosolyogsz, hogy érettebb koromban is egyszeri látásra oly szívért hevülök, mely vagy másé, s ha nem, árokban nem keresi hívét? Azonban, nagy idő kell-e frigyessülni valakivel? lassan tesz-e vizsgáló lelkünk egy szép tulajdont a máshoz, míg a szerelem mértéke megtelik? vagy pedig egy lelkes tekintet, egy lelki villanás már elég lángítani a szunnyadó érzést? Ezen kérdéseimre felelj, de hadd szívedet is közbeszólani.

III.

Szertejártam a környéket, meglátogatván a szomszéd urakat. Ki leányát, ki húgát, s egyéb rokonát mutatá be; némely virágot leltem távollétem alatt kiféselve. de a kedves tünemény nem volt közöttük. A városban is kérdezősködtem. A fogadós feldicsérte magát, mennyi utazó megfordul nála. de én mindebből semmi nyomát nem lelém, s békételen tértem haza.

Szinte várom kérdésedet, t. i. ha egy pillantat annyira elbájolt, mért nem mentél utána? minden illendőséggel kinyomozhattad volna. Helyesen ba-

rátom! de gondold el gonosz helyheztetésemet; azonfelül tán magad is tapasztalád: ha szívünk mozdul, eszünk kerekei hamar összezavarodnak, s ha ezen mentséget is gyöngének találod — szeress!

IV.

Épen válaszat olvasám, melyben a szerelmet únalom gyermekének tartod, s ezzel nem kis bosszúságba hozál, midőn atyám, levelet tartván kezében, szobámba lépett s ezen szavakkal: „Fiam, jó ujságot hozok!” melléhez szoríta. Az ujság ez: ő ismeretségei által a fővárosban számomra hivatalt szerzett. „Az út — mond — nyitva áll legfőbb méltóságra, ha ezen nemes czélt csüggetlen folytatod. Ideje már a polgári életbe is avatkoznod; az emberi szövetség mindenkit szolgálatra kötelez, s ez kútfeje az igaz szabadságnak, mely hogy az egészre terjedjen, az egyes terhet békén viselni ösztönöz. Csak ott állandó a törvény, hol szegény, boldog annak sikerén fáradoz, s nem ott, hol félrevonultan a közügytől jobb időket siratva egymás sérelmeit panaszojják. Nemsokára együtt indulunk el, s örömmel nézem, ha atyai szorgalmam gyümölcsét használod.”

Ámbár ilyesekre elkészültem, s megyénkben valami tisztséget keresni szándékoztam, mégis ezen váratlan hír kedvetlenül lepett meg: de jó atyám örömét tekintvén, időt sem vettem a megfontolásra,

s tetszésére bíztam sorsomat. Ő bennem él, és azt véli, hogy neve új dísz nyerend általam, s én hálatlan volnék, ha függetlenségemmel nem adóznám. Nem várok ugyan sokat; de nem is rettegem a jövőt. Az emberekkel nem oly nehéz élni, miként négy fal között véljük: ha nem vágyunk felettök ragyogni, vagy nem kénytelenítettünk tőlük kegyelmeket fogadni. Hála sorsomnak! mindezekről ment vagyok.

V.

Atyámmal szerencsésen elértem rendeltetésem helyére. Első napokban mindjárt a nagy és kisebb urakat (kiknek egyenes vagy mellékes befolyásuk van tisztemre) eljártuk, s ha mindannyi szép ígérete közül csak néhány teljesedik is, sok hajlongásom nem esett hiában.

Új tisztem csak délig tart, a délutáni órák egészen magámék. Most szállásom igazgatásával foglalatoskodom. Atyám néhány hetet itt tölt, igen meg van elégedve, csak néha valami titok akar kitörni belőle, melyet makaesul takargat mindég. A kedves ismeretlen többször mintsem akarom beszökik álmaimba, s nagy oka, hogy az idevaló szépekből még egy sem hata rám.

Az idő miként játszik velünk, miként másítja s forgatja az embert! Ezt leginkább látom most egyik iskolatársunkban. Emlékezel Perjes nevű fiúra, kit lomhasága és örökös álmosága miatt új Morpheus-

nak tartván, untalan csipdezőnk? Ez most is független sorsban él, hacsak a játszó-asztal lekötve nem tartja. Ő mindent tud s ismer, ezer gondolatok forrása, kész eszköz mindenütt mindenre, hol jó asztalt és tele erszényt gyanít: egy szóval, eleven krónikája a városnak. Összetalálkozásomkor véle, ittlétem célját megértvén, tüstént mindeu előjáróim biográphiáit elbeszélte, s oly valóan, mintha mindegyik meghittje volna. „Te nyargalva még elő — mond — neked homlokodra van írva, hogy tisztartód otthon nagyságol. Én tettel és tanácscsal akármikor szolgállok, mert ha más nem csal meg, magad csalog meg magadat.” Ki tudja, mit nem hordott volna össze, ha egy zömökös úr nem közelít, kit is megpillantván, ságá fülembe: „ez a jó úr pin-czéje lelkét az orrán hordja; mindjárt hozzá megyek ozsonnára — de tiszteld őt, mert szörnyű hazafi, haragszik a napra, hogy nincs bajusza, s az angyalkákat is kalpakban képzeli.” Ezzel a vastag úrnak karjába öltekezve, elballag. Ez egyik régi ismerősöm újított kiadásban. Annyiból szeretem, mivel könnyelműsége mellett is éles észet s emberismeretet bír; határt pedig én szabok, mennyire közelítsen.

A másik ismerősöm, bizonyos Rengházi, ama híres deák, kit tanítóink például állítanak fel, s mi fentebb elme gyanánt bámúltunk; s tán ezért is, gőgje eszén felül nőtt.

Perjessel tétova sétálván, két ember jön előnkbe, kik meg-megállva valami nagy dologról verseny-

geni látszottak. „Nem ismered azt a halavány s komoly képű embert? — kérdi Perjes — az Rengházi!« Én meg akartam szólítani. „Ne háborgasd — mond tartóztatva Perjes, — ők most a halhatatlansággal játszanak. Csak nézd miként nyomkodják egymás kezét, pedig tudom, gyűlölnek egymást. Rengházi szép birtok mellett tudóst játszik, s felséges homályba leplezi a reminiscentiákat, melyek zavart olvasástól még fejében kerengnek. Tudod, a mi árva nyelvünkben sok a vezér, kevés a közvitéz. Ő is ítélget a nélkül hogy jobbat mutatna, s a készet ócsárolja; hallom ugyan, vannak munkái, melyekkel a publicumot ijeszti, jelesnek tartják tőle a tiz parancsolatot, melyet ugyanannyi sonettbe foglalt. Ha elméjét vizsgálom, Babylon tornya jut eszembe. A másik is szinte tudós, s eskütt ellensége minden újnak. A legszebb Músát is megveti, ha szalonnától nem csillog haja. Ő sokat dolgozik, s czérnával mért versekkel harsog a pusztai népnek.»

Hideg méltósággal viszonzá köszöntésemet Rengházi, midőn mellette elmentem, alig hiszem, hogy reám ismert; én pedig gondolám: csak villongjatok, ám e nagy harez csak szóba s tintába kerül.

VI.

* A titok kinyilatkozott s nekem ezer gondot okoz. „Fiam, mond tegnap atyám, még egy férfit kell meglátogatnunk, ki téged s engemet leginkább

érdekel: ő régi barátom, vigyázni fog szükségéidre, s maga is elébb fő hivatalokat viselvén, útasítást adand új pályádon. Eddig a szokatlan munka s házi gondjaid elfoglalván, nem akartalak háborgatni, most ittlétem végire járván, illő nála személyesen udvarolnod, s örömmel óhajtom, hogy azon nemes házat ezentúl is többször megkeressed.« Én egész készséggel vevém kalapomat; atyám mozdulatlan álla, valami feltétel látszott fejében forogni.

Ha tetszik, édes atyám! — mondék — tehát mehetünk. Ő kezemet fogván, égő szemmel sokáig reám nézett s szinte ellágyúlva mondá: »Lajos! én boldog ferj voltam; te maradtál egyetlenem. Még halálom előtt szeretnélek egy jó lélekkel frígyesülve látni. Azon barátomnak van egy leánya — vedd el!« Lesujtva állék, s zavarodásomban nem tudtam felelni.

Atyám szorongásomat látván, mondá szelíden: »nem kényszerítlek, azonban megvallom, ez egyik édes kívánságja éltemnek. Jer.«

Némán ballagtam atyám mellett. Százszor is ajkimon lebegett az ismeretlenhez való szeretetem; de mindég visszavonúlt mellembe, elgondolván azon bizonytalan s gyöngédséggel határos indulatot.

A komor inquisitio épülete nem lehet rettentőbb szabad léleknek, mint nekem B^o úr háza. Lábaik szinte ólomvá váltak, alig tudtam felvergődni a lépcsőkön. Az ajtó nyílik, egy tisztos öreg úr lép előnkbe.

„Későn hozom — mond atyám, az öreg kezét megrázzván — de annál biztosabban.”

„Reménylem, hogy bennem második atyját szemléli, s ezentúl minden hiú világi szokást félre tévén, fiúi szívvel közelít hozzám” viszonzá az öreg. Hogy magamat furcsán viseltem, s nem igen okosan szóltam, nyilván jelenték B^o úrnak ezen szavai: „ej édes öcsém! annyit forogtál a világban, s mégis oly félénk vagy? azonban, megismerjük egymást, s a tartózkodás múlik.”

Feszültségem lassankint eloszlott, s neki bátorodva, én is beszéd közé elegyedtem, mindenképen el akarván simítani azon szögletességet, melyet első jelenésem reám bélyegzett, s nem sikeretlen, mert utóbb az öreg B^o szemei kedvezőleg mulatának rajtam.

Nem sokára a házi kisasszony is megjelent. „Nelli leányom!” mond az öreg, azután engem is mint új házi barátot bemutat leányának. Alig hiszem, hogy ez tudta, mily szándékkal vezettetém elébe, mert legkisebb habozást sem árult el: nyugodt vidámsággal üdvözle, és oly nyíltan nézett szemem közé, mint valami tárgyra, mely sem nem vonz, sem vissza nem taszít; kétes állapotom ez által igen megkönnyebbült. Nelli egy azon alakok közül, kiben nem tudunk megegyezni, szép-e vagy nem? Arczvonásai nem szépek, de bájosan összehangzók, termete kicsiny, de mozdulati könnyűk: nem akarva tartják fogva a szemet. Én mindjárt

intéztem hozzá szavaimat, s kedves lón társasága; csak mikor a két öreg magunkra hagyott, hézagossá lett a dialogus, s én már az idővel akartam előállni, midőn Nelli ezen ujsággal lep meg: „most nálunk minden öröm hiányos, mert kedves Máli öcsém nincs közöttünk.” Én hátra lépve összezsáptam kezemet, s „még egy testvér!” kiálték. „Igen, igen — viszonzá Nelli merően szemembe nézve — Máli öcsém egy nénénkkel fürdőbe utazott, s néhány hét múlva tér ismét vissza.” Erre lelkesedve kezdé dicsérni, mily szép s jó, tán egész életét is leírta volna, ha az öregek félbe nem szakasztják. Nagy örömömre atyám bucsúzott, én utána. B^e úr oly kegyesen bocsáta el, miként fogadott, Nelli szives idegenséggel.

Estve atyám ismételé kívánságát, előmbe terjesztvén az ezen szövetségből reám sarjadó hasznokat: t. i. nemzetség, birtok. „Tudom — mondá a többi közt — alacsony birtokvágyást lelked nem ismer; de ha jóság mellett pénz is van, kettős nyereség. Atyáink azt tartották: a férj adjon ebédet, az asszony vacsorát.” Én hallgattam, s ő látván hogy bizonyos válaszra eltökélve nem vagyok, mondá igen kegyesen: „nem kényszerítlek; de azt méltán várom tőled, hogy férfikorba lépven ten szerencsédet fontolóra vedd.”

Barátom! nemde igaz atyám mondása? de az ember miért olygyarló? hidegen megy el az igazság mellett, s meghal álmaiért. — Légy boldog!

VII.

Atyám jószágaira tért. Azóta többször valék B^o úrnál, s tiszteletem mindig növekedik iránta. Mily türelmesen ítél ő a világi dolgokról, habár visszás indulatok ütköznek is össze; mily kímélve oktat, s rejtekezve segít. Bár csak leányát ne kellene elvennem. Ez iránt hallgat ugyan, de még sem kétlem, egyet ért atyámmal.

Nelli jó leányka; vig kedvű, szemes, tüzes gazdaszony, s mívelt elméjű. Őcsesét indulatosan szereti, s hol csak lehet, maga felett ragyogtatja. Ritka tulajdon a szépeknél. Ő baráti érzést mutat; de hála isten! nem tetszem neki; úgy hiszem, a másik is külön emberre talál.

Ne gondold barátom, hogy nem vádoló magam is gyermeki tévedésemet; de vétek-e az? ha keblünk egy képet imádva éltet, melyet a képző erő örök ifjúságban ragyogtat felénk; mely távol, de annál szebben mosolyg életünkre, s az elmét édes lehetőséggel kecsegteti. Igaz — atyám minden áldozatot érdemel; de a halasztás nem engedetlenség.

VIII.

Perjes, ki úgy szólván más emberek gyöngeségiből él, B^o urat becsüli, kit én csak mint távol ismerőst említék neki. „Ő igen derék ember — mond

Perjes, — ha feje enyém volna, megmutatnám, mint kell játszani a világgal; ha erszényével bírnék, én is az ablakról néznék le a szegény párákra, kik annyit szaladnak, lármáznak, árúlkodnak, hogy utóbb a koporsón kis czifraság láttassék.

„Hallom, derék leányai vannak?” kérdém Perjest.

„Van kettő, Máli édes, Nelli mostoha” — felel. — „A mi a leányokat illeti: Nelli elvenni való, vigyázni fog az életes házra, s ha ura meg nem hízik, jele, hogy ura vízzel él. Máli csillagnéző, szép *noli me tangere*, száz lépésre elpirúl ha férfitekintet fúrja magát szemébe; vitéz legyen a ki bele kap, mert a sirban is hűséget vár. Én örömet állítanám őt szobor gyanánt szobámba”. Itt egyszerre elhallgat, s kémelve reám néz — „talán csak nősző vagy? — ha levélhordozó kell, itt kezem. De jól vigyázz, kiepigrammáznak. Egy költő, ki szégyenére a kilencz Músáknak gazdag is —”.

„Rengházi?” kérdém hirtelen.

„Az — felel Perjes — már régóta kibérlette az utcát, s képeket metsz reá mint tükrébe a fiatal leány.” Képzelheted, miként örültem e hírnek, legálább lesz okom magamat távoldad tartani.

Életem különben egyszerű. Szorgosan dolgozom, a gyakorlás elősegít, s nem sokára egészen betöltöm azon helyet, hová ültettek.

Néhány társaságokba is hivattam. Barátom! ezekben a nemzetiségnek semmi nyomát sem lát-

hatni, az utánzás jégarczczal tétováz mindenütt. A vígság, mely másutt minden sorsot egyesít, itten minden rendnek fenyítő határt szab. Kinek a szerencse néhány hold földdel többet adott, már félvállról néz nemes társára. Hideg barátság, suttogó leányseregek szánakodva néznek a szegény hazafira. Meredt férfiak hivatalos köntösben már megszűröl éreztetve tehetségök súlyát — ez képe itt a nagy világnak.

IX.

Öszinteségem nagy gondtól szabadított fel, legalább nem leszek kénytelen szív nélkül lekötni magamat.

B^u urat otthon nem lelven, Nellihez mentem. Beléptemkor egy levelkét tett félre, melynek édes tartalmát mindjárt képében olvasám: »Máli nem sokára itt leszen« — mond — és — és — itt megakadt.

»Ez az és — mondám — kapcsoló íge, s más nevet is ígér.«

»Ezek a teremtés urai mindjárt titkot sejtenek« viszonzá Nelli csintalan — és nénénk.« Ezzel vádolni kezd, miért nem örülök Máli érkezésén; ezért a hidegségért, úgy véle, adózni fogok ha meglátom, s én is egyike lehetek imádói közül.

»Ily ajaktól a jövődölés nem veszedelmes. A jelent inkább retteghetném!« felelék magamat igen alázatosan meghajtva.

„Úgy tartom, a jelenlét mindég örvendetes, ha a múlttal békében élhetünk.“ felelt Nelli. Az ismeretlen képe lövelt eszembe, s elnémülék. Nellinek sem igen volt kedve az elszakadt beszédet új folyamatba hozni, hanem levelén csüggő szemekkel gondolkodva egyet sóhajtott, s én utána. Úgy ülénk, mint egy összezendült szerelmes pár békülő félben. Nem sokára csengettek. Atyám! mond Nelli, s elébe szalad, én őt követém.

„Jer öcsém, beszélgessük el az estvét, ha jobb mulatság nem tartóztat!“ mond B^e úr, szobájába intve, s derülten maga mellé von a párnaszékre. Sok kérdéseire visszasan feleltem, azért elhallgatott, de szemei úntalan rajtam múlattak. „Lajos! — mond végre kezemet fogván — te ifjúságomat bájold vissza; atyádat vélem benned, oly hasonlók vonásaid az övéihez. Ezen korban volt ő is, midőn ifjúságunktól fogva álló barátságunkat veszély fenyté.“

„Veszély? — kérdém álmélkodva — ily erős két szívet mi háborithatott meg?“

„A szerelem“ viszonzá B^e úr. Egy tárgyért hervultem atyáddal, s övé lön az elsőség. Nem tagadom, nagy küzdés által győzheték csak az eláradt indulaton, de győztem. Utóbb egy özvegygyel én is frigybe keltem. E házasság gyümölcse Máli; Nelli mostoha leányom, de saját vérem szerint szeretem őt is.“ A tisztelt ősznek bizodalma nyíltságra buzdított, s eléje terjesztém atyám kívánságát. „Gyer-

mekeink összekelése egyike régi álmainknak — mond B^o úr — én nem ellenzem, ha szíveitek önkényt hajlandók arra: de minden áldozat nélkül; szülőké a választás, a megismeret túl esik hatalmonkon. Az ily szövetség kétesen vág életünkbe, csak eltökélett érzés bírálhatja meg érdemét.»

Most ideje, gondolám, a kegyes öreget titkomba nézetnem, s him nélkül megvallám neki az ismeretlenhez való vonzódásomat; de hogy még is gyors lángomnak félig meddig mentő okot is adjak, minden kitelhető elevenséggel igyekeztem lefesteni alakját, s örömmel láttam az öregnek nőttön nőni figyelmét. «Nem hiszem — így végzém szavaimat — hogy ezen gyermeki hevülés oly soká tartson, de most még máshoz tiszta érzettel nem közelíthetnék.»

«Helyesen édes öcsém — mond B^o úr vidáman — én szívemből minden jót kívánok, s atyádnál is szószólód leszek.» Vacsorán ott maradtam, valamennyien vígan voltunk. Vígan tértem haza, s a történteokről visszaemlékezvén azt találtam: minden emberben él költői tehetség, midőn hibáit vagy eltévedéseit szépíteni szükség.

X.

Láttam őt, s a nélkül hogy tudnám kicsoda, már féltetni is kezdem. A szerelem olyan vendég, mint a nagy úr szegény háznál; magát csak kielégítené az ember; de kísérői ezer bajt okoznak.

Néhány esős nap után szép langyos idő lévén, kocsin, lovon sok ember a szabadba toldult; magam is egy kertbe sétáltam. Ott tévelyegtem, míg egy nagy úr, tán únalmából, magához intve, beszédet kezdett velem. Gondold el örömjedésemet, midőn egyszerre a szép ismeretlent egy huszártiszttel karöltve előttem elsétálni láttam. A szó elhalt ajkimon, egész létem szemembe zárkózott. Ő is megismerni látszott: ezt vallá azon tekintet, melylyel köszöntésemet viszonzá. Örömet utána mentem volna, eleget mozogtam, kezemet tördeltem, ő excellentiája mindég beszélt, s az illendőség nem engedé őt elhagynom: majd fél órát tölték ily kínos nyugtalanságban. Nagy-sokára jöttek több urak, s ő excellentiája elbocsátott; de bármennyit néztem, szaladtam, többé reá nem akadtam.

Öröm s bosszúság közt mentem B*-hez; s épen, a mint szobájába lépek, valami suhogó ruhás surran ki a mellékajtón. Én, a nélkül hogy az öreg kérdezett volna, mindent elbeszéltem neki, s ő nagy részvéttel minden környülállást pontosan kihallgatott. Belső nyugtalanságom nem hagyta nála soká mulatnom, különben is terhemre volt az öreg vidámsága s Nelli csintalan mosolygása, ki minduntalan keresztülment a szobán. Bucsút vevék, előre mentvén magamat, ha néhány napig udvarlásomat elmulasztanám. Az öreg minden jót kívánva igen nyájasan bocsátott el. A ház előtt Rengházit lelém, keserves ábrándozattal nézve az üres ablakra. Elsötétült, mi-

dön megpillanta, mintha az utcát is féltené tőlem. Csak énekelj beteg társ, gondolám, s elsiettem felkeresni Perjest. Négy kávéházat eljárván, csakugyan reá is akadtam.

„Adok munkát, te eleven currens; fejed s lábad szánd nekem néhány napra.” szólék Perjeshez, s leírván a kedves alakot a mint bennem él, arra kértem: nyomozná ki valami módon, s adná tudtomra.

„Kölcsönözd Jakab létráját — viszonzá Perjes — mert ilyen szépséget más planetából lehetne csak leragadni, én sok leányt ismerek —.”

„Nem ismered — kiálték hirtelen — különben ily fagyos képpel nem bosszantanál”, s elbeszélém neki, hol s kinek karján láttam.

„Ha itt van, föllelem; de hát ha megugrat a huszár? akkor te állj ki vele, majd én csak messziről csodálom vitézségedet” mond Perjes, s minden készséget ígérve, elhagyott.

Levelem oly zavart, mint elmém; de baráti kézbe jut, egyedül ez nyugtat meg. Ámbár minden bizonytalanság epesztő, mégis rettegek találkozni véle. Hát ha fentebb sorsú? vagy, mi több, ha más sajátja már! akkor csak magam veszték s miként lépjek jó atyám elé? Kétkedve így kérdezem magamat — s méltán; mert a szerencse, látom, nem igen kedvező. Először árokba estem, s most a huszár — oh az a huszár!

XI.

Barátom! mily nehéz valami gyöngeségtől megvalnunk, ezt magamon tapasztalom; de úgy hiszem, nem sokára teljes jobbulásomról többet írhatok.

Tegnap B^o úrnál valék. Máli a fürdéből megérkezett, de főfájás miatt nem láthattam. E házban is valami szövetik, mit előttem igen titkolnak. Innen haza térvén, Rengházi toppan szobámba, s röviden útszökvén az iskolapályán, kérdi daczosan: mit csinálok annyit B^o úrnál.

„Hát téged mi lappangtat a házon kívül?“ kérdém viszont a hevülőt.

„Azon kéjszellem — viszonzá Rengházi — mely a lelket isteníti: a szerelem!“ s ezzel száz meg száz phrasisokkal elbeszélé szíve történetét; azután elővesz egy csomó papirost, s Málira írt verseit felolvassa. Olvasás közben szörnyű tűzbe jött, s midőn már igen közel járt a naphoz, akkor nézett le rám, nem olvadtam-e még el. Részemről ezen költeményekben hol a fülemilét, hol a bagjot hallám.

„Sajnálom, hogy te lettél vetélkedő társam; hihető, vesztetni fogok, de azért céloimtól nem állok el. Te pennával harczolsz, én karddal mindent halomra ölök!“ ezt mondtam mérges hangon.

„Érte halni üdvösség!“ felel Rengházi, s az ajtó felé vonúl. Ekkor berohan Perjes. „Meg van a

huszár, meg az ismeretlen asszony, vagy leány! — kiálta — Jer! az aranykakas-fogadóba, ott a te Édened.«

„Bocsáss meg, Rengházi! — mondtam — én nem gátlom szerencsédet: sőt ha akarod, kéröd is leszek, de csak úgy, ha nem gondolsz a kosárral.« Rengházi nem szól, s míg kezemet szorítá, megvetőleg pillantott Perjesre, ki irántam felébreszté gyanúját, s fellengve távozott el. Én a fogadóba sietek, a kapunál akarván meglesni a kedves megjelenését. Feszült kebellem ott állék egy ideig, midőn ezen szózat: „Ej villogó villám! Lajos! mit csinálsz itt?“ harsogott mellettem, s Szálnoki major, kivel a külföldön ismerkedtem meg, átkarolt. „Jer feleségemhez! — mond tovább — ne álmélkodjál mint a megvert tábor« s szobájába vezet, hol egy szép szöke asszonyság nyájasan fogadott. Szabadabban lehellék, látván tévedésemet. Szálnoki most elbeszélte: hogy néhány vásárlásai végett ide szállt, s holnap költözködik csak B^o úrhoz, kinek leányával öcsese kézfogást tart.

Innen haza menvén, B^o úrtól ezen levelet kaptam: „Holnapután egy kis házi ünnepet ülünk, melyre szívesen meghívlak; több szeretett személyt fogsz nálam találni, azért jöttödre számolok.« — Ez a hír Rengházinak elég tárgyat ad elégiára. Meg nem foghatom, miért titkolózott annyira B^o úr, s minő érzéssel fogja ezt atyám hallani.

Bús irányt vesz, látom, szerelmem is. Fogyton

fogy reményem az ismeretlent megláthatni. Boldog vagy barátom, hogy hültebb vérrel áldva a természetől, nem kell vesződnöd üres álomképpel.

XII.

Miként irjam le hideg betűkkel forró érzetek közt zajgó életemet. Enyém ő! ezen rövid szókban leled végtelen szerencsém. Mily sokat adott egy pillantat; legmerészebb vágyaim ellankadtak fényénél.

A rendelt napra B^o úrhoz mentem. Elfogódva örömtől jön eléem a tisztelt ősz ezen szavakkal: „Jer fiam! oszd velem azon boldogságot, melyben létünk oly ritkán részesül.” Szobába menénk, hol — őt láttam, ama tisztnek karján, ki őt a kertben kísérte. Mint az első napvilág a vaknak fényre nyílt szemére, melyet ismét bús homály éjjelez: úgy hatott rám e nem sejtett látás. Vérem majd lángolt, majd hidegen rohant szívemre. Szédelgeni kezdék, de csakhamar édes gyönyörűségbe merültem, midőn B^o a lángzó képű kedves alakot eléem vezetve „ez leányom” mondván, annak kezét kezembe tévé. Egész létem egy hosszú sóhajásban feszült eloszlan, midőn — midőn atyámat is könnyes szemmel felém jönni, s áldó kezét felém terjeszteni látám. „Itt állnak gyermekeink — rebegé az öreg B^o — Nemde barátom! nem minden álom hívság!” s a két ősz egymás karjába dőlt.

Feleszmélvén a sok szívreható örömingerekből, vevém csak észre a körülállókat — Szálnoki majort hitvesével, Nellit azon nekem annyi félelmet okozott tisztnek keblére simúlva. „Kapitány Szálnoki — mond B* úr: Nelli mátkája, nem sokára kedves vöm.” „És a kapcsoló íge, a mely a levélben maradt!” így szól közbe csintalanúl Nelli! Néma ölelkezés lön tolmácsa a különféle érzéstől lekötött nyelvnek.

Azután B* kifejté e történet mivoltát. T. i. Máli nénye, anyja testvére, kiben egy lelkes aszszonyt tanultam ismerni, fürdőbe utazván S* vároška felé vevé útját, hogy onnan atyámat is meglátogassa; de balúl értesítettvén atyám otthon nem léte felől, legott meghált. A szép langyos estve sétálni csalá: ekkor Máli a kilátás végett eltávozván nénjétől, feljebb ment a várhegynek, s engem az árokban lelt: de mindemellet oly szerencsés valék neki tetszeni. Az öreg B* festéseimből mindjárt leányát gyanítá, de teljesen csak akkor győződött meg, midőn a kertből oly nyugtalanúl hozzá menék, s mind Málit, mind Szálnoki kapitányt oly híven leírá. Ekkor atyámat mindenről tudósítá, s az is titkon eljött, hogy boldogságomban semmi hiány ne légyen.

Későn jutott eszembe, hogy Rengházinak kérője vagyok, azért is Perjessel felkeresvén őt, megvalám neki, hogy nem is sejtve magam lettem vőlegény, s csodálnom kelle, mily könnyen győzött ma-

gán, midőn rövid hetvenkedés után elégtétellel kínáltam. „Mely ember képzetének él, annak a valóság bizonyos halál» így szépíté lemondását. Nagy szerencse, hogy az ember minden kénytelenségnek nyugtató okot talál.

Perjes szívéből örült. »Hallod-e? — monda — szived dolgában sokat fáradtam. Ha netalán télben úgy járnék, mint a tücsök a hangyával, hozzád jö-vők beszélgetni a földi hiúságról.«

»Tárt kaput lelsz nálam, akármikor jössz« fe-lelék.

XIII.

Nelli Szálnoki kapitányné; nem sokára én is czélomnál leszek. Barátom! mily nemes szívre le-lék! De siess hozzám, s ezután ítélj magad. Sokat bajlódtam semmiért, de szeretetem díja édesen ki-pótolja a nyugtalan órákat. Isten hozzád!

A fejér köpönyeg.

Sok ember azt véli, hogy a falusi lakásban lehetni nyugalmat; igen, ha ki már nyugalma oda viszi magával; azonban a természet ezernyi bájai sem idézik fel mindjárt a lelket süllyedtéből, és a csörgő patak, a fák kies zöldje, illatos rét, s a fül-milecsattogás sem tölti meg tüstént a várástól meg-lapított erszényt. Csöngedi Bencze is, azon véle-ménynyel, hogy majd a természet kebelén minden életöröm újulva tűnend fel neki, tavasz kezdetén oda hagyá a nagyvilági zajt, mely közt legszebb korát, változó szerelmekben s tomboló mulatságok-ban élte által. Megúnván a fényűzés hiú játékait, a mázos arcokat s az olcsó szívek erőltetett ömlede-zéseit, szinte más világban képzelé magát, midőn kellemes fekvésű jószágába érvén, azon rég nem lá-tott szobákban szálla meg, hol gyermekkorá szép álmoként lengé körül, s minden tárgy, minden szög-let édes emlékezettel köszönté. — Bencze heves, könnyelmű, de jó szívű ember volt; oly hamar ér-zékeny, mint feledékeny: miként az alkalom s az újság hatott reája. Még férfikorában sem átallá az az ifjúság csínyait, s kész volt önkárával is áldozni, hol más félénken vonúlt el. Ingadozó lelke most a

magánytól várt új örömeket, s orvosoltatását hibás számolásból eredett sebének.

Elfogódva nézte háza belső intézetét, hol kivülötte minden régi ízlésre mutatott. Komoran néztek alá üstökös elei és több magyar hősök a barna falakról, mintha neheztelnének elfajult vérökre; a fogasokon még régi rendben vegyest lógtak kardok, fegyverek s egyéb vadászeszközök; közbe közbe gazdasági rovások s pajtakulcsok aggatva; a tetemes karszékek s asztalok az idővel látszottak viaskodni — szóval mindent azon állapotban talált, a mint boldogult atyjáról maradt, s úgy tekinté mint erekléjét boldogabb időknek. Könyvekre is akadt, s bár ezeken a moly edzé hatalmát, még is körülforgatta, s nem kevésbé volt meglepve, midőn ezen, mostani érzetével oly igen egyező versre talált:

»Képzete lángösztrőnére
Honjától sok ember vál,
S a józan ész ellenére
A világ zajtengerére
Kétes habok közé száll.

De ah mennél előbbre lép,
Látja, érzi, hogy álmokép
Az, m'ért hajdan úgy ége;
S ezer kiállt veszélyinek,
Létfogyasztó küzdésinek
Csak lemondás a vége.«

Biz úgy van! mond Bencze, érezvén, mennyi szép reménynyel lépett ő is egykor a világba, s

túlhaladván az emberkor szebb felét, mily kevés hasznót s mennyi adósságot mutathat. Még inkább hatottak reája a következő sorok, melyekben a költő szédelő vágyaitól búcsúzni látszik:

»Szép Csalódás! tőled is már
Boldog én, megválhatom;
Szertepattant a fellegvár!
A mit lelkem ezentúl vár,
Könnyen feltalálhatom.

Kis hajlékom hűs körében,
A természet lágy ölén
Szebben virít a jelen;
A mit veszték, elfeledve,
S a szív, bár lecsendesedve,
Nem lesz en örömtelen.

S míg létemnek végadóját
Földi sorsom kívánja;
A jövő akármit ád,
Itt életemnek kis hajóját
A fergeteg nem hánýja.

Alant bár, de szabadságban
S csendes házi boldogságban
Folynak vidám napjaim,
S ha még is bú bánat ére,
Annak sebes elűztére
Jó bort adnak halmaim.«

• Jövendő életemet rajzolád, jó ember — mond Bencze — s erősen hitte, hogy semmi csalárd fény nem zavarja többé fel nyúgalmát. De mit nem hisz

a gyarló ember! ha nem tudja, mit tegyen idejével. Benczének azonban tetszett új élete, bár mi egyszerű volt is; elsétált, s gazdasághoz nem sokat értvén, könyvekből akarta megtanulni azt: innen következett, hogy többször a jószág természetével ellenkező intézeteket tévén, gyakran fel-felakadt cselédjei együgyű szavain, kik mélyebben láttak a dologba; ezt restellé, s mindent reájok bízván, vendég gyanánt élt saját házában, s elúntában a párnaszékre dölve, sok feltétele alvással végződött. Így nyújtózott egykor, midőn juhásza hivatlan hozzá belép, s elpanaszolja hosszan: hogy a bárányok vesznek, eső nem jár, a legelő sovány, s a só is elfogyott.

„Majd az ispán tesz rendelőst!” mond Bencze.

„Melyik ispán?” kérdé a juhász.

„Igaz, igaz, magam küldöttem el — mond Bencze — sóra lesz pénz, a bárányok iránt valamit gondoljunk.”

Ezzel neki ült a gazdaságkönyvnek, s orvosszereket írt ki, azután maga is a birkásházhoz ment. A mint az udvarba lép, első tekintete mindjárt egy fiatal leányba ütközött, ki a sövény mellett danolgatva, guggon étette libáit, s ezek elnyújtott nyakkal, víg sípogással kísérték énekét. Bencze, ellenére a püsszegő gúnárnak, hozzá lappang, s vállát megveregeti; a leány ijedtében elejtván tálát, felugrik, s lesütött szemmel biberkél kis kendőjén.

„Ki leánya vagy, hugoeskám?”

„A juhászé.”

„Hogy lehet az, már egyszer voltam itt, s még sem láttalak?”

„De én láttam ám az uraságot, vánkoshéj nadragja volt s lyukacsos kalapja!” mond a leány, s félig reá húnyorog.

„Oh mennyei ártatlanság! mily szép a te képed!” sóhajt Bencze, s a leány nevét kérdi.

„Boris!” felel a leány, s Bencze feledve bárányait, vele beszédbe ered, és mentől tovább nézi, annál több több kelleme tűnik szemébe. Boris nem volt ugyan görög szépség, de erő és egészség látszott előmleni tetemén; gömbölyű arcza s izmos karja majd felcsattant a vértől; s bár a nap elbarnítá, még is szépen illett tüzes fekete szeméhez. Barna haja, négy ágra fonva, majd bokáig ért, s nyúlánk természetét tetszetősbbe tévé. Bencze nem tagadhatá meg tőle figyelmét, sőt először is nyájas szavakkal azt kijelenteni buzgott. Kevés vártatva Boris atyja is oda jött, s nagy rovással kezében előszámolgatá a kárt, melyre urala nem sokat ügyelt, hanem szemeit mindég a ház pitvarára szegezte, hol Boris megint előbbi munkáját folytatá, csak lopva tekintvén néha az igen kegyes uraságra.

Benczének ezentúl fő gondja lett a birkatenyésztés és nemeítés; azért napjában kétszer is a majorba ballagott, s ha Borist feltűrődve tagjai javára házi dolgaiban sürögni látá, nem sokat gondolt juhaival, hanem csak neki vágyott tetszeni. Mindent

elkövetett, hogy a leány szívét megnyerhesse: de ez hízelkedéseire s legszebb mondásaira vagy bámult, vagy nevetett; azért ajándékkal akarta meghódítani, s néhány gyűrűvel kedveskedett neki; a leány szívesen megköszönte, de többet nézett a ragyogó érczre, mint adójára. Bencze mind ebben csupa ártatlanságot látván, édes jövődöt ígért magának. Reménye még inkább nőtt: midőn néhány napi ismeretsége után reggel oda menvén, a leányt könnyezve találta.

„Mi bajod kis hugom? — kérdé nagy részvéttel a kíváncsi úr — miért sírsz?»

„Anyám megszidott, agyon-tömtem a ludat; szememre hányta, hogy tudja isten hol jár eszem« felel Boris, szemeit öklével dörgölvén.

„Ó ne nézzen rá, Tekintetes Uram — dörmögé a haragos anya — ez a leány meg van babonázva, már egy időtől fogva mindent visszásan tesz.« Bencze magát vélvén babonaszernek, mely Boris fejét zavargatja, nagy készséggel mentegeté; örömet súgta volna a leánynak: hogy ő is mindent visszásan tesz, mert szünetlen csak róla gondolkodik, de a háborgó anya nem távozott, azért hirtelen kézzsoritással kísérvén ezen szavait: „este felé ismét eljövök!« haza tért.

Még is igaz — gondolá Csöngedi úr — csak a falun rejtezik az igaz ártatlanság, nyugtalan várván az alkonyt, melynél egy tiszta lélek majd megvallja szerelmét.

Az este beállott, ámbár hűsebben, mint Bencze kívánta, mert rövid zápor után éktelen szél támadt; azonban ő elment mégis, s akolba terelt juhait meg-nézvén, hasztalanul kémlelte Borist. Már sötétleni kezdett, s ő kérdést tön iránta; — «tán a kertben gyomlál még» lön a felelet. Aha! ott vár reám, gondolja Csöngedi úr; jó éjszakát mond, eltávozik, s a helyett, hogy haza menne, megint visszafordul, s egy résen keresztül a kertbe sompolyog, vizsga szemmel nézeget; de a nyájjal kijáró s az uraságot annyira nem ismerő komondorok szörnyű ugatással neki rohantak. Bencze ijedtében karót ránt ki a sövényből, s a mint lehetett, segítségért kiáltozva, védelmezi magát. A bojtárok rókát vagy farkast vélvén kullogni a kertben, éktelen dorongokkal oda szaladnak, s bámúlva pillantottak egymásra, midőn a vélt farkasban urokra ismértek.

E veszélytől ugyan épen menekedett meg, de nagyobb zavarba jött, midőn a ház felé térvén, a kert másik oldalán egy fehér-köpönyeges embert a sövényen általszökni lát; utána akart rikkantani, de szava elállott, midőn azon perczben Boris is szemébe ötlík, a mint vigyázva a szilvafák között a kertajtóhoz sunnyog. Bencze attól tartván, nehogy képtelen hajlandósága elárúltassék, átallá kérdőre vonni a leányt, s bosszúját juhászán tölté, megtámadván őt, miért enged rést csinálni a sövényen. Komoran tért haza, s hosszú tünődés után, ki lehetett az a fehér-köpönyeges? jutott eszébe, hogy e

tájon vasas németek feküsznek, s ilyformán nem ő okozta a lúd halálát.

Más nap reggel Lázár inasa, ki régóta nála szolgált, bár elvégezte minden dolgát, nem tágujt még is a szobából, hanem hasztalan kotonozás közt urára hunyorgott.

„Mi baj? akarsz valamit? szólj vagy takarodjál!„ mond a rossz kedvű Bencze.

„Kérésem van, pedig nagy.“

„Mondd el hamar!“

„Házasodni akarok, pedig mentől előbb.“

„Sok szerencsét! de, Lázár, vigyázz! megbánod, öreg legény vagy te már.“

„Negyven, két esztendővel öregebb Tekintetes Úrnál.“

„Ki kérdezett? Mátkád hány esztendőös?“

„Tizennyolcz, pedig szép.“

„Vigyázz, számvetésedben hiba lesz; negyven a tizennyolczba nem megyen, kölcsönözni kell.“

„Ej Tekintetes Úram, nem városi leány az.“

„Mindegy — mindegy!“ szól közbe Bencze, visszagondolván a múlt estére.

„Követem Tekintetes Urat! az én mátkám igen jó, pedig szeret is.“

„Lásd ha épen akarsz — mond Bencze — én nem ellenzem, de mivel mátkád oly igen jó és szép, szeretném látni, vezesd hozzám.“ Lázár szerette ugyan urát, de ilyen dologban még sem hitt neki

— szólni akart, de Bencze nem engedé, azért nehéz szívvvel mátkájáért ballagott.

Míg Lázár oda járt, Bencze mély gondolatokba merült, és sajnálta a szegény Lázárt, hogy ily bajba esett. Nem sokára lépteket hall, a magas sarkú czipő hangosan kopog a folyosón. Az ajtó nyílik, s inasa, mátkáját inkább bévonja mint vezeti. „Ez az Tekintetes Uram!” — mond, és hiában iparkodik a leánynak veres képére szegzett kezeit letolni.

„Boris, te?” kiált Bencze, nem tudván hamarjában mit szóljon. Boris leüti fejét.

„Hát te ezt a legényt szereted?” — kérdé a meglepett Bencze.

„Ó csak ne beszéljen ilyest!” mond a leány, s félig elfordulva pillogat Lázárra, ki most három kéréssel jött elé: hogy ura szóljon Boris szüleivel; másodszor: mivel házasságát megengedé, jöne el a menyekzöre; harmadszor: ha a mint reményli, nem sokára innen elköltözik, őt hagyná falun.

„Jól van — mond Bencze — te itt maradsz, s Boris velem jön gazdasszonynak.”

„Úgy ám, ha mennék!” mond Boris.

„Tekintetes Úr csak tréfál!” — mond Lázár, alig várván szabadulását, s mátkáját titkon könyökével elmenésre unszolja. Bencze egy ideig habozott, de utóbb pártfogását igérvén, a menyekző költségeit is magára vállalta. Boris örült, Lázár pedig elsőhajta magát: lesz itt mire vigyázni!

Midőn elmentek, Bencze inasát visszainté: »hallod-e Lázár! tegnap este én valamit láttam.«

»Én is, Tekintetes Uram.«

»Egy fehér-köpönyeges embertől őrizd mátkádat.«

»Attól nem, mert magam voltam.«

»Hol vetted a fehér köpönyeget?«

»A szomszéd uraság huszárjától vettem a napokban, a ház körül jó lesz.«

»Menj dolgozdra!« mond Bencze, s az ablakra dőlve füttyörészett ki a levegőbe, gondolván: ma neked, holnap nekem.

Bencze, ígérete szerint, a menyekzöt kitartá, s az összegyűlt jobbágyság között majd éjfélig mulatott, ámbár a borgöz, pipafüst, s a duda fülmetsző reczegése kelletlenül illették. Örömet kötekedett volna a menyasszonynyal, de a vőlegény, mintha hozzá lett volna varrva, untalan mellette állott. Midőn haza ment, s a vőfény bucsúpoharát ráköszönté, mond az öregbíró: »Tekintetes uram, lássunk hozzá; van ám itt elég kisasszony; már Kegyelmedre is ráférne a feleség.« Bencze megköszönte az őszinte javallást, elvonúlt, s egyedül lévén, alig tudott megválni a gondolattól: hogy együgyű inasa, kit tán az arany sujtás ruhája teve kelendővé, boldogabb nálánál.

Bencze csapongó lelke nem volt képes sokáig valamin bánykodni, s néhány nap múlva magán ne-

vetett, mint lehete képes oly neveletlen falusi hadjonért hevülni; s ha még a menyecskét felkereste is, csak azért történt, hogy a szegény Lázárnak féltéstől elvonzolt képét láthassa.

Eddig Bencze minden főbb rendű társaságtól elvonta magát; most már nem tudjuk, únalomból-e, vagy az öregbíró szavától indítatva, ismét emberek közé vágyott. Házának által-ellenében néhány puskalövésnyire magas nyárfák közül fejezlett ki nemes szomszédja lakása; egy patak azonban, mely néha záportól folyóvá szokott nőni, gátolta egyenes útját, s ezért majd fél órát kellett kerülnie a hídhoz. E szomszéd látogatására rándult először is Bencze. Váry úr szívesen fogadá, s elbeszélte, mily jó barátságban élt egykori atyjával. Bencze, ki Váryban jó embert, de nem sok mulattató tulajdont lele, már búcsúzni készült, midőn a házi kisasszony belép: karcsú mint a szarvas, mind e mellett teljes, vidám, eleven, s az érettség első hajnalában. Nyájasan üdvözli ez elbájolt vendégét, ki akadozva mentegeté késő jelenését, és kellemes udvariassággal a jövődőre bízta annak kipótlását. Bencze sokat forogván a szépeknél, mindjárt sejdíté, hogy több élet van Lidiben, mint ábrándozás, több természeti ész, mint nevelés, s titkon örült az új ismeretségnek. Tudván, hogy majd rejtekező csodálás, majd könnyű enyél-gés; most csendes andalgás, most kitörő kedv s bájleplű semmiség inkább hat a szép nemre mint bármi nagy elme s magába zárt érdem; azért ily

módon bánt Lidivel, s elsőben is nehezen távozván, nem rossz emlékezetet hagyott maga után, annál is inkább, minthogy deli külseje s könnyű társalkodása mellett, tetemes birtoka volt.

Váry szerette a vendéget, kivált, ifjúságában maga is katona lévén, örömet volt katona társaságban; azért többször megához hívta a tiszteket, s tele pohár mellett csatázott velök. Bencze másodszori látogatásakor ily gyülekezetre talált. Lidi megkülönbözteté ugyan, de azért nyájas tekintetét mástól sem vonta el; s bájai megismertetését, ha nem óhajtá is, de nem is ellenzé; mélyebb szövetséget nem árult ugyan el magaviselete, de nem is tiltá a hódolást, mely nyilván s titkon tömjénezé körül. Ez Benczét diadalra ébreszté, s ezen mester-séggel szötte hálóját megfoghatni a szabad szívet, mely fürgé madárként repese a lép körül, de nem akadt belé. Nem merjük ugyan vitatni, hogy Lidi-nek némely fiatalabb hódoló ne tetszett volna inkább Benczénél, de a gazdag imádó mellett mindig hatalmas tündér áll, mely azt varázsfénnyel himzi, s a házasság reménye. Lidi is tán ettől lelkesítve az ügyes indulatos Benczének nem kárhoztatá szembe-tűnő hódolásait, sőt édes vonzattal viszonzá a fakadó érzés jeleit, mely változó alakban simúl a szív felé, s minden apróságban nagy érdemet lát. Bencze tüzesen közelíte, felfogván minden alkalmat; Lidi nem nehezíté útját, de a végső reményt bájködbe takarva egyedül sejtenie hagyá, s így az érte lángzó

szívet még inkább gerjeszté. Bencze gyakran általment, s Lidi mindég kevesellé jöttét.

Nem hiában nevezik tűznek a szerelmet, mert a ki vele játszik, hamar megégeti magát. Bencze is másnak szőtt hálót s maga esett belé. Szerelmes már többször volt ugyan, s ha megcsalatott, könnyen vigasztalá magát! de most tán magányos élete, és azon érzemény, hogy ma-holnap vagy elkesik, vagy az időből épen kifogy, más irányra készíté. Ő szeretett, s a mit előbb máson könnyelműen gúnyolt, magán tapasztalá. A kísértet szebb volt, hogy sem hidegen elkerülhette volna s a múlt örömekre szánt tárgynak nyugalmaival adózott. Hasztalan hívta segédül hajdani vig kedvét, a jelennek sajnós érzete legyőzte erejét. Örömtelven látta bár napról napra nevedezni iránta Lidi szerelmét, de szép kilátásait elborítá a vesztes gondolatja, mely komor rémzettel szüntelen üldöze.

Mily szörnyű betegség a szerelemfélézés? azt, reméljük, olvasóink velünk együtt eléggé ismerik; azért minden felvilágító értekezés helyett jobb örvendenünk, hogy még nem haltunk benne meg, mint egykor Lepidus. Bizonyos dologban minden ember irigy, s kinek magához nincs bizodalma, hamar féltővé lesz; mert hevült érzékei másban sejtik az elpazarlott erőt, s fölébredt gőgje más szerencséjén tépelődik. Bencze is e súlyos nyavalyában kínlódott. A ki- s bejáró fiatal tisztek mindannyi török gyanánt furdalták szívét, minden tekintetben, min-

den mozdulatban valami biztos jelt látott, melyet véleménye szerint egész voltában csak a boldog érhet el. A mit maga annyiszor próbált, és más szépek ezer fortélylyal rajta gyakoroltak, mind azt most Lidiben is gyanítá; örömet szólt volna, de a bizonyos frigykötésre eddig elhatározó lépést nem tévén, csak messzéről közelíté a dolgot, s ha Lidi jól kinevette, bosszankodott, ha pedig azt megbántottának érzé, könyörgött, és magára neheztelt. Még tűrhető volt sorsa Lidi körében, de annál inkább érzé otthon egész teljében a féltés nyomorgatását: azért is többnyire az ablaknál ült, vagy óránként a patak mellett sétált, honnan egészen ellátott Lidi házára, s ott leskelődván, ha hintót vagy lovast vön észre, ő is ott termett; de ha az idő vagy környülállás nem engedé, nehéz szívvel epedezett magában.

Csak a hív Lázár osztakozott e sorsban is vele; a jámbor látván ura változását, azt vélte, hogy feleségébe szerelmes. — Egy estve, midőn Bencze a patakhoz ment, Lázár bátran útját állja: „Tekintetes Uram, nekem szólásom van — mond — pedig igen nagy.“

»Majd holnap reggel.«

»Tovább nem tűrhetem; Tekintetes Urat eddig híven szolgáltam, de most más urat kell keresnem, pedig az fáj.«

»Elment az eszed? mi háborgat?«

»Tán nem tudom mért jár erre tekintetes úr — mond Lázár, s ablakjára mutat, honnan Boris

épen fél szemmel kandikál ki. — Nini! most is ott áll. De majd megtanítom másra kacsingatni! „ Bencze mindjárt megérté baját a hív szolgának, és őszintén megvallá, hogy nem Boris miatt jár annyit a patakhoz; de Lázár feltette magában, mihelyt kitelik esztendeje, más korosabb úrhoz szegődik.

E történet Benczét az előtt már múlathatá is, s Lázárnak adott is volna okot mitől félni, de most épen ellenkezőleg hata reája, és magában neheztelt, hogy ártatlansága ily méltatlanul lön gyanússá, azért más úton ment leshelyére.

Még Lidivel nem szólt jövődjé iránt; de egykor elmerülten ülven melfette, nemakarva tűnt fel előtte édes képe a házi boldogságnak s mélyen sóhajtott. Lidi valami titkos bút sejtven, gyöngéden vigasztalá, végre a leány dagadó keblén lebbent ki kétkedő szerelme. A ki Benczét gyöngeségről vádolja, vessen számot magával, s mindjárt elnémúl; hány ember él, kit nem andalítna el a szép ajak édes ígérete, ha kivált az érzés hangjai kísérik? örök hűségről álmadozván, akkor a fagyaló időt megvetve gúnyoljuk. Bencze is ily bájos percztől elragadtatván azt cselekvé, a mitől eddig félt, s Lidit eljegyzé hitvesének. Váry áldásával toldván e frigyét, a boldog párnak örömét nevelé.

Édesen hangzottak bár e szavak: tiéd vagyok és leszek mind halálig! Bencze fülében, de nyugalmat még sem adhattak, sőt leköttetésével még nőtt félelme. Lidi őrizkedett ugyan minden gyanús tet-

től, de ki magának nem hisz, hogy lihetne másnak? Azért a patakmelletti sétálás nem szűnt meg, sőt kellemetesh lön, mert Lidi is eljárt, vagy legalább kendővel legyintgete feléje — azonban sok per is támadott a jegyesek között. Benczének örökös dolga lett bocsánatért esdekleni. Szerencséje volt, hogy féltése Lidi kellemének hizelkedett, s e pontban egy asszony sem engesztelhetetlen.

Bú és öröm közt így telt el a nyár, az őszi — a mező elsárgult, a fák levelei hullottak, a tél beállott, s a boldogok összekelése új esztendőre határozott meg — az egész táj beszélt már e házasságról, s Lázár is könnyebben lehellett. Váry leányát úriasan kiházasicani akarván, semmi költséget nem kímélt, szintúgy Bencze is új rendbe szedé házát. A régi üstökös vezérek a padlásra vándoroltak; a vastag lábú székek helyett finom, minden test alatt ropogók — szóval, minden más színbe öltözött, és mozgásba jött.

Bencze, jövendő hitvese szobáját minden kitelhető fénynyel felékesíteni akarván, néhány napra a városba készült, s Liditől, más dolgot adván ürtügyül, elbucszított, karácson ünnepre határozván visszajövetelét. A féltő és szerelmes, ha nem sokat végez is, legalább gyorsan jár; Bencze is sietett haza, s a rendelt időt két nappal megelőzte. Már estelett, midőn leszállt kocsijáról, de nem sokára a sötétséget szelíd fény váltá fel, s gyönyörűen tűnt elő a hold Lidi háza felett. Onnan száll felém éltém

szép sugára! gondolá Bencze, s bár künn derekasan fagyott, a szabadba indult. A mint kapuján kilép, cseléd háza ablakánál egy fehér köpönyeges férfi ötlik szemébe: ő ezt Lázárnak vélvén, reá kiált, miért ácsorog hijában az ablak alatt, mikor ott benn dolga van.

„Elismert, uracskám — mond hegykén egy huszárkáplár, én nem vagyok Lázár, hanem szabadságos katona, Boris ismerőse és atyafia.“

„Úgy — mormolá Bencze meghökkenve — mikor jött katona uram?“

„Főhadnagy urammal jöttem; de ő odaát maradt abban a kőházban.“

„A kőházban? — kérdé akadozva Bencze — és oly ismerős ott?“

„Hej uram, csak én kapnék annyi csókot, mint az ott a szép kisasszonytól“ — felel a huszár, s egyet vonít bajszán. Akart többet is beszélni; de Bencze nem hallá, vér futja el szívét, erei vonaglanak; bősülten szobájába siet, s kardot ragadva — hah csalárd hitszegő! legalább ingyen senki ne bírjon — dörögvén, a patak felé megyen. Szokott leshelyére érvén homlokához csap — ó én gyáva balgatag, mily bután estem a kelepczébe — mérgesen nevet, én oda járok kedvezni, addig ő — — tovább nem szólhata, csak mély sóhajtás torlott ki habzó kebléből. Félteése rettentő dühre gyúladt, midőn két személyt, fehér s fekete köpönyegben lát Váry házába menni. „Ő az, ő! Lidi! lelke oly fekete, mint ru-

hája! — rivad Bencze, s eltökélve vérrel enyhíteni bosszúját, a befagyott patakra száll, meg-megsikamlík, de ő semmire sem ügyelve keresztül tántorog, Váryhoz száguld, és egyenest Lidi szobájába rohan. „Hah csábító!” kiált borzadozva, midőn a szoba hátuljából félig a holdtól világítva, a fehér köpönyeges férfit felé jőni látja; majd megáll — majd visszalép — most kard villog kezében, most közelít — már karját csapásra emeli: „Jer hát, e vas intézze sorsunkat.” kiált Bencze, s magán kívül elébe vág, melyre valami csöngve a földre zuhan, s a szoba mindjárt üres lőn. Bencze tétováz, körülnez, s midőn magához tért, akkor vette csak észre vitézsége jelét. Egy álló tükörben, mely távolléte alatt Lidinek hozatott, saját képe tűnt fel, és nem ismerte meg magát, mert szörnyű háborodásában, levetvén nehéz bekesét, Lázár fehér köpönyegét ölté magára, melyet az, míg a holmit felvinné, s új inastársával csevegne, uráéhoz akasztott. Csalatásának fő oka volt a fehér köpönyeggel vesződő képzele annál inkább, minthogy fejét a homályban nem láthatá. Szégyenét és szorúltságát csak az enyhíté, hogy e furcsa tévedésnek senki tanúja nem vala. A gondolat, hogy majd jól kinevettetik s utóbb gyöngesége példabeszéddé válhatik, győzött féltésén, s legjobbnak ítélte, mentül előbb elillanni; mindjárt is lábhegyen kifelé sunnyogott, de későn, mert egy cseléd, ki őt berohanni látta, hírül adá jelenlétét. Erre Lidi egy ismeretlen férfival elébe bukkan, s minckelötte ki-

szökhetnék, karja közé röpül. „Nem esalt meg tehát sejtésem, te korábban megjöttél?” mond a leány, s szoros öleléssel jelenti örömét. Csöngedi dermedve állott, s üdvözlés helyett csak félig tördelt hangok rebegtek ajkain, s míg kivont kardját egyik kezével dugdozni akará, a másik elejti hüvelyét.

„Kit akarsz levágni? — kérde Lidi — minek a kard?”

„Tél van, farkasok miatt” rebegé Bencze, nagyokat pillantván az ifjúra, ki mosolyogva Lidi kezét tartá. „Testvérbátyám, főhadnagy — mond Lidi — ő tagadó levelét személyesen megezáfolá, s velünk tartja szerencsénk ünnepét; mi is csak imént jöttünk haza, jöttödet lestük.” Némán zárta Csöngedi sógorát melléhez.

Gyermekek! meghül az étel, kiált Váry, beintvén kedveseit; s míg a vidám öreg, huszár fiával az ellenséget verte, s diadalmát jó somlaival ünneplé, Bencze hölgyének híven megvallván a történetet, ismét kéréshez látott, s jobbulást ígérve könnyen bocsánatot nyert; de mit nem bocsát meg a menyasszony, s mit nem ígér a vőlegény! — Csöngedi haza vitte fiatal hitvesét s a vélemény: hogy a házasság féltékenyre nézve vagy emésztő méreg, vagy orvosság, rajta is megvalósodott, ő meggyógyult — s csendesesen él. Azonban nem jutott-e már, vagy nem jut-e Cato sorsára, nem tudjuk; de remélhetni, hogy mindenesetre annak követendi példáját.

Bajjal ment, vígan jött.

Egyszerűen forog időnk kereke, s az újságlevelek is alig lelnek bámulandó történetet; szűk határ közé szorúlt az élet, mely önterhétől sorvadna el, ha néha furcsa szerelmes, semmiben kevéskedő, s tehetetlen nagyravágyó ereit mozgásba nem hozná. Az ember lát, hall, s másnak bajain magát is kineveti: midőn visszatekint hosszú ezélsása után sokszor minő bakot lött. A szerelem kimeríthetetlen forrása különféle eseteknek: mink, eskütt ellenségi a hiú szomorgásnak, örömet mulatunk annak vígabb részein, és ha lehet, fel is fedezzük a szívből eredt galibákat, szebb jutalmat lelven a mosolygásban, mint a szánakodó könyben, melyet az élet úgy is elég bőven szokott nyújtani. Itt közlünk egy farsangi tréfát, víg arcczal festvén a komor érzetet.

Hazánkban él Pöröndy Tamás nevű derék ember, ki a mennyire jártas némely tudományban, annyira szűkölködik ama világi hajlékonyság nélkül, mely az embert, kivált a szépeknél tetszetőssé teszi. Már a természet is némely pontban mostohán bánt vele, mert egy ölet felmúló vékony termete, himlő-szaggatta képe, kiállva meredező szemei, ék-

telen kampós orra, mely minden szóra ajkait csókolja, bíbor haja, égő bajusza, előre görbedő járása, melyre az alacsony falusi ajtók szoktatták: alakját nem tévék valami szép ideálissá, mely után a szív édesen ábrándozgatna. Ki jól ismérte, elfelejté ugyan nemes lelkén külsejét, bár különös módján mosolyogni kénytetett. Ő előbb egy nagy úr özvegyének pereire ügyelt, de midőn egykor az asszonyság szobájába botlott, s ez többet magával sovány elméségeit rajta gyakorolta, neheztelve lemondott hivataláról s meglehetős jószágába vonúlt, hol gazdálkodik, a vendéget szereti és szelíd érzetében a hol lehet, felebarátján is segít; hibája lehet az talán, hogy önmagának igen tetszik tulajdon személye.

Tamás rég megérett a házasságra, s nem is volt idegen tőle; de saját esze után indulván így okoskodott: vegyek pazarlót? inkább magam költök; vegyek csapodárt? akkor enyém a kölöncz, másé az öröm; vegyek rútat? — erre nem felelt magának, hanem csak fejét rázta; végre abban egyezett meg: neki szép kell, jó, takarékos s a ki őt híven szeretni is bírja. Sok egyszerre! de a remény olcsó, a valóság drága. Már a komor agglegénység küszöbén áll, midőn hosszú eszmélet után egy leánynál csakugyan megállapodék, ki, úgy vélé, többször mélyen nézett szemébe, noha tükre segítségével elgondolhatta volna, hogy, ha bár a szem rajta mulat is, a szív azért igen békén verhet; de ily dologban ő magának kedvezni szokott, annál inkább, mert a tőle

kijegyzett leány vajmi jól tudta: mily hódító fegyver a szem, azért kényén villogtatván, Tamást is örömet szívelte imádói között, s ez a szemjátékban érzést sejtven, bizton neki ült s két árkusra levelet írt, közbe közbe deák velősmondásokat hintvén, melyekre ő sokat tartott; ezen levelet pedig két szakaszra osztá; 1-ször azt fejté meg: mily szent köteléke polgári éltünknek a házasság; 2-szor mily nagy jusokkal bírnak asszonyaink; az egészet szíve ajánlása zárta be. Tudván mily nagy bökkenő a feleségtartás, s hogy az érzésnek kis rúgót is adjon, egyszersmind consignátiót zárt leveléhez, melyben a pontos gazda, magától fogva a csirkéig mindent feljegyzett.

A leány válasza tele volt forrósággal, de az igen és nem vigyázva elkerülve; és Tamást látogatásra ösztönző. A kisasszony több új románt említett, melynek Tamás soha hírét sem hallá, ellenben hajdani pereiről s a göbolyök hasznáról értekezett. A leány ásított, Tamás'utána. Tamás elment, e leány hallgatott, de szüléi örültek.

Ez így folyt és Tamás napról napra szerelmesebb lön, közeledett és a leány tartván a kérők ritkaságától nem vonta el magát, ez okból Tamás őt bizonyos hölgyének tartá, kivált midőn a szűz kis csontra festett képével, melynek üvegét Tamás mindjárt el is törte, ajándékozá meg. Tamás haza menvén, tüstént képiróért küldött, de Jakab inasa, egy öreg obsitos katona, szobafestőt hozott, ki ször-

nyen össze-visszahányta arczvonásit; azonban elküldé s mátkája ifjabb testvéreit ijesztgette vele.

A vőlegény mindjárt kitűnik, mert ha mást nem tehet is, házát kimeszelteti. Tamás is új intézeteket tévén várta a szerencsés órát, melyben kedvesét szívéhez zárhatja; de csakhamar tapasztalá: hogy a szépnem bár mennyit szól az észről s jóságról, még is inkább kacshint a szebbre, s hogy a leányszív olyan, mint az álomban lelt kincs, az ember úgy örül, oly szorosan tartja, s ha felébred, üres a marka. Vélt kedvese is más ifjúnak nyújtá kezét, ki bár nem sententiázott is annyit, de jobban meg tudta hódítani a szíveket.

Tamás jó ember volt, szeretett, és családása felette érdeklé. Elbusúlva magán épen íróasztalánál ült s a hitetlen képmását szemlélgetvén azon tündökölt: csináltasson-e reá üveget vagy ne? midőn egy nagy csepp szeméből a képre esett s az arczáról a festéket fölette. Sajnálta a képet, de eszébe jutván az originál álnoksága, boszúra gerjed s tintába mártván újját egészen elmázolja. „*Hosti manu nocere, non lingua licet!*“ dörmögé s elmerülvén e különös munkában, érkező vendégét észre sem vette megette állani, míg abból az elfojtott nevetség annál hangosabban nem tört ki. Kapkod Tamás a képet dugdozza, homlokát dörgöli, de hiában, a vendég mindent látott, s bár mint vonakodék, el kellett beszélnie szíve történetét.

Meglepője bizonyos Endrefy, régi barátja vala,

ki arra utazván halásra tért hozzá. Kihallgatván Tamás panaszát, mond a víg kedvű barát: »Látom a fekete bút homlokodon, töröld le, s örülj együtt-létünkön!« Boszankodva mosta le Tamás tintafoltjait homlokáról, aztán üdvözlé még barátját, ki viszont elbeszélte: hogy az idő közben, mióta egymást nem látták, megházasodott és szerencsés; egy környülállás, mondá, zavarja néha örömeit, mert atyja, halála előtt, magához képest fiatal leányt vön ismét feleségül és most azzal egy házban kell nékie lakni. Mostohája jó asszony ugyan, de a török közmondás szerint: valamint egy turbán két főre nem illik, úgy két asszony sem fér meg egy házban; aztán feldicsérte hitvesét s a házasság örömeit, mondván: »Tamás! most rajtad a sor! kövesd példámat.« Szomorúan felel Tamás: »Ah nincs hűség már a világban!«

»Csak ne nézz mindent nagyító üveggel, mert minden öröm ürömmé válik. A szív napraforgó virágként mindég hajladozik s ki tartós hűséget kér, alkudjék ki a sorstól örök ifjúságot; a szerelemben legjobb fatalistának lenni. Tudod mit? a farsang közelít, a vidék urai nálam összegyűlnek. tánczold el búdat! Jer hozzám!«

»Inkább bőjtre!« viszonzá Tamás, »Difficile est tristi fingere mente iocum!«

»A levegői változás hány megdőlt erkölcsöt emelt már újra fel, s egy kosár terhén nem tudna segíteni?« Több ily okokkal támasztván kérését

Endrefy, reá vette barátját a fársangi útra s más nap korán haza indult.

Tamás a hitetlent híven kerülte, s nagyon restellé, hogy a környék mendemondáz kosaráról. A farsang beállott, mindenütt menyekzői gondolatok forogtak. A parasztlányok esténként danolva mentek ki a mezőre, szalmát gyűjtöttek, s körül tánczolván általugrosták s a pernyét levegőbe szórván nézték: honnan jövend az óhajtott vőlegény. Minden házban fejtettek, varrtak, toldottak, adtak, vettek, csak némely pártában megőszült szűzek morogtak a világi hiúság ellen. Tamás, barátjának írván, útra készült. Zsuzsi gazdasszonya csak arra kérte: ne indulna pénteken, mert ez a nap a gonoszoké. Jakab megczáfolta mondván: „Előbbi uram a hadnagy mennyit járt pénteken, s még is hétfőn lőtték agyon.” Nagy versenygés támadt, mert Zsuzsi, kinek a hallgatás nem volt fő erkölcsé, tüzesen vitatta mondását s a vetélkedés tán mostanig is tartana, ha Tamás közbe nem vág »tempora mutantur! hajdan sok volt úgy, sok van most így!« ezzel mindeniket dolgára küldé.

Majd két arasznyi hó esett! Tamás kocsiját szánra gúzsoltatta s minthogy egyik lovát az ügyetlen kovács patkoláskor megnyilazta, előbb a szomszéd városba ment, s ép lovának társat vevén azt mindjárt bé is fogatta, és jól bebundázva, Jakabbal elindult kényén ringadozva a ropogó havon.

Mikor az első falun keresztülmenne, épen akkor

vezettek egy menyasszonyt esküvőre. Tamás nem akarván rendet zavarni, megállott. Hegykén, s minden lépten összeütve bokáját, hujongatva, veres kendővel ékesített dolmánya panyókán vetve, szélesen kivarrott lobogó ujjú ingben, felpántlikázott kalapjára rozmarin, puszpáng és pávatoll tűzve, ment pajkosan elől az egyik vőfény, utána a kérők és nászok párosan, mind ünnepi köntösben. A felbokrétázott koszorús menyasszonyt lóbálva vezeté a másik vőfény, nászkendőjét lebegtetvén kezében, s rekedten a sok dombérozástól, az előtte menő nyoszolyó-leányoknak néha verseket rikkantott fülökbe. Ezt követé a vőlegény komor arczczal, mély gondolatokban, utána mentek az örömanya, nász s komaasszonyok; de már itt, mint a temetésnél a rend megszakadt, sűrű csoportba bújva ki sírt, ki kaczagott. Utóljára jöttek a czigányok s valamit reczegték, mert az egy hegedű notáját a két brúgó felülzúgta. — Tamás itt majd pórul járt, mert lovai a körülugrándozó gyermekek nagy lármájára s néhány pisztolypattanásra, már úgy is nyugtalanúl hortyogván, most a két brúgó láttára még inkább elrémültek s neki rugdalózva egy mellék utcán keresztül villámként ragadták ki a faluból s bár mindnyájan a gyepőnek estek, csak nagy sokára tartóztathaták meg, s mi roszabb, nem a feltettúton. Megállván a kocsis s nem legjobb áldástküldvén a lakodalmasok után, leszállt; de egyszerre felriad: „Ejnye Tekintetes uram! lánczos kő — Isten bocsáj.”

„O tempora! o mores!“ kiált Tamás, látván, hogy újlag vett lova farkát elvesztette.

„Ha helyre vergődünk, kurtisuk meg a másikat is“ — mond Jakab — előbbi uram a hadnagy —

„Mi közöm előbbi uradhoz?“ mond haragosan Tamás s megfordulni parancsol, ránczos homlokkal nézve párolgó lovaira. E történet minden kedvétől megfosztá, tüstént haza tért volna, de Endrefynek írt már jöveteléről, azért visszahajtatván ama szerencsétlen faluba, megkapatott s tovább indult, hasztalanul keresvén az elvesztett lófarkot.

De a sors őt üldözőbe vette; mert alig haladott néhány órányit, oly zivatar lépé meg, hogy neki magányos csárdában kellett megszállnia, hol előtte már két mssterlegény, s egy öreg invalidus káplár keresett menedéket; ezeken kívül a füstös szobában még két gyermek, macskák s egyéb baromfiak voltak; későbbben a didergő Jakab is.

„Non multum cures venturi tempora fati.“ gondolá Tamás, és a katlannál főző csárdásnéét kérdé: lesz-e mit ennie? „Lesz uram, jó tarhonya, bogrács-hús vagy túró“ lön a felelet.

„Ha! jó borotok van-e?“

„Van biz uram, pedig három emberes bor!“ szól közbe a káplár.

„Micsoda termés lehet az?“ kérdé Tamás.

„Termését nem tudom — mond a káplár — de megivására három ember szükséges, kettő tartja az

embert, harmadik bele tölti; különben nem ihatja meg, oly savanyú.»

Szomorú vigasztalás, gondolá Tamás s a picziny ablakhoz vonúlva lesten leste az időt, és sajnosan látván a hófuvatagot mind inkább nevedezni, előre retteget az éjjeltől, mely barna képét már fel is toltá.

A csárdásné nem legjobb szagú méceset tön elébe az asztalra, és étkekkel kínálta; de Tamás bár mint éhezett is, egy falatot sem tudott lenyomni, s részét Jakabnak s a káplárnak engedvén, csak ágyat kért, hol lenyughatnék.

»Mi ily úri vendégekhez nem szoktunk!« mond a csárdás, s vállvonítva mutat a földre, hol a messterlegények, bútrokfejük alatt már jóízűen hortyogtak. Hosszú tusakodás után megegyeztek: hogy a Tekintetes uraság fekünnék egyik asztalra, mely elég erős terhe alá; használja bundáját, s kocsivánkosait. Tamás főcsóválva dörgölé homlokát, örömet fel s alá járt volna, de hosszú lábainak kicsiny volt a teli szoba. Mit vala tenni? fanyar képpel csak letelepedett a deszkatrónusra, s békburkolva, csak orrát hagyván ki a bundából, nyújtózott el, s nem-sokára, bár nem kis zaj volt a szobában, el is szunyadt. A szelid macska is mindjárt hozzá szövetkezett, s hizelkedve dörzsölgeté fejét kiálló orrához; tüszszögve ébredt fel Tamás, s lesodorván a macskát bundája újjával, morogva más oldalra fordult.

Azalatt a két öreg katona öszveülve poharazott;

képzeltetni, hogy a háború lön beszédök tárgya; eleintén lassan vitézkedtek, de utóbb oly tüzesen hozzá láttak, kivált a káplár, megmutatván, hogy a savanyú bort három ember nélkül is meggyőzhetni, el-elrikkantá magát s úgy oda verte öklét az asztalhoz, hogy a poharak szinte tánczoltak; s a zajra a felriadt gyermekek sírtak. Tamás is felrettent és feledvén magas fekvését, midőn hirtelen a láрма után fordúlna, lehanyatlik, megtapossa az egyik mesterlegény lábát, ki rablót vélvén felette dühödni; óbégatva kegyelemért kiáltozott. Jakab azt gondolá, hogy ura is ütközőben van a mesterlegénynyel, nagy robajjal segedelmére ugrik, s eldöntvén a padot a már elázott káplárral együtt, ki czen kiáltással: »Ne engedd, szúrd, lödd pajtás!« a földön is hadonázott, örömet felkelt volna, de feje nehezebb volt egész testénél. Az egész csárda valóságos csatahelynek látszott; mindenki talpon volt és sok kérdés sopánykodás után lön ismét békesség.

»Vincere quum possis, interdum cede sodali!« mormolá Tamás, s inasát keményen lenyúgodni parancsolván, ismét az asztalra nyomúlt, nevetve haragjában; de álmom nem jött többé szemére s míg a többiek különféle hangon sípoltak körüle, ő az élet változásain tünődött: mint koczkázik a sors szívéünkkel, ma lágy keblet ígér, holnap kemény deszkára fektet. Örömmel látá szürkülni a napot, mindjárt is befogatott s jól megfizetvén a nyugtalan

hálást, odább ment. Ez éjjel azonban nem volt következés nélkül, mert Tamás magát meghűté és szörnyű náthát kapott, s Jakab sok tüsszentéseit alig győzte istenéltsessel. Estéig semmi baj nem történt, s Tamás örülvén a jövő éjszakának, derék fogadóban szállt meg. A fogadós csinos szobába vezette; de Tamás még jól ki sem pihente magát, midőn egy idegen inas hozzá toppan, s a földes urasághoz meghívja. Tamás mentegeté magát s udvarlását máskorra halasztá. Az inas eltávozott, s kevés vártatva belép egy vastag, piros úr, kinek a jó bor s konyha kilátszott képéből.

„Bocsánatot uram! — mond a vastag úr — úri szánt láttam ide térni s tüstént küldém inasomat meghívni vendégemet; nálam bevett szokás minden valamire való embert magamhoz kérni, mert házamat jobbnak tartom fogadómnál. Tessék azért magát megalázni kis vacsorára; szivesség lesz, enni inni is találunk.”

„Köszönettel megismerem ritka házibarátságát, de most nem részesülhetek benne, egy az fáradt vagyok, más az beteg forma, továbbad kedvetlen, pedig: oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi.” De a vastag úr oly könnyen nem nyugodott meg, oly nyájasan esdeklett, oly kis időre alkudozott, hogy Tamás jó móddal nem menekedhetett; azért megígérte eljövetelét, csak félórát kért, míg magát illendőképen praesentálhassa, kivált értvén, hogy ott szépnem is mulatozik.

„Ej minek! hiszen tudjuk az útas nem jár menyekzős ruhában!” mond a vastag úr; de már ebben Tamás nem engedett, és megköté fejét. Mihelyt a földes úr eltávozott, elszórta úti ruháját s újra kezdett öltözködni; de nagy boszúságára Jakab a rózsaoajt otthon felejté, melylyel a múlt éjjeli füstöt előlni akarta.

„Lesz itt olyas bolt!” mond Jakab és elsietett; nem sokára hozott is olajt.

„Jó-e? — kérde Tamás — nekem nincs most szaglászom; színe nem sokat ér!”

„Finom! szinte felüti az ember orrát — felel Jakab — előbbi uram a hadnagy sokszor élt vele.” Azután neki tüdőzött és derekasan felkente urát. Tamás felkészült s Jakabot vigyázatra intvén, a lámpással váró inassal az urasághoz ment által. A víg házi úr leste már s hangos istenhozottal tárja ki előtte ajtaját; de megkökkenve állapodott meg Tamás, midőn első tekintete, több szépek közül egyenest ama hitetlen leányba, vagy is már menyecskebe ütközött, ki neki előbb képét, azután kosarát nyújtá. Különben nem igen ügyes mozdulatai, most a szorultságtól még inkább feszesültek, mereven állva, szólni akart, de nem tudott, csak midőn a házi úr, a szoba közepére tolta, akkor hajtogatta magát vég nélkül! zavartában még illendő deák sententia sem jutott eszébe. A menyecske is elpiúlt; de az asszonyok különös ügyességgel bírnak elrejteni szorultságokat; míg a meglepett férfi szót

keres s ha talál is; többnyire önkárára hímez hámoz; az asszony mindjárt segít magán, talál rést, s könnyű szökéssel, mint a csík, sikamlík el szorongásai közül. A menyecske is, Tamáshoz lejtve, őt mint atyja házi barátját mutatja be a társaságnak, azután a játszó-asztaltól oda intvén férjét, ezt, mint a házi úr rokonját megismérteti vele. Hasztalan iparkodott Tamás e kelletlen öszvetalálkozás benyomását elsimítani, feszes maradt, és komor, különös magaviseletével minden szemet magára vonván.

De mind ezt még nagyobb baj követte: mert alig olvadozott fel meglepetéséből, nyilván látta, hogy az egész társaság kerüli. Az asszonyok sutogtak, kendővel tartván be orrokat: merre hajlott, mint valami kisértet elől, mindenik elvonúlt. A házi úr, kezeit tördelve nyugtalanul járkált s több ízben szagos füstöt parancsolt. Tamás tüskén állott, az ily viszás bánáson fellázadt gögje titkos haragra ingerlé; már a házi úr képtelen barátságát megköszönni akará, midőn ez, karjába öltékezve félre vezeti, s őszinte bocsánatot kérvén, kérdezi: »hol vette ezt a rettentő parfümöt, mely minden egészséges orrot elnyomorít? ha nem hibázom, kömény-mag olajjal tetszett felkenetni haját, oly keresztülható.«

»Ó Jakab! ó nátha!« kiált Tamás szégyenében, ezerszer bocsánatot kérve kalapját ragadja, s nem hallgatván a házi úr marasztaló szavaira, szörnyű léptekkel a fogadóba sietett. Megtámadván és elü-

zéssel fenyegetvén Jakabot, ez azzal menté magát: mit tud ő az urak szokásához; előbbi ura a hadnagy —

»Hallgass!» kiált Tamás, vizet parancsolt, és zúgolódva hol a sors, hol Jakab ellen, mosta le fejét; azonban Jakab ártatlan volt, mert a boltos megcsalta, áporodott köménymag-olajt adván neki rózsaoilaj helyett.

»Heu, patior telis vulnera facta meis!» sóhajt Tamás, magát vádolván, miért keresett enyhülést bujdosásban, midőn szorgos munka által otthon hamarább meggyógyult volna. Nem tudván aludni, szörnyen kikelt magában a szépnem ellen, mely, úgy véle, görbe csontból lévén alkotva, soha egyenes úton nem mehet, s ő még is felakadt. Ha Tamás mélyebben vizsgálja az életet, könnyen általláthatá: mily kétes az indulat azon korban, hol az ifjúság ömledezéseit komoly férfúság váltja fel, és nem várta volna, hogy a tizenhét esztendő a negyvent túlhaladotthoz vonzassék. Ő jó szívű volt ugyan, de lassú, feszes, pedig a fiatalság enydegelni szeret, és bár mi érdemet átugor minden kellemes játékért.

Ha Tamás útja soká így tartana, holtan kellene szegényt barátjához kísérnünk; de szánakodói vigasztalására legyen mondva, Tamás harmad napra, noha bágyadtan, Endrefyhez ért, s maga is szinte felvidúlt, midőn az udvarba járata.

»Itthon az uraság?» kérdi az elébe jövő cselédet.

»Egyedül az asszonyság van itthon; de az uraság is mindjárt megjövend« lön a válasz. Tamás a házba megy, hol őt egy csinos, bár a huszonnégyet túlhaladta asszony igen nyájasan fogadja, s mindjárt is a neki rendelt szobába vezetvén, szíves gonddal forgolódik körülötte. »Már néhány nap óta várjuk uraságodat — mond — s Endrefy már e szerencsésjén aggódott.« Tamás elbeszélte némely viszontagságait, s hogy a szíves asszonynak is valami kellemest mondana, sajnálva érinté e dolgot, hogy minden halandónak megvan keresztje, mely a teljes boldogságot szét dúlja. — »Tudom — úgy-mond — mint terheli szívét a gonosz mostoha.«

»Mit ért ezzel uraságod?« kérdi meglepetve az asszony s egyszerre megszűnik nyájas mosolygása.

»Hallom e háznál is a mostoha patvarkodik — mond Tamás — mint kedves barátom hitvese, vegye szíves részvéteimet!« tovább akará még a tárgyat feszegetni, de az asszony kemény szemekkel végig mérvén őt, kifordúl s az ajtót rá csatantja. — Bámúlva néz utána Tamás, s minekutána holmijét Jakab a szobába rakta, ismét fel akará keresni, de épen akkor jött meg Endrefy hitvesével s Tamás csak elhült, midőn látta mily szörnyű bakkot lőtt, hogy első beléptekor mindjárt a mostohát bántotta meg, mert ugyan az volt, ki előtt oly kérdéslen nyilatkozott ki. »Elkábúlt fejem a sok viszontagságtól — mond Tamás — valami átok fekszik rajtam, mely minden tettemet vesztetemre intézi.«

Tamásnak helytelen kiömlése, Endrefynek ketős bajt szerzett; mert mint házi úr és barát, vendégét örömetst kényén múlatta volna, ellenben mostohája méltó haragja szabad együttlétöket ha nem gátolta is, de balra magyarázhatta; annál is inkább, minthogy az özvegy, Tamásban csak Endrefy echóját vélvén, azóta magába vonúlt, s ha a kénytelenség közéjük vezette is, komor, tartózkodó volt, semmi beszédbe nem elegyedett s így a házi társaság feszes, hiányos lön. Az ifjú asszony is ez által zavarba jött s két tűz között állván, nem tudta merre hajoljon. Tamás ugyan, minden kitelhető szépséget előhordott az özvegy megengesztelhetésére, s minden módon iparkodott megezáfolni a bal ítéletet, mely minden mostohát szívtelennek vádol, de sikeretlenül, bár mint példázgatott, hideg udvariságnál egyebet nem nyerhetett. „Flectitur iratus voce rogante deus — mond — de a megbántott asszonyt nehéz megkérlelni; jobb lesz nekem haza mennem.”

„Nem — mond Endrefy — te békületlenül nem hagyod el házamat; tudod mit? a napokban szép társaság gyűl össze nálam, kis táncz is lesz, pörgesd meg jól a menyecskét, s vigyázz rá, kiugrálja haragját!”

„Ha pere volna — felel Tamás — szívesen szolgálnék neki, de quod non didici, sane nescire fateri, a tánczhoz nem értek, kivált a mint most szokták. Igaz a friss magyart valaha én is eljártam, de tudod, gyakorlás nélkül kitanul az ember!”

„A köz öröm — mond Endrefy — hamar elragadja az embert: én reménylem, ti is baráti kezet fogtok!”

„Ámen! teljesedjék!” mond Tamás.

Eljött a vígadás napja, s az egész ház mozgásban vala; míg az asszonyok sütöttek, főztek, Endrefy Tamással az ebédlőt kiürítettén felgyertyáztatá. Jakabnak is elég dolga akadt s volt mit beszélni előbbi uráról. Délután mindenik a tükörnél maga személyével bajlódott, Tamás is pompába vetette magát, egészen feketébe öltözött, csak tarajos sarkantyús csizmája volt ezüsttel kivarrva. Azalatt hintók zörögtek az udvaron, itt egy karesú lyányka ugrott ki a kocsiból, amott pipesen szállt ki egy agg kisasszony, az özvegy, mint idősb háziasszony fogadta az érkezőket, Tamáshoz is nyájasabb vala mostan, ki mentől tovább nézegette, annál helyesebbnek találta őt, forrón óhajtván a megbékülést. Már pezsgett a szoba, a muzsikuskok helyet foglaltak, midőn az ajtó nyílik s amaz ismert vastag úr s a hitetlen szép, férjével belép. Tamás szeme ködbe borúlt.

„Többed magammal jövök kedves szomszéd, mond a vastag úr az őt üdvözlő háziasszonyhoz, Ránky úr és hitvese, atyámfiái!” s Tamást megpillantván, kiterjesztett karokkal mindjárt feléje dőczög. „Örvendek kedves úr! íme minő véletlen találkozunk össze megint! legalább az az átkozott olaj most nem szakaszt el benünket.” Tamás örömet

befogta volna száját, félvén, nehogy akkori baja elárulassék. Ránkyné is köszönté s meglegedve mosolygott habozásán, mert mindeddiglen őt buzgó imádójának hitte; azonban Tamás hasonlítani kezdé Ránkynét kedves ellenségével: amaz szép, fiatal, de hamis, tetszeni vágyó és másé; ez szinte nem öreg, több méltóságot mutató és szabad — amaz már megcsalta, emez haragszik ugyan rá, de bocsánat félben van — Ránkyné kidőlt szívéből.

A tisztos lengyel megzendült. Endrefy, Tamást mostohájához vezetvén, kérte: tenné ő a házi úr kötelességét s tánczolna elől. Tamás zavartan vonakodott, de az asszony intő tekintetére, piros arczczal odanyújtja kezét, s komolyan, és nagy méltósággal csoszogva vezeté a sort; egész vállal tűnt ki a többi közül, de volt is mit szenvedni a következő párnak, mert Tamás minden reverentiánál hosszú lábaival oly nagyokat kanyarinta, hogy szerte ütközve majd mindent lekaszált körüle; ellenben magas növése magának is terhére vált, midőn más tánczosok keze alatt bujkálnia kellett, és szinte fájlalta derekát, gyakor görnyedezései miatt. Elvégződvén a lengyel, Tamás meleg esőkot nyomott az asszony kezére s már teljes békét gyaníta, midőn gyöngéd szorítást érze ama puha kéztől.

Ezután más tánczok következtek; de már ezekben Tamás, bár mint unszoltatott, nem veve részt. Éjféltkor vacsora nyújtatott, Endrefy barátját mostohája melé ülteté, ki is édes gonddal töltögeté

poharát s a hálaadó Tamás sok szép sententiákkal jelentgeté iránta tiszteletét; tűnve tűnt Ránkyné emléke, s vídám kedvre lobbanva mulatozott a hozzá közel ült vastag úrral, ki harsány szóval egészségeket ivott.

A vacsorát ismét táncz követé, hevesebben forogtak a párok s lángzó tekintetet váltva, némely szív hamarabb dobogott a bóbiskoló hegedűsök újjainál. »Még egy magyart! annál leljen bennünket a hajnal!« kiált a társaság s meglett. Endrefyné felkérte Tamást, ez neki állván, úgy szóra hosszú lábait, mintha el akarná dobálni magától; de rosszúl esett neki, mert midőn hirtelen fordulna, serkantyúja megakad, s ő egész terhével térdre omol; felugrott ugyan, de nagy fájdalmat érze.

A társaság eloszlott, Tamás titkolva sérelmét szobájába sántikált, hol Jakab meleg vízzel borítgatá; de az nem hogy használt volna, térde megdagadt s majd egy hétig nem hagyhatá el ágyát.

Az asszonyi szelid természet leginkább a beteg ágyánál tűnik ki, akkor minden boszút feledve ápolja a szenvedőt s megváltó angyalként türelmet s enyhülést varázsol; az özvegy sem tagadá meg itt e szép erkölcsöt, s feledvén hogy Tamás keresztnek hívta, gyámolítására siet, és utóbb, mi okból? nem tudjuk, alig tudott megválni tőle — szóval: belé szeretett, és a farsang végén, Endrefy s hitvese nagy örömére, az oltár előtt nyilván megvallá sze-

relmét. „Post nubila Phoebus!“ mond Tamás, midőn kedves hölgyét kebléhez zárta.

Szobor gyanánt áll a Zsuzsi a ház pitvarában, midőn kocsikat bejárni s az urát szép asszonnyal karöltve látja. „Mit csinál az uraság?“ kérdi Jakabot; az öreg katona megvonítva bajuszát felel: „Bajjal ment, vígan jött.“

Vallomások.

(1809.)

K... hadnagyhoz barátja

.....
 ..... vezesd a minapi viadalt. Károly,
 Károly! félek, hogy magad újra azon örvénybe
 döntöd, melyből csak alig menekedtél. Szólj, minek
 az a hasztalan fellobanat, az a zabolátlan indulat és
 rendetlen élet. Te azt gondolod: az ember eleget tesz
 az erkölcsnek, ha nem gonosztevő. Oh barátom, azt
 a szép érzést, azt a rózsás utat: másnak és magának
 örömére élni, látom, te nem ismered. Szíved bol-
 dogságot érdemel, melytől — nagyon félek — az a
 nyughatatlanság, mely szüntelen üldöz, azt meg-
 fosztja. Bocsásd meg barátodnak ezeket, de vele
 szívemnek tartoztam; a barátság bátor, és inkább
 haragod találjon, mint az a drága hiedelem hagyjon
 el, hogy kötelességemnek eleget tettem. Írj, bará-
 tom, írf meg mindent mi veled történik. Írd meg
 lelkednek legnagyobb titkait, az én mellem azokat
 híven bezárja. Most magad vagy, egynéhány hízel-
 kedők közt egészen elhagyva, ne gondold, hogy
 azok barátid, ők csak az erszényed állapotja szerint

szeretnek és gyűlölnek, mosolygva az örvénybe vezetnek, és annak szélén megvetve elhagynak. A mi engem illet, én mindig a régi életemet folytatom, és tartandó munka, kötelességem teljesítése, nyugodt elmét adnak. Kilépven az ifjúság korából, szívem nem neheztel, csak az az egy reményem, téged, kedves barátom, szerencsésnek látni. Ne zúgolódj az atyád ellen, ő bizonyosan javadat kívánja. Légy boldog.

K. . . hadnagy, barátjának.

Vettem utolsó leveledet, és szívemben tartom. Drága barátom, pirúlva nézek fel rád, kegyes szorgalmadat meg nem érdemlem, de nyugtasson meg az ígéret, hogy utánad élek. Az atyám írt — az egész levél feddés egynéhány adósságok miatt; a miért kértem nem is felelt. Tovább kell még hordoznom ezt az ígát, rajta tehát erővel és akarattal! Egy közölünk Erdélybe küldetik. Énnekem szándékom azt az utat magamra venni; ha elérem, még holnap elindulok.

K. . . hadnagy, barátjának.

Soká nem írtam, mert eddig Erdélyből megfordultam. Haza jövén sietek írni. De mit — Egy katona utazása, kivált éjjel nappal, nem sok érdekemest tart magában. Írásimat szerencsésen átadtam

és visszatértem. Mégis — az úton esmeretséget csináltam, melynek legalább egy szép órát köszönök. Visszajövet G....n a fogadóba szálltam; és míg az új posta befogott, magamnak ételt adattam. Alig hogy ott ültem, egy asszony belép egy leánynyal — gondolj magadnak ártatlanságot Gratia kellemével, és itt az ő képe. A szokott tisztelet után mellém ültek, a leány épen általellenben jutott. Barátom, tudod mit tartok az asszonyi nem felől. De az a szem, melynek tiszta tükrében a legszebb lélek rajzolja magát, engem tiszteletre gerjesztett. Az anya, melynek rózsáit az idő hervasztá, de néhai szépségét meghagyá, egy érdemes asszony. Egy idei hallgatás után, mert nekem szemembe ment egész valóságom, beszédhez kezdtünk; de mit szoltunk, azt már nem tudom, hiszem, hogy én legalább nem sok okosat szoltam. Ebéd után befogatni mentem; és mikor visszatérék, a leányt magát a folyosón találtam; félve közelíték hozzá, és egynéhány üres szavak után kérdém útja célját. — P...re — felelé ő, gyönyörű elvesztéssel és anyjához sietve. Együtt indultunk el, és én egynéhányszor elő s hátra maradtam, hogy csak a kocsiban láthassam. E volt legnevezetesebb az egész útamon, a mint látod, egy ártatlan mulatás.

K... hadnagy, barátjának.

Láttam őt — Oh nyisd meg melledet méltó örömminek; láttam őt, és még lakelyét is tudom. Olvasd

ezt, és örülj barátoddal. A mai nap kelleme kicsala szobámból, és egy közel levő erdőbe vezetett. Soká ott tévelyegtem a sűrűben, végre elfáradván, magamat egy tölgy alá vetém. Az esthajnal, a madarak vidám zengzetege, a szép kilátás lelkemet elragadák, és édes özőnbe merült szemeim a képzelet tündér országában múltak. Sokáig így fekvém gyönyörű felejtésben, hogy egy közellevő mozdulat magamhoz hozott — gondold csodálkozásom, midőn azt a leányt, kit csak nem rég említék, közel mellettem sétálni láttam. Egy tekintet elég vala őt megismerni, és szívemet dobogásba hozni. Ki is a nap alatt látta őt egyszer, és ne — — és el tudná felejtteni! Különös háborgásban kelletett előtte jelennem, mert maga rajtam megijedni látszatott, melyet rózsaszíne képének hirdetett; egy pillantat volt minden, melyet tőle nyertem. Egy pillantat, oh de, barátom, elegendő felőle örökre álmodni! Mely sokat, mely kimondhatatlan sokat adott ő énnekem! Lassú lépésekkel követém őtet, míg egy alacsony ház elrejté előtttem. Itt ülök most és idegen érzések ölelik szívemet. Lelkem nála lakik — többet nem mondhatok — Jó éjszakát, barátod nem fog aludni.

Éjfélkor.

Kerülj csak álom! ébredezni nekem most boldogság. Mely gyönyörű az élet! merre nézek új öröm tenyészik. Mely üdvösség, oh egek, mely üdvösség lehet, barátom szerelme, ha egy tekintet már

ennyire boldogít. Csodálkozol barátom, nevedet tüzetet? nem, nem! te még nem láttad. Nézz szemébe, és meg vagyok boszúlva. Eltökélt szándékom vele megismerkedni, és ha még szabad, barátom! ha még szabad — Oh hová ragad beteg elmém — az atyám, hah, rettentő gondolat! Ebben a veszélyben látom szomorú végemet.

Emelka Milihez.

Te azt írod, kedves Milim, hogy a nagy városban szívemre vigyázzak, hogy a hízelkedés s a gonoszság el ne szédítse. Gondold, de ne kárhoztasd el gyöngeségem, én megvallom, hogy a városig sem tudtam azt épen vinni, már az úton elvesztém. De merem fogadni, hogy erőt rajtam soha nem vesz. Az anyám mindent tud, eleintén megháborodni látszatott, de csakhamar visszatére régi békessége; csak arra kért, hogy semmi lépést ne tegyek az ő tudta nélkül — mely örömmel fogadám ezt, elgondolhatod. Tegnap először kinn valék sétálni. És jó anyám e vidék szépségeit mutatta, de ezeknél mind többet láték: gondold el ijedésem — őt — egy fa alatt gondolatba merülve találtam őt, és — neved ki jól, titkon azt kívántam, bár én lennék azoknak a tárgya. Egy hideg köszöntés vala minden, a mi köztünk történt; de ezt a hideget oly forróság követte, mert tűztekinetében szívét szinte felém röpnöni láttam, hogy én is az enyémet eleibe küldém.

Egy szó nélkül sieték haza, ott magam jó szülöm karjába vetém, és könnyes szemekkel szívemet megnyitám; csendes sohajtással ez a fölséges lélek melléhez zára, és szép tanításait így végzé: »Te oly időt értél, melyben a szív magát az indulatnak oly könnyen megadja, és minden érzést, minden hiú reményt örömmel befogad. Előbb megvallom, mint óhajtam, ébredt föl szived. De erkölcsödben bizván, minden jót reménylek: míg az el nem hagy, mindenkor szabad vagy.« Ki tudná — kiálték én — ki tudná melletted azt elfelejtetni? »Te mindig jó gyermek valál« felele ő — és így egy szent frigy kötődött, mely engem egészen boldoggá teszen. Oh egek — itt közelget maga — szemei valakit keresnek. Légy boldog.

K. . . hadnagy, barátjának.

Mely gyarló az ember, merem mondani, mert előbbi vakságomban magamat erősnek tartám. Balgata én, és egy tekintet egészen megváltoztat. Te esmérted örömit, azok nem voltak kedvedre: de talán megelégszel velem, ha azt mondom, hogy most váltig ellenkező éltem. Előbb lárma, dobzódás, játék kecsegtetett, most a magányosság legszebb kívánságom; alig vagyok magam, s mindjárt megjelenik amaz imádott esmeretlen képe. Ha mesterségem meg nem csal, őt lerajzolom, de ne gondold, hogy el is találom, mert itt Rafael maga tanulóvá lenne, csak egy gyöngye árnyéknak nézd — erőltessd

azután képzeletedet és aztán — ő félig előtted áll. Legszebb foglalatosságom a háza előtt sétálni; de oly szerencsés nem voltam őt látni. Mit jelent az barátom, hogy leveleid oly félelmesek s tele szorgalommal? Te a jövődötől rettegsz? szerelmemet vad tűznek nevezed, elfelejtvén, hogy az szívemnek legszebb forrásából támadt. Mit árt az nekem, hogy nem tudom szeretőmnek az ő sorsát nevét? kérdezd a rózsát mért nyitja meg kebelét a harmat gyöngynek, kérdezd a napot, mért melegít — érzem malasztját, de okát nem tudom. Láttam őt, betekinték szemébe, azt tudom, hogy szeretem; de miért? kérdezd a szív veréseit, és meg fogod hallani. Az atyámat emlited? ez a szó megrázza lelkemet, de tehetek róla? mért tiprá le még bimbójában egy szolgai nevelés a fiúi szeretet virágát. Őt tisztetem, és mostani állapotom hozzá talán közelebb viszen. Nagy az ő hatalma! — De ki tarthatja fel a gondolatot sebes futtában? Ők hozzá sietnek, és szívem őket örömmel követi. Újra írtam neki, oly fiúi kinyíltással — Ő teljesíti kérésem. És csak szabaduljak meg egyszer ez élettől, azután további czélmát keresni könnyű munka leszen.

K. . . hadnagy, barátjának.

Barátom, szerelmem igaz, az egek szeretnek; és mindennap új boldogságot szül. Oh, hogy itt nem vagy, hogy e forró mellhez nem szoríthatlak, hogy

nem olvashatom szemedben szép örömit. Soká tünekedtem, hogy léphessek vele szorosb esmeret-ségbe, és végre arra fakadtam, hogy egy levél által megvalljam neki tüzes szerelmemet. Hasztalan tölték órákat a ház előtt — levél a kezembe, senki nem mutatta magát — és komor elmével visszatértem. Másnap — épen vasárnap volt — korábban mint előbb, vigyázatra álltam — és mely öröm! egyszerre az ajtó nyílik és ő egyedül kilép. Én közelíték hozzá, és minekelötte észrevehetett, levele-met kezébe nyomtam. Megdermedve állott, de elil-lanték. Már kezdém bánni bátorságomat, és bizony-talan mit tegyek, magamat vádoltam, hogy sietségem őt nekem elvesztheti. Ily gondolatok közt a ház előtt termettem, de mely nagy esodálkozásom, hogy őt az ajtónál állni láttam: különféle érzetek dobzódtak mellemben, nem tudtam mint kezdjem; de egy tekintet tőle erőt adott, és én félve hozzá járultam. Bocsánatot kezdék rebegni; de ő lesütött szemekkel egy levelet adott át, és mire föltekintni mertem, eltűnt szemem elől. Soká itt álltam — talán most is ott állnék, ha egy esmerős magával el nem rán-tott volna. Itt a levél.

»Hogy kétszeri látásból szerelem gerjedjen, azt csak az ifjúság képzele, és csak egyedül ennek lehet megbocsátani. Máskép házam minden becsületes embernek nyitva áll, és mi örvendeni fogunk ura-ságodban egy baráttal többet számlálni.

H. . . Johanna.«

Megvallom barátom, én más levelet vártam, azonban, hogy meg szabad látogatnom, minden gondot elszéleszt. Még ma elmegyek — én oly megelégedett vagyok — oh hatalmas szerelem!

Estve.

Ott valék, szóltam vele, lelke szép testével megegyez. A nagy tisztelet elfojtá szavamat, szerelmemet elhallgatám. Alig álltam előtte, a kívül tanult beszédemet elfelejtém. A szoba, melyben valék, nem gazdag, de tiszta, minden legszebb rendre mutat. Megbocsáss barátom, szívem oly tele van, többet nem írhatok.

Emelka Milihez.

Nem, Mili, te csalatkozol; ő nem mindennapi ember; már harmadszor van itt — és mindég többet nyer. Nemes magaviselete jó nevelésre és tökéletes lélekre mutat. Az anyám őt tiszteli, és én félek, hogy már szeretem. Ő többnyire magát az anyámmal mulatja, engem kímél — mely nagy köszönettel vagyok érte. Még a szerelemtől nem esett szó közöttünk, de ha szemei rajtam mulatnak — Mili! én gondolom, hogy értem őtet. Ma először kérdezett nevemről, én megmondtam, és ő mosolyogva azt a levelet kihúzta, melyet helyettem az anyám írt, és kérdően az aláírásra mutatott. Ez a drága szülőm neve és írása, mondtam én égő képpel. Ez ő tün-

döklő szemekkel az írást melléhez szorítja, az anyámhoz fordulván így szóla: Ez legyen szép bizonyossága ama bizodalomnak, melylyel a jó gyermek szülőihez viseltetik. Én megtartom e gyönyörű nap jelének. Emelka, felelé az anyám, énbennem jó barátnéját szokta találni, és jól tudja, hogy az anyai mellben az ő érzései legszebb helyen bezáródnak. A mint észrevettem, nem nagy kedve vagyon a katona élethez, és azt mentül előbb elhagyni igyekszik.

K . . hadnagy, barátjához.

Ma legelőször nyíltam meg az öreg asszony előtt — értelmét szívembe írom, melyből meglátod, hogy nem egy tünemény érzés ragadá el szívemet. De légy figyelemmel. Mihelyest a szobába léptem, mindjárt észrevettem, hogy Emelka hibázik. Kérdzősködni utána nem mertem. De az asszony maga előhozta, hogy ő egy beteg barátnéját látogatni ment. Azután így szóla hozzám: Kedves úr, én tisztelem, és épen azért kényszerít szívem igaz vallást kérnem: mi az oka ily gyakor látogatásnak?

Én. — Az okát levelem, hiszem, eleget megmutatta, és mit tagadjam, én szeretem Emelkát, szerettem első pillanattól, és az ő bírása szerencsésé tenne.

Ő. — A szív sokszor egy tárgyat imád, melyet az ész átkoz, azonkívül leányom szegény, neki egy kis nevelést adni volt minden tehetségem.

Én, tűzzel. — Oh elegendő a boldogságra, nekem szép kilátásaim vagynak — Értsd barátom, csak kilátásaim. —

Ő. — Ez egy lépés, mely sokszor az emberek sorsát intézi. Még most van idő, még a mérge el nem áradt az egész szivben, még ki lehet irtani. De ha az indulat egyszer gyökeret fog, oh barátom, az első szerelem sebje soha be nem gyógyul — Leányom érzékeny s tapasztalatlan. —

Én. — Azért szeretem őt. De mire ezeket? Én nem jöttem őt elcsábítani, hiú reményekkel táplálni — nem, az egekre! ily gondolat messze volt lelkemtől. De ha ő még nem választott, ha — rettegve mondom ki — ha szabad volna még, és ha szeretni tudna, szívemet és kezemet neki nyújtom. — Ezek után szülőimet kérdé, én mondtam, hogy az atyám legszebb szerencsémét soha nem hátráltatja. Egész életemet elbeszéltem neki, legrosszabb részét sem hallgattam el, csak egyedül — megbocsáss barátom — az atyámnak föltételeit nem említém. Minek is a szívet gondokkal tölteni, mely úgy is a szívet örökké kerülgeti, és utat nyit nehéz fájdalomnak. És én minden jót remélek — egy kemény szándéknak ő fel nem áldozza fia boldogságát. Ő nincs emberség nélkül, és buzgó esdeklésim, könyeim őt bizonyára meghódítják. Sokáig folytattam beszédemet e jó anyával, és végre őt megnyugtattam. És jó szíve annyira elragadá, hogy többször fiának nevezett. Jó teremtés, így szóla végtére, jó teremtés

Emelka, szerencsét érdemel, még szívét a hiúság el nem rontá — és vérzik szívem, ha elgondolom, hogy ő egy büszke nemzetségnek áldozatja lenne. Erkölcse minden értéke. De inkább szenvedni fog, egész éltét lassan elnyögni, mint magát a megvételnek prédául adni.

Én. — Félre, drága anyám, ily fekete képzéssel, míg én lehellek, Emelkát semmi nem éri — az ő szerencséje az enyém leszen, és legszebb gondom legyen az ő éltét édesíteni. Ezeknél a szavaknál Emelka belépett, mi elhallgattunk, és én nem sokára megelégedve magamat ajánltam.

K. . . hadnagy, testvéréhez.

Ez a szép nap, kedves néném! ez a szép nap neked és szerelmemnek legyen szentelve. Ez a szív, mely eddig a szépnem között egyedül téged szeretett, most új élelmet kapott. Oh kedvesem, érezd szerencsém — egy szóval melledbe öntöm. Én szeretek és szerettetem. Ez a két szó átfogja üdvösségem, a múlt idő elenyészett, és rózsaszínben előttem a jövő és a jelenlét ölelkezik. Az egész teremtés keskeny öröimnek, és szívem, előbb oly üres, most szüntelen édes kények tengerében úszik. Részesülj te is, jó lélek, annak özönében és örülj boldog, boldog öcsédnek. Rövid leszek; de vizsgáld meg és találni fogod, hogy minden szó fontos, és

nekem mértékfelett drága. A minapi útamon megismerkedtem egy leánynyal, ki első látásánál mindjárt elbájolt. Emelka egy özvegy kalmárnénak egyetlen leánya, szegény — de felette gazdag, mert szép lelke angyali ruhát hordoz, arra alkotva örök tüzet gyújtogatni az élők szívében. Láttam őt, és rokon lelkem hozzája siet. Ma az a dicső nap, hogy ő nékem szerelmét megvallá! Kedvesem, te segéd kezdet el ne vond tőlem, légy szerencsém ügyésze, beszélj az atyánkkal, hogy engedje elhagyni ezt az életet, haza jövök aztán, és a mit most e gyenge toll kimondani nem tud, személyesen megvallom. Siess, siess, mert minden pillanattal egy virág oda vész életem kertéből. Emelka érdemes barátnéd leszen és általam csókol.

K. . . hadnagy barátjához.

Egész éltem egy szép álomnak tetszik és ha a hideg szolga élet olykor nem emlékeztetne, azt vélném, hogy a boldogok honába költöztem. Barátom, üdvösségem fő pontját elérte. A mit remélni alig mertem, az a legszebb valósággá érett; Emelka szeret, és én — én vagyok az a szerencsés. Hallgasd mint jöttem titkához. Tegnap kisétálék, és magát találtam, megíjedt jövetelemen, de én maradtam. Egy kis üdei hallgatás után, mely közt mindegyikünk a földet kereste, ő megszólamlott, és elkezdé a mezei életet, a természetet magasztalni. — Azt a helyet a

hol előbb tartózkodott, nagyon dicsérte. Ott, úgy mond, messze a világ zajától — szabadon éltünk — és a természet szépségeit, mely a mesterség legszebb találmányát meghomályosítja, vidám kedvvel néztük. A szálló nap fölséges játéka felér minden városi mulatsággal, és a természet csendes kebelében a lélek oly könnyen elveszti magát a képzelét tündér országában.

Ordai ház.

ELSŐ TÖREDEK.

I.

Az Ordai ház már régen történetünk előtt virágzott, némely tagja költött, némely szerzett, de a középszerűsége túl hatni nem tudott, és ifjai, szüzei nádas fedél alatt születtek s meghaltak. Pál vetett új alapkövet a mint következik.

Pálnak még gyermek korában egy utazó orvos megtapogatta fejét, és koponyáján oly púpot talált, mely alatt, úgy mondá, a fősvénység fülél; ezt csak azért mondjuk, hogy az olvasó ne haragudjék rá, ha ugyanazon Pált valóban fősvénynek leli s oly vérszívó nádálynak, mely a vele összeütközött leüti lábáról, mert a világban a pénz olyan mint a vér: ha megakad, eldől az ember, s ha áll is, el kell bérlenie lábát. Ha velünk szövése alkotja az indulatot, akkor a morális tévedés csak a szegény természetre hárul, és nincs vétek e földön. Mi azonban ezt nem hiszszük, mert tapasztalánk, hogy példa s külső behatások inkább hatnak mint e természeti kifejtés, mely többnyire egyszerű. Pálunkba

egyszer nagy benyomást tett anyjának ökle, midőn mint gyerkőcze valamit elvesztvén, nagyon megbűntet; azóta, a mit bírt, azon a viláért sem adott volna tovább, kivévén ha két annyit hozott.

Pál elvégezvén iskoláit, a törvényes diplomával haza ment, neki esett a szántásnak vetésnek; de csakhamar észrevette, hogy a pásztori élet a compossessorátus harmóniája közt, mely többnyire úgy zeng mint a búcsúk éneke, és a vámok igája alatt, hozzá vevén az idő szeszélyeit, mely nyáron is jeget küld — hogy az ilyen pásztori élet a pipázó élet mellett az erszényt laposan hagyja, ő pedig nagy zsákkal indult a jövődönék. Elhagyá tehát a falut, s a városba ment, hová a falusiak vígan jönnek s búsan haza térnek. Ott a törvénynek szentelé magát, és minthogy mindennek két oldala van, ő a balt választá, hogy t. i. a törvényt kijátszassa. Mentül mélyebben nézett az életbe, annál inkább gyanítá, hogy minden tettünk alku, és a világ játékszin, hol annak is, a ki rossz embert játszott, csak ügyesen adja elő, szinte úgy tapsolnak, mint az erkölcsöt űző vitéznek; és mikor a karpit lefordúl, a különböző ítéletek mindjárt megszűnnek, ha újság lép föl a színre.

Alku tehát az élet, gondolá Pál, és míg szemével egy szűzzel alkudozni kezdett, esze annak értékén szárnyala. Ez a szűz korosabb volt nála, és épen azért indítá meg Ordai szívét, mert tudta, hogy az élő szülék leányt örömet adnak, és áldást,

de a szerencse rúgótollát, mely a szerelmet virágzásban tartja, örömet elvonják. A polgári leány hamar kész vala házát s tőkepénzét oly férfira bízni, ki egy az, hogy nemes, különben is nagy reményt mutatott, s nem mint számtalan imádói, kik rózsái körül sóhajtvá lebegtek ugyan, de a házassági tövistől rettegve futottak.

Meglön az esküvés, s a boldogság olyan, mint midőn két idegen útas egy kocsiába szorúl, és egyik azzal bír, mi a másikat kedvelteti, s így viszont. Ez út azonban mégis rázósabb lehetett volna, mert Ordainé kezdé már gyanítani, hogy személye az egész alkuban legkevesebbet nyomott, és a gőg, az a varázstűkre az asszonyi szívnek, mely mindég kellemet mosolyg, már szemrehányással kezde ömledezni, midőn Egyed nevű fiacskát szülvén, meghalt.

Pál, mint okos ember, túl vala minden közfájdalmon, s ezentúl csak fia lön szemcsillaga, nehogy annak halála után a boldogúlt feleség rokoni oszszak el a házasság gyümölcsét. Most mind inkább-inkább gyarapodott, a pazarlókat vevé szárnya alá, minden tetteben a szent formalitást híven megtartá, s mire a világ megismeré fogásait, ő is megfogta annak bálványát. Titkos úton birtoka szemlátomást nőtt, s nem sokára ősi háza kastélylyá változott, s a község, mely teli ládákban keresi a dicsőséget, őt nagy úrnak hívá. Már most bátrabban emelé föl fejét, s tudván: a nehéz választató kérdés: „honnan és

hogyan« csak a szegényt üldözi, nem sokat ügyelt a barátság panaszaira s az árvák könnyeire. Csak a tüzes lármázóknak vetett néha egy lépet, s hamis játszóként vesztett nagyobb nyereségért. Ily mesterséges vesztés után jött az alázatos parancsolás, mely Themis kardját eltompítván, a feszes hivatalost komoly képpel tánczolni tanítja.

Képzeltetni, hogy ily férfi sokféle szövetségben állott; sok eladá neki jövődjét, hogy a jelent megcsalhassa. Sok nagy úr különös szeretettel csüggett rajta: ez ugyan megbomlott néha, mikor az adósság ideje lefolyt; de Ordai csak könnyen talált paizst, mely őt a kopasztott ellenség nyilaitól védőleg elrejté.

Ilyen paizsra szorúlt egykor oly ügyben, melyhez az igazságnak nagy szólása lett volna. A pártfogó kimenté ugyan a nyilvános uszorától és annak következtétől, s mint a tündérmesékben, köddel fogta körül hősünket; de mégis hálót kerített neki, és egyik leányát elvételé a gazdag özvegygyel. Pál latra vetvén a szűzet s a szövetséges alkuból eredhető veszteséget, elvette a leányt, jobbat, tisztább lelkűt, mint környületéből gyanítható.

A komor uzsorással a szelíd asszony boldog nem lehet; bús magányban élt a férfi mellett, ki nek esze s szíve pénzén kívül semmit szeretni nem tudott. S ha még vidámabb órát lele, azt egyetlen fia Gyula árasztá reája, annak nevelése fogta el gondjait: ellenben Ordai Egyed fiát édesgeté magá-

hoz, csak azért is, hogyha férfi kort érend, anyjáról reá néző örökjét el ne kérje, így még korán hintetett el a gyűlölség magva, mely a két különböző elem közt nevededő testvért egymástól elszakasztá. Egyed atyjának természetét szívta magába komoly, hideg, önszerető, irigy és fortélyos lön, s még több büszkeség látszott ki belőle mint atyján, ki még szegényebb sorsából bizonyos alázatosságot színtett, melylyel első tekintetre elfogá a szíveket. Gyula többnyire szenvedő anyja körül élván, ellágyúlt, örömet érzelt, egy holdat nem adott volna száz napért, s inkább álmadozott mint élt. A kegyes anya fia gyöngeségét jósnak, puhaságát szelídségnek hívá. A nevelő, egy nehéz mozdulatú férfi, mindent igazolt a mit a szülék akartak és ítélték, és ha tett is valamit, könyvéből szedte elő intézetit, s leginkább visszásan alkalmaztatá. Csak egy pontban egyezett meg a két testvér, t. i. tiszta szívből egyik sem szerette atyját: Egyed természeti ridegsége miatt, Gyula pedig szerelmet nem lelván, nem is adhatott.

Ordai jószágszerzésben sűrűgven, többször oda hagyta a várost, s Egyedet hordozta leginkább magával, jó korán beiktatva őt azon módokba, mint lehessen kevésből sokat teremteni, s a szegény szomszéd birtokost nyilván s alattomos úton kiszorítani; mikor perelni, mikor haszonnal megbékélni. Utóbb második felesége is meghalván, Gyulát mérsékelt költséggel a városban hagyá, maga pedig a

már szélesen kiterjedt gazdaságot megizlelvén, különben is világi dolgait már csak nagyban űzván, Ordán, jószágán maradt. Itt leljük őt, már a hatvant túlhaladva; itt jár a sárga színű magas sovány alak, éjjel is tünődve, majd írások közt, majd kémlelődve háza körében. Nem annyira az idő, mint a belső nyugtalanság, félelem, elégtelenség gyöngíték vállaait, sötét szeme mély üregéből csak akkor lobbant ki még a tűz, ha egy kerekszám betölt, vagy valami kamat elmaradt, mely új kerekszám alapjára szolgált. Ilyen volt Ordai Pál, talpköve az új Ordai háznak.

II.

De midőn a vezérnek oszlop emeltetik, illő azt is említeni, ki a vezért vezette. Hány ember hamvadt el névtelen, kinek esze sokszor a hír s fényben tündöklőnek hiányait foldozá. E hibától mentek akarunk lenni, mert ily sűgő a világ játékszínén nem kis ember: sok felsülne a méltósággal, ha ily lelki titoknak nem kölcsönözné oda szelletét. Ezzel nem akarjuk Ordai Pálnak érdemét kétségbe hozni: nem volt ő himpellér, ki körömmollóval nyírte juhait; de minthogy a kardot a markolat teszi haszonvehetővé, neki is segéd kellett, és ez a segéd, per-, jószág-, pénz- és kamatlajstrom-felügyelő Orbán vala, egy jól meghízott potrohos ügyvéd, testi alkotásban nagy ellenkezője urának.

Ennek a jó embernek története nem megy föl

születéseig, bár első föllépte a világba igen furcsa vala. Husvét tájban egy szegény gyermekes paraszt bement a közel városba heti vásárra gabonát eladni, hogy annak árából a hátra levő portiót kifizesse, s az ünnepekre feleségének s gyermekeinek valamicskét vehessen: a gabnát hamar eladta, s míg lovai a tarisznyából jó ízűen ették az abrakot, ő bement a korcsmába kevéssé borozni; azalatt jő egy személy eltakart képpel, ingadozó léptekkel, mintha valami titkos erő majd előre majd visszarántaná, az üres kocsi előtt megáll, égfelé néz, a kezében tartott bútort melléhez szorítja, leteszi, ismét fölveszi, végre reszkető kezekkel a bútort a kocsiba teszi, megcsókolja, zokogva elfordul — meg-megáll, visszanéz, s hosszú belső harcz után eltűnik a mellék utcán. A paraszt kijön, kocsiján leli az idegen bútort, megnézi, összecsapja kezét s visszamegy a borházba. Egy katona arra ballag, a kocsiban üres zsákokon látja a kendőbe eltakart jószágot, körülnézi magát, gondolván: jó móddal szerezni lehetne, húsvéti bárányt képzelvén a pongyolában, fogja magát egy zsákba ereszti és elsunnyog. A paraszt kijön többet magával. — Elvitték biz azt, mondá, szinte megijedtem, hogy nyakamra marad. Ezzel felkantároz és elhajt.

A katona azonban szorgosan viszi zsákmányát, s a mint a vélt bárány mozgott, bosszankodva fenyegette, hogy a szegletkőhöz üti; többeket megkínált vele, de nem talált vevőt. Egyszerre elébe bukkant

egy vászonköpenyeges tiszteletes úr, épen akkor szállt le a lógósrul kedves nem fiatal hűgával.

Vegyék az úr husvéti bárányt! friss eleven, egy öcsém hozta, de ilyen amolyan nekem nincs konyhám, inkább készet eszem az árán.

Nem kell, katona uram, mond a tiszteletes, magamnak is van.

No hát ne adjon az Isten — mormolá foga közt a katona, s a zsákot már vállára akarja csapni, midőn a szűz megszólal.

Vegye meg bátyám uram, mond, s vigyük ajándékba kántorné asszonyomnak, úgy is elfelejtettünk neki húsvéti ajándékot hozni.

Jól van kedves hugom, mond a szelíd lelkipásztor mennyit kér katona uram?

Zsákkal együtt egy tallér. A szűz ezt sokallá, s végre egy forintban megalkudtak, de nézzük meg. A katona kiveszi a zsákból, a bakon kibontja, de az olvasó képzetére bízzuk eltalálni, ki hűlt el inkább az adó vagy a vevő, midőn kibontván a pongyolát, husvéti bárány helyett valami hét hetes gyermek, oly állapotban, mint Ádám boldog korában, félig elfojtva tűn szemökbe. Míg a vevők könnyőreletesen sopánkodtak, a katona káromkodva elsuhant. A jószívű szűz az ég újját megismervén, ápolá a kisedet a mint lehetett, és pártúl fogá, ölén haza ringatta, s a kised, Orbán névre kereszteltetvén, mint husvéti ajándék a háznál maradt. Később szolgálatra és tanulásra egy úrfi mellé ada-

tott, honnan gyámatyja meghalván, ki benne nem sok örömét látta, saját szárnyain a világba ment. A sok erkölcsi leczkéből, melyet ifjúságában rávertek, nem sok ragadt rá. Fortélyban gyakorlott éles esze annál inkább kitanulta az emberek gyöngeségeit. Mint szegény, világba orzott ember, csak magától várhata segédet, azért minden alkalmat használt javára, egyedül a czélt, nem az eszközt vizsgálván. Minekutána sok minden félére felesküdt, a törvényre is letette hitét, és bajt keresett a perben gazdag országban, lelt, és szőtt.

Ordai már híres gazdag volt, midőn Orbánnal ismerkedett, s a két rokon szív mindjárt is összehangzott. Ordainak ember kellett, ki fődél gyanánt szolgálna némely titkos főzelékre; ki, dolgai gyarapodván, őt felváltsa, s a holt betűket eleven haszonra fordítván, azt megtartani is tudja: Orbán pedig, mint írástudó és farizeus, siketnéma volt, és minden körülményekhez szegődő. Ennek is kellett támasz, kihez sorsát kösse, s türelmes készséggel s eltakart önszeretettel nem sokára minden titkába be is fúrta magát, mindenestől a háznál.

MÁSODIK TÖREDÉK.

Tompa zúgás hallatott Ordán a kastélyban, minden ember szokatlan ránczba húzta homlokát, s valami indulatot kívánt ábrázolni; a cselédek össze-

vissza szaladtak, a nélkül, hogy valamit tettek volna; egymást unszolták, a nélkül, hogy tudták volna mit akarnak. A kapu s a kerítés hézagai előtt a kíváncsi jobbágyság sereglett össze, némelyik sóhajtott, nem azért mivel Tamás hajdú híresztelé, hogy az uraság haldoklani méltóztatik, hanem azon aggódott, jobb lesz-e az új úr? némelyik ájtatosan azon gondolkodott, hova száll majd az uraság lelke? némelyik sopánkodott, de csak úgy mint a fiatal menyecske, midőn öreg urát eltemetik; szóval Tamás hajdú újsága minden nyelvet és szívet új mozgásba hozott.

Két ember volt csak, kit a köz zavar el nem ragadott, sőt mindenik érzékeit élesítve, nem a küldölgön, vagy másnak sorsán, hanem kedves magáén tünődött: egyik Egyed, az öreg Ordai idősb fia, másik Orbán, ügyvéd és mindenek a háznál. E két férfinak szíve hideg maradt, mint esze, mely most jó szélben kiereszté vitorláit. Zárt szobában ültek ők együtt, vizsga szemmel lesván a megnyíló rést, melyen egyik a másikat lopva lephetné meg, és alattomos számolásban csorbát ejthetne; szavaik elesen hangzottak, kezeik minduntalan baráti szorulatban összefonódtak, de egymástól tartván, a lélek vigyázott: mint az uzsorás, midőn kamatról esik a kérdés. Orbán alázatosan hunyorgatva tevé észrevételét, mindenről csak vélekedett. Egyed nyájassal engedéssel vítatta állításait, s ha valamit megtagadott is, mindjárt új ígérettel állt elő. Orbán az ígéretet hamar megköszönte, de annál inkább késett

hite; azért hol pennát, hol papirost szedett elő, hogy az elhangzó alkunak tartós nyomát lássa. Ily nagy érték, mond Orbán, megérdemli az áldozatot, én csak keveset kérek, midőn sokat eszközölök. Légy igazságos, kedves barátom, az idő sürget, ird által nekem a cserháti pusztát, s elvégzem azt, a mi téged hatalmassá, engem csak függetlenné tesz.

Legyen tehát, rebeg Egyed, baráti szeretetem nem hágy időt az eszméletre, én engedek! Ezzel Orbán kövér karjai közé dőlt, hogy bosszúsága lángjait a titkon gyűlöltnek keblén elrejthesse.

Már én fel is tettem az adománylevelet, mond ismét Orbán, ha tetszik, másold le, mindjárt megeshetik; s kifejtvén magát Egyedtől, előveszi az írást. Egyed már rendbeszedett képpel azt átfutván leült, s írt, amaz pedig rövid nyakát a mennyire lehetett elnyújtva, csak fél szemmel pislogott a betűkre, s hogy a földi ügyeinket zavaró formalitásban hiba ne legyen, vagy a fondor ellenfél készakarva valamit ki ne feledjen: s ha Egyed némelykor megakadt, Orbánnak tüstént a papiroson termett újja, vezérjelül szolgálván a hűledezőnek, ki mindent sokallott, ha engednie kellett.

Ím! úrrá teszlek! mond a felugrott Egyed, most fáradj te is czélom után. Atyámuak meghitt embere valál, mutasd meg, hogy eszed tovább is hat, mint egy asszonyból az erkölcsöt kipapolni, és egy könynyelmű ifjú zsebét kicsikart nyugtatvány által megnyugtatni; bírd reá az öreget, hogy élte gyümölcsét

reám bizza, s így nem hasztalan firkáltunk, mint a jámbor tudós a ki szegénységében a hiú világot térítgeti. Menj Orbán! egybeszótt sorsunk együtt lelje bérét.

Te a czélt láttad, de én a hozzá vezető utat; azért tudom, mint intézzem léptemet, felel Orbán. Ezzel elsőségét akará e dologban kijelenteni, és az adományt kénytelen tartozásnak, s nem kegyelemnek nézetni. Síma képpel feléje nyújtott kéz lön válasza s néma jele a megismerésnek. A frigyesekek szétmentek.

Hogy az öreg Ordait ily férfiak környezék, éppen nem csoda; ő volt a mester, mert egész élete kártékony fogásokból álla, melyek őt gazdaggá tévék, a törvény szemeit elvakíták, s a községet, mely a tölt ládában látja a dicsőséget, bámulásra gerjeszték. Tudván, hogy a sokszor nehéz válaszu kérdés: „hogyan és honnan” csak a szegényt üldözi, nem sokat ügyelt az elárúlt barátság panaszira s az árvák könnyeire stb.

Barátság és szerelem.

I.

„Gyöngeség, más semmi!” ezt dörmögé magában az öreg Illyés, félrerakván az orvosszereket, és főcsóválva néz urára, ki a tükör előtt áll, s felsóhajt „Illyés! én megint rosszabbul leszek, ez a halvány szín jövődő súlyos betegségekre mutat.”

„Tekintetes úr mindég a tükörből szedi elő a nyavalyákat — felel Illyés: — a sok ülés, gondolkodás. Tán nem ártana a friss levegő? ma oly szép tavaszi nap vagyon.” Tovább akará javalgatásait folytatni, de az ajtó zörren, és Sírházy doctor bukkan elé; lassú kiszabott léptekkel közelít, s „Hogy vagyunk?” mond, „mint állunk kedves úr?” és egyenest kéz után nyúlva rejtélyes vizsga szemekkel, bölcs ránczokba húzott homlokkal, a pulsust tapogatja.

„Most is csak a régiben sinlödöm” mond Kétesy; melyre tudós „hm, hm” lön a válasz.

Különféle kérdések után leül Sírházy, merőn egy helyre néz, lábhegyét emelgeti, s nagy fekete pixist, melyen halálfő fejezik, forgat kezében, de nem szippant. Egyszerre talpra szökik, mintha va-

lami nagy gondolat ötlenék lelkébe, ismét tapogatóshoz fog s néhány köhentés után így szól: »Én ezen rejtező, sötét homályba borúlt betegségnek mi voltát, fekvését, okait sejtem ugyan, de valódi tulajdonait, s annak gátló szereit meghatározni nem tudom; ennek rövid keletkezése az — tessék bevenni!«

»De a főfájás, álomtalanság?« kérdé Kétesy. »Ezek symptomái a betegségnek, valamint a közelgető s már küszöbön álló gyógyulásnak. A főbe gyúlt fatális elementom küzd velem, de én győzni fogok.« Elhallgat, s megelégedve lesi mély bölcsesége csudáltatását; felcsikorja szelenczéjét, és valóssággal, és pedig hosszan, szippant.

Kétesy elfojtott haraggal kirántja kezét, kellen néhány aranyat vesz elő, és a kuruzsló markába nyomja. Szelíd mosolygásra vonúl Sírházy fanyar képe, s lágy »hm, hm« leng féligtátott ajkain: »Tollat ide, hadd írjak!« kiált hirtelen; de Kétesy köszönve fáradságát, gyöngéden az ajtón kitollja.

»Ez már ötödik — mond Illyés — ki Tekintetes urat kinozza; a többi, úgy rémlik, még is okosabban beszélt.«

»Ez utolsó!« viszonzá mérgesen a komor beteg. A még gyenge életerőt bosszúság öli el, ha ily embert látok a hanyatló természetén mesterkéltni. Többé ne hívjátok!« Ezt mormolván nagy csomó receptet nyújt Illyésnek azon parancssal, hogy tüstént égesse meg. Azután léte annyi bajait szám-

lálva, karszékebe veti magát, és sok kérdő és felkiáltó jelekkel írja napkönyvébe: miért születtem —

II.

Mindenki könnyen sejtetheti vitézünk bajait; azt nem vér, sem tüdő, hanem azon gonosz idő okozta, mely akkor leginkább lepi meg az embert, midőn ifjúkorból férfikorba lép, s minden szegletben komor mására, vagy pénzleső hideg szívekre talál; midőn az ifjúság fellegrárai szétpattannak, az élet lepletlen áll elő, s az elbitangolt belső erő nem képes kívánt partra, hová egykor a csapongó képzelet kinceit raká le, juthatni.

Így Kétesy. Gazdag nemes házból eredvén, korán árva s ön ura lön. Több törpe nagyok ámitó példája után hiú vágyai, szűknek itélvén hazáját, tágasb kört óhajtvá külföldre úzik. Tanult ugyan, s fogékony szíve kész vala jóra; de elméje még is míveletlen maradt, hasonló azon kerthez, melyben sok nemes virágok csirái szendergésökből a gondatlan kertész miatt bájillatra nem létesülhetnek.

Pillongást szeret a világ, s az aranyosztás elta-karja belső ürességét a jól kitömött mellnek. Kétesy is így felkészülve nyílt öllel fogadtatott, s minthogy az ember minden szerencsés körülményt s megkülönböztetést önérdemnek vél, neki is az ön-hittség göznimbust fona homloka körül. Olesó barátok elméje legkisebb villanásit is égis emelték, mi-

dön tajtékszó poharak közt kerengve az éjt nappallá tombolák. Menyekzöröl gondos anyák, pártaúnt szűzek, ezer hállót szövének a gazdag ifjúnak; ajánló külseje, domború erszénye mindenütt nyílt szívekre talált, és így a szerelempályát első sóhajtástól fogva első ásitozásig ő korán futá meg.

De, ki vágztatva megy s elesik, ritkán kel fel épen. Ő is akkor rezzent fel álmából, midőn azon rettentő gondolatot? volt és nincs, hová? de miből? magán megvalósulni látá. — Szélgyűjtötte társaságát új szél röppenté szélyel, s maga állott a sokaság között dermedező kebellet pillantva bizonytalan jövődjébe.

Ha délre harangoznak, s valami kegyes tündér asztalt nem terít, míg másnak kéményfüstje orrunkat boszontja, mindjárt a sorsnak kell szenvedni. Kétesy is azon ártatlant vádolva, czéltalan tévelyg a világban; de az ingyenélők útja mindég mélyebbre sülyed. A révparton is csak a terhes hajót köszöntik, vagy a dolgost, ki izzadva fárad.

Akkor jut eszébe édes hazája — nincs mit tenni, a külföld minden kéjei nem foghatók érdeklenni a szegényt — minthogy idegen fénytől a szív nem melegszik —; haza felé indul:

Mert az ember házi állat,
S bár mint nyomják itt a vállat
Az életnek terhei,
Édesebbek sebjei.

Sokszor felmúl egy halál száz életet; e mondást igazlá Kétesy, midőn atyjának egy nőtelen fősvény testvérjét eltemeté, s annak kész jószágába üle, s megint úrrá lett.

Most eltökélé magát a közjónak élni s mezei gazda lón.

Míg az újság kelleme tartott, örömmel lesé a vetések tenyészét, virágzatát és kövér kalászeit; kedvesen hallgatá a kaszások s aratók meséit, dalait; de csak hamar megúnta ezt is, és zavarhoz szokott lelke multságért epedt. Ez okból eljárta nemes szomszédjait, de honi szokást, nemzeti saját-ságot, mely minden magyart annyira bélyegez, nem ismervén, a nyíltszívűséget szemrehányásnak, hazaszeretést öntetszésnek, önérzést gőgnek tartván, honjában is mindenütt idegen maradt.

Társaságban maga lenni, kivált ön hazájában kínos állapot; ezt igen érezvén Kétesy visszavonúla, és szük körébe zárkozva, részszerint a múltnak sajnos emlékei belsejét az étellel vad küzdésbe hozák. Hypochondria, ez a tehetlenség komor szülöttje, szállá meg keblét, s a jelen szépeit, a munkás élet nyugtató érdemeit elfedé előle. Különben jó szíve elfásult, elhidegült, s respeteg ridegültén kérődzve, minden léptén árulást gyanítván, baráti részvét nélkül sötét komolyságban tengeté napjait, nem gondolván: hogy azon hiányok, melyeket másban keres, magában sarjadnak. Csak az öreg Illyés, még atyja hív szolgája, ki jót roszt vele oszta, forog kö-

rüle, s mindenmód iparkodik, bár sikertelen, urát sülyedtéből ismét felemelni.

Végre betegséget gondolt s beteg lett, minden mozdulatin halált sejtve, ezer sérvet, fájdalmat képzelve télen izzadott, nyár közepén farkasbundában didergett. Orvosok jöttek mentek s egymás rendeléseit gúnymosolyogva fonákolván, éleszték, nem olták, az emésztő mérget, míg tűrhetetlensége annak is véget szakasztott.

III.

Kezére borúlva ül Kétesy, s napkönyvét, érzelmei egyetlen biztosát, olvasgatá, midőn Illyés nagy robajjal, örömszikrázva a szobába rohant: „Tekintetes úr! hála Isten, megint egy nap a régi időből! Vendég jön, pedig micsoda vendég.”

Ijedten ugrik fel Kétesy becsapván könyvét. — „Mondd, nem vagyok itthon!” felel s bezárkozni akar.

„Ez itt a házi barátság?” harsog kívül egy szózat. Az ajtó nyílik, és Rényi, karjai közé szalad az álmélkodónak. Megszorúlva mentséget rebeg a házi úr; de a nyájas vendég csókjaival fojtja el szavait.

„Barátom! bár mit téssz velem, nem hagylak el, míg nem jobbúlsz, azaz beteg képzetidet orvosszereiddel együtt ki nem hajgálod” mond Rényi, s körülnézvéen nem győzi eléggé csodálni Kétesy ta-

lálmányos eszét, ki mindent előszede bús rémleteit táplálni.

„Kriptában vagyok-e, vagy nálad? minek e sárga száraz koponya, minek e sok enyészet-képezetű jel?” kérdi Rényi.

„A beteg embernek” mond Kétesy, „jó a halált szemben tartani, mely is minden perczét mohó pontossággal számlálja!”. Rényi mosolygva megrázza kezét s félig halkán fülébe súgja: „Barátom! a mely katona mindig csatát penget ajkain, az többnyire félénk!”

„Igazság más semmi!” szól közbe Illyés, s elbeszéli ura különöségeit, bár az dorgáló tekintet lövelgete reá; kimegy azután, s minden cselédet talpra kiált, csak hogy a kedves vendég semmi hiányt ne érezzen.

IV.

„Ej, ej” mond Illyés az öreg gazdasszonynak, ki egy macskasereggel a tornácban üldögélt, látván urát karon fogva, pedig hálosüveg nélkül Rényivel sétálni, s derengő tekintetét a tavasz zöldjében legeltetni; hallván gyermeksege csínyait s együttlétök örömeit említetteti: „Mit nem tehet egy okos ember!”. Elbeszélé azután hosszasan: mint vevé a boldogult úr e vendéget kiseded korában magához, miként nevelteté s taníttatá, hogy míg az úrfi messze járkált, ez híres ügyvéd lön, szegény anyját is tartja, hintón jár s ma holnap, tudja Isten!

mi vál még belőle. A jámbor ősz alig lelte helyét, hogy Rényi őt most is mint hajdan bácsikának nevezé.

Atyák jótéte a gyermekek bizonyos öröksége; s habár a nemes szívet sírhalom fedi is, szent hála kél hintett magvából és szelíden öleli a fenmaradtakat.

Rényi, kit szép idomjai pulya községből kiemeltek, Kétesy zordon életét hallván, szerencsése alapítójára visszaemlékezve hozzá siet, s iszonyodva szemléli jótévője fián s növendék barátján az elme-homályból sarjadó munkátlanság sötét nyomait; eltökélé a lelki beteget derültebb láthatárra vezetve, kiesb hatáskörbe avatni.

Azonban jól tudván az emberismerő: hogy a szokás vaslánczait csak távozás oldhatja fel, mindenkép azon törekedett, hogy az alélt képzelgésben tespedező kebelt új czélokra ébreszgesse. „Neked” ugymond „ismét világba kell lépned, hazádat megismerned, hogy annak hasznos polgára lehess. Szép mondani: én is követem a század irányait, s nem utolsó tagja valék a szabad nemzettestnek. Még elég ifjú vagy ültetvényed gyümölcseit szedhetni, s rokon szívekkel azokban osztakozhatni!”

„Boldog, kinek vágya túl nem szállt azon halmon, mely a szomszéd határt övétől választja!” sóhajt fel Kétesy s kiömlik a világ ellen, melynek egyedül bal részeit látá. Rényi elhallgat; de a csendes nyugalom, mely képén előntve volt, a békevesztett szívet még inkább ingerli.

Ily versengések haszna még az is lőn, hogy a komor elmélkedő, kit előbb a fülmile csattogása is boszonta, most szinte várton várta a szóváltást, felejtve, hogy az ember beteg is lehet.

Tartós vendég házi teher a munkás gazdának; itt ellenben Rényi napról napra kedvesebb lőn s Kétesy búsongva érté, hogy őt kötelességei ismét haza hívják.

„Jer velem” mond Rényi az utolsó napon, fogadom változva térsz vissza!”

Ijedve hátra lép Kétesy: „Mit gondolsz? Én — s utazni!” Hirtelen fel s alá jár, tükörbe kacsingat, mint áll egészsége, Rényi esdeklik; végre száz meg száz közbevetés mellett elhatározza magát, de csak egy napra.

Illyésnek nagy dolga lett a sok balzamokat, életcséppeket ládába rakni; ezer baja volt urával, ki egész éjjel tépelődött, le-lefeküdt s megint felkelt, meg-megbánta szavát, de visszavonni szégyenlé, míg a hajnal szürkül, a kocsis előjár, durrogat, a lovak tüsszögnek, s Illyés urát a hintóba dörmögi.

Ott ül Kétesy barátja mellett bepongyolázva, és — panaszkodik.

V.

„Megállj! megállj!” felkiált Kétesy, hogy a lovak is megugrottak, s a szunnyadó Illyés majd lebukott a bakról: „Szerencsétlenség!”

„Mi történt?” kérdé Rényi.

„Engem a sors csak örökké üldöz!” sóhajt Kétesy.

„Mi bánt? mit vesztél?” kérdé ismét Rényi érzékeny hangon.

„Napkönyvem elmaradt” felelt Kétesy s komoran a kocsi szegletébe vonúl. Rényi nemakarva nevetésre fakad, s hogy nála is találand papírost, vigasztalja a nyugtalan.

„Mint ijesztik az embert!” mond nyújtózva Illyés, s kalapját szemébe billentvén, karjait keresztbe veti, s alszik.

Halad a két utas, szebbnél szebb vidékek változnak előttök. A nap sugára játszik a harmatgyöngyökkel hímzett mezőkön; a csicsergő pacsirták fenlebdesve, bájosan zengik a tavaszt, mely édes kellemeit minden serdülő tárgyban tünteti szemökbe, s a viruló természet felséges díszletében a lelket csendes imádásra gerjeszti. „Mi szép e világ! mond Rényi szorúlt kebelével! mi szép ez élet benne! ha becsét méltányolni tudjuk s magunk nem tépjük le örömvirágít!” Felhőtlen néz fel Kétesy; nem szól: de mélyen érzi barátja szavait.

Azonban e lágy benyomást az első fogadó eltörlé, hol ötet a dél meglepé. Egy fias-pulyka, mely Kétesynek kocsiból-szálltakor hátára ugrott, a vastag fogadósne vékony szava, az udvarló, ki megbotlott s Kétesyt leönté, eczetes bor, sötlan étkek, egy vak koldus csikorgó hegedűje, Illyés jó kedve, Ré-

nyi türelme, mind ezek sinleték vele elhagyott magányát; csak a vélt áldozat, melyet barátjának tön, nyugtatá meg, de az is múlólag; mert alig ülének kocsira, nagy záporosó támad, melyet a szemközt üvöltő szél képökbe verdese. Kétesy eleinte csendesen nyögdel, utóbb háborog s maga ellen dúlong, miért hagyá el mint beteg az ágyat.

Alkonyatkor ismét hálásra térnek, de mily nagyra nőtt Kétesy nyugtalansága, midőn érté, hogy egy szoba vagyon csak, s azt is más utazó foglalá már el. Már-már pattogni kezd s csak a baráti kímélet gátlá zúdulását.

A korábbi vendég egy városi kalmár vala, ki is Rényit mindjárt megismervén, nyúghelyet ajánl szobájában.

Vacsora felett, kölcsönös beszéd közt Kétesy felvidúlt; azután egymásnak boldog éjszakát kívánva lefeküsznek. Kétesy örvend az álomnak, melyben múlt éjjel sem részesülhete s be is záródtak szemei szerencsésen. De alig szunnyad el, éktelen hortyogás felébreszti; ez a kalmár, gondolja, s egy ideig hallgat, jobbra balra forog, utóbb füttyöl, ujjával kopog, öklével dobol, mind hasztalan, folyvást harsog a kalmár tág torka; végre vánkosát veti hozzá, Rényi titkon nevet, a kalmár fordul s újra trombitál; Kétesy lassan felkel, gyöngéden megrázza az alvót, kérvén, hogy kímélje mellét. Erre csend lön s Kétesy elalszik.

Félóra alig telt, az ajtón koczognak: „Ki vagy?”

kiált Rényi. Kétesy felretten s szörnyű haragra lobban —

Fogadós: »Két asszonyság érkezett, tilalmok ellen jövök kérdezni: nem méltóztatnának-e nagyságtok a szobát nekik általengedni? mint férfiak inkább fekhetnek a földön.«

Kalmár: »Részemről szívesen.«

Rényi: »Minden örömmel« s ajtót nyit.

Kétesy kifakada: »Az ördög hozza őket ily későn.« Mit volt tenni kettő ellen; ő is felkel, öltözik. A fogadós gyertyát hoz, Kétesy befogja szemét s morog.

Míg az ágyak bontatnak, kimegy a társaság. Két asszonyság áll a folyosón; egyik azonnal hozzájuk közelít és szerényen így szól: »Bocsánatot urak!« —

»Vilma! Vilma!« kiált örömmel Rényi s a beszélőnek karjai közé omlik.

»Kedves fiam!« megszólal a másik. Rényi ahhoz fordul, kezét csókol, és mindakettőt átkarolva tartja. Csudálva nézi a többi e nem várt jelenést.

»Hitvesem s jó anyám!« mond Rényi, a szobába vezetvén kedveseit, s ott Kétesyt, mint régi barátját előmutatja. Ez, a kiejtett ördögért megszorúlva, alig lelt szót; sőt nagy zajgást okoz: mert a sok hajtogatás közt az asztalkát, melyen a mosdómedencze s gyertya állott, eldönté, s midőn ijedtében előre szökik, Rényi anyja lábára hág, ki felsikolt; arra ismét hátra iramt s a sötétben úgy a

kalmárba ütközik, hogy az a kályhának tántorog s azt behorpasztja, ő pedig hosszan a pallóra zuhan s egy cserépbe vágja bal kezét. Most közönséges a zavar; Rényi világot kiált, az asszonyok fohászkodnak, a kalmár sopánkodik, a fogadós tüzet akar ütni, de siettében mindég csak körmét s nem a kovát találja: s káromkodik. Nagy későn érkezik Ilylés s gyertyát gyújt. »Katona dolog más semmi!« mond, látván urának vérző kezét.

Vilma veszi által az orvosi tisztet s bekötözi a sebet, melyre Kétesy nem is ügyelt, sőt neveté a körülállók ijedelmét. Nemsokára búcsút vesz a kalmár s kocsijába fekszik. Vilma pedig kifejté váratlan jöttöket: hogy levél által értvén férjétől utazások napját, itt őket véletlen meg akará lepni: de a rossz idő késleté annyira útjokat. Azután elválnak; a férfiak egy külön pajtában választák nyughelyüket, de ott sem alhattak, mert egy komondor minduntalan bedúdt a deszkahasadékon.

VI.

Más nap korán Kétesy Vilmával, Rényi anyjával útnak indultak.

Kétesy, ki a nemesb asszonyi társaságtól egészen elszokott, elsőben igen nehezen lelé fel magát szép társa körében, s bár miként erőlködék, egy színű s hideg lön multságok: az idő, ez a gondolatlanság pótlója, vala beszédök fő tárgya; de Vilma

szelíd elméssége s hajlékony esze játszi könnyűséggel győz félelmén, s a legkisebb dolgot bájalakba tudván leplezni, serkenti, bátorítja, csüggeteg érzeit; s ez utóbb andalgva csügg Vilma tekintetén.

Lágy hatalmú ösztön! mely eltöltve a komor életet, új napot ragyogtatsz feléje, s édes bájával hódolatra készted a bezárt sziveket! — Ki nem érzi egy szép s elmés asszony mellett azon égi gyönyört, mely távol minden alacsony vágytól és hévtől, a tisztább lélek ömledő sugárinál kéjeleg, s a múltat, jövődöt, egy bájos pillantat fényébe meríti! Kétesy előtt röptültek az órák, s alig vevé észre, hogy a városba értenek; azon városba, hol zsenge korát tölté.

„Tekintsd házamat mint tenmagadét!” mond Rényi barátját vezetvén szállására. „Minden kívánságodat bizd szorgalmimra s ne felejtsd, hogy oly embernél vagy, kit örök hála csatol nevedhez.” Míg Kétesy eláradt érzelminek szót keres: egy szép sugár alak lejt bé könnyűden az ajtón, s örömláng szemében, az idegent nem is sejtve, Rényi mellére röptül. „Testvér húgom Lina!” mond Rényi; azután Linához fordul; „Ezen úrban tiszteld jótevőm fiát, barátomat, s ezentúl kedves vendégünket!” Gyöngéd pirulat, fejedő rózsaként, midőn kelyhén hajnali fény remeg, futja el Lina arczeit. Gyönyörű küledeztében édesen zengő szavakkal üdvezli ez Kétesyt, kinek egész lényé csudálatba oszla fel, s néma elfogódás és ámulat közt új világba szédeleg.

Azalatt Vilna is oda szövetkezik s kezét vizsgálván az érzékenyülőnek „ezentúl” mond „ketten ápoljuk barátunkat; hahogy házi gondjaim elvonnak, Lina váltja fel tisztemet; reményilem lesz sikere szíves igyekezetünknek. Kétesy lángol ügyetlensége elárultathatásán s felejtetni kéri csekély sebét.

Lina, nagy kék szemét földre függesztve s öve fodrával játszva rebeg: „Ha értelmem megfelel akaratomnak, kész segéd leszek.” Vilmától kíván előbb megtaníttatni tisztére; a mi tüstént meg is történt. Kétesy keble feszül, vérláng borítja képét; midőn a szép szűz hókarjai érdeklik.

Kéz! ne gyógyulj meg; szól Kétesy magában, midőn a társaság eloszlott s titkon áldja az erős kalmárt, kinek vas könyöke őt a földre teríté. Ilylés jő: „Tekintetes úr! rendeljek lovakat?” kérdé: „csak egy napot tetszett említeni.”

„Ne alkalmatlankodjál!” dörög Kétesy; hirtelen azután a távozót magához vonja: „Hív szolga! te öreg vagy, és beteges, mindegyikünknek nyugalom szükséges.”

Illyés elballag s ő még késő estve is andalog; álom kerülte szemeit, édesen lengék körül a múlt órák, s az élet, előbb oly kietlen, most örömszínben tűnt fel előtte. Lelke harcrai lágy érzetekre olvadozva, ifjúsága homályos képeit fényre derítik; szebb jövőendő edzegeti serdülő erejét, mely önalkotott súlyai alatt lankadoza, s léte fennmaradt javait

eltökélé nemesb célra érlelni; ábrándozva tollat ragad, hogy érzelmit kiöntse. és — Lina nevét írja reszketőleg.

VII.

Hirtelen nő a szerelem, egy könyben, egy égő tekintetben röpi elénk, s élünk fele elandalító karjában tünedez, míg édes titkait kifejtjük; boldog! ha csendes tisztelet szövetezik hozzá. így halandóságunk a fentebb égi lét előérzete.

„Uram!” mond Illyés biztosan, igen rosszul állunk!”

„Mi történt?” kérdé vigan a háziúr.

„Az én uram” felel Illyés „előbb zúgolódó, most fohászkodó beteg, más semmi. Tegnap este, midőn levetköztetem, azt mondá — talán meg se mondom, úgy is hasztalan.”

„Még is mit mondott, édes bácsikám?” szól hízkelkedve Rényi. Illyés délczegen megpödörinti bajuszát. „Hamisak” mond „a városi urak! mindent kivesznek az emberből; tehát azt mondá, hogy ő szerencsétlen szerencsés halandó, más semmi! köztünk maradjon!” s eldöcög.

Rényi, kinek épen egy zavaros per forga fejében, ezt a komolyság pusztá szavainak vélte. Azonban szerencsétlen szerencse az, mikor az ember véletlen kincsre talál, és nem bízik magához, hogy azt fel tudná emelni, mással sem közli pedig örömet.

Messze szállong a férfi lángesze, világokat ölel, múlton, jövődön mereng tekintete; de a jelenlét titkába csak asszony hat be; amaz bátran ítél a külső életéről, ez a szív érzeteit méri s gyöngéd keble első biztosa a serkenő, eget lebájló szerelemnek.

Vilma volt első, ki e titkot sejté, s Kétesy ömlengéseit, forró nézeteit elérte. Maga boldog a szerelem által, idegen szerencsét sem gátla; csak a gyors láng irányait kémlelve óhajta: hogy e hev külső zavar közt sem gyöngülne: azért férjével együtt, ki örömmel osztá szándékát, Kétesyt lassudan nagyobb világba iktatni tökéle.

És Lina ez az ártatlanlélek, ki távol minden hiú fénytől, nem tudva díszeit, csendesen virágza; kinek indulattól nem érintett szíve szabadon, de szerényen lebdéz az élet felé — Lina maga nem sejté titkos imádóját. Bátyjától függve, kit határtalan szeret, annak barátját is mély tisztelettel illeté: csak néha, midőn égő tekintete szemébe lövel, vagy remegő kezét bekötvén érzi keble háborgó hullámaít, gyöngé szorúlat, homályos eszmélet szálla belsejére; hogy boldogtalan, hallá, s nem ügyelve szenvedése okára, szelíd érzeménnyel részvétre buzdúl.

Voltak ugyan többen is, kik tömjéneztek a serdülő szépnek; hány szem csügge virágzó kellemein, beszökni vágyott a szép szűz keblébe; de Lina mind azt világi pusztá szokásnak tartván figyelemre sem méltatá! Vilma csendes erkölcsét követvén, városi zavar közt is magányosan élt s Kétesy vala első,

kivel mintegy érzékeny barátságba lépett; ki is figyelmét iránta minden módon kimutatni törekszik. Soha nem ment ki, hogy valami érzetére czélzó ajándékkal ne lepné meg. Virágait öntözgeté s úgy rendelte, hogy értelmet adhasson nekik. Részt veve legkisebb örömein s hacsak illendőség engedé, hozzá szövetkezett. Eléggé sajnálta, hogy keze meggyógyúlt, ámbár önmaga hátráltatá, és ha Rényi valahová vonta, százszor is visszanézett, hogy őt láthassa.

Szüzi barátság fél szerelem; mosolygva lappang már a szeszélyes kis gyermek, szárnyait lebegteti, íját vonva tartja, leskelődve czéloz — egy pillantat s nyila elröpül.

VIII.

Szerelem bája! ki rajzolhat le téged? Azon kies nap, mely egész létünkre elárad s minden titkait felfedezni látszik; azon könnyű emelkedése a léleknek, mely minden érzelmet dicsőítve örökléthez csatol; azon büszke távozás minden köz dologtól s édes megnyugvás a legkisebb tárgyon is, mely a kedvest, a hívet érdekli: mind ez égi kelyhedből ömledez, te vagy a szegény halandók mennyei örökje! Érzem én is lágy ihleteidet: de sorsom töreit rettegem.

• Ezeket írá Kétesy indulatja forrtában; azután régi szokásként homlokdörgölve hosszú monológot tart sorsa ellen, nem is sejdítvén barátja jelenését,

míg az őt megszólítva felkelté álmából; ez félve, nehogy titka elárultassék, rejtegeti írásait. Rényi kímélve a rettegősködőt, köz tárgyakra ereszkedett: többi között kérdé, mint mulatá magát a tegnapesti társaságban, hová együtt mentek vala.

Kétesy. „A mit láték, régi tapasztalásimmal megegyez; hideg barátság, kelletlen mulatság, sok pompás üres szó, kit érdekelhetnek? Tudod, kilép-vén a világból, kedvet ezekben már nem lelek, sem a játékban, melynek veszélyeit most is sajnosan érzem..“

Rényi. „Még is a játéknak is vannak jobb részei: hány gondatlanság paizsa? mennyi ügyetlenség palástja? hány unalmas ásitózás kímélője? hány jó név megmentője, mely odahalna, ha nem tudná megcsalni a hosszú időt.“

Kétesy. „Mind igaz; de ne kívánd ezentúl hogy veled menjek. Leginkább szeretek itthon.“

Rényi. „Örvendek, bár nyugtalanságod ellenke-zőt mutat. Mi bajod ismét a sorssal?“

Kétesy hallgat s Rényi tekintetét kerüli.

Rényi. Szabad-e nekem is egy pár emléksort jegyzéseidhez írnom?

Kétesy int; remény s félelem változnak szívében.

Rényi ír:

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni ma-gaddal:

Légy szabad, állhatatos s mennyei pálma tiéd.

Kétesy ezt szerelmére magyarázván „értelek-sóhaj” fel „ez annyi, mint tanulj lemondani; vajha ki lemondani kénytelen, felejteti is tudna!”

„Mit nem tud az ember, ha akar- viszonzá amaz, „cz épen legfőbb tulajdona s az észnek isteni sugárzata, mely őt maga s a világ urává teszi.” „Szomorú tehetség!” felel Kétesy „ha legszebb érseiteink elhűnynak általa.” Markába veti fejét s mély gondolatba merül.

Az alatt idegen inas lép be, és Rényinek levelet hoz, ki is általfutván azt mosolyogva nyújtja Kétesynek; de az visszaadja mondván: magával is elég pere van, nem kíván máséba avatkozni.

„Csak olvasd” mond Rényi „mint házi barátomat téged is érdekel.”

Kétesy olvas: „Barátom! előre ezen sorok, utóbb magam jövök. Halljad és csudálkozzál: házassodni akarok. Te ismersz, tudod, nem megvetendő birtok mellett jókedvű s merem mondani nem rossz ember vagyok: azért ha húgod el tudná felejtetni az 50 esztendőt, jöjön hozzám.”

Keserűen mosolygva mond Kétesy: „örvendek!” s akadozva tovább olvas:

„Peremet megnyerted, kívánnám hálámat húgodra is terjeszteti: különben hypochondriától is félek, mely féltékeny szeretőként szünetlen kísér s kerülget. Bennem húgod mindenkor igaz barátra és tisztelőre talál; azonban kosárra is el vagyok készülve, mindenesetre hív barátod Szendery.”

»Vigan! vigan!« rebeg Kétesy »minő jó alkalom készül!« s nem-akarva összetépi a levelet.

Rényi mintha észre sem venné mond: »Ez egy derék, jószívű ember, én őt nagyon szeretem.«

»És Lina?« kérdé hirtelen Kétesy.

»Erre Lina maga feleljen« lön a válasz. »A szépnem más szemmel nézi a férfit; nekem ilyen dologban csak tanácsom lehet.«

Kétesy újra lehell; már szerelme vallása reszket ajkain, s íme az ajtón koczognak, és egy ifjú ember, díszes ruhában lép előkbe. Rényi szívesen köszönti az érkezőt s mint nem régi segédjét, most megyebeli tisztet előmutatja Kétesynek; ki ezen úrban is kérőt gyanítván, egyik szögletből a másikba bújdosik; még inkább nő szorongása, midőn néhány mindennapi kérdés s újság után az ifjú Rényit titkos beszédre kéri. »Tessék tartózkodás nélkül szólni!« mond Rényi »ezen barátom előtt nincs titkom.«

Halkandy (így hívták az ifjút) félig vonakodva, hideg nyájassággal így szól: »Azon három esztendő, melyeket szerencsém vala Tek. úr mellett töltenem; a kegyesség, a bizodalom, melylyel Tek. úr irántam viseltetni méltóztatott, engemet azon hízlekedő reménységgel kecsegtetnek, hogy Tek.úr ajánlásomat, respective alázatos kérésemet, melyre érdemetlennek érzem ugyan magamat, legalább, ha nem is kedvesen, még is haraggal fogadni nem méltóztatik. Házi környüállásaimat tetszik tudni

Tek. úrnak, így tehát egyedül személyemet illető vizsgálat jöhet fontolóra, azon esedezésem mellett, a melynek valóságos sikere engem boldoggá tehetne.«

Kétesy vigyáz; egy szó, egy hang sem lebben el hallatlan előtte.

»Én Lina kisasszonyt különösen szeretem!« mond tovább Halkandy, és képe nyílt instantia-ként fejtett ki előttök.

Kétesy újjait törli, színe változik, elfordúl keble harczait titkolni.

Halkandy. »Azért tehát, ha Tek. úr ellenzeni nem méltóztatnék, a feljebb említett kisasszonyt teljes alázatossággal s orczapirúlással megkérem.«

Rényi. »Mily szerencse lepi ma meg háza-mat! Mi engem illet, kevély vagyok ezen megkülönböztetésre; de húgom e dologban a fő személy, hozzá tessék folyamodni.«

Halkandy. »Ama drágalátos kisasszonynyal volt már szerencsém szólani, és ha veszem azon szinte összeborzadást titkos szerelennek jeléül, hozzá téven azon kegyességet, melyet az általam többször érintett kisasszony ittlétemben irántam többször mutatott, tehát boldog véget bátorkodom jövendőlni.«

Rényi. »Tessék akármennyit jövendőlni, én gát nem leszek, ha Linának kedve van.«

Kétesy erre kifakad; minden csöpp vére fellázad, soha nem érzett kin szorítá kebelét: szűk lön

neki a szoba, kalapját ragadja s kirohan az ajtón. „Illyés, lovakért!” kiálta, hogy a folyosó megrendül s Lina ijedten kiszalad nézni mi történt. Ott áll Kétesy az imádott szűz előtt. „Ott! ott!” rebeg s az ajtóra mutat, honnan kiomla — „Ott, ott!” sóhaj, könyet töröl szeméből s Lina kezét hullámozó melléhez szorítván el s kisiet a házból. Lina bíbor arczczal szalad Vilmához s annak keblén ömlik ki érzete.

Halkandy odabenn bámúlva kérdi Rényit: „Tek. úr! mi volt ez?”

IX.

Időnkben többnyire minden alku szerint történik — érdem és szív külszin, mely már csak üdvözlő s búcsuzó tisztí beszédekben kellő, itt is jobbára csak képleg; azért a gazdag nősülendő bátran lép a leány elébe, és pénzesörgetve keres utat érzékeny szívhez.

Kérőink is így jövének Linához, tudván, hogy szegénynek válogatni nehéz.

Szendery, különben nyílt elméjű, lelkes hazafi, már öszülő korában vevé észre, hogy hív asszonyi kebel nélkül ez élet még is hiányos s így barátné után vágyott inkább mint szerelemre. Linát megismerván, jónak vélte öregségét gyámkezésre bízni. látván miként különbözik a köz leányseregtől, mely ékei hódoltatásában s fényüzésben leli boldogságát; az ifjúkort gondolván értékkel kipótolhatni.

Halkandy meg vala győződve fonák eltökéléssel: hogy a magyar nemes életezéljét eléri, ha törvényt tanul, megházasodik s növevénylétét által-szenderegve végre meghal. Más tudományra nálunk nincs szükség, gondolá s így minden egyéb cultura nélkül is nagy polczra léphetőnek képzelgé magát; azért a törvényen szerencsésen általesvén, a másik ponthoz fogott. Linát megismervén, ismét gondolá, hogy jó gazdasszony válhat belőle, azért jött látott s győzedelmül — kosarat nyert.

X.

Kétesy azonban Illyést nem találván, maga indúl postára lovak után. Siet, mintha a sárga halál sarkalta volna; jobbra balra ütközik, de ő azzal nem gondol, csak előre törtet — nem lát, nem hal senkit és semmit, csak a kérők szava zúg lélekharangként fülébe. Sötét homályban feküdt előtte az egész roppant teremtmény, mert Linát más karjai közt vélte.

Útjában egy ember szorong hozzá: „Boldog isten!” mond alig lihegve, kezét karjába öltve „tűdöm majd megszakad úgy sietek Tek. úr után!” Megfordúl Kétesy s íme Sírházy doctor áll előtte. „Örvendek” szól ismét: „örvendek orvosságimnak ily hathatós foganatjokon; de még talán tovább is szükség — “

„Mérget nekem!” dörög Kétesy villámló tekin-

tettel, kírántja kezét s tovább iramlík. Meghökkenve néz utána a halál agense s lassudan s hemgetve elballag.

Azon határnál, hol minden földi szerencse távozni látszik; a lélek magába tér, s önértés nyújt erőt a sínlődő szívnek. Kétesy is, első tiszta szerelmét édesb bérre méltónak ítélte s a gondolat, hogy Linát, habár előbbi pusztá élete vádja lön, mostani érzete megérdemelhetné, őt felemelte s csak azon tünődik mit tegyen? tanúja lenni más szerencsésjének, öldöklő kín a vesztőnek; de tőle megválni lehetetlen, elszökni barátjától, kit szeret s tisztel, illetlennek tartá — azért semmit sem végez. A postához ér, elmegy mellette, és száz ellenkező feltételek után ismét Rényi lakása előtt áll. Egy szőke főt lát az ablaknál, megdöbbenve int feléje, de az visszavonúl, egy kérő tekintetet hagyva maga után. Mit vala tenni? csak felballag. Rényi elébe jön s kezét megrázva s rejtélyesen intve szobába vezeti, hol már anyja, hitvese s húga együtt valának. Lina lángzó arczczal állott, elborítva a szent szemérem s fejlődő érzelem színétől, és az üdvezlő szó elhal ajkain Vilma karjai közt keresvén menedéket. Kétesy alélva küzdő érzelmeitől tétováz, egész léte ezen pillanatban elolvadni látszik, és álmadóként, kit egy tündérkép bájerővel vonz, Rényi karjai közé akar dőlni, és — Lina lábaihoz omol. Egy tekintet, melynek sugárain a szerelem angyala renge, fogadá őt, s végre dagadt kebellet, elragadtatván a gyö-

nyör árjaitól csokolá le imádottja szemeiről a vizszozszerelem édes gyöngyeit.

Az élet csak egyszer ád ily pillantatot.

Fellengve néz Rényi forrón-ölelte hölgyével e boldogokra, kik istenülten egymás kebléhez szorúlva, üdvesség-fénytől előntve az élet legszebb, legédesb örömeit élték. A szerencsés anya hálakönnnyel áll közöttök. »Jótevőnk nemes lelke! szállj alá s hintsd erkölcsid sugárait boldog gyermekeidre!« így szól s áldást rebegve rájuk, dicsőíti a barátság és szerelem ünnepét.

Azután Rényi kezét nyújtván Kétesynek: »barátom!« mond »még egy titokkal tartozom neked; halld azt: Lina nem oly szegény, mint a világ tartja, most a tiéd, és semmi titok ne rontsa ezen frigyét, melylyel egyike teljesül legszebb reményimnek.«

»Semmit! semmit! csak őt!« kiált a boldog; de Rényi nem engedé szólni. »Üdvezült atyám« úgy-mond »a tudományokat és szép művészeteket üztében (a mi nálunk inkább ürit mint hoz) elszegényült, egy boldogtalan per, melyben a közlét aggodalmin túlelmedő meg is csalatott, minden jószágától megfosztá: halálát érezvén, legjobb barátjának ajánlá gyermekeit, ki is nagylelkűen pártjokat fogta; ez atyád vala — ő taníttata s anyámnak bizonyos tökepénzt rendelt; azt egy részben még te fizetéd ki, a nemesnek elhúnyta után. Te elhagyád hazádat, én a törvényre adám magam, és

szorgalom, szerencse által birtokra, becsületre vergődtem. Titkon, csak szülőmtől tudva, kiváltogatám atyám elzálogosított jószágait, a pert megújítván s a felekkel megegyezvén azokat jó rendbe hoztam s magamnak független sorsot szereztem. De mind ezt atyádnak köszönöm, azért is Lina mint hölgyed minden vagyonunkban hasonfelü birtokos velem, azonkívül az egész tőkepénz, melyet atyád tartatásunkra rendelt, az ő saját öröke. Lina neked vala szánva, hogy vérség erősítse meg a szép lánczot, melyet hála s ifjú barátság fűzött, s ím szívetek összhangzása a szép czélhoz vezérle.”

Néma elfogódás közt Kétesy most már övéi karjokba hanyatlik; alig foghatván meg szerencsését, csak Lina pillantatiból lesi, való-e, mi történik vele, s midőn a kedves szemekben csalhatatlan jeleit olvassa a viszonzérzetnek, örömsóhajtvá rebeg: „Mennyit kell élnem még, hogy ily jutalomra érdemesülhessek!

Mindenki örült a háznál e frigynek, kivált az öreg Illyés; ifjúltan ragadja meg Lina kezét s ezer csókot hint reája; ősz pillái alól nagy csöppekben görgedeznek könnyei, csendes tanúi igaz hűségének.

XI.

Szendery jó; egy tekintet elég vala megtudni elkéstét. „Itt látom nászra nem völegényre van szükség! Ej édes kisasszony! de sietett, más becsületes

embernek ideje sem marad felmondani jól megtanult kérelmét; azonban jó barátok maradunk, s legyen az megvettetésem bosszúja, hogy sokszori vendége leszek, talán más is — így jár a világ, az öszülő ember inkább illik komának mint vőlegénynek.” Lina lángolva kiillan. „Édes öcsém!” mond tovább Kétesyhez: „Atyádat ismértem; légy hozzá hasonló. Örvendek, hogy annyit tévelygvén a külföldön, még is hazádban találtad fel a kincset, melyet bár minden magyar itt óhajtana megnyerni, de sok vagy el nem érhet, vagy ha elérhetné is, a külföldre száguld párosodni, nemzeti becsünk feledtében vagy nem-ismertében; mintha opálunknál, aranyunknál, tokaji nektárunknál s így szüzeinknél is, a földnek legmíveltebb szeglete teremthetne becsesbet, dicsőbbet, fejedelmibbet?”

Dél felé Halkandy is megjelen, nem kis irigységgel kacsint Kétesyre, ki miatt hátra kelle állnia. Szerette volna tüstént perbe idézni.

Asztal felett vígság uralkodott. Kétesy kivetkezve minden komolyságból, lelke a mulatságnak. Szendery szórja jó kedve nyilait, végre Tokaj lángnedvéből köszönt a boldog párra, azután a kosarasak egészségére iszik, enyelgve súgván Halkandy fülébe: Öcsém! ez az egy, melyet nem lehet elrepleázni.

Délután Halkandy búcsút vesz azon szép reménynyel, hogy elég leány él a földön. Szendery eltökélé magát Kétesyvel menni és közakarát szent bevárni az esküvés ünnepét jószágán.

XII.

Néhány nap múlva Kétesy útnak indult. Mily más színben álla most előtte a világ! minden mezei virág csak neki nyíl ni, minden madárzengzet örömet hirdetni, minden tárgy tőle lelkesedni látszott. Más érzéssel köszönti házá t, melyben ezentúl egy hív angyal mellett, boldogú ltan töltendi napjait. Ott mindent régi komoly rendben talált; ott látja napkönyvét tele komor eszméletekkel, s midő n azt tűzre vetvén füstbe menni látja, így szól andalogva: »Így múlt életem lelketlenül mint a füst, míg tisztán nem szerettem!»

Rényi is elérkezék önnönivel. Kétesy örömsugárzó szemekkel vezeté hölgyét házába, hol egyetemben atyja sírjá hoz költöznek, a nemes szívnek, a dicsőültnék hamvait tisztelni, s innen az oltárhoz.

Illyés nyugtalan szaladgál szerte a faluban örömet közleni s midő n a jobbágyság közül vele találkozó k kérdeznék: mi történik az uraságháznál? elrikkantja magát: »Menyekző, más semmi!»

A vérpohár.

A rozgonyi véres harc Róbert Károlynak engedé a diadalt, s megerősíté fején a magyar koronát, mely tőle a meg nem rendíthető Trencsényi Máté vitézsége által háromszor elragadtatott. Övé lőn a királyi méltóság; de sem uralkodói szelídsége, sem udvara hízelkedései ki nem olthatták a titkos tüzet, mely a felgyúladott ellenpártban mélyen tenyész vala. S bár külszint bódolgat a győztes hatalomnak, belől még is égett a bosszús gerjedelem, és sok derék bajnok leve szomorú áldozatja e vad pártoskodásnak.

Ezen hegyágazat is, mely Abaújt és Zemplényt hasítja egymástól el, bátor fészket adott erdős fokain a kor szellemében háborgó váruraknak. Itt élt Peteunch zemplényi ispán. Máténak hű bajtársa, erőt módot forralva Purustyán falai között. Keserű szidalmakkal a sors keménységéhez, hogy hazája szent szabadságát Róma tetszéeseinek martalékkul hagyja, nehéz borúlatként dagadoza haragos lángjaiban, s lecsattogva bércein fegyverével, bezúdíttá a szomszéd megyék területeit. S találta is nyugtalan lelke részvevőkre, kivált Omodénak fiai Miklós és Dávid gyülevészt hordva zászlói alá: de minekutána a mindvégig rettentő Trencsényi kimúltával az ellenkezés legerősb sugára letűne, a régtől vert

sebeket békenyugalmakon enyhíteni hajlottabb urak lassanként magára hagyják az érölködöt. Peteunch változatlan marada, miként a tölgy, midön fergetegek dühe tépi ágait: de a király s az ország nagyja véghadat küldvén Purustyánra, a megátalkodott zendítő Ztropkou várának vadonjaiba szoríttatott.

»Elnehezülél, mostoha sors, éltem felett: de én csapásaidra nem dölök-el« ekként gyötrődék a magába vonúlt, őseinek fegyvereihez függesztve kardját, mely oly gyakran csilloga a csatákon karjának erejével. »Hadd nyúgodjék a bajnok eszköze, midön a férfiúi vitézség kajánsággá törpíttetik!« s egészen elfordúlva a világtól, szüntelen komor magányban sötétkedék, mint hegyei.

Csak egyetlen magzatja, az anyátlan Hedvig volt még a tárgy, mely felvidíthatá bús napjait, Hedvig, a szépség s virító kor bájaiban fejledezve, ki őt vissza ifjúságának édes álmaira vezetgeté. Gyakran mérgelődött Peteunch a végzet ellen, hogy fia nem születik, kit égő bosszújának felneveljen: de a keserűség majd forró szeretetre olvadozott, a mint leányában férfiúi tulajdonokat vön észre. Hedvig érzéseinek mindenikéből feszengő tüzlélek sugárzott fel, mely magas tettekben vágy kiömleni szabadsága zárai közül. Hő szorgalommal nevelé azt benne az örvendő atya, asszonyi természetét kívánván edzeni a külvilág bajai ellen; sőt szilajabb kitöréseiben is csak azon erőt látta, mely nem egy könnyen fogna hódolni az elfajúlt kor pulyaságinak.

Szikráztak szemei ha elnézte, mint szökik fel tomboló ménjére a bátor leány, vadak nyomozásiban hegyet völgyet futni be, zivatar közepette is, mindannyiszor elbizakodva öntetszetében, hogy a férj, kit ő választand majd egykor leányának, nem puhulhatand el a bajnok nő oldala mellett. Hazáját, mint legfőbb jót szeretni — ez volt a nagy irány, melyhez a lágyszívet szünetlen hajtogató: de a hazafiúságnak buzgó érzeteivel abba egyszersmind saját keblének szörnyű indulatjait is általönté. Így hatalmazott el Hedvigen a szertelen hév, mely a természettől szelídre alkotott asszonyisággal oly annyira ellenkezik. — A visszas intezés által belsőjében felforgatva, bizonytalanúl szállongott a férfi-leány csapongó képzelgéseinek szövevényein, hol sem érzeményei, sem akarása világos nyugpontot nem találhatván, nemének titkos vonzódása mélyen, de zavartan borítgatá lelkét a sejtésnek homályaival.

Egykor megfáradván Hedvig a vadászatban, magányosan pihent a ritkásabb erdő enyhelyében. Az út közel vala. Dalolva sietének el azon a munkások hazafelé: csak egy fiatal pár szomorúan maradozott hátra a többiektől. Hedvig észrevévén őket, magához szólítja s okát kérdé szomorúságoknak. Előbeszélé ekkora férfiú, hogy ő a leányzót szereti s attól szerettetik, de ő maga szegény lévén, a leány atyja összeházasulásokat nem engedi. — »Ti szeretitek egymást!» szól Hedvig, s egy nem ismert érzés hajnalong kebelén; és lekötve karjáról a gyöngy-

szorítót, a panaszlónak ajándékozza. Háladatosan borúl a két szerelmes jótevője lábaihoz, s öröme nagyságában eltávozik. Hedvig mély andalodásba merüle: az épen hanyatló nap aranypirulattal játszadozott gyönyörű arczatján a fák nyildoklásai közül.

Lódobogás zavará meg az uralkodó csendet, s minekelőtte feleszmélt volna a tündér álmadozó, egy idegen ifjú alak tűn szemébe. Édes borzongás futja végig, midőn szeme a hűledező jövevény tekintetével összeakad, magasb kéjbe csapongtak pillantataik, s egy még soha nem érzett rendület villant kebelén keresztül: kedveltető nyájassággal üdvezli a szép lovag, szónak ered, ajkainak édelgő hangján felejté Hedvig a mondottakat, s még is elérte — az ifjú leszáll, hozzá szövetkezik, lelket mutat minden ígéje, e találkozást szerencséjének, magát pedig midőn a szűz atyjának nevét kiejti, boldog szomszédjának nevezvén. E közben a kürtök rivadoznak, Hedvig vadászai közelgenek, s az ifjú esdeklően kérdi: részesülend-e még a viszonzlás örömeiben? Egy lángtekintet lön a válasz, mely szívéig lövelle. Hedvig felpattana lovára s eltűnt.

Álmélkodva néz utána Ákos. — Robert Károly udvarában nevedkévén ő tele dicsvágygyal, nagy reményű tehetségeinél fogva fényes polczokra készítették; deli külsője s vidor lelke miatt, az asszonyi világ bálványa. Most jöve a vidékre széles jószágaiba, melyeket édes atyja, Mychk, az uralkodó ház iránt bizonyított hű szolgálatjai díjában királyi

adomány mellett nyert. E véletlen összejövetel, Hedvig szépsége s különössége, mely valóján előntve volt, elragadák őt, és a forró vagy, ama daczos Peteunchnek leányát — ki az udvarnál félelmetes vala inkább mint gyűlöletes, meghódítani, lángola, keblében. Az alkony inté útjára a késedezőt.

Mély gondolkozásban találá atyját a hazatért Hedvig s e néma komolyság kíváncsos volt előtte, mivel boldog érzeménye a szép ifjúval kéjledezhetett, míg a ragyogó esthajnal oly bájlón tündöklött le álmai közé. Hosszasb hallgatás után Peteunch világot parancsol, s maga mellé szólítá az édesen ábrándozót. »Hedvig!« úgymond bizodalmas hangon: »ma múlt tizenennyolczadik születésnapod, érett koroddal ideje tudatnom jövőödörről gondos szándékomat. Napjaim hanyatlanak, azért férjet választék számodra.« Hedvig elhalaványúl. -- Toldy Botond kedvelt barátom fiának szántam jobbodat: ismérkedjél meg a gondolattal, hogy tőlem s eddigleni szabadságodtól meg fogsz válni. Néhány hónap múlva megjelenend; úgy hiszem, választásommal megelégszel. Maradj híve — anyád nem volt nekem az!« Itt homloka elkomorúlt, szemei vadon tüzelgének, s mintegy meglepetve a múltaktól, egy szekrényt nyit meg, s egy aranyzott poharat vön elé. »Vedd ezen poharat emlékül ez órára. E pohárból anyád halált ivott.«

Reszketve nyúlt Hedvig a pohár után. Tudd a történetet, szól tovább Peteunch. — Még alig voltál

másodévü, midőn fegyvereimmal a honi fondorlók ellen küzdeni menék, kik hazánkat Károlynak árul-gaták. E vidéken lakott ekkor egy férfi, ügyünknek színlelt párthíve, de mint fényre jött álnoksága később mutatá, a nápolyi felekezeti barátja. Ez vad lángokra gyúlada fel nóm iránt. Házamba csusszan távollétem alatt, — s győz ördögös incselgéseivel itt — győz az asszonyi tisztaságon; meghajlott ez. Kárörvendve símul vissza a gonosz. Töredelem szállja meg ama boldogtalant, s a mint jövetelem hírét hallotta, a szégyen s igaz bosszú elől mérget vett e pohárból. Én már csak sírját lelém. — Ret-tentő példája óvjon meg ily tántorodástól.

Égő arczezal s eltökélve »Meg — igen atyám! megőriz az engem! mondá Hedvig, de szeretnem kell a férfiút, kit jobbmra méltatok: fogom-e pedig szerethetni azt, kit te választál nekem?« s mintegy álomban látván az ifjút, érzelmeitől elkapatva, a mai történetet kibuzogtatja ajkain. Midőn az ifjút nevezé, méregre lobbant az öreg. »Poklokra e név-vel!« ordít — »az istentelen csábító fia ő? — Hah! birtokára vágysz... s a feldühült szívből rohanó átok ölél el nyelven a szavakat.

Mélyen megrázotva vonúlt Hedvig szobájába. Késő éjjel ablakához állá zajdúlt érzeményeiben, a táj felé forgatva szemeit, hol Ákost megpillantá, s hajnal hasadtakor már nem tudva azon helyre von-ták érzelmei. Oda jött Ákos is óhajtozása szárnyain, s az új indulat mélyebben gyökereze a leány szívét.

ben. Ott látá őt többször is atyja előtt rejtegetvén boldogságát, melyet a titkolódzás még inkább szépíte. Egy szép vidám napon gyors léptekkel sieté ki Hedvig a vár kapuján. Atyja megpillantván őt, utána kiált; de az álmadozónak nem vala most érzéke azt hallhatni. Peteunch gyanítván a rettentő titkot, leányát nyomon követi.

Az erdőben sűrű lomboktól ernyezett pázsiton találta Hedvig kedvesét. Édesen csattogott a fülmile körülök. Szerelmet látszott lehelleni a természet, az lángolt Hedvig kebelében is. A fentlen lobogó indulat elenyésztí minden eszméletét, ég föld egygyé olvadoz szemei előtt, és szíve, lelke a kimondhatatlan kéjgyönyörben lankadozván el, kedvese ringató karjai közt ébred fel — »Tiéd vagyok!« rebegé, lángzó tekintettel s e perczenetben egy dárda zuhan el mellettök. Elszörnyedés hangjain sikolt fel Hedvig, ótalmazólag dölve Ákos mellére. Atyja megettök állott. »Hah gyalázatos!« riad; s erőszakos vonaglatokban kapkodva fegyveréhez öszszeroskad elősietett szolgálinak karjaikon. Leányát a gyűlölt karjai közt látván, felbőszült érzése szerkezúzá porhanyó hajlékát. Szörnyűt hala. Dermedve néz Hedvig atyjára, s a lelketlen tetemre omlik. Lassan emelkedve azután az ifjúhoz ögyelg, ki mélyen illetődve állá ott. »Most, most tehát!« mondd bús elszánással »egészen tiéd vagyok, vagy atyámat követem«. A várba viteték a halott. Hedvig irtóztató némaságban követé lelketlen atyját.

Gyász borúla el Ztropkounak vidéke felett. Rengő zúgással kongtak le a várharangok, szerteszélylyel a hatalmas úrnak nem vélt halálát hirdetgetvén. A történet szörnyű alakban s viszongó képzetekben szállonga szájról szára a nép között, s nagyszámú sokaságot csődíte össze minden tájról a torra. Néma tépelődéssel látja Hedvig a halotti készületeket; de rettenet zajlong keblében. A természet szava előrendül nagy érzeményei zavarából, s atyagyilkosságot kiált fejére. Mentegeté ugyan indulatja, vad lánggal égven a jövő felé; de magzati szíve marczongló fájdalmat csalfényével nem olthatá el. Minden látogatást eltiltva szobájától, szótlan, könnyütlen sínlődve merengett.

A temetést megelőző nap végső alkonyán bús hangzatok serkenték fel az egyedül-kesergőt mély sülyedéseiből. Szerzetesek karéneke volt az, kik ajtatoskodni jövének a halotthoz, szomorgó kintorna közt. Hedvig keblét kín dühe tépdelé, s összeszedült a látvány felett. Az örök elválás gondolatja, s egy szózat, mely belsője mélyéből lágyula fel, titkos erővel integeték bocsánatért esdeni atyja hidegült lábaihoz; oda támoalg.

Mély hallgatás uralkodott mindenütt. A fegyverpalotának ajtaja enged a lassú nyitásnak; keskenyen nyúlógó goth ablakai borzasztó rémzetek gyanánt mozdulatlan remegtek az éjjeli lámpa csillogásiban, félelmesen az ősi mellvasak s pánczélok a feketén szőnyegezett falakon halotti pompára idomít-

va. Hidegen suhogott be az éjféli szele. Eldődeinek lelkei látszottak körüle lebegni, s felette ítéletet tartani. Középen a gyászalkotvány vértesen fekvő halottjával: arcvonásiba harag tapadt; mellette cserág-koszorúza kardja tömérdek paizsa felett. Hedvig érzése iszonyúságában terdre omlott: »előlheti-e az átok magát a tiszta szerelmet?« így zokog »és te, ki engem forró szívemnek indulatival ápolgatál atyám, ó áldj, áldj meg békehonodból! Ákos! Ákos!«

Közel állott ő vigasztalni a kesergőt. Hosszas tusakodásin, eljőjön-e a temetési gyülekezetbe? győzött a nehéz gondolat: szerző oka vagy a szánnandó árva veszteséginek. »Nálad vagyok bús szenvedő megosztani, enyhíteni fájdalmidat!«

»Ákos!« mond a felrezzent leány, »te itt?« s felhevült indulattal kezénél ragadván az ifjút, »itt« úgy mond e szent helyen, s ezen órában kötöm le hűségemet: — Szerelmem, e lélek, s mindenem tiéd!« s elővevén anyjának szomorú hagyományát, a poharat, elbeszélé a történetet, e szókkal fejezvé be: »Ily véget érjen a hitszegő!« Fagyraló rettegés fogta el az ifjút, minden szelídebb érzemény elfásúlva szorult vissza mellébe.

Peteunch letétetett elhunyt őseihez. Hedvig mély fátyolban, elvonulva az emberek szemei elől, melyek tör gyanánt sebzék szívét, hév bánattal gyászolá édes atya elvesztét; de fájdalma idővel enyhüle leginkább az indulattól, mely Ákosért ége. Erős ragaszkodással hitte magát jegyesének, noha büsz-

kébb vala ennek érzetében, hogy sem hiedelméről vallást tegyen. Tekintet és tartózkodás nélkül vett részt társaságában, vele mulatozott, vele járdalt karöltve erdein; csak benne s általa élve mindene kívánt lenni, hogy szerelme lánczait öröklétbe átfűzze. Ákos nem lehetett az elbájolásig szép Hedvig s határtalan hajlandósága iránt érzéketlen — sőt még a hölgy szabadabb délczegsége is gyönyörre ragadozá — Boldog míg a csapongó lángokat viszonzá! de hültebb eszméletének sugallása e szövetségnek állandóságot nem ígérhete. Nőttön nőtt Hedvigben az indulat, de a komolyságot nem üzheté el, mely sötéten boronga természetén; titkos félelemmel tölté az be Ákos kebelét, rettegve a lángszerelemtől, mely őt oldhatatlan lánczokkal szorítá ugyan, de fellengző vágyait ki nem elégítheté: mindazáltal sorsát a leányéhoz látván kötve, lekötve maradt.

Míg ezek így folynak, háború üt ki Dalmátországban. A király hadi erőt küldé Velenczére, hogy az ennek ótalma alá pártolt Jádra városát a magyar koronához visszahódítsa. Fegyverre szólított országunk nemessége. Az összesereglés híre Ákos dicsszomját felbuzdítá, ki azonnal kész vala követni a tábor harsogásait. Hedvig fellengzőbben érezett, hogy sem kedvesét a hőspályától visszatartaná: sőt újabb érdemdíszben óhajtván, a vitézt ragyoglandani, maga ösztönzé a haza szolgálatjára; s csak nehezen állott el a szándéktól, őt követve tapasztalni a harc veszedelmeit.

De az elválás órája Hedvig előérzéseitől megnehezült. Forrón szakadott ki egy könnycsepp szép szeméből — néma fájdalomban törle azt le a leány hév kebelén. Ákos búcsúza: szótlan kíséré őt Hedvig az erdőségen, szerelme örömeinek s atyja halálának titkos tanúhelyéhez. A lángérzemény leghatalmasb kirohantával omla itten az ifjunak karjai közé »Ákos!« szóla reszkető hangon: e hely árnyain enyészet lappang; — ádáz kezekkel fogja be a lét körét, de nem bírhat a szerelemmel. Itt, itt szövődék alakja végzetemnek. — Éljd boldogúl! — Hedvig bánatosan ment vissza vára felé, Ákos tágultabb kebellet a dicsőség lenge távolába.

Indulásra várt a nemesség Rákos mezején, midőn Ákos Pest alá érkeze lovagjaival. Gyorsan tevémeg innen útját a bátor sereg, rövid idő alatt benyomúlva Dalmácziaiba. A zendülés néhány ütközetek által megzaboláztatott, s Velence egyezésre lőn hajlandó. Ákos valamint a csatákon úgy a frígykötésben is fenten kimutató jelességét atyjának oldala mellett, kit a király a visszaszerzett béke után illyriai helytartóvá neveze ki, fiának érdemeit ékes arany lánczczal jutalmazván.

De más jutalom készült Ákosnak Visegrádon: mert a királyné, ki őt, kedves tárnoka fiát nagy kegyeiben tartá, Drugeth Fülöp akkori nádor unokájával, a ritka szépségű Oliviával kívánja vala összepárosítani. Megjelen az ifju a fény helyén, s csudálásra olvadoz. Olivia, miként a kertek feselő

rózsája virágtársai között, díszremekje a királyné udvarának: eleven vidámság vetélkedve asszonyi szelídséggel tündökle szemeiből és lelkéből — mint midőn a harmat gyöngyei ápolva enyhítik a rózsakeblét kecsegtetőbb lángokra szerteömlő illatozással. Ákos tisztelet érzeménnyel közelít feléje, óhajtja, s a két szív összehangzott szerelmében. Mosolygva tűnt fel s tettekben gazdagon a jövő az érdemre törekvő ifjúnak, s az özön remények szárnyai százegekbe röpítgetek a boldogot. Sírva lebegett néha Hedvig alakja csendesb órái felett: de az angyali kellemű Olíviának szelíd lelke mindég a jelenlét örömeihez bájoló a sötétlő visszaemlékezést. Ha tett olykor összehasonlítást, egész valója csak Olívián nyúghaték meg; s az udvari élet ragyogásától a messze leány — feledékbe sülyedt. — A fiatal tűz leginkább vonatik a különösség ingereitől: a férfiú valót akar, valót keres társasági életbe szövetkezve nyugottabb kívánnival: így Ákos a Hedvig ölében egykor töltött arany napokat, most ifjúsága merészebb álmainak tekinté.

Az összekeelés napja elhatározottatott. A szép pár híre egész országon elfutamodván, beszállott rövid időn Ztropkoura is.

Földhez sujtá ez Hedviget. — Minden csepp vére elakada: de egy gondolat villantja keresztül homályos lelkét, gondolat, mely nagy és erős, mint szerelme. Közel tanúja kíván lenni a hallott törté-
nendőnek, s titkon rendbe hozván dolgait bús várá-

ban, egyik hű szolgájával útnak indul Visegrád felé.

Üvöltve röpültek a szelek téren tetőn, a mint a két vándor a Duna partjaihoz vergődék. A folyam szörnyű zajlongásban dühödött: tajtékzó hullámaira rettegett bocsátkozni mindenik révész. Kínosan néz fel Hedvig a magasra, hol a királyi vár oly büszkén vesztegel az időnek — s levonván bal karjáról a sorgyöngyöt, párját a szerelme hajnalán elajándékozottnak, egyik hajósnak nyújtja, kérve kéri, s kényszeríti az átalvitelre. Végre elindított a csolnak, vészből vészbe hanyatva a dulongó habtorlatokon, de az elszánt leány égő vágyaiban csak fel! csak fel! — Zsibonga már a nép a vártemplomban, mely oda számosan tódúla össze a menyekző pompájára, s a rend kevés vártatva megindul; aranyban és ezüstben tündöklött elé a nemesség, míg a fejéren öltözött koszorús lyánkák virágutat hintettek a boldog párnak. — Halál sóhajtása ütődék fel Hedvig melléből, midőn Ákost megpillantá, s miként lépdél érzése nagyságával az oltárhoz gyémántokkal s örömmel sugárzó menyasszonya mellett. A király s királyné megjelenése dicsőségre emelék az ünnepet; s midőn e fő méltóságok drágán himzett üléseiken helyt fogtanak, előjön a papság s az összeadás rendtartása elkezdődik. Szédítő zavar éjjeleze Hedvig körül. A világ ingadoza lelke előtt, s a mint Ákos ajkain a rettenetes »Igen!« kilebben, szívét hasadozni érzé. Fogyaték

erejének maradványain alig tántoroghata ki: atyjának lelke nyita neki ösvényt által a sokaságon.

Meg vala immár kötve a szent frigy, s az örvendő gyülekezet menyekzői lakomához ült össze. Örvendő magas »Éljen!« kiáltások hangozának fel a királyi háznak s az új párnak, trombita-harsogás között. Egy öreg szolga lép ekkor elő s poharat hoz a völegény felé, ez ijedten kap utána s vér locsosan ki belőle az asztalra, melegen fecsentve bé a kéjelgő menyasszonyt — Ákós összeomlik. A vendégek kíméletlenül ragadják meg a vakmerőt. Chombord, az öreg szolga, asszonyához vezeti a felzúdultakat — Hedvig vala ez; mellébe tör döfve, kezébe írás szorítva e foglalattal Ákoshoz: »Vedd e poharat! mérget ivott abból a hűségtelen — a hűség szíve vérével tölté meg azt.«

Peteunch birtokai a koronához estek vissza. — Hedvig sírhantja magányosan emelkedék a Dunaparton.

Feleszmélt Ákos veszteségi érzetében — megismérni nyereségét.

* * *

Sokáig tartatott e vérpohár a ritkaságok tárában: szomorú története szájról szájra hozatva le hagyományúl szelídebb jelenkorunknak.

TARTALOM.

KISFALUDY KÁROLY ÉLETE	Lap 3
----------------------------------	----------

VERSEK.

Lyrai költemények.

A legszebb gyöngy	21
Hadi ének Olaszországban. (1805.)	22
Elválás	23
Eltökélet	24
A kedves sirjánál	25
A reményhez	27
A vándor	29
A barátságához	33
A nyugtató	36
Élet és phantasia	38
Visegrád	41
A szellőhöz	42
Olaszországban	43
Róza dala	44
A csapodár	45
Hűség	46
Vigasztaló dal. (Impromptü.)	46
Óhajítás	48
Erzsébet	49
Alkonyi dal	52
Csalódás	53
Egy szó	54
Késő bú	55

Népdalok.

Husvét után...	56
Hej violám...	56
Nézd a hegyek...	57
A Tiszának kies partján	58
Vedd sarlódat édes kincsem	58
Messze fénylik a Balaton	59
Az én kincsem...	60
Szomszéd asszony...	61

	Lap
Mély a Duna közepén	62
Túl az erdön	62
Rózsa! rózsá! mit csinálsz	63
Ha én tiszta patak volnék	64
A ki szeretőjét	64
Hej ti fényes csillagok	65
A bimbóbul	66
Most jer hozzám	67
Én is voltam szegény legény	67
A Dunában	68
Gyöngyvirág és liliomszál!	68
Vigan foly a csermelye	69
Legény szökött kertembe	70
Az én babám durczás leány	70
Mohácsi dal	71
Az ér mellett áll egy fa	72
Fogy már a nép melege	73
Messze tőled édes kincsem	74
Piros leány! barna leány!	75
Monddsza nekem, rózsám-adta	76
Sárga levél, sárga levél	77
Komám asszony leányának	78

Balladák. Költői beszélek.

A magányos sír	79
A jövevény	82
Karácsonéj	84
A sástoll	88
A bánkodó férj	89

ELBESZÉLÉSEK.

Tollagi Jónás viszontagságai	93
Sulyosdi Simon	163
Mit csinál a gólya? (Anekdota.)	180
Sok baj semmiért. (K. Lajos M. barátjához.)	188
A fejer köpönyeg	211
Bajjal ment, vigan jött	230
Vallomások. (1809.)	250
Ordai ház	264
Barátság és szerelem	276
A vérpohar	305

